

پښتو - دري

لنډ قاموس

دافغانستان دعلومو اکاډمۍ
دژبو او ادبیاتو مرکز
پښتو انستیتوت
۱۳۸۴

پښتو - دري
لنډه قاموس

دافغانستان دعلومواکاډمۍ
دژبو او ادبياتو مرکز
پښتو انستيتوت
۱۳۸۴

PROPERTY OF
ACKU
14122

PROPERTY OF
ACKU

Download From: Aghalibrary.com

دکتاب پیژندنه :

دکتاب نوم : پښتو- دری لنډ قاموس

خپروونکی : دافغانستان دعلومواکاډمی دژبو او ادبیاتو علمي مرکز پښتو انستیتوت

مهتمم : محققه ظاهره هنګامه (خروټي)

ډیزاین اوکمپوز : امان الله (جاوید)

دچاپ ځای : ازادی مطبعه

شمېر: (۳۰۰۰) توکه

دچاپ کال : ۱۳۸۴ هـ . ل .

کابل - افغانستان

Download From: Aghalibrary.com

PROPERTY OF
AGHA

Download From: Aghalibrary.com

د لوی او ببنونکي خدای (ج)

په سپیڅلي په نامه

د ۱۳۸۲ هجری لمریز کال دوږي په میاشت کې د (پښتو - دري) او (دري - پښتو) قاموسونو د لیکلو په باب د افغانستان د اسلامي جمهوریت جمهور رئیس جلالتمآب حامد کرزي له خوا یو فرمان د علومو اکادمۍ د ژبو او ادبیاتو مرکز په نامه صادر شو ، چې د ژبو او ادبیاتو علمي مرکز هم سم دلاسه په هماغه وخت کې د ذکر شوي فرمان په بنا پښتو او دري ژبو دواړو انستیتوتونو ته دنده و سپارله چې د دواړو قاموسونو په لیکلو پیل وکړي ، د دواړو انستیتوتونو علمي غړو هم په ډېر اخلاص او صداقت سره بې له ځنډه په کار پیل وکړ او په ډېره مینه یي دغه کارته ملا وترله.

څرګنده خبره ده چې د یوې ژبې د زده کړې او د هغې د آثار و د لوستلو لپاره د عمل په ډګر کې د هغې ژبې قاموس ډیر اهمیت او ارزښت لري ، نو د همدغه ضرورت او اړتیا له مخې چې پښتو ژبې ته د عملي کارونو په لړکې احساسیږي ، د دغه ډول یو دوه ژبیز قاموس لیکل د اهمیت نه خالي نه دی. د دغه قاموس بناغلو لیکوالو د هر

لغت تلفظ په فونيميکه الفبي وليکله او د خج ځايونه يې هم په ګوته کړل ، ځکه چې د ا کار له يوې خوا د بلې ژبې دو يو نکو لپاره د پښتو ژبې د سم تلفظ د پاره په زړه پورې آسانتياوې برابر وي او له بلې خوا دغه کار نن سبا يو علمي او اکاډميک کار ګڼل کيږي او نړيوال ارزښت هم لري ، په ځانګړې توګه دغه قاموس چې اوس ستاسو مخې ته پروت دی هم د ښوونځيو زده کوونکو او هم په خارج کې د پښتو ژبې د مينه والو سره د پښتو ژبې په زده کړه کې پوره مرسته کولای شي.

په دغه قاموس کې (۴۵۶۶) پښتو لغتونه په دری ژبه مانا شوي او هم د دغو لغتونو ګرامري خصوصيات ښوول شوي دي چی دا کار هم د دغه قاموس يوه بله ځانګړتيا په ګوته کوي ، چې دې کار د قاموس اهميت او ارزښت نور هم لاپسې اوچت کړی دی.

د دغه قاموس په ليکلو کې د پښتو ژبې او ادبياتو د انستيتوت د غو پوهانو او څيړونکو برخه اخيستې ده.

۱ـ سر محقق عبدالرحيم ځدران: د پښتو ژبې او ادبياتو انستيتوت آمر.

۲ـ سر محقق مير احمد ګوربز: د پښتوژبې او ادبياتو د انستيتوت غړی.

۳ـ د سر محقق مرستيال مسافر خان رئيس خپل: د ژبو او ادبياتو د مرکز علمي منشي.

۴_ د سر محقق مرستیال نور الله ولسپال: د پښتو د دیپارتمنټ مدیر.

۵_ د سر محقق مرستیال حضرت محمد ویاړ : د فولکلور ددیپارتمنټ مـــدیر .

۶_ د سر محقق مرستیال مجاور احمد مومند:د پښتو ژبې او ادبیـــاتو علمي غړی.

۷_ محقق مولا جـــــان تنیـــوال: د ژبپوهنې د دیپارتمنت مـــدیر.

۸_ محققه ظاهـــــره‌هنـــکا مه : د پښتو ژبې او ادبیاتو انستیتوت علمي منشی.

په پای کې د افغانستان د علومو اکاډمۍ د ژبو او ادبیاتو علمي مرکز د دغو ښاغلو پوهانو او محققینو زیار او زحمت ته د قدر په سترګه ګوري او دوی ته د دغسې علمي او اکاډمیکو کارونو په سر ته رسولو کې د لوی خدای (ج) له درباره لا زیات بریالیتوبونه غواړي ، او همدا رنګه د محترمې محققې ظاهرې هنګامې څخه چې د دغه قاموس د تصحیح او چاپ په لارو چارو کې یی زیات زیار او زحمت ګاللی دی د زړه له کومې مننه کوي .

په درناوي

سر محقق عبدالواجد واجد

د ژبو او ادبیاتو علمي مرکز رئیس

د تلفظ لارښود

معمول توری	فونیمیک توری	مثالونه	فونیمیک تلفظ
ا	a	سړ۱ تل	sar,atal
		شپه	špa
آ	ā	آس ، ویاړ	ās,w yāṛ
		سبا	sabā
ب	b	بار	bār
پ	p	پښتو	paṣtó
ت	t	تور	tor
ټ	ṭ	ټول	ṭol
ث	s	ثابت	sābit
ج	j	جوړ	joṛ
چ	č	چاکو	čākú
څ	ǰ	څای	ǰāy
خ	c	څوک	cok
ح	h	حاصل	hāsíl
خ	x	خور	xor
د	d	دود	dod
ډ	ḍ	ډیر	der
ذ	z	ذکي	zaki
ر	r	رپ	rap
ړ	ṛ	ړوند	ṛūnd

معمول توری	فونیمیک توری	مثالونه	فونیمیک تلفظ
ز	z	زور	zoṛ
ژ	ž	ژوند	žwand
ږ	ẓ	ږغ	ẓağ
س	s	سم	sam
ش	š	شلومبی	šlumbé
ښ	ṣ	ښاغلی	ṣāğálay
ص	s	صادق	sādiq
ض	z	ضرر	zarár
ط	t	طاقت	tāqát
ظ	z	ظالم	zālím
ع	ء	عادت	۶ādat
غ	ğ	غمی	ğamáy
ف	f	فاصله	fāsilá
ق	q	قانون	qānūn
ک	k	کار	kār
ګ	g	ګډ	gaḍ
ل	l	لاس	lās
م	m	مور	moṛ
ن	n	نن	nən
ڼ	n	منه	maṇá
و	w	واده	wādə́
هـ	h	هر	har
ی	y	میلمستیا	melmastyā́
و	o	کور	kor
و	ū	سور	sūr
پښ	u	سُر	sur

ـيـ

معمول توری	فونیمیک توری	مثالونه	فونیمیک تلفظ
زیر	l	امضا	imzā́
ي	i	ویر	wir
ې	e	تېر	ter
ی	ay	سړی	saṛáy
ے	ay	هیلے	helə́y
زورکی	ə	نیکه	nikə
		زړه	zṛə

ژبني او ګرامري لنډون

اد	ادات		ل		لازمی
اص	اصطلاح		لهج		لهجوي
او	اوسنۍ زمانه		م		مفرد
پ	پخوانی کلمه		ما		ماضي
تپر	تپره زمانه		مت		متصدي
ج	جمع		مج		مجازي
جن	د جنس نوم				
را	راتلونکی زمان		مخ		مختارې
ربط	ربط		مص		مصدر
ژ.ب	د ژبپوهنې اصطلاح		مف		مفعولی حالت
س	سفکس		ن		نوی کلمه
بنځ	بنځینه نوم		نب		نه بدلیدونکی
ص	صفت		ند		ندائیه
ض	ضمیر		نر		نارینه نوم
عد	عدد		ور		وروستاړی
ش	شمپر		وگ		وګورئ
ف	فعل		/		داکسنټ (خځ ، فشار) نښه
فا	فاعل				
فاع	فاعلی حالت				
ق	قید				
گر	گرامر				

الف

(a) بنځ .م.
۱) حرف اول زبان پشتو است
۲) حرف علت است .
۳)علامه تانیث است که درآخر اسم میاید مانند: ژړا .

ابا (abā) نر.م. (ج . اباگان) لقب پدر.

اباتوونکی (abātawūnkay) نر.م. اباد کننده.

اباتي (abāti) بنځ . م .وګ. ابادي .

اباد (abād) ص .نر.م. ج جا ی معمور.

ابا د ول (abādaw ál) مص. مت .آباد کردن ، تیار کردن.

ابادي (abādi) بنځ .م. اباد ، ابادانی، جاییکه دران اب وګیاه پیدا شود ومردم درانجا زندګانی کنند.

ابا خیل (abāxel) نر.م. ۱)اقارب پدری ، ۲) نام یک قبیله افغان است

اباګنی (abāganáy) بنځ .م. ج . فامیل وخانواده دختر خیل،پدر خیل.

ابته (abatá) ص.نب.عبث وبی معنی .هدر ، بیجا .

ابره (lbrá) بنځ .م. ۱) حاصل

زمین ۲) محصول هر چیز . ربح ۳) فصل وزمین که سال به سال به نوبت کاشته میشود.

ابک (abák) نر.م . نام که پسر از روی محبت به پدر میگوید.

ابلاغ (lblāğ) نر.م. رساندن ، رسانیدن نامه.

ابلاغول (lblāğawál) مص .مت. خبرکردن ، اگاه ساختن .

ابلاغیه (lblāğyá) بنځ .م. ورقه اي که بوسیله ان مطلب را ابلاغ کنند.

ابی(abáy) بنځ .م. زنیکه به منزلت مادر باشد.

اپت (apát) نر.م. مرض وتباهی.

اپلتی(aplaté)بنځ.ج.سخنان بیهوده،

اتام (atām) نر.م. ج.میده گی نان مجازا طعام وارد .جمع یی اتامونه.

اتبار (ltbār) نر.م. (۱) روشناسی، اعتماد ویقین (۲) روزیکشنبه.

اترنگ (atráng) نر.م. (ج.اترنگونه) گل حنا ،بوته ایست که انرا میده کرده جامه وغیره را به ان رنگ می کنند .

اتره (átata)بنځ .م.کلمه مهمل است که با(خبره) یکجا استعمال میشود واکثراً درصورت جمع میاید- دپلانی سره می خبرې اترې وکړې .

اتکړی (at kaṛáy) بنځ .م. ج. .حلقه ایکه دردست مجرمین اندازند ، وچُک په پښو کړی،په لاسو اتکړی

خپه پرې نه یم دجانان دلاسه دینه (لن)

اتل (atál) نر.م. (ج. اتلان) قهرمان، مشهور، نابغه، با عزم، راسخ العقیده، ثابت القول.

اتلس (átalas) نر.م. هژده، (۱۸)

اتلوال (atalwál) ص.نر.م. دارنده نبوغ، دارنده شان و شوکت.

اتم (atám) ص نر.م. (بنځ. اتمه) هشتم .

اتمانخیل (utmānxél) نر.ج. یکی از اقوام پښتونها است.

اتمانزي (utmānzí) نر.ج. یکی از اقوام مشهور افغانها است .

اته نیم (ataním) ص. نر. م. ج. هشت و نیم، ۸ ½ .

اتنِ (atáṇ) نر.م. (ج. اتنونه) رقص خاص ملی افغانها.

اتنچي (atančí) ص. نر. م. اجرا کننده اتنِ.

اتوب (atób)نر.م. (ج. اتوبونه) ۱)اماچ ، اردابه ۲) مج.طعام بی مزه.

اته (atá) ش . هشت ، ۸ .

اته (aáta)بنځ .م. (ج.اتې) اندازه طول دست از انگشت تاارنج .

اتیا (atyā) ش هشتاد ، ۸۰ .

اتال (aṭāl) نر.م.۱)معطل وملتوی ، ۲) ناآرام و پریشان.

اتک (aṭák) نر.م. دریاي سند (اندوس)، قلعه مشهوری که درپهلوی دریای سند اباد گردیده .

اتسکی (aṭáskay) نر.م. عطسه .

اتکل (aṭkál) نر.م.تخمین وقیاس ، اندازه ..

اتکلول (aṭkalawál) مص .مت تخمین کردن ، ازمودن ، تجربه کردن تصور کردن .

اتکی (áṭkay) بنځ .م. فواق ، هکک هکهک، هکه .

اتی (aṭáy) بنځ .م. ج ۱) کلاوهٔ تار؛۲) دکان .

اتیران (aṭerān) نر.م. ۱)کلاوه پیچ مخصوص. ۲) بازي پچیز.

اتیرن (aṭerán)ص .نر.م. (بنځ اتیرنه) شخص بدهضم .

اجاره (ajāra) بنځ .م. مشترک با اجارهٔ دری .

اجانی (ajāṇáy) ص. بنځ .م. (ج اجانیانې) .زن حاجیه ، بی بی حاجی .

اجل (ajál) نر.م. زمان مرگ ،نهایت زمان عمر.

اجلئی (ajalǰáy) نر.م.مرگ جای .

اجنه (ajəṇá) بنځ .م. وګ .اجانی.

اچول (ačawə́l) مص .مت.انداختن افکندن.

اچه (áča) بنخ .م.اواز گشتاندن وراندن بز .

اچی (ačáy) بنخ .م.نوعی — از گاویست خورد وکم جثه .

اخکزي (acakzí) نر.م. ج. نام یک قبیله از افغانها است .

اخنل (acaṇə́l) مص . مت !) چیدن مرتب کردن، مقبول .کردن، بافتن چارپائي وامثال ان ۲۰) سرودن .

اخه (acá) بنخ .م. (ج .اخې) استخوان ران .

اخی (aǰáy) بنخ .م.پنجره ایکه از خمچه ها ساخته شده باشد .

احمدزي (ahmadzí) نر.ج. یکی از اقوام مشهور پشتونها.

اخ (ax) اد.کلمه تحسر وافسوس است که درحال وقوع یک واقعه ناگوار از زبان انسان بی اختیار صادر میشود. و گاهی درحالت خوشی هم استعمال میشود .

اختر (axtár) نر.م. (ج. اخترونه)عید، جشن مسلمانها .

اختری (axtaráy) ص .نر.م. گوسفند قرباني عیداضحی .

اخته (axtá) ص. نب۱)مشغول، گرفتار ، ۲) خصی ۳) گذاشتن گوشت خام درمرچ مصاله .

اخښل (axṣə́l) مص .مت، خمیره کردن ۲) ترکردن (ارد).

اخښی (áxṣay) نر،م. (ج.اخښي) خسربره ، برادر زن ،شوهر خواهر.

اخ وتوخ (axuṭúx) نر.م. به سبب ماندگي زیاد یالت وکوب زیاد کسی را از توان وطاقت بی بهر ه ساختن.

اخ ودب (áxuḍab) نـــــر.م. زد وخورد ، گیر ودار، جنگ وغوغا.

اخیرِ (axéṛ)نر.م. (ج. اخیړونه)سیم گل ، گل سفید کردن خانه .

اخیرل (axeṛál)مص .مت . (ج. اخیړونه) سیم گل کردن، کاگل کردن.

اخیستل (axistál)مص. مت.[1])گرفتن، برداشتن[2]) خریدن.

ادکه (adáka)بنځ .م. لقب مادر ، زن معمر.

ادکی (adakáy) بنځ.م . مادر.

ادم خیل (adamxél) نر.م. دپښتنو یوقوم .

ادوم (adūm) نر.م. (ج.ادومونه) ران .

ادې (adé) بنځ .م. (ج. ادې ګانې) وګ.ادکه .

ارام سئ (arāmsáy) امر . یک قوماندہ عسکري است .

اربکی (arbakáy) نر.م .پولیس مردمی که برای امنیت عامه تعیین شده باشد.

ارت (art) ص .نر.م.ج (بنځ. ارته) فراخ ، کشاده .

ارتول (artawál) مص .مت. .فراخ کردن .

ارتیدل (artedál)مص .ل. فراخ شدن ، کشاده شدن .

ارتینه (artiná) بنځ .م. (ج.ارتینې) زوجه ، زن منکوحه ، عورت .

ارجل (arjál) ص .نر.م. ج .مخلوط ودرهم امیخیته،مخلوط النسل .

ارچه (arčá) بنځ .م یکي از اقسام درخت ها .

ارخاړی(arxāṛáy)نر.م.

(ج.ارخاړي ۱) مرض اسهال ګوسفندان که دراول بهار عارض میشود .

۲)خرفه ، یکنوع سبزی است که پخته خورده میشود.

ارخبش (arxáṣ) نـــــر. م . ضیق النفس ، صدایکه دروقت ګریه درګلو ګره شود .

ارزان (arzā́n) ص. نر .م. نرخ وقمیت خفیف .

ارزاني (arz āní) بنځ .م .ضد قیمتی .

ارزبنت (arzā́ṣt)نر.م. قیمت، ارزش سز ا واری .

ارزبنتناک (arzāṣtnā́k) ص.نر.م . باارزش ، دارای ارزش .

ارزیدل (arzedā́l) مص .ل. سزاواربودن، ارزش داشتن .

ارزمی (arẓamáy)نر.م .فاژه

ارزی (arẓáy) نر.م. اروغ .ترش.

ارغاړی (arğā́ṛay) نر.م. سرنشیبی.

ارغنجا (arğanjā́) نر.م. نوعي از الوچه که دانه های خورد دارد.

ارنی(arṇáy) نر.م. (ج.ارني) قنداق.

اروانباد(arwāṣā́d) نر.م. متوفی.

اروړمرو (arū́marū́) ق . حتماً ، خامخا ،ضرور .

اره (arə́) بنځ .م. اره،یکی از وسایل نجاری .

اره (árə) بنځ .م. (ج.اړې) بنیاد اساس ، تهداب ، اصل .

ارهټ (arhā́ṭ) نر.م. (ج. ارهټونه) چاه کلان .

ارهنده (arhánḍa)بنځ .م. بید انجیر .

اریان (aryā́n) ص .نر.م. ج. خوارَ ذلیل ، حیران ، خاضع، محتاج .

اریانول (aryānawā́l) مص .مت .حیران کردن ، محتاج کردن .

اریانیدل (aryānedā́l) مص .ل حیران شدن .متحیر شدن . محتاج شدن .

اریړه (ariṛə́) بنځ .م. هلیله ، هریره .

اړ (aṛ) ص .نر.م. ج ۱) محتاج ،کیر ، محبوس .۲)مشغول ۳) بدهضم وقبض ۴) عبرت اندوز؛۵) زیچ سطرنج.

ار (ār) نر.م. (ج.ارونه)قبض ،مزاحمت ممانعت.

اراند (arānd) ص.نر.م . گرفتار.

ارایستل (arístál) مص .مت. مجبور ساختن .

ارتیا(artyā) سغ .م. (ج.ارتیاوې) احتیاج ، محتاجی.

ارخ (ar (a)x) نر.م. (ج.ارخونه) پهلو.

ارخی (arxáy) نر.م. (ج.ارخي) ۱) دامنه کوه ، ۲) زمین مایل ۳) قبرغهٔ علیاء.

ارخیز(arxíz)ص.نر.م .پهلودار .

ارکی (arakáy)نر.م.۱)پله زینه؛ ۲) چوب کمان مانند گلیم بافی .

ارم (arám)نر.م. (ج.ارمونه) ۱) چوب چل مَرده ، ۲) تمبهٔ دروازه ۳) مصروف ومشغول .

اروب (arób) نر.م. (ج.اروبونه) ۱) کاچي ،اردابه ۲) گل رقیق (اخیر) ۳) طعام بی مزه .

اروتل (arwatál) مص ، ل .مجبور شدن ، محتاج شدن ، بند شدن .

ارودور (aru dūr) نر.م. اغتشاش،زد وخورد ،انقلاب.

ارول (arawál) مص. مت موانع فراهم کردن ، جلو راه گرفتن .

ارول (arawál) مص .مت ۱) گشتاندن ، چپه کردن. ۲) اقامت کردن ، بودوباش کردن .

اره (ára) سغ. م (ج.ارې) ۱) رابطه، تعلق ۲) مزاحمت ، ممانعت .

اریدل (aredál) مص .ل .۱) محتاج شدن ۲) قبض شدن.

اریکی (arikáy) نر.م. (ج.اریکي) بندش ،قبض۲) تعلق ورابطه؛۳) تنبه دروازه ۴) خسته ۵) تلک ۶) امیدو ارزوی سست ۷) دستک سقف .

ازار (azār) نر.م. (ج.ازارونه)

۱)رنجش۲)وبال.

ازارول (azārawál)

مص.مت.اذیت کردن ، رنجانیدن.

ازاریدل (azāredál) مص .ل.

رنجیدن ، اذیت شدن .

ازانگه (azānga) بنخ .م. طنین،

انعکاس صوت ، پژواک.

ازغن(azğán) ص. نر.م. ج بته خار

دار وهرچیزیکه خار داشته باشد.

ازغی(azğáy) نر.م. (ج.ازغي) خار.

ازمایبنست(azmāyaṣt) نر.م.

(ج.ازمایبنتوته) تجربه وازمایش..

ازمویل (azmoyál) مص .مت.

ازمودن ،ابتلا.

ازموینه (azmoyána)بنخ.م (ج.

ازموینې) امتحان ، ازمایش .

اسانول (asānawál)مص . مت.

اسان کردن .

اسانیدل (asānedál)مص .ل سهل

شدن ، اسان شدن .

اسبون (asbūn)ص. نر.م. (ج .

اسبانه) گله بان اسپ.

اسپه (áspa)بنخ.م. (ج.اسپې) مادیان .

استازی (astāzay)نر.م. (ج.

استازي) نماینده ،قاصد ،رسول .

استاکار (astākār)ص. نر. م.

(ج.استاکاران)اهل کسب ،کسبه کار.

استوگن(astogən) ص.نر.م.ج.

مسکن گزین .

استوگنځی(astogən ǰ áy)نر.م.

جای سکونت ،جای بودوباش .

استوگنه(astogána)بنخ.م.

سکونت، بودوباش.

استول (astawál) مص. مت.

۱) مسکن دادن ۲)فرستادن ،ارسال نمودن.

اسره(asrá)بنخ.م .۱)امید وارزو ۲)صرفه .

اسکیرل (askerəl)مص .مت.

زبون ساختن .

اسمان څکالی

(asmānsakālay) نر.م. خفاش ،

شب پره .

اسمان کټ (asmānkáṭ)نر.م.

بنات النعش .

اشرپی (ašrapáy) بنځ .م. طلا،

اسم مسکوک طلا ی قدیم .

اغزکی (ağzakáy)نر.م. خارک،

بتهٔ تلخیست خاردار که برای رفع بعضی

ازامراض جلدی به حیث دواستعمال

می شود (ازغکی) هم گفته میشود .

اغزن(ağzán) ص. نر.م. وګ ازغن.

اغزی (ağzáy) نر.م. وګ . ازغی .

اغزل (ağzál) مص .مت.خمیرکردن

سرشتن.

اغور (ağór) نر.م.

(ج.اغورونه)هاوند چوبی .

اغوستل (ağūstál) مص .مت .

جامه پوشیدن .

اغیار (ağyār)نر.ج. بیګانه .

اغیر (ağéṛ) نر.م. بدهضمی .

اغیرل(ağeṛəl) مص.مت . بدهضم

کردن .

اغیزه (ağezá) بنځ .م. اثر ، تاثیر.

اغیزناک (ağeznák) ص.نر.م.

تاثیرناک ، موثر.

افغان (afğān) نر.م. پشتون ،باشنده

افغانستان .

افغانستان (afğānistán) نر.م.

کشور افغانها ، مملکت افغانان .

افغانی (afğānáy) بنځ .م. ج.پول

مروج افغانستان .

اکا(akā)نر.م.(ج.اکاګان)اکاکا، عمو ،

۲) شخصیکه به منزله عم باشد .

اکاخیل (akāxél) نر.م. نام یک

قوم پښتو نها است .

اک پک (akpák)ص.نر.م.حیران ،

حق حیران.

حق حیران.

اکر(akáṛ) ص .نر.م. عقیم ، مایوس.

اکوبکو(ákobáko)نر.م. نوعی ازبازي اطفال .

اکور (akóṛ) نر.م. (اکورونه) چارمغز .

اکوک (akūk)نر.م. غوره بادام وزرد الو وامثال ان .

اگاهو(agāhū) ق . مسبوق ، پیش وآگاه .

۱)اگر (agár)نر.م.(ج.اگرونه) درخت وچوب عود.

۲)اگر(agar)ص.نر.م. ادم فضول دنی.

اگن(agán)نر.م. (ج.اگنونه) چکاوک،نوعی ازگنجشک خاکی رنگ وخوشخوان .

الالول (alālawál)مص .مت. ذبح کردن ،حلال کردن .

الگد(algáḍ) نر.م. شیله ، مجرای سیلاب (خور) هم گویند.

الوتکه (alwūtaká) بنخ .م . ج .الوتکي) طیاره جهاز هوائی .

الوتل(alwūtál)مص.ل.پریدن ، پرواز کردن.

الوزول(alwūzawál) مص .مت. پراندن ، پرواز دادن .

الوگان(alūgán) نر.م.ج.کچالو.

الول (alwá1) نرم .پیچ درپیچ ، تاوتاو.

۱)الوی (alwá y)بنخ.م.یلمه،خوشه گندم وغیره حبوبات که درروی اتش بریان شود .

۲)الوی (aálway) ص.نر.م. حریص.

الویبس (alwes) نر.م. (ج.الویبسونه) بادخفیف ،بادنرم.

اله گوله (alagūla) بنخ .م.

شوروغوغا ، اغتشاش .

الیش (alés) نر.م. عوض ، بدل .

الیشول(alešawál) مص. مت .
بدل کردن .

اماني (amānī) بنخ .م. همگی ،
تمامی ، جمله ،

امبار (ambār) نر.م. (ج.امبارونه)
۱) پارو،کود سرگین ۲)مج،چیز مبتذل
وبسیار.

امته(amtá) بنخ. م. امید ،ارزو.

امتی (umatáy) بنخ .م. زن صاحب
خانه ، زن اختیار دارخانه .

امرل (amarál) مص. مت. جدا
کردن گوسفند ها وغیره ازیک دیگر .

امسا (amsā) بنخ.م. چوب دست .

امکوری (amkoṛáy) نر.م.
چوچه حیوان درنده .

امکه (amáka) بنخ.م. خواهرپدر ،
عمه .

املوک (amlūk) نر.م. یک نوع
درخت میوه دار است شبیه ونزدیک به
الوبالو که میوه ان شیرین وسیاه است.
وثمر این درخت را املوک گویند .

اموخته (amūxtá) ص. نب. ۱)
عادی، انس گرفته ۲) حیوان وحشی رام
شده .

امیل (amél) نر.م. (ج. امیلونه)
حمایل.

امیندواره (umayndwāra) ص.
بنخ .م زن حامله .

ان (an) اد، ۱) لحظ ،وقت بسیار
اندک ، ۲) توان ،قوت ،قدرت ۳)
ارادت .

انا (anā) بنخ .م. مادرکلان.

انجر بنجر (anjáṛbanjáṛ)
ص. نر.م درهم‌برهم وسرگشم .

انجه (ínja) بنخ .م. نفس سوختگی،
نفس زدن .

انځی (lncə́y) بنځ.ج.سردوزپشم ، تار بافته پشم .

انځر (inǰə́r) نر.م. انجیر .

انځرګل (inǰargwə́l) نر.م. ګل انجیر ، کنایه از چیز یکه نایاب مي باشد .

انځور (anǰór) نر.م. (ج.انځورونه) نقش ،رسم .

انځورګر (anǰorgə́r) ص.نر.م. نقاش ،رسام .

انځورول (anǰorawə́l) مص مت. نقش کردن ، رسم کردن .

اند (ānd) نر.م.اندازه ویک دوره زمان.

اندرپایه (andarpāyá) بنځ .م . نردبان ، زینه (ج.اندر پائي).

اندرغپ (andarǧə́p) ص. نر.م. بیهوش ، پنهان ، نامعلوم ، بلعیده .

اندرکاغی (andarkāǧə́y)نر.م. بازی اطفال است که درغیاب یکدیګر خط ها برزمین ودیوار وغیره کشیده ودراخر که خط ها ی ،هر یکی زیاد برامداوغالب ودیګر مغلوب ګفته میشود.

اندرکه (andarká) بنځ .م. جاکت نیم تنه .

اندړ (andáṛ) نر.م.ج. ۱) نام یک طایفه مشهور پښتونها .۲) زرنیخک، یک نوع ګنجشک زرد رنګ خواننده .
۳)یکنوع نبات است که علف حیوانات است.

انده (ánda)بنځ.م.خیال،اندیشه،تصور

اندیر (andér)نر.م.۱)بدبختی ، مصیبت ، وحشت ، ظلمت ، تاریکی .
۲) کم وقحط ونایاب . چنانچه دردعا ی بد استعمال میشود – روزي دي اندیرشه.

اندیښمن (andeṣmə́n) ص.نر.م. ج. اندیشناک ،مشوش ، تشویشی .

اندیښنه (andeṣnə́) بنځ .م. خیال فکر ، اندیشه ،

انډه خور (anḍxwə́r)نر.م.خریچ اتش .

انډر(onḍár)نر.م.اسپ مست وسرشوخ.

انډو(andṍ) نر.م. (انډوکان)غوزهٔ نارسیدهٔ پنبه.

انډوخر(anḍoxár) نر.م. خرمرد، نوعی از بازی بچه ها وازدحام مردم را نیز انډو خر می گویند.

انډوغویی (anḍğoyáy) نر.م. نوعی از بازی اطفال که دربین اب اجرا میشود.

انډول(anḍwál)نر.م.ج.موازنه، عدیل.

انډولی (anḍwaláy) بنځ .م. کجاوه .

۱)انډه (anḍá) بنځ .م. نوعي از بازی اطفال .

۲)انډه (ánḍa)بنځ .م. جیل ،ضد ، جنجال.

انډی (anḍáy) نر.م. (ج.انډی) عدل و یک لنگ بار. ۲) پهلو.

انډیری (anḍeráy) نر.م. بوریا ، فرش غریبانه.

انډیوال(anḍīwál)نر.م. رفیق ، همراه، شریک(ج.انډیوالان).

انډیوالي (anḍīwālí) بنځ.م. رفاقت ،همراهی ،شریک در خورد ونوش وهمکاری.

انرکه(anarká) بنځ.م. کوشک، قصر، بنای مرتفع، عمارت عالی درخارج شهر که اطراف ان باغ وکشتزار باشد .

انزکی (anzakáy) نر.م. (ج.انزکي) طفل شوخ وگستاخ .

انسان پیژ ندنه (insānpežandaná) بنځ.م. انتروپالوجی ،انسان شناسی.

انګار(angār) نر.م. (ج.انګارونه) اتش سرخ ، قوغ اتش .

انګارل (angārál) مص.مت.شمردن، تخمین کردن.

انګازه (angāzá) بنځ.م . اوازه

انعکاس صدا (ج.انګازې)

انګرمنګر(angármangár)

نر.م.قید وبست ،ممانعت .

انګری (angaráy) ښځ.م. پیراهن مخصوص افغاني که دربین کوچیها وافغانها مروج است وبعضی کرتی را نیز انګری ګویند .

انګړ(angáṛ) ښځ .م. (ج.انګړونه) .

۱) حویلی ،احاطه وصحن خانه ،سرای ؛ ۲) نفقه شبانه.

انګړی (angaṛáy) ښځ.م.

۱) بندتقسیم اب .۲) درختي است که دانه های سرخ میکند.

انګړی (angarə́y)ښځ.م. سراچه ومهمانخانه .حجره ٠

انګل (angə́l) نر.م. (ج.انګلونه) غوغا ،اشوب، قضیه ،پیچیده ومشکل.

انګوړی(angoṛáy) نر.م. انار خرد (ج.انګوړي) .

انګول(angól) نر.م. تلاش.

انګولا (angolā)ښځ.م.

(ج.انګلولاوې). ۱)ګریه وفریادبه اوازبلند، قوله سګ ..

انګولل (angolə́l) مص. ل. قوله کشیدن سګ.

انګ وهل (angwahə́l)مص. ل

. عرعر کردن خر.

انګه (angá) ښځ.م. (ج.انګې)

۱) اوازه ۳) درخت انار .

انګه (anga) ښځ.م.(ج.انګی)تنګور ، زنیکه همرای عروس از خانه پدر به خانه داماد میرود .

انګیټی (angeṭáy) ښځ .م. بخاری

انګیرل(angerə́l)مص.ل.نداشتن ګومان کردن .

انند (anánd) نر.م. (ج.انـــــدونه)

۱) مسرت ،شادمانی .۲) شکر.

اننګی (anangáy) نر.م. (ج.اننګي)

۱) رخسار .۲) پستان زن دراصطلاح شعراء.

انی (anáy) بنخ.م. وک. انا.

انکي بنکي (aṇkébaṇké)بنخ .م. ج. بازی مشهور اطفال .

انل(aṇal)مص.مت.جوکوب کردن ، ذریعه دستاس میده کردن.

انول (aṇawə́l) مص .مت . ۱) دانه دانه چیدن ،انتخاب کردن؛ ۲) میده کردن به ذریعه دستاس .

اوار (awāŕ) ص. نر.م.ج.۱) هموار، ۲.) تاراج ،چوروچپاو؛ ۳) کَسترا نیده .

اوارول (awārawə́l)مص. مت . هموار کردن ،کستردن .۲) چوروچپاول کردن.

اوبال (ubāl) نر.م. (ج.اوبالونه) گناه، عذاب اخرت .

اوبتل (obtə́l) نر.م. تحت البحری.

اوبجن (objə́n) ص.نر.م.و.ک . اوبلن .

اوبدل (obdə́l)مص. مت . بافتن.

اوبرن(obṛə́n) نر.م. ابکین ،مایع .

اوبری(obṛə́y) بنخ . م. جامنک بقه، گیاه سبزیکه دربین و کنار اب های دایمی می روید.۲)مج. هرچیز نرم وبی اتصال که مشابه ، به اوبری باشد.

اوبلن (oblə́n) ص.نر.م. ج. ۱) طعامیکه اب ان از اندازه بیشتر شود؛ ۲) زیمناک،نمناک ،دارای نم .

اوبول(obawə́l) مص. مت . سیراب کردن. ابیاری کردن .

اوبه (obə́) بنخ .ج . اب .۲) سیراب، ۳) مج.عزت وابرو.

اوبه لگول (obalagawə́l) مص. مت.زمین را ابیاری کردن ، سیراب کردن .

اوبخور(obaxwə́r) نر.م . محل ابخوری حیوانات واب گرفتن مردم از نهر .

اوبه خورهه(obaxwə́rhə)بنخ.م.

اوبه خوره (obaxóra)بنخ.م.

زمینیکه بسیار اب می خورد.

اوپره (opŕa) ص .نب. ۱) شخص بی جایداد.۲) مج هر شخص بیکانه،وناجنس .۳) خاک سست .

اوتر(awtár) ص.نر. م.ج .سراسیمه وپریشان .

اوت (uṭ)ص.نر.م. به کله ایستادن .

اوجار (ujāṛ) ص.نر.م.ج.وک ویجارِ.

اوجره (ujrá) بنخ.م. وک .حجره.

اوجغوني (ujğūní) بنخ. ج.وک وژغونی .

اوچت (učát) ص.نر.م. ج . بلند وبالا.

اوچتول (učatawə́l) مص. مت . بلند کردن ،بالاکردن .

اوچتیدل (učatedə́l) مص .ل .بلند شدن ،بالاشدن.

اوچکول (učkūl) نر.م. بره ایکه عمرش ازشش ماه الی یک سال باشد .

اوخارا (awcārə́) ص.نر.م.اشکارا، پدید ار ، مشهور .

اوخارول (awcārawə́l)مص. مت.اشکارا کردن .

اوخکک (awcakák) نر.م.شاتره نباتی است معروف .

اوخ (ux) ا.د. کلمه ایست که برای ترسانیدن اطفال استعمال میشود .

اوخی(uxə́y) بنخ.م. مادر ال ، یک موجود وهمی که اطفال رابه ان می ترسانند .

اوخی (uxə́y) نر.م. (ج.اوخي) ۱) شوهر خواهر ، خسربره.

اودس (awdə́s)نر.م. (ج . اودسونه) وضو ،طهارت،ابدس.

اودس مات (awdasmat)

نر.م. رفع حاجت ، قضای حاجت .

اودس ماتی (awdasmā́tay) نر.م.

اودس ماتی (awdasmā́tay)

نر.م. غائط.

اودل (owdā́l)مص. مت. بافتن .

اودوم (udūm) نـــر . م. ۱) چاره ، علاج ،بااصول عنعنه مروجه ومجر به . ۲) افسون ،دم تفاول برای دفع مرض.

اوده (udá) بنخ .م . د م وافسون .

اوده (udá) نر .م. خفته ،خوابیده

اوده گر (udagár) نر.م.ج .افسون کار ، افسون گر .

اودل (oḍā́l) مص. مت .ترتیب وتنظیم کردن.

اور (or) نر.م. (ج.اورونه) اتش

اور اورکی (ororá kay) نر.م. (ج.اور اورکی)کرم شب تاب .

اوربشي (urb úši) بنخ .ج. جو.

اوربشینه (urbušína) ص.بنخ . م. (ج. اوربشینی).نان جوینی .

اوربل (orbā́l) نر.م. درنظام قومانده اتش دادن،فیرکردن ، مرکب از(اور) و(بل).

اوربل (orbā́l) نـــــــر.م. .(ج . اوربلونه).۱) خانه وار واهل بیت ، مسکن وماواء .۲) موی بافته پیشانی زنان.

اوربلکي (orbā́loki) بنخ .م. ج .وگ . اوراورکی .

اوربند (orbánd) نر.م. اتش بس .

اوربوز (urbúz) نر.م. پوز حیوان .

اورته (owratá) بنخ .م. (ج.اورتې) زن منکوحه.

اورژبی (urzə́bay) ص . نر . م . فصیح ، بلیغ ، سخن سرای.

اورزه (urzo) نر.ج. فله .

اورشو (uršó) بنخ .م. ج (اورشوکاني) ۱) چراگاه . ۲)مو ضع ازاد ومناسب ،دشت . ۳) سرشته کار.

اوربنت (orast) نـــــــر.م.

(ج.اوربنتونه) بارش.

اورغالی(orgálay)نـــــــر.م.

(ج.اورغالي) اتش دان ،جای افروختن اتش.

اورغوی (orğáway) نر.م. ج.

(ج.اورغوي) کف دست.

اورگاډی (orğāḍay) نر.م. (ج. اورگاډی) ریل .

اورلړونی (orlaṛūnay)نر.م.ج.

(اورلړوني) اتش کاو.

اورلګوونی (orlagawūnay)

نر.م.اتش افروز . مجازا ، فتنه گر.

اورلګیت (orlagít) نـــــــر.م.

گوگرد.-

اورلوبه(orlúba) بنځ .م.تش بازی.

اورمړ(ormə̀ṛ) نر.م. .۱) نام یک قبیله افغان. ۲) شخص مرده دار.

اورمیږ(ormeẓ́) نـــــــر.م.

(ج.اورمیږونه) پس گردن.

اورنوسی (ornusay) نر.م.

(ج.اورنوسي) اتشگیر.

اورنی(orṇáy) نر.م. (ج.اورني)

۱) اتش خانه ، اتشخانه ماشین وامثال ان. ۲) قنداق طفل.

اورول (orawál) مص.مت . ۱) باران کردن ، ۲) چیزی را به طور باران پراگندن .

اوره(ora) نر.ج. ۱) ابر باریک ؛ ۲) پرده باریک سبز چشم ، گل چشم .

اوری(oray) بنځ .م. ج. بیره دندان، بیره ناخن.

اوریا (oryā) بنځ .م. (ج. اوریاوې) بارش ، باران.

اوریدل (awredál)مص.ل .

شنیدن.

اوړه(oṛa) نرج. ارد.

اوړی(oṛay) نر.م. تابستان.

اوږد (ūzd)ص.نر.م. (ج.اوږده)
طویل ، دراز.
اوږدغوږی (ūzdǧwáza)ص.
نر.م. درازگوش ، خر.
اوږدوالی (ūzdwālay) نر.م.
درازی ، طول.
اوږدول (ūzdawál) مص.
مت .دراز ساختن.
اوږده (ūzdá)نر.م. درازی.طول.
اوږدیدل (ūzdedál) مص.ل.
درازشدن.
اوږمکه (uzmáka)بنځ .م.
(ج. اوږمکې) مهتاب .
اوږه (uza) بنځ .م. (ج.اوږې)
سیر.
اوس (os) ق . حال ، اکنون .
اوسپنه (óspana)بنځ . م. اهن .
. fe
اوستری (ustaráy) ص.نر.م.
(ج.اوستړي) اخری.
اوسنی (osanáy) ص.نر.م.
(ج.اوسنې) حالیه ،موجوده.
اوسیدل (osedál) مص. ل
سکونت کردن.
اوسیلی (awseláy) نر.م. (ج.
اوسیلي) اه سرد.
اوش (oš) ا د.کلمه ایکه برای
استاده کردن خر استعمال میشود .
(اویش) هـــم می گویند.
اوښ (uṣ) نر.م. (ج. اوښان) شتر.
اوښبنه (uṣbaná) بنځ.م.
(ج. اوښبنې) شترچران ، شتر بان.
اوښبون (uṣbūn)نر.م.
(ج.اوښبانه) شتربان.
اوښبه (uṣbá) نر.م. وګ.
اوښبون.
اوښتل (awaṣtál) مص. ل .
۱) چپه شدن ۲) ګردیدن.
اوښکه (úṣka) بنځ .م. ۱ اشک .
اوښ مرغه (uṣmárǧa) نر.م.
شترمرغ.
اوښیمه (uṣimá) بنځ
م،(ج.اوښیمې) شترمادهٔ نرطلب.
اوګره (ogra) بنځ .م.(ج .اوګرې)
دلده ګندم وبرنج.
اوګی (ogay) بنځ .م.ج درخت

خنجک.

اوجَه (oljá) بنخ .م. (ج. اولجي) غارت ،تاراج.

اولس (ulas) نر.م. (ج. اولسونه) ملت ، قوم .

اوَلس (awálas) عد. عدد هفده؛ ۱۷ .

اولَس گلوي (ulasgalwi) بنخ.م. مليت پرستي.

اولسوال (ulaswā́l) بنخ .م. حاکم ، حاکم حکومت.

اولسوالي (ulaswālí) بنخ.م. علاقه.

اولسي (ulasí). ص. نب. قومی، ملی.

اولکه (ulká)بنخ.م. سرزمين.

اونی (unáy) بنخ.م. هفته .

اونل (uṇál) مص.مت . چيدن.

اووم (uwā́m) ص.عد.نر.م. هفتم.

اووه (uwa) عدد هفت (۷).

اوولس (uwálas) عد. هفده ، (۱۷).

اوولسم (uwalasám) ص.عد .نر.م. هفدهم.

اويا (awyā́) عد ،هفتاد (۷۰) .

اويا يم (awyāyə́m)ص.عد.نر.م. هفتاد م.

اويجه (awejá) بنخ .م. سرزمين.

اهارِ (ahā́ṛ) نر.م. (ج. اهارِونه) گرمی زياد وحرارت شديد تابستان .

ايره (irá) بنخ .م. (ج. ايرِي) خاکستر.

ايزک (izák) نر.م. خنثی.

ايز (iz) نر.م. (ج.ايزان) خرس.

ايسار (isā́r)نر.م. گرفتار ، بندی ومعطل.

ايسارول (isārawā́l)مص .مت

اوم (um) نر.م. (ج. اومه) خام.

اومرِی (umaṛáy) ص.نـــر.م. (ج. اومرِي) تار خام، خام تاب .

گرفتار کردن ، معطل کردن.

ایساریدل (isāredál)مص.ل.

گرفتار شدن ، معطل شدن،بندشدن.

ایستل (istál) مص. مت . بیرون کردن،کشیدن .

ایسیدل (isedál) مص. ل .

نمودن زیبیدن ، نمودار شدن.

ایشول (išawál) مص. مت .

جوش دادن.

ایشیدل (išedál) مص. ل . جوش خوردن ، جوشیدن .

ایبنودل (išodál) مص. مت . نهادن.

ایبنوول (isowəl) مص. مت . وگ.ایبنوول .

ایغ نیغ (íeğneğ) ص.نر.م. ج . شخ وشوخ.

ایغ سترگي(iyğstárgay)

ص.نر.م. شوخ چشم ، بیحیا.

ایل (iyl) نر.م. رام ،تابع ،منقاد.

ایلبند (iylbánd) نر.م. مسکن چراگاه تابستانی درجاهای سرد سیر .

ایلول (iylawál) مص. مت. رام نمودن ، تسخیر.

ایله (iyla) ص. نب. ازاد ، اواره ، واگذار.

ایله جاري (iylajārí) نر.م. ملیشیا ، عسکر قومی که عندالضرورت جمع شوند. ۲) اشخاص مخلوط که از یک صنف باشند.

ایلیدل (iyledál) مص.ل. رام شدن،تابع شدن. منقاد شدن.

ایمنول (lmnawál) مص.مت. دلاسا کردن ازگریه ،رام کردن.

ایندە (índə) نر.م. (ج.ایندیان) قوچ وحیوان ناخصی.

ایواد (iwād) نر.م. وطن.

ایوان (iywān) نر.م. (ج.ایوانان) ۱) طفل وبچه خورد ، .۲) مفغن حیوان.

ا

حرف دوم الفبای زبان پښتو است .

ا (ā) ا.د.

حرف ندا است که دراول اسم مخاطب استعمال میشود مثلا: آمحموده!

اریان (aryā́n) نر.م. حیران.

ازادول (azādawā́l) مص.مت. ازاد کردن.

ازاد یدل (āzādedā́l)

مص.ل.ازاد شدن ، خلاص شدن.

ازموینه (āzmoyā́na) بنځ.م. امتحان.

آس (ās) نر.م. (ج.اسان)اسپ.

آغلی (āǩā́lay) ص.نر.م. (ج. اغلي) قشنګ ،مقبول ،زیبا.

PROPERTY
PACKUS

ب

ب(be) بنځ.م.
حرف سوم الفبای فونیمیکی زبان ملی پښتو است که ارزش ابجدی ان (۲) میباشد.

بابا(bābā́) نر.م. (ج.بابا ګان) لقب پدر وشخص مسن ومحترم.

باباآدم (bābāādám) نر.م. ادم(٤)، پدر اول انسانها.

بابړ (bābáṛ)نر.م. (ج. بابړان)نام یک قبیله مشهورپښتونها است .

بابوزي (bābozí) نر.م.ج نام طایفه از قبایل افغان.

بابولاله (bābūlā́la) بنځ .م. (ج. بابولالي) ترانه معروف افغانها است که دروقت عروسی وسربافی عروس وغیره اوقات خوانده میشود که لحن واواز مخصوص دارد.

بابی (bābáy) بنځ.م. ج. لقب زن برادر که (ورینداره) نیز ګویند . که بطور احترام برای دیګر زنها نیز استعمال میشود.

باتور(bātū́r) ص.نر.م.ج.
۱) شمشیر ی ،دلاور، ۲) شاهین ؟
۳) سیاهی چشم.

باتوري (bāturí) بنځ.م.
شجاعت، دلاوری ودلیری .

باتی(bātáy) بنځ.م. فتیله زخم ،فتیله چراغ ، نوع از میله جراحی .

باتینګړ (bātīngáṛ) نر.م.ج.
۱) بادنجان رومی .۲) هنګ.

باټ(bāṭ) نر.م. (ج. باټونه)
۱) سنګ فسان ،سنګ چرخ . سنګی که بران کارد وغیره را تیز می کنند .
۲) شلیک تفنګ ۳) تحریک تمسخرامیز.

باټو (bāṭū́) ص.نر.م. لافزن .

باجره(bā́jra) بښځ .م. (ج. باجړې) نوعی است از غله مانند ارزن اما کمی بزرگتر که مردم غریب ازان نان میسازند.

باجه (bājá́) بښځ .م. (ج. باجې) هارمونه ،اله موسیقی .

باچا (bāčá́) نر.م. (ج. باچاهان) پادشاه.

باد (bād) نر.م. شمال،۲) وجع مفاصیل،۳) مرض اکله نقرس ، روماتیزم .

بادبیزی (bādbezáy)
نر.م.بادپکه.

باد پښ (bādpáṣ) بادرو ، نام جای است بین لغمان وتګاب .

بادری(bādaray) ص.بښځ.م.
باتوری.

بادکښ (bādkáṣ) نر.م. سوراخ داخل شدن هوا ویاباد.

بادول(bādawál) مص. مت.
۱) بادکردن غله وغیره. ۲)اسراف کردن.

بادي (bādí) ص. بښځ.م.۱)شخصیکه به مرض باد ګرفتار شود . ۲) فعل کسیکه ګندم را ازکاه ذریعه باد جدا مي کند،
۲)نوعی از شتر تیز رفتار.

۳)بار(bār) نر.م. (ج. بارونه) حمل .

باران (bārā́n) نر.م. بارش.

بارکزي(bārakzí) نر.ج. نام یک قبیله بزرګ افغانها است.

بارکښ(bārkáṣ) فا.نر.م. (ج. بارکښان) حمال ،محنتی ،زحمتکش.

بارول (bārawál) مص . مت .
بارکردن ، تحمیل کردن .

باره (bāra) بښځ .م . (ج. بارې).
بندکلان،۲) دیوار سنګی ،پلوان بزرګ.

باري (bārí) ص.نب. .۱) درخت باردار ،۲) حیوانیکه به باربردن اموخته شده باشد.
۱) تکیه کلام است مانند : (نو) وغیره .

باریدل (bāredál) مص. ل .
بارشدن ، کوچیدن .

بارړ(bāṛ) نر.م. فیر تفنګ ،شلیک تفنګ .

بارړخو (bāṛxū́) نر.م.
(ج.بارړخوګان) رخسار .

(ج.بارخوګان) رخسار .

باز (bāz) نر.م. (ج.بازان) یک نوع پرنده شکاری .

بابنه (bāṣá) بنځ.م (ج. بابنې) یکنوع مرغ شکاری است .

باغکه (bāǧáka) بنځ .م. (ج. باغکې) ۱) نوعیست از پرنده که پرهای ان بسیار خوش اینډ است.

۲)نوعی از سنګ کبود که ازان تشـــله می سازند.

باغو(bāǧū́) نر.م. ۱) نوعی است ازمرض اطفال ،ګربه کلان باغی.

باغوټ(bāǧū́ṭ) نر.م. دانه ای است که درزیر ګوش می براید،غده نکفیه.

باغوان (bāǧwā́n) نر.م. (ج. باغوانان) . ۱) باغبان . ۲) خرکار ،سبزی فروش.

بالښت (bāləṣ́t) نر.م. (ج.بالښتو نه) بالشت.

بامبړ (bāmbáṛ) نر.م. (ج. بامبړان) پیشوای اهل هنود.

بامل (bāmál) مص. ل. رشته دوستی را قایم نګاه داشتن .

بانجن(bānjáṇ) نر.م. بادنجان سیاه

باندې(bā́ndi) ق بالا،برذمه..

باندې کول(bāndikawál)

مص. مت. بارکردن دیګ وغیره.

باندې کیدل(bāndikedál)

مص.ل. بارشدن دیګ وغیره.

باندینی(bāndináy)نر.م.

(ج.باندینۍ) ۱) انچه بالای چیزی واقع باشد. ڤوقانی۲، بیرونی .

باندار(bāndā́r) نر.م. (ج. باندارونه) مجلس ، بزم ،جمعیت.

باندې (bāndá) بنځ.م. ۱) مسکن بیرون ابادی قریه وده ۲)ده خورد یکه به ده کلان مربوط باشد .

۳)مسکن موقتی تابستانی درایلبندها ؛

۴)تن ،بدن؛ ه احؤ فناه،

باندیځی (bāndecáy) ص.نر.م. (ج. باندیځي) دهاتی.

بانه (bāná) بنځ.م. (ج. بانې) بهانه، عذر، حیله.

بانس(bāṇs) نر.م. (ج.بانسونه) چوب بانس .

بانیچغ(bāṇičáǧ) نر.م. اندرچو چوبیکه یک بچه بر یک سر ان وبچه دیګر بر سر دیګر ان سوار شده تاو بالای

میشود ، نوعی از بازی اطفال است .

باور (bāwár) نر.م. اعتماد ،اعتبار.

باور لیک (bāwarlík) نر.م.

اعتبار نامه.

باوري (bāwarí) ص. نب . (ج. باوریان) معتمد ،امین.

باهو (bāhū) نر.م. (ج. باهوکان) چوری طلا یانقره.

بایده (bāyadá) بنځ .م. باید ،لایق رسم ورواج .

بایلل (bāylál) مص.مت. باختن.

۱)**ببر** (bábar) نر.م. شیر ژیان دارای موی دراز.

۲)**ببر** (babár) ص.نر.م. مشعر دارای موی انبوه ودراز.مجازاً غصه ناک.

ببری (babráy) نر.م. (ج. بیري) ګل ریحان ، نازبو ،کشمالی .

ببر یدل (babaredál) مص. ل.

۱)شخ وراست شدن موی بر بدن؛۲)موی دار شدن وموی دراز شدن.مجازاً قهر شدن.

ببو (babó) بنځ .م. لقب مادر.

ببو (babáw) نر.م. مادرآل که برای ترساندن اطفال استعمال میشود.

ببوزی (babūzay) نر.م. (ج . بیوزي) ۱) پکه .۲) نوعی از مرغ ماهی خوار.

ببی (babáy) بنځ.م. (ج. ببی ګاني) لقب خواهر کلان که بطور محبت خطاب میشود .

بته (báta) بنځ.م. قاز.

بتکی (butakáy) نر.م. دام زمینی بودنه ګیری.

بتی (batáy) بنځ .م. فتیله چراغ.

بتل (baṭal) نر.م. (ج.بتلونه) ظرف بنګ سائی ونصوارسائی.

بته (baṭá) بنځ، برنجیکه بدون مصاله مثل چلوسفید اما کمی نرم ترپخته شده باشد.

بتی (baṭáy) بنځ.م. داش ،کوره .

بتیاری (baṭyāráy) ص.نر.م. داش وان ، داش .و الا.

بجلکه (bujláka) بنځ .م. شتالنګ.

بچ (bač) نر.م. حفاظت ،نګاه.

بچاون (bačāwáṇ) نر.م. (بچاونونه) فرش کلان.

بچاونه (bačāwṇá) بنځ.م. فرش

وبستر ه.

بچوړی (bačūṛay) نر.م.

(بچوړي) چوچه پرنده وغیره.

بچول(bačawál) مص.مت . نجات دادن .

بچی (bačay) نر.م. ج. بچي ،بچیان) بچه، طفلک ،بچه حیوان رانیز گویند .

بچیدل (bačedál) مص. ل .

نجات یافتن ،از خطر رستن.

بخخه (bạcxá) بنخ.م. (ج. بخخي) جامه دان ،بقچه.

بخرکی (bacárkay) نر.م.

(ج.بخرکي) . ۱) شرر کوچک ،شراره اتش . ۲)مج .ریزه وپارچه کوچک هرچیز.

بختور(baxtawár) ص.نر.م. ج. نیک بخت . صاحب بخت .

بخښښ(baxṣáṣ) نر.م. (ج. بخښښونه) جایزه ،انعام.

بخښنل(baxsál) مص. مت. بخشیدن.

بخښنه (baxṣána) بنځ.م. بخشش – انعام .

بخمل (baxmál) نر.م. مخمل، یکنوع پارچه نفیس ابریشمی است .

بخملي(baxmalí) نر.م.

۱) یکنوع کرمی است پت دار که دروقت بهار از مسکن خودمی براید .

۲) نام پرنده ایست به رنگ مخمل که درشب می خواند.

بخوړی (baxūṛay) نر.م.

۱) مادرال ۲) پوست گوساله که ازگاه پر باشد.

بخوله (baxwála) بنځ.م. واقعه بد،فاجعه.

بدی (baxáy) بنځ .م. ج. بخیه .

بد (bad) نر.م.ج. بابد فارسی مشترک است.

بدخرځی(badx árcay)نر.م. مصرف ،اسراف کننده.

بدخولی(badxūlaý) ص.نر.م. یاوه گوی ،پوچ دهن.

بدر (badár) نر.م. چنار سفید

بدرګه (badragá) بنځ .م. ۱) بدرقه ۲) مج.خیرات روز های اولین مرده ختمه نیز گویند.

بدري (budrí)بنځ .م. سکندری

خوردن وبسر امدن حیوان.

بدری(badrí) نر.م. ۱) منافقت ۲)ضرر.

بدسولی (badsoláy) ص. نب. کرسنه چشم.

بدل (badál) نر.م. ۱)عوض ، ۲) نااصل .

بدل (badál) نر.م. ترانه وغزل.

بدلامی (badlāmáy) ص.نر.م. شقی ، بد عمل.

بدلزن (badalzán) فا.نر.م. خوش خوان ، غزل خوان.

بدلغامه(badlaǧāma) بنځ .م. فاحشه.

بدلمنه (badlamána) بنځ .م. (ج. بدلني) ۱) زن ناپاک دامن ۲)زن بی عفت.

بدلول (badlawə́l) مص.مت . بدل کردن ، عوض کردن.

بدله (badla)بنځ .م. انتقام ، تلافی.

بدلیدل (badledál) مص. ل. تبدیل شدن . عوض شدن.

بدمخی (badməxáy) ص.نر.م.ا) بدروی وزشت قیافه . ۲) بی لحاظ .

بدمرغه (badmarǧə́) ص. نب بدفال ، نحس ، بدبخت .

بد مرغي (badmarǧí) بنځ .م. بدبختي ،بدفالی ، نحوست.

بدنام (badnā́m) ص.نر.م.ج. رسوا

بدناموال (badnāmawál) مص.ل. رسوا شدن ،بدنام شدن

بدنامیدل (badnāmedál) مص. مت. رسوا شدن ، بدنام شدن.

بدنه(badaná) بنځ .م. (ج. بدني) ۱) حصه شهر یا قلعه .۲) برج قلعه ۳) تنه توت وغیره.

بدي (badí) بنځ .م. (ج. بدی) دشمنی وعداوت.

بدی (báday) نر.م. ادم شریر ومفسد.

بدیدار(badidā́r) نر.م. شخص دشمن دار.

بدیدل (badedál) مص. ل، بدشدن.

بډ (baḍ) نر.م. کفو ،نظیر ، عدیل ، همسر ومقابل .

بډای (baḍā́y) ص.نر م. (ج. بډایان) توانگر ،دولتمند.

بډګال (baḍagā́l) نر.م. ګل لخ.

بډودی (baḍū́ḍay) نر.م.

(بډودي) ګرده.

بډه (bā́ḍa) بنځ .م. (ج. بډې)

۱) نیفه ،۲) هدف،۳) م اق وتحت

شعاع امدن قمر.

بډه بیره (baḍabéra) بنځ .م. ۱)

نوعی بوته کوهی است که میوه ان خورده

میشود ۲) درپشاور نام یک منطقه است .

بډي (bā́ḍi) بنځ .ج . رشوت .

بډیخور (baḍexór) فا.نر.م.رشوت

خو ر.

بر (bar) نر.م. بالا ،فوق ،مجاز اً غالب.

برابر (barābár) ص.نر.م. ج .

. ۱) موافق وسازګار ۲)تهیه شده.

برابر ول (barābarawál) مص.

مت . ۱) موافق کردن ، برابر کردن ،

۲) درست کردن ۳) تهیه کردن.

برابر یدل (barābaredā́l) مص.ل.

۱) موافق شدن ۲) تهیه شدن ۳) درست شدن

برات (barā́t) نر.م. ماه شعبان.

بربادول (barbādadwā́l) مص.

مت. خراب وضایع کردن.

بربادید ل (barbādedā́l) مص.

ل. بربادوخراب شدن.

بربنډ (barbā́nḍ) ص.نر.م.ج. عریان ،

بر هنه ساختن.

بربنډول (barbanḍawā́l)

مص.ل. برهنه شدن.

بربنډیدل (barbanḍedā́l)

مص.ل. برهنه شدن.

بربن (bā́rban) نر.م. باغ کلان ،باغ

بالا.

برخلیک (barxlī́k) نر.م.(ج.

برخلیکونه) سرنوشت ،قسمت.

برخه (bā́rxa) بنځ.م. بهره ،حصه،

بخش (ج . برخې)

برخه من (barxamā́n) نر.م.

بهره مند.

برړه (barā́ṛa)بنځ.م. نام بوته ایست

کوهی بی برګ وبیخار که چوب ان

سخت است وساجق ازان میګیرند.

برسیرن (barserā́n) ص.نر.م. ج.

بالا ،اشکارا ،سرسری.

بدسیره (barséra) ق .

علاوه،اشکارا .

برغو (barğū́) نر.م. یک اله صدادار

است که ازشاخ ګاو همچنان از بوته

مزری ساخته میشود .

برغولی(barğólay) نر.م. سرپوش دیگ.

برګ(brag) ص.نر.م. ج. ۱) ابلق ۲) پیس ومبروص.

برګیدل (bragedál) مص.ل. ابلق ودورنګ شدن. ۲) عصبانی شدن.

برلاسی(barlāsay) نر.م. زبر دست ، بالادستی ،کامیابی .

برملا(barmalā) ص.نر.م. ظاهر، اشکارا ،معلوم.

برمنډ (barmánḍ) نر.م. برهنه، عریان.

برند (brand) ص.نر.م. شوخ چشم و بی حیا.

برندول(brandwál) مص. مت . به غوضه اوردن.

برندیدل(brandedál) مص. ل. قهر شدن ،عصبی شدن .

بروځه (burwáǰa) بنځ.م.(ج ، بروځي) ۱) شنان ۲) کیاه کوهی.

بری (baráy) نر.م. (ج ، بري) فتح ظفر ، غلبه.

بریالی (baryāláy) ص.نر.م.فاتح ، مظفر ، (ج ، بریالي)

بریت (bret) نر.م (ج ، بریتونه) شارب ، بروت.

بریتور (bretawár) ص.نر.م.ج. شخصیکه بروت دراز دارد.

بریتو (bretó) نر.م. بروتي ؛ شخصیکه بروت دراز داشته باشد.

بریځر (briǰár)نر.م.چاشت ترق.

برید (brid) نر.م.(ج . بریدونه) ۱) آغاز ، ۲) هجوم ، حمله ، تعرض ۳) خط فاصل ، حدود ، سرحد.

برید جنرال (bridjanrāl) نر.م. رتبه نظامی اول جنرالی.

بریدمن (bridman)نر.م. رتبه دوهم نظامی.

۱) **بربښ** (brex) نر.م. سینه بغل.

۲) **بریښ** (brīx) نر.م تابش و جلا و لمعان ، خله زدن دندان و غیره.

بریښنا (brexnā) بنځ ، .م (ج . بریښناوی) الماسک ؛ برق .

بریښنول (brexawál) مص.مت. بریدن ، برنده ساختن ، تیز ساختن.

بریښنول (brexawál) مص.مت ۱) تابانیدن ، درخشان کردن ، ۲) به خله آوردن.

برښیدل (brexedə́l)مص.ل.
درخشیدن ،خله نمودن.
بریښیدل (brixedə́l) مص.ل
تیز شدن ، قطع شدن ، برنده شدن.
بری لیک (baray lík) نر.م.
شهادت نامه ، سند فراغت.
براس(baṛā́s) نر.م. (ج.براسونه)
بخار، تفت.
برچیدل (bṛačedə́l) مص.ل.
۱) عطسه زدن ، ۲) قهر شدن.
برستن (brastə́n) بنځ.م.(ج .
برستني) لحاف.
بروس (bṛūs) نر.م.خپه ، دلګیر ،
ګرفته ، ترشرو.
بروسیدل (bṛūsedə́l) مص.ل.
عبوس شدن ، رنجیدن ، ترشروشدن.
بړیځ (baṛéc) نر.م.(ج . بړیځان)
نام یک قبیله از افغانها.
بربدل (baṛedə́l) مص.ل.
۱) غرش کردن شتر ۲) صدا کشیدن
بزنر در وقت تماس برجنس ماده آن ، رها
شدن حیوان نر به ماده آن.
بزغلی (buzğaláy) نر.م. بزق.
بزګر (buzgár) نر.م.دهقان.

بسپنه (baspana) بنځ.م (ج .
بسپني)کومک ، اعانه.
بسیا (basyā́) ص.نب.۱) کافی
۲) قانع ، ۳) مشغول ۴) جابجا ، پوره..
بسیدل (basedə́l) مص .ل.
کفایت شدن ، تمام شدن.
بشپړ (bašpáṛ)ص.نر.م.ج.کامل ،
پوره ، تمام.
بشپړول (bašpaṛawə́l)
مص.مت. کامل کردن ، پوره کردن.
بشپړیدل (bašpaṛedə́l)
مص. ل . کامل شدن .
بشرپال (bašarpā́l) نر.م. بشر
دوست ، انسان دوست.
بغرے (bağráy) بنځ .م.آغور ،
چقوری ، پایکوب و غیره.
بلاربول (blārbawə́l) مص.مت.
حامله ساختن ، باردار کردن.
بلاربیدل (blārbadə́l) مص .ل
حامله شدن.
بلبله (balbə́la) بنځ .م.بلبل.
بلدول (baladawə́l) مص.مت
آموخته ساختن ، رام کردن.
بلدیدل (balaldedə́l) مص. ل .

اموخته شدن ،رام شدن.

بلل (balál) مص.مت. ۱) ذکر کردن ، یاد کردن ۲) خواستن ،دعوت کردن .

بلمنگه (bəlmangá) بنخ.م. بی نمک.

بلینده (blendá) بنخ.م. شعله آتش.

بلن لیک (blanlík) نر.م دعوتنامه.

بلنه (balána) بنخ . م(ج بلني) دعوت.

بلوا (balwā) بنخ.م .(ج بلوا کاني بلوا ؤ) شورش ، اغتشاش ، بغاوت .

بلوټ (balóṭ) نر.م (ج . بلوټونه/ قلفک دروازه .

بلوس (blūs) نر.م (ج بلوسونه) رنجش ، تعرض .

بلوسیدل (blusedál) مص.ل . نفرت کردن ، رنجیدن ، ارزردیدن .

بلوڅ (balóc) نر.م (ج بلوڅان) یکي از افراد منسوب به قوم بلوچ .

بلوک (bulūk) نر.م جماعت جاندارها از بیست تا پنجاه ، ۲) یک جماعت عسکر به همان تعداد.

بلوک مشر (bulūkməšár) نر.م.ضابط یک بلوک عسکر (ج بلوک مشران).

بلول (balawál) مص . مت دردادن افروختن ، اتش روشن کردن .

بلیدل (baladál) مص .ل . درکرفتن روشن شدن .

بلیږدل (blezdál) مص . مت . پیچیدن ، قنداق شدن .

بمبره (bambára) بنځ.م . زنبور ، (ج.بمبري).

بمبل (bəmbál) نر.م . کل جواری ، کل نی ، یکنوع نبات است که کل ان مثل کل نی است وبرای حیوانات علف خوبی است .

بمبڼ (bambáṇ) نر.م. (ج .بمبڼان) برهمن هندوها .

بندول (bandawál) مص .مت . بندکردن ، قیدکردن .

بندیدل (bandedál) مص.ل . بندشدن ، قید شدن .

بندیوان (bandiwān) نر.م. ۱) قیدی ، بندی ، ۲)نگاه بان زندان ، زندانبان .

بندار (bandār) نر.م . مجلس وبزم و اجتماعیکه که اساس ان نشاط و طرب باشد .(ج. بندارونه)

بنسټ (bansāṭ) نر.م بنیاد، اساس.

بنګړی (bangṛáy) نر.م (ج بنګړي) چوری فلزی و شیشه وغیره .

بنګړیوال (bangṛiwāl) نر.م. (بنځ .بنګړی واله) ج .بنځ .بنګړیوالي) چوری فروش .

بنګښ (bangāṣ)نر.م .ج.نام یک قبیله افغانها است که درتیرا، هنګو وکرم زندګی میکنند .

بنګله (banglá) بنځ.م (ج .بنګلي) چندمنزله تعمیریاعمارت .

بنګي (bangí) نر.م (ج .بنګیان) محتاط به عمل بنګ .

بنګیدل (bungedāl) مص.ل .
۱) طنین کردن زنبور و مگس وغیره .
۲) آوازکشیدن آلات سازسیمدار .

بنی (banáy) بنځ .م . انبان ، دم اهنګر .

بنیره (banerá) بنځ .م . سرمهره دیوارکه ماهی پشت باشد .

بن (baṇ) نر.م(ج بنونه) باغ ، درخت زار.

بنه (báṇa) بنځ .م(ج بنې) چهره ،شکل ، قواره .

بنه (baṇá) بنځ .م (ج بنې) پرپرنده .

بوتکی (būtkáy) بنځ .م اشرفی ، طلا.

بوتکی (būtakáy) نر.م (ج بوتکي)مراهق .

بوټی (būṭáy) نر.م (ج بوټي) بوته و هیزم .

بوټی (būṭáy) بنځ.م . پاره ګوشت بی استخوان ، ګوشت سرخی ، زخمی که از ان خون وریم جاری میباشد .

بوټیدل (buṭedāl) مص.ل . رنجیده شدن ، ترشروشدن .

بوجی (bojáy) بنځ.م.ج.ګونی که دران چیزها راحمل ونقل میکنند .

بوخ (būc) ص.نر.م ۱)خفه ، دلګیر، ترشرو ،با اصطلاح کابل چوندی کرده نشسته. ۲) قایم استاده عمودی ، حالت حیوان که درموقع تورګوشهای خودرا قایم کرده طرف پیش مایل باشد.

بوخت (buxt) ص.نر.م مشغول ،

لگیا.

بوختول (boxtawál) مص.مت .
مشغول کردن .

بوختیدل (boxtedál) مص.ل .
مشغول شدن .

بوخځه (boxcá) بنځ . م.(ج بوخځې)خریطهٔ است که دران کالای مخصوصی رانگاه میکند .

بوده (budá) نر.م(ج. بوده گان) حیوان اهلی بارکش ، دواب .

بودیدل (budedál) مص.ل .
حصول شدن .

بودا(budā) نر.م (ج . بوداگان) پیروساخورده

بودی(buḍáy) بنځ . م (ج.بودیانی) زن پیر)

بودی تال (boḍaytāl) نر.م.
قوس قزح .

بودی کټ (boḍaykáṭ) نر.م
بنات النعش .

بورجل (burjál) نر.م.(ج .برجلونه
۱)اقامتگاه ومسکن ، ۲)سنگر و کمین گاه .

بوره (būra) بنځ . م.(ج. بورې)
زن پسرمرده .

بوربوکی (burbūkáy) بنځ .م
گردباد که در هوا پیچد.

بوزنول (būẓnawál) مص .ل .
اوازکلفت و درشت کشیدن .

بوس (būs) نر.م ،۱) کاه خشک ، کاه سفید گندم۲) چیز کاواک.

بوسارە(būsāṛá) بنځ .م . ۱)کاه وعلفی که یکجا کرده و برای حفاظت از باران کاگل میکند .۲)کاه وعلف خشک وکاواک؛۳) هرچیز کاواک میان وتهی ؛
۴)مجازاً ادم سست وتنبل.

بوکان (būkāṇ) نر.م . کوهان شتر .

بوللـه (bulála) بنځ .م.(ج .
بوللې) قصیده .

بومیا (bumyā) نر.م.پیشوا، رهبر.

بونگه (bunga) بنځ . م.(ج.بونګې)
فدیه خلاصی اسیر، محافظهٔ حفظ عزت ،۳)
عوض مال مسروقه .

بونګیدل (bungedál) مص.ل . بونګ بونګ کردن.

بون (būṇ) نر.م مونج ، منج .

بونل (buṇál) مص.مت . بافتن

چارپایی.

بونیدل (buṇedál) مص.ل.اواز کردن مکس و پشه و امسال ان ، زُنگ زُنگ کردن .

بوین (būyán) ص.نر.م.ج.بویناک.

بویول (būyawál) مص.مت.بو کردن ،شمیدن .

بویه (būyá) بنځ.م.(ج یویې) نباتی است که مانند مشنگ پلی میـــگیرد، گل سفید دارد وخوشه میکند بطورپارودرپالیزاستعمال می شود .

بهاند(bahā́nd) ص.نر.م.جاری .

بهان (bihā́ṇ) نر.م . کرُهٔ اسپ .

بهر (bahár) ق.خارج ، بیرون .

بهرنی (baharanáy) نر.م خارجی، بیرونی .

بهول (bahawál) مص.مت .جاری کردن .

بهیدل (bahedál) مص.ل جاری شدن.

بهیر(bahír) نر.م.(ج.بهیرونه) قطار، جماعت مسلسل.

بی (be) ا د .بغیر، ماسوا .

بیا (byā) ق.باز، دوباره ، پس .

بیابیا(byābyá) ق.باز باز ، دوباره

بی ابری (beibré) ص.بنځ .ج .

زمین بی حاصل.

بیارته (byārta) ق.واپس ، پس .

بیاسته (byāsta) بنځ . م .ریسمان کلفت،کمند .

بې پامه (bepā́ma) ص.بنځ . م . بې فکر.

بې پته (bepáta) ص.نب.بې عزت، بی ناموس.

بې پـــتې(bepatí) بنځ .م. بی ناموسی بی وفائی .

بې ځایه (beǰāya) ص.نب. بی جای،بی موقع.

بې څښتنه(becaṣtána)ص.نب. بی صاحب ،لامالک.

بیچاون (bačāwán) نر.م. فرش کلان سالون.

بیدول (bidawál) مص . مت . خواباندن .

بیدیا (bedyā́) بنځ .م. (ج.بیدیاوې) دشت خشک وبی گیاه ،صحرا.

بیدیدل(bededál) مص .ل. خوابیدن خفتن.

بې دبه (beḍába) ص.نب . بی

عقل ، بي نزاکت .

بي دوله (beḍáw la)صنب . بی سلیقه ، بی نمود ، بی ارایش ، بی نظم . خواباندن.

ببلدی (beḍáy) بنځ . م . ج . بجل .

ببرته(bírta) ق)پس ،واپس ، باز، بعد. ۲)دور ، بعید ، کشاده،فراخ.

بیرول (berawál) مص.مت . ترسانیدن .

بیریدل(beredál) مص.ل . ترسیدن.

بیرا(beṛā) ص.نر.م(ج.بیرڼگان) کم عقل ، بی خرد .

بیره (bíṛa) بنځ.م.عجله ، شتاب

بیړی(beṛáy) بنځ .م.)زورق ، کشتی کوچک ۲)زولانهٔ آهنین .

بیزو (bīzó) بنځ.م(ج بیزوګاني) شادی، میمون ، بوزینه .

بې ږغه(beẓǒğa) ص.نب.بی صدا، بی اواز.

بې کوره (bekóra) ص.نب.بي خانه، اواره ، مجرد .

بیګاه (begā́) ق . دیشب ، شب گذشته.

بیل (bel)ص.جدا.تنها،علٰحیده.

بیلتون (beltūn) نر.م. ج. جدائي فراق،تنهائی ،زمانه هجر.

بیلګه(bélga)بنځ .م(ج.بیلګې) نشانه،علامه،سراغ.

بیلبدل (beledál)مص.ل. جـــدا شد ن.

بیندی (bendáy) بنځ.م. بامیه که نزکاری معروف است.

بی وزلی (bewázlay) ص.نر.م. بیچاره، خوار، عاجز.

بیول(bewál) مص.مت. بردن شخص و یا حیوان به قوت خود آن بدون اینکه بر برنده حمل شود .

بیول (bayawál) مص.مت. جاري ساختن.

بیه (báya) بنځ.م. مفغن بیع، قیمت.

بیه کول (bayakawál)مص مت. قیمت چیزی را پرسان کردن.

بیه کیدل (bayakedal) مص. ل. قمیت چیزی پرسان شدن.

پ

پ (pe) ښځ.م.(ج. پې ګاني)حرف چهارم الفبای زبان پښتو.

پاته (pāta)ص نب. باقی مانده ه، پس مانده.

پاته کول (pātakawál)مص.مت. معطل کردن، ایستاد کردن.

پاته کېدل (pātakedál) مص.ل. معطل شدن.

پاتې شونی (pāteš ūnay)ص.نر.م. پس خورده، پس مانده و باقی مانده چیزی .

پاڅول (pāc awál)مص.مت. بیدار کردن، خیساندن، بر انگیختن.

پا څېدل (pācedál) مص.ل. بیدار شدن، بر خاستن.

پاخه (pāxá) ص.نر.م. ج. اشیای پخته شده.

پارول (pārawál) مص. مت . تحریک دادن، تیز کردن، بر انگیختن.

پاربدل (pāredál) مص.ل. به تحریک غیبی به حرکت آ مدن، تیز شدن، بخشم آ مدن .

پارسوب(pāṛsób) نر.م. ورم، اماسی .

پارکی (pārkáy) ښځ.م. ۱) قطعه شعـــر، پارچه شعـــر، ۲) طالع وفال.

پارو(pāṛū) نر.م. دم، افسون.

پاړوګر (pāṛūgár) ص.نر.م.
افسونګر، مارګیر.

پازه (pāza) بنځ.م. کار، عمل، تاثیر.

پاس (pās) نر.م. ۱) بالا، بلند، فوق، ۲) رعایت و خاطر داری.

پاسوال (pāswāl) نر.م. ۱) پادشاه، واکمن، ۲) د پولیسو برید جنرا ل .

پاشل (pāšhál) مص.مت. افشاندن، پاشیدن، متفرق ساختن .

پاغونده (pāğundá) بنځ.م. (ج . پاغـــوندې). ۱) کلوله پندهء مخلوچ شدهٔ نداف.۲) کلوله برف.

پالل (pālál)مص.مت. ۱) ادا کر دن مناسبات دوستی و هر ګونه مـــــساعی لا زمه۲) پرورش و تربیت کردن.

پالنه (pālána) بنځ.م. پرورش، تربیت، غم خواری.

پالوا ل (pālwāl) ص. نر.م. پرهیز ګار، و فادار.

پالونکی (pālūnkay) ص.نر.م. پرورش و تربیت کننده، شخصیکه مناسبات دوستی را به جا می آورد.

پام (pām) نر.م. هوش. فکر.

پاملرنه (pāmlarána) بنځ.م. توجه ، نګهداری. مراقبت.

پانګوال (pāngwál) نر.م. ثـروتمند و دارای سرمایه .

پانګه (pānga) بنځ.م. (ج. پانګې)سرمایه، راس المال ، ذخیره.

پان (pāṇ) نر.م. (ج . پانونه) ۱) کمرکوه۲) جای که در کنار دریا زیر انرا دریا برده و مشرف به سقوط باشد.

پانه (pāṇa)بنځ.م(ج . پا نې) .۱) ورق ۲)برګ) رقعه ۴) پلوان، زمین

پایځه (pāycá) (ج پایځې).
پاچه تنبان.

پایښت(pāyáṣht)نر.م. بقـــا، پایندګی.

پاییدل (pāyedál) مص.ل. ۱) پائیدن، زنده ماندن ۲) دیر ماندن ۳) سکونت کردن ۴) پایدار شدن.

پیړ غوږ (paparğwáz) نر.م. ۱) نوعی از علف کوهی؛ ۲) ص شخصیکه ګوش های کلان داشته باشد.

پت (pat) نر.م. ۱) عزت، ناموس، ابرو ؛ ۲) پشم نرم بز که در زیر موهای دراز ان میباشد و ازان پتو می سازند. ۳) مناسبات دوستی و نگهداری ان.

پتاسه (patāsá) بنخ.م.(ج. پتاسې) شیرینی، نوعی از شیرینی.

پترکی (patárkay) نر.م. ۱) ارچق زخم، ۲) پترهٔ اهنی و ریزهء چوب.

پتری (patráy) نر.م. (ج. پتري) پترهٔ آهنی ۲) نوعی از ماهی، ۳) یک پارچه اهن نازک. ٤) میخ سپـــــــر ٥) برگهای خشک نیشکر. ٦) به معنای قطع.

پتړ (patáṛ) نر.م. (ج. پترونه) گذرگاه دریا، راه عبور دریا.

پتک (paták) نر.م. (ج پتکونه) ۱) ابخوری سفری که به کردن اویزان میکنند ؛ ۲) کاغذی که بر ان تار می پیچند.

پتکی (patakáy) نر.م. وگ. پتک.

پتنګ (patáng) نـــــــر.م. (ج. پتنګان) ۱) پروانهء شمع، ۲) کاغذ پران بزرگ.

پتون (patūn) نر.م. (ج. پتونونه) ران.

پته (páta) بنځ.م. (ج. پتې) ۱) نشانی، ادرس. ۲) شعبهء قوم. ۳) ته لای سیلاب . ۴) پر قطعه بازی.

پتي (patí) ص. بنځ.م. ج. ۱) دا ل وماش پخته ۲) اعتباری، با عزت،ابرومند.

پتیالی (patyālāy) نـــــــر.م. (ج. پتیالي) معزز، ابرومند، با ناموس.

پتپیل (pateyə́l) مص. مت. تصمیم گرفتن.

پټ (paṭ) نر.م. (ج. پټونه) ۱) پته زینه؛۲) پله؛۳) پوست درخت؛۴)پهلوهای سینه اشتر ؛۵) رنگ دباغی چرم که از پوست و ریشه نباتات می ســــــازند. ٦) سر سام ۷) طوق قُمری و غیره.

پټ (paṭ) ص. نر.م. ج. پنهان، پوشیده.

پټاتې (paṭāṭé) بنځ.ج. کچالو.

پټول (paṭawə́l) مص.مت. ۱) پنهان کردن، پوشیدن، ۲) دزدیدن .

پټی (paṭáy) نر.م. (ج. پټي) زمین کشتی، زمین زراعتی ، کرد زمین.

پتی (paṭáy) بنځ.م. ۱) سر بند وپتی مخصوص طفل ۲) زخم بند یا جبیره؛ ۳) تخته ۴) تسمه کمر بنـــــد؛ ۵) پارچه دراز جامه.

پتېدل (paṭedə́l) مص. ل. پنهان شدن.

پچه (páča) بنځ.م. (ج. پچې) ۱) پشکل ۲) قرعه ۳) بوسه.

پځ (pəc) ص.نر.م.ج/موبڅه(ج.پځې) کند.

پځول(اډسه pəcəwə́l)مص.مت. کند ساختن.

پځېدل (pacedə́l)مـــص. ل. کند شدن.

پخپله (paxpə́la) ق. خود بخود، شخصاً ، برضای خود .

پخلا (paxlā́)ص.نب. دلاسا، خوشنود، آشتی شده.

پخلنځی (paxlanǰáy) نر.م. مطبخ، اشپزخانه ، جاي پخت و پز.

پخلی(paxláy) نر.م. (ج پخلي) پخت و پز، طباخی.

پخوا (paxwā́)ق. پیش، قبل، سابق.

پخول (paxwə́l) مص.مت. پختن.

پخه (paxá)ص. بنځ.م. پخته.

پخېدل (paxedə́l) مص.ل. پخته شدن.

پخېدل (puxedə́l) مص.ل. قهقهه کردن.

پدل (padə́l) . نر.م. اثر، تاثیر.

پراخ (prāx) ص.نـــــــر.م. ج. کشاد ،وسیع .

پراختیا(prāxtyā́) بنځ.م. ۱) کشادګی، وسعت. ۲) وفرت.

پراخول (prāxawə́l) مص.مت ۱) کشادګی، وسعت دادن، ۲) وافر ساختن .

پرانیستل (prānistə́l) مص.مت. باز کردن، کشادن، افتتحاح کردن.

پرانیستی (prānístay) نر.م. کشاده، افتتاح شده.

پرانیستل (prānistə́l) مص.مت. باز کردن، کشادن، افتتحاح کردن.

پرتل (partál) نر.م. (ج.پرتلونه) سامانېکه پیش از کوچ، کوچیها به جای دیګر نقل مېکنند، پیشخانه.

پرتله (partála) ښځ.م. موازنه، اندازه، سنجیده.

پرتوګ (partūg) نـــــــر.م. (ج پرتوګونه) تنبان، شلوار.

پرتوګابښ (partūgāṣ) نر.م.(ج. پرتوګابښونه) ازار بند.

پرچ (prač)نر.م. (ج. پرچې) ۱) عطسه ۲) صدای بز کوهی در وقت رمیدن.۳) نالبکی، پیشقاب،

پرچال (parc āl) نر.م. ۱)فصیل قطعه،۲) قطار چوب سردیوال .

پرچول (prač awál) مص.مت. به عطسه آوردن.

پرچېدل (pračedəl) مص.ل. عطسه کردن .

پرځول (parzawál)مص.مت. خوابانیدن، بر زمین افګندن

پرځېدل (parzedál) مص.ل. بر زمین افتیدن.

پرخه (párxa) ښځ.م. (ج. پرخې) شبنم، برنجک.

پردی (pradáy) نر.م.(ج. پردي) بیګانه. ۲) کواسهء کواسه..

پرښه (párṣa) ښځ.م. (ج. پرښې) خرسنګ لشم .

پرکاله (parkāla)ص.نب. سستی، تنبلی، کاهلی .

پرکتی (parkaṭáy) نـــــــر.م. (ج پرکتي) بچه اندر.

پرګنه (parganá) ښځ.م. (ج. پرګنې) ۱) فریق. خاندان، فامـــــیل، ۲) علاقه، ناحیه.

پرګی (pargáy) نر.م. (ج. پرګي) دانه بلوط.

پرله پسی(parlapasé) ق. پیهم متواتر، تسلسل .

پرمختګ (parmaxtág) نر.م. پیشرفت، ترقی.

پرنجل (pranjál) مص.ل. عطسه کردن.

پرنجېدل (pranjedál) مص.ل.

عطسه کردن.

پروت (prot) ص.نـــــــــر.م.

(ج. پراته)افتاده، دراز کشیده.

پروسږکال (parosaẓkā́l)

ص.نر.م. ج. پارسال، سال گذشته.

پرون (parūn) ق. دیروز.

پریټ (paréṭ) نر.م. (ج. پرېټونه)

نمایش عسکری، مانوره‌ء عسکری؛

۲) نوعی ارایش و اصلاح موی سر؛

۳) چین کرته و غیره.

پریږ (priṛ)ص.نب. م. ج. لُک و

سطبر .

پریږول(priṛawā́l) مص. مت. لُک

و ضخیم ساختن..

پریږدل (priṛedā́l) مص.ل.

لُک ، سطبرشدن ، ضخیم شدن .

پریښودل (preṣuwā́l)

مص.مت. گذاشتن، ترک کردن، ماندن،

رها کردن.

پریښول (preṣuwā́l) مص.مت .

گذاشتن ، ترک کردن ، ماندن ، رها

کردن.

پریکړه (prékṛa)بنځ .م. (ج.

پریکړې) ۱)فیصله قطع ، ۲) قیافت

خوب و قشنگ.

پری کول (prekawā́l) مص

مت.بریدن، قطع کردن.

پری کېدل (prekedā́l) مص.ل.

قطع شدن.

پرېمان (premā́n) نر.م.

۱) بسیار، فراوان؛۲) مشیمه که نمونه

هم گویند.

پرېمینځل (preminjā́l) مص

.مت. شستن.

پریواته (prewātə́) نـــــــر.م.

۱) افتیدن، خوابیدن، و دراز کشیـــدن،

۲) غروب.

پرېوان (prewā́n) نـــــــر.م.

(ج. پرېوانونه) ۱) بسیار، ۲) جفت

جنین، خس حیوان .

پریوتل(prewatā́l) مـــــص.ل.

افتادن، خوابیدن.

پرېوللل (prewəlā́l) مص.مت .

وګ. پرېمینځل.

پړ (pəṛ) ص.نر.م. (ج. پړه) مغلوب، ملامت .

پړانګ (pṛāng) نـــــــــر.م. (ج پړانګان) پلنګ.

پړاو (paṛáw) نر.م. (ج. پړاوونه) ۱)منزل، رباط. ۲) مرحله.

پړپوس(parpús) نـــــــر.م. (ج. پړپوسونه) شش؛ مجازاً بطور صفت به معنای شخص رذیل و دنی.

پړسوب(paṛsúb) نر.م. ورم، آماس.

پړسول (paṛsawál) مص.مت. ۱) آماس دادن، از باد پر کردن ۲) . ۲) به قهر اوردن.

پړسېدل (paṛsedál) مـــص.ل. ۱) اماسیدن، از باد پرشدن. ۲) قهر شدن. غصه ناک شدن.

۱) پړک (pəṛk) نر.م. یک جماعت از ده الی بیست نفر؛ ۲)رمهء کوچک کوسفندان ؛ ۳) لرزه اضطراب؛ اندازه و مساوات در عمر.

۲) پړک (pṛək) نر.م. یک لای مرواريد سفته.

پړک مشر (parkmaš ə́ r) نر.م. (ج. پړک مشران) قوماندان بیست تا سی نفر.

پړکه (paṛká) بنځ.م. (ج. پړکې)تلک چوبی کنجشکها.

پړکه (pṛáka) بنځ.م. اواز رعد و برق، تابش، درخشندگی .

پړکول (paṛakawál) مص.مت. ۱) تا بانیدن، درخشاندن، ۲) کف زدن .

پړکېدل (paṛkedál) مص.ل. تابیدن، درخشیدن،

پړمخی(paṛmáxay) ق. به روی افتاده.

پړنګ (pṛəng)ق. ۱) صـــوت ابتدائی کریه ۲)منا فق .

پړول (parawál) مص.مت. ملامت کردن؛

پړه (pṛa) بنځ.م. (ج. پړې) الزام، ملامتی، مسئولیت.

پړی (páṛay) نر.م. (ج. پړي) ریسمان .

پړېدل (paṛedə́l) مص.ل. ملامت شدن.

پړېنک (pṛeng) ق. ۱) صوت کريه ابتدائی، ۲) ماده سفيديکه قبل از زائيدن ازفرج ګاومی بر ايد.

پزه (pə́za) بنځ .م. (ج. پزې) بيني .

پسات (pasā́t) نر . م .(ج. پستاتونه)فساد ، شر .

پس پسی (puspusáy) نر . م سر ګوشی .

پستول (pastawə́l) مص . مت. نرم کردن.

پستيدل (pastedə́l) مص . ل. نرم شدن غم واندوه ، پريشانی ، غصه .

پسخاک (pasxā́k) نر.م. غم واندوه ، پريشانی ، غصه .

پسخول (pasxawə́l) مص . ل مغموم ساختن ، به غصه اوردن.

پسخيدل (pasxedə́l) مص مت.مغموم شدن ، به تمام مشتقات .

پسرلی (psarlə́y) نر . م . (ج. پسرلي) بهار.

پسول .(psol) نر . م . ج . زيور

پسوللل (psolə́l) مص . مـــــت. زينت دادن .

پسولول (psolawə́l) مص . ل. تزئين.

پسه (psə)نر . م . (ج پسونه) ګوسپند .

پشه (pə́ša) بنځ . م (ج پشې) ګربه.

پشيرلی (pšerlə́y) نـــــر . م (ج پشيرلي)ګوسفند ..

پښ (pəṣ) نر . م .(ج پښان)اهنګر.

پښت (pəṣt). نر.م. نژاد .

پښانکه (pṣā́nga) بنځ .م. (ج. پښانکې) ۱) کنج ، (۲ پاچه تنبان.

پښتانه (pastānə́) نر . ج.افغانان .

پښتو (paṣtó) سځ .م. زبان ملی افغانی وتمام صفات وعنعنات ملی پشتونها .

پښتون (paṣtū́n) نـــــر . م . (ج پښتانه)افغان ، باجمعی صفات افغانی

پښتونخوا (paṣtūnxwā́)بنځ.م.

مسکن افغانها.

پښتی (puṣtáy) بنځ . م .قبرغه

پښه .(pṣa) بنځ . م . (ج پښې)

۱) پای۲) طایفه ، شعبه قوم .

پښیدل(puṣedál)مص . ل .

فش فش کردن ماروغیره .

پښیمانه (pṣimāna) ص . نب .

پشیمان کردن .

پښیمانه کول

(psimānakawál)مص.مت .

پیشمان کردن.

پښیمانیدل(psimānedál)

مص . ل . پشیمان شدن ، ندامت کردن

پک (pək) نر.م .(ج.پکان) کل ، اقرع.

پکتیا (paktyā) بنځ .م. ولایت جنوبی افغانستان.

پکړه(pagə́ra) بنځ .م.(پکړې) حشر، کار دسته جمعی بدون مزد..

پکړی (pagṛáy) بنځ . م . دستار .

پلټل (palaṭə́l) مص . مت.پالیدن.

تفتیش کردن.

پلار (plār) نر . م .(ج . پلرونه) پدر.

پلار ګنی (plārganáy)

بنځ .م. ، پدر خیل ، قوم پدری .

پلته .(paltá) بنځ .م.(ج پلتې) فیتله چراغ،یک دانه چوبک کوکرد.

پلټل (palatal) مص . مت . پالیدن تفتیش کردن .

پلټونکی (palatūnkay)نر .

م . (ج پلټونکي). مفتش ، بازرس .

پلک (pəlk) نر . م . (ج.پلکونه) ودان ، جکش کلان اهنګران.

پلمه(palmá) بنځ . م . (ج پلمې) بهانه.

۱)پلن (plan) ص.نر.م. ج. عریض ، پهن، بردار..

۲) پلن (pəlán) نر . م .پیاده ، درمحاوره کنونی مستعمل نیست .

پلندر (plandár) نر . م . پدراندر .

پلنول(planawə́l) مص . مت .

۱) عریض کردن ، هموارکردن .

(۲) مج به زمین افکندن شخص ولت کردن .

پلنبدل (planedə́l) مص . ل

عریض شدن ، هموارشدن .

پلو (palə́w) نر . م . (ج پلوونه)

۱) گوشه چادر، ۲) پهلو ، ۳) طرف وجانب ، ۴) پرده خیمه .

پلورل (plorə́l)مص . مت .

فروختن.

پلورنځی (ploranǰə́y) نر . م .

فروشگاه .

پلوشه (palwašə́)بنځ . م .

(ج پلوشې) تجلی ، نور ، نورافتاب ، شعاع .

پلوی (palawə́y) نر . م .

۱) طرفداران ۲) همسایه ، پلوان شریک ۳) شیرتوت .

پمن (pamə́n) ص . نر . م . ج

کرکین.

پناه (panā́) بنځ . م . ۱) غائب وناپدید ۲) پاشش۳) باران میده .

پنځ (panǰ)نر . م . خلق ، افرینش آفریدن ، تخلیق ؛ ۲) پرکردن جوال وغیره ، ؛ ۳ کامیاب ساختن .

پنځیدل (panǰedə́l)م .مص . ل .

۱) آفریده شدن، خلق شدن ، ۲) کامیاب شدن ، ۳) پرشدن .

پنډ(pənḍ) نر . م . ۱) لُک ، ۲) تنومند ، ۳) خشن.

پنډه (paṇə́) بنځ .م. کفش – پیزار.

پنډ (pənḍ) نر . م . پشتاره .

پنډغالی (pandǧālay) نـــر . م.(ج.پنډ غالي) ۱) فراهم ګاه حیوانات ؛ ۲) کمپ مهاجرین .

پنډوس (pənḍós)نر . م . ګوی ، توپ ، توپ بازیچه.

پنډوکی (pənḍūkay) نر . م .

۱) پشتاره خورد ، ۲) فتراک .

پنډیدل (pəndeḍə́l) مص . ل مسکون شدن ۱) فراهم شدن ګاو ویاګوسنفدبراي ارام کردن ۲) چاق ولُک شدن .

پنول (paṇawə́l) مص . مت . ابیاری کردن ..

پنه (paṇá)نښ . م . کفش ،پیزار

پنه (páṇa) نښ . م. ابیاری کشت.

پو (pa)نر . م . ۱) پف ، ۲) اتش .

پوپنا (pūpanā́) ص . نب . نیست ونابود . تباه ، محو .

پوټکی (puṭə́kay) ـــــــ . م . (ج پوټکي) پوست .

پوچ (pūč) نر . م . ج .

۱) فحش۲) بی مغز .

پوچ خولی(pūčx ūlə́y)

ص . نر . م . ج . بدزبان ، فحاش و یاوه گوی.

پوڅکی (puckáy) ـــــــ نر . م . (ج پوڅکي) نر مه ګوش .

پوښه (púca) نښ .م. .خام پنیر .

پوخ(pu×) نر . م . (ج پاخه) پخته ، رسیده ، بالغ ، ۲) مج . کلان سال، قایم ، مظبوط.

پوډري (poḍarí) ص . نب . هیروییني ، نیشه یی.

پور (por) نر . م . (ج . پورونه) قرض . دین ، وام .

پوروړی (porawə́ṛay) نر.م. قرضدار ، دین دار، وام دار.

پورته (pórtə) ق . با لا ، بلند.

پورته کول(portakawə́l)

مص .مت . بالاکردن ، بلند کردن .

پورته کیدل(portakedal)

مص . ل . با لا شدن، بلند شدن .

پورول(porawə́l)مص . مت .

قرض کردن.

پوره (pūrá) ص . نب . کامل ، تمام.

پوره کول (purakawə́l) مص

مت . به انجام رساندن ، تمام کردن .

پوره کیدل (purakedə́l)

مص . ل . به پایان رسیدن ، تمام شدن .

پوړي (puri) ق ۱) با ، تا ، به او ۲) بسته به واو معروف نیز تلفظ می شود.

پوړي ایستل (puriistə́l) مص

. مت . از دریاوجوی عبوردادن .

پوړي وهل(puriwəhə́l)مص

. مت ، تیله دادن .

پوړ (puṛ) نر . م . (ج پوړونه)

۱) طبقه ، مرتبه ، منزل ، صف ، ۲) زولانه وپای بند که انرا (شکیل)گویند.

پورمخی(puṛmaxi) ق. د گډ.

پورنی (puṛánay)نـــــم . (پرمخی) (ج پورني) چادر زنانه .

پوړۍ(puṛáy) بنځ . م . پـــله نرد بان ۲) چوکی بضمه پاوواو معروف نیز گویند.

پوسپوسی (puspusáy) نر . م . سر گوشی.

پوسپوسی کول (puspusaykawál)مص . ل . سرگوشی کردن .

پوست (post) نـــــر . م . (ج پاسته) نرم .

پوستکی postákay) نر . م . قشر ، پوست.

پوستول(postawál) مص . مت ۱) پوست کردن ، ازقشر کشیـــدن، ۲) نرم کردن.

پوښ(poṣ)نر . م .(ج .پوښونه) ۱) غلاف ، ۲) لباس ۳) لباس خاص عروس .

پوښاک (puṣāk) نر . م . لباس ، جامه.

پوښتل (puṣtól) مص . مت . ل . پرسیدن.

پرښتورگی(poṣtawórgay) نر .م . گرده.

پوښتنه(puṣtána) بنځ .م. پرسش ،سوال ، پرسان ، ۲) استعلام ۳) عیادت مریض.

پوښتی(puṣtáy) بنځ . م . ج . ۱) قبرغه ، ۲) نوعی از سر بافتکی زنان است .

پوښتیدل (puṣtedál)مص . ل . پرسیدن .

پوښس (poṣáṣ) نر . م . پوشش ، سقف خانه.

پوښل(poṣál) مص . مت پوشش کردن سقف خانه .

پوکانه (pukāṇa) بنځ .م. (ج.پوکانې). ۱)حباب ۲) مثانه ،۳) روده وانبان .

پوکل (pukə́l) مص . مت . پف کردن .

پوکول (pukawə́l) مص . مت پف کردن ، دمیدن .

پوکی (pūkáy)نر .م ۱) پف ، پفک زرگران ، ۲) تصفیرپک به معنای کل واقرع .

پوکیدل (pukedə́l) مص . ل . ۱) سوختن ، ۲) پف شدن .

پول (pul) نر . م (ج پلونه) پل .

پولپولک (pulpulák)نر . م فلفل الماه . بته ایست تلخ که در کنار جویها می روید ، برگهای ان به مانند ببد وبرای امراض جلدی به کار میبرند .

پوله (pūla) بنځ . م . کل چشم ، خط بانقطه رویت.

پونده (pūnda) بنځ . م . (ج پوندې) ۱) پاشنه کری ، ۲) تانال شمشیر.

پونده (pawandá) نر . م . مالدار کوچی وبادیه نشین .

پونډکه (punḍə́ka) بنځ . م . سبزی که از شبدر پخته می شود.

پونډی(punḍay) بنځ . م . ج . ساق ؛ ۲) نبات سبزرنگ است که گل سفید دارد مردم انرا مانند ارغوزک پخته کرده میخورند . ۳) صندوق چوبی.

پوول (powə́l) مص . مت . چراندن.

پووونده (powandá́) نر.م. ج. شبان ،چوبان.

پوه (poh) ص . نـــــــب . (ج.پوهان) فهیم ، دانشمند ، دانا.

پوهاند (pohā́nd) نر . م . استاد ، عالم ، دانا ، پروفیسور.

پوهنتون(pohantūn)نـــــــر . م . یو نیورستی ، دانشگاه .

پوهنځی .pohanǰáy) نر . م . فاکو لته ، کالج.

پوهنه(pohə́na)بنځ . م . فهمیدگی ، علم ، دانش.

پوهول (puhawə́l)مص . مت . دانسته کردن ، فهماندن.

پوهه(póha) بنځ . م . (ج .پوهې)
۱) خرد، دانش ، علم ،۲) زن دانشمند .

پوهیدل (pohedə́l) مص . ل .
دانستن .

پویول(poyawə́l) مص . مت .
فهماندن .

په یاد (payād) ق . به خاطر ،
یاد کرده .

په یادول (payādawə́l) مص .
مت . یادکردن ، از بر کردن ، حفظ
کردن.

پی (pay) بنځ . م . ۱) شیر ،
لبنیات ،۲) نباتیست شیردار.

پیاورتوب (Pyāwaṛtób)نر . م
. قوتمندی ، ذکاو ت .

پیاوړی (pyāwðṛáy) ص .نر . م
. (ج پیاوړي).قوی ، ذکی.

پیت (pit)ص . نر . م . پهن ،
پخش پچق .

پیت پزی (pitpə́zay) ص . نر
. م . بینی پچق . بینی . پهن .

پیتول (pitawə́l) مص . مت .
پچق کردن ، پهن وهموار کردن.

پیتیدل(pitedə́l)مص . ل . پچق
شدن ، پهن شدن .

پیچل (peč́əl) مص . مت .
پیچاندن.

پیچموزی (pečmū́zay)نر .
م . تمسخر، استهزاء .

پیچومی (peč́ūmay) نر . م .
۱) سربالایی ، عکس نشیب .۲) کج
کردشی کوتل وغیره.

پیځول (pecawə́l) نـــر . م .
۱) پرده خیمه وغژدی . ۲) فرش
کلان بوریایی.

پیځه (pica) بنځ . م . حاشیه لباس ،
دامن.

پیداکول (paydākawə́l)مص
. مت . پیدا کردن ، یافتن .

پیدایښت(paydə̄́yə́šṭ)نـــر. م
. افرینش ، یافت ، پیدایش .

پیر (pir) نر . م (ج . پیـــران
۱) مرشد ، پیشوا ، شخص مقـــدس
۲) ساڅورده ۳) دوشنبه .

پیر (per) نر . م . ۱) ګردش ،

نوبت ، دور ، حالت ؛ ۲) طرز شکل.

پېړ (perə́ṛ)نر . م . لُک ، سطبر .

پېرزو (perzó) ص . بنځ . م .

رواداری .

پېرکی (pirakáy) نر . م . بولانی

۱)پېرل (perál)مص . مت .

بوریا وچارپا یی بافتن.

۲)پېرل (perál) مص . مت .

خریدن .

پېرنګ (peráng)نـــر . م . فرنګ

وتمام اروپا.

پېرنګی (perangáy) نـــــر . م.

.(ج . پیرنګیان).نصرانی ، اروپایی .

پېروتی (perwatə́y) بنځ . م .

ګیاه عشق پیچا ن ، پیچک .

پېرودل (perodə́l) مص . مت .

خریدن.

پېرونکی (perūnkay)نـــر . م .

۱) بوریاباف . ۲) خریدار.

پېروی (peráway) نر . م . قیماق.

پیره (payrá) بنځ .م . پهره، تهانه ،

۲) ګردش ، نوبت ، دفعه.

پېړی (peráy) نر.م. پری ، جن ،

دیو.

پېریان (peryān) نر . م .ج.

پری،جن.

پېریانی (peryānáy) ص . نر . م

.جنی.

پېړ (peṛ) نر . م . هاوند چوبی ،

کنده جهاز ، ۲) لک وسطیر ، ۳) کاه

سفید ګندم و غیره ، ۴) جهاز وعمل

شیره کشی.

پېرمار (permār)ص . نر . م.

شخص شربت کش نیشکر .

پېرمن (peṛmán) نر . م . شخص

تنبل وفربه .

پېړو (peṛú)ق . حق الزحمه چوپان.

پېړه (peṛá) بنځ . م . زواله خمیر ،

۲) نوعی از شیرینی که شپیړه نیز ګویند.

پېړی (peṛáy) بنځ . م . مص . مت ،

۱) چوکی ، کرسی ، ۲) صُفـهٔ نشیمن،

۳) قرن،صده .

پېزل(pezə́l)مص.مت . رفو کردن.

پېزوان (pezwān)نر . م . یلاق

، زیوریکه دربینی اویزان وبالای لب میباشد ۲) ریسمانیکه دربینی ګاو وشتر اندازند ودر شاخهای او می بندند

پیزوانی (pezwānáy) نر . م . چوبک یوغ.

پیژند ګلوي(pežandgalwí) بنځ.م. تعارف ، شناسایی .

پیژندل (pežandə́l) مص . مت شناختن .

پیژندوی (pežandóy) ص . نر . م .عارف ، شناسا ، معروف .

پیش پرانګ(pišparā́ng) نر . م . ګربه صحرایی .

پیشو(pišo) بنځ .م .(ج.پیشوکاني) ګربه . پشک.

پیشوا (pišwā́)نـــــــــر . م . (ج پیشواګان) رهبر.

پیښه (péṣa) بنځ . م . (ج پیښې) واقعه ، حادثه ، تصادف.

پیښیدل (peṣedə́l)مص . ل . ۱) عارف شدن ، اتفاق افـــــتادن ، ۲) واقع شدن ، ۳) امدن تصادفی.

پیغله (péğla) بنځ . م.(ج پیغلې) دختر باکره ، دوشیزه.

پیغور(payğór)نر . م . طعنه ، عیب وزشتی.

پیغورورکول

(paygorwarkawə́l) مص .مت . طعنه دادن.

پیکو (paykó) نـــــــــر . م . ۱) پایکوب شالی وغیره . ۲) ماشین سیمیان.

پیکه(pikə́)ص . نـــــــــب . ۱) کم رنګ،رنګ شکسته ، ۲) بي مزه ، شرمنده ، منفعل .

پیکی (pikáy) نـــــــــر . م . (ج پیکۍ) موی پیشانی ، زلف دوشیزګی وبچه ګی که پیش روی بمانند.

پیل (payl) نر . م . اغاز . شروع

پیلامه (paylāmə́)ق .(ج پیلامې) علامه ،نشانی۲) بنیاد ۳) خوی۴) نتیجه

پیلوځی (pilwə́ǰay) نر . م . درګیران.

پی مخی (paymaxay)نر . م . (ج پیمخی) حسین ، خوبرو ، خوشنما ، قشنګ مخی مص . مت . سفتن ، نظم کردن .

پیپل (peyə́l) مص .مت. سفتن ،نظم کردن.

ت

ت (te) بښځ .م. حرف پنجم الفبای پښتو است که ارزش ابجدی ان (۴۰۰) است.

تاخچه (tāxčá)بښځ . م .

(ج تاخچې) طاق .

تارپه تار(tārpətār)ق . متشتت منتشر ، پراګنده.

تارپه تارکول

(tārpətārkawál) مص . مت .

متشتت کردن ، منتشرکردن ، پراګنده کردن .

تارپه تارکیدل

(tārpətārkedál)مص . ل .متشتت شدن ، منتشرشدن ، پراګنده شدن .

تارو (tārū́) نر . م .(ج تاروګان) تیهو .

تار(tāṛ) نر . م . ۱) غم ،شبخون ؛ ۲) خرسنګ کلان۳) تاراج .

تاړاک (tāṛā́k) نـــــر . م . (ج تاړاکونه) ۱) شبخون ، غم ، مصیبت، زحمت؛۲) تاراج .

تاسې(tāsí)ض . ج . نر . بښځ . شما .

تالا (tālā́) نر . م . تاراج .

تالنده (talánda)بښځ . م .

(ج تالندې) ،رعد،برق .

تانه (tāṇá) بښځ . م . (ج تانې) تهانه . پهره دارخانه.

تانډار(tāṇadā́r)ص . نر . م . پهره دار.

تاوول (tāwawál) مص . مت ۱) تاب دادن ۲) چرخ دادن.

تاویدل (tāwedā́l) مص . ل . تابیده شدن ، تاب خوردن ، ۲) چرخ

خوردن ،طواف کردن .

تبخی (tabaxáy)نـــــر . م .

تابهٔ نان پزی .

تبرگی(tabargáy) نـــــر . م .

(ج تبرکي)تبر .

تبک(tabák) نر . م . یکنوع مرضی است که در دهن وپای حیوانات پیدامی شود .

تبه (tába) بنځ . م . **تب** ،

تبی (tábay)نـــــر . م .

(ج تبي) داغ روغن .

تبی(tabáy) بنځ . م تابه .

تپاک (tapāk)نـــــر . م .

(ج تپاکو نه) ۱) حرص ۲) بی قراری ، جوش محبت ، توجه زیاد .

تپل (tapál)مص . مت ۱) ګل وغیره را بردیوال چسپانیدن۲) لابلای برلای چسپانید ن ګل وغیره .

تپوس (tapús) نـــــر . م .

(ج تپوسونه) پرسان ، جستـــــجو استفسار.

تپیدل (tapedál)مص . ل .

تپیدن ، ناارام شدن .

تت (tat) ص .نـــــر . م . ج .

۱) پیوسته ، کنجان ، انبوه ۲) کم نور ، چراغ کم روشنی ۳) سایه غلو.

تتی (tatəy) بنځ . م . ۱) سینه شتر؛ ۲) نوعی از کاسه وپیمانه ګندم وغیره که چوبی میباشد ؛ ۳) ابدان سنګی ،باران درکوه.

تخرګ (t xárg) نـــــر . م .

(ج .تخرګونه) بغل .

تخنول (taxnawál) مص . مت.

دغدغه کردن ، تختخک کردن.

تخنیدل(taxnedál)مص . ل .

دغدغه شده .

تخه (táxa)بنځ .م . (ج تـــخې)

دُرد دوغ .

تخیدل(taxedál)مص . ل

دغدغه شدن .

تراټ (trāṭ) .نـــــر . م .

(ج تراټونه) تاخت ، دویدن تیـــــز ، ۲) مهمیز ۳) بوته ایست که ګل انـــرا (بوس) میګوید وبه ان کالامشویند وبه بوته اش مشکهارا آش میدهند

واګر شترخسته انرا بخورد فوراً هلاک میشود ؛۴) دزه بازی .

ترازه (trāzá) بنځم. قاش خربوزه و...

تراوسه (tarósa) ق . تاهنوز .

تربګني (tərbaganí) بنځ . م . (ج تربګنۍ ۱) عموزادګی ۲) مجازاً مخاصمت ودشمنی.

تربور (tarbūr) نـــــــر . م . (ج تربوران) پسر کاکا ،عموزاده.

تربورګلوي (tərbūrgalwí) بنځ . م (ج تربورګلوی ۱)عموزادګی ۲) مجازاً همچشمی ، مخاصمت ، دشمنی .

ترپ (trap) نر . م.ا) اواز افتادن چیزی برزمین ۲) جست وخیز.

ترپایه (tərpāya)ق . الی . اخر ، الی نهایه .

ترپل (trapál) مص . مت . دویدن غیرمنظم وجست وخیزدن .

ترپلل (traplal) مص . ل . ګریختن از جنګ به صورت افتـــــا ن وخیزان . دویدن وسیل کردن.

ترپول (trapawál)مص . مت . چیزی را بصورت غیر منظم کوفتن و ماندن .

ترټل (traṭál) مص . مت . راندن توبیخ کردن.

ترځ (traǰ) ق .در بین ، ضمن .

ترخه (tárxa)بنځ . م . درمند ، شیح، بته تلخ که در دوا اســـــتعمال میشود. .

ترخه (rarxá)ص . بنځ . م . (ج ترخې) تلخ.

ترړی (traṛí)نر . ج . ابر باریک دروقت تموز.

ترسره کول (tərsarakawál) مص . مت . به پایان رساندن ، انجام دادن.

ترسپری (tarseráy) نر .م . (ج . تر سیرې).افسار اسپ وغیره .

ترشا (təršā́)ق . دنبال ، درپشت درعقب.

ترښځ (t(a,ə) rṣág) بنځ .م تیشه.

ترکاڼ (tarkāṇ) نـــــر . م . نجاری.

ترکانی (tarkāṇí)بنځ . م . بخاری .

ترله (tərlá)بنځ . م . (ج ترلې).

دختر کاکا.

ترنج(turúnj)نر . م . یک نوع میوه است.

ترنگر (trangáṛ) نر.م. (ج.ترنگړ) کاه کش.

ترنگول (trangawál) مص . مت . زدن زنگ وسارنگ وامثال ان.

ترنیکه (tárnikə) نـــــــر .م . پدر پدرکلان.

ترور(tror) بنخ . م .(ج تر ندې) خاله ، عمه ، خواهرپدر یا مادر.

تروزی (trorzáy) نر . م . (ج تروزې) پسر عمه ، پسرخاله.

تروږی (trozmáy) بنځ . م . تاریکی . شبی که ماهتاب نباشد .

ترول (tarawál) مص . مت . رم دادن .

تروې (torwé) ج . م (ج) تریو بمعنی ترش ، ۲) دوغ.

۱ ترد(tra)نر . م . (ج تروند) کاکا، برادرپدر .

۲ ترد(tra) بنخ . م . (ج .تړې) ناوه.

۳تره (.trah) بنځ . م . نقرت ، ترس ، سهم.

۴ تره (tarə́) بنځ .م . وجود ، بدن.

تره کی(tárakay) نـــــر . م (ج ترکې) نام یک قبیلهٔ افغانها .

تری تم (taray tám) ص . نب . ناپدید .

تریخ (trix)ص. نـــــــر .م . (ج ترخه)تلخ.

تریخول(trixawál) مص . مت . تلخ کردن .

تریخی (trīxay)نـــــــر . م . (ج تریخې) زهره ، مراره .

تریخېدل (trixedə́l) مص . ل تلخ شدن.

تربدل (taredə́l) مص . ل . تورخوردن.

تریندره (trindā́ra) بنخ . م . (ج تریندارې)تندره ، زن عمو .

تریڼګلی (tringálay) ص . نر . م . (ج تریڼګلې)سخت ، عبوس ،بخیل .

تریو(triw)نر . م . (ج . تروه)

ترش ، شور .

تریوول (triwawál) مص . مت .

ترش نمودن ، ترش ساختن.

تریوبدل (triwedál) مص . ل

۱) ترش شدن ، ۲) عبوس شدن.

تړ (taṛ) نر . م . ۱) شـــــرط ، ۲) بندچیزی ، سد ، ۳) عقد ، گره ، بست ، ۴) بندآب ، ۵) سنگ کلان ، ۶) قرارداد.

تړانگه (taṛānga) بنځ . م . (ج . تړانگې) ۱) تریشه دراز ، جامه کهنه ، ۲) تریشه دراز زمین .

تړاو (taṛāw) نـــــر . م . (ج.تړاوونه)۱)طناب جریب کشی وغیره ۲)نسبت ، ارتباط علاقه.

تړل (taṛál) نر . م . بستن ، بندکردن .

تړم (taṛm)ص . نر . م . شیر گرم نیم گرم .

تړون (taṛūn) نـــــر . م . ۱) معاهده ، پیمان ، قرارداد ، عقد ، بندوبست ؛۲) گره ؛ ۳) طرز بستن.

تړه (táṛa) بنځ . م . ۱) راه ، طریق ، ۲) زمین سخت ، ۳) اراده ، قصددل ، ۴) پیمان ، عهد بســـــتگی ، ۵) تپه که سرتیز داشته باشد.

تږی (táẓay) ص . نر . م . تشنه

تش (taš). ص . نر . م . ج . خالی، تهی .

تش لاسی .(tašlāsay) ص . نر . م . دست تهی ، دست خالی.

تشول (tašawál) مص . مت . تهی کردن ، خالی کردن.

تشی(tášay) نر . م .(ج تشي) تهیگاه انسان وحیوان ، خالیگاه.

تکړه (takṛá) ص . نب . تندرست ، قوی ، تواناو مجازاً ماهر .

تګ (tag) نر . م . رفتار .

تګ راتګ (tagrātág) نر . م . رفت وآمد .

تګلاره (taglára) بنځ . م . خط مشی .

تل ۱)(tal) نر . م . عمق ، پائین ، ۲) پامال ، قعر ، ۳) ته نشین ، دَرد.

تل ۲) (tal)ق . همیشه ، دایم ، جاوید .

تلتک (talták) نر . م . لحاف .

تلل (tlәl) مص . ل . رفتن .

تلوار (talwār) نر . م . عجله ، تعجیل ، شتاب .

تلوسه (talwasá) بنځ . م .

(ج تلوسې) بیتابی، حرص ، بیطاقتی .

تلول (talawәl)مص . مت .

بریان کردن در روغن.

تلول (talawәl)مص . مت .

۱) به عمق بردن ، ته نشین کردن .

۲) چپه کردن آب وغیره.

تله (tála) بنځ . م . (ج . تلې)

ترازو.

تلی (talәy) نر . م . (ج . تلي)

۱) کف پیزار ، کف پا پوش ، ۲) پارچه چرس پخته ، ۳) جای نهادن کنده زیر چرخ اسیا ، ۴) پرده بیرونی شکم. ۵) صحن وجای خرمند ، ۶) سفوف ، ۷) سطح زمین ، ۸) قسم از باربندی بته وغیره ، ۹) خس دندان ، خلال .

تلین (talín) نر . م . سالګره مرده .

تم (tam)نر . م . استاده ، معطلی، تمام.

تم (tam) نر . م . (ج تمونه) تیر .

تمام (tamām)ص . نر . م . ج . اتمام . اختتام .

تمامول (tamāmawәl)مص مت .تمام کردن .

تما مېدل (tamāmedәl) مص . ل. تمام شدن.

تمبه (tambá)بنځ . م . ۱) تنبه دروازه ؛ ۲) ستون عمارت، ۳) مج . مُصر ، اصرارکننده.

تمبدل (tambedál) مص . ل . یک تکه بزرګ از کوه ودیوار وغیره جداشدن .

تم ځای (tam ǰāy) نر . م . ایستګاه ، جای استاد شدن موتر.

تند(tund). ص . نر . م . ج . تیز.

تندارہ(tandāra). بنځ . م . زن کاکا .

تندر (tándar)نـــــــر . م .(ج . تندرونه) صاعقه .

تنده (tánda)بنـــــــځ . م

. (ج . تندې) تشنګی .

تندی (tandáy) نـــــر . م .

۱) پیشانی ، ۲) چوچه شیر خوار هر حیوان ۳) نوکشت ، نوروئیده.

تنکی (tankáy) نـــــر . م .

(ج . تنکي) نازک ، تروتازه ، نوروئیده ، نوزاد .

تنګ (tang) ص . نر . م . ج .

ضیق.

تنګول (tangawál) مص . مت

تنک ساختن ، ضیق ساختن .

تنګی (tangáy) نـــــر . م .

۱) تنګناودرهٔ کوه ، ۲) جوالیـــکه کوچی ها در ان قروت وغیره میاندازند.

تنګیدل (tangedál)مص .ل .

تنک شدن ، ضیق شدن .

تنور (tanūr)نر . م . (ج تنورونه)

تندور .

تناکه (taṇāka)بنـــــځ . م .

(ج تناکې) ابله.

تنی (taṇáy) بنځ . م . تکمه پیراهن وغیره .

توبره (tobrá) بنـــــځ . م .

(ج . توبړ) ۱) نوعی ازدسترخوان .

۲) طبراق جوخوره اسپ .

توتری (tutṛáy) ص . نر . م .

الکن .

توتکی (totakáy) بنځ . م .

غوچی ، پرستو.

توتي (totí) نر . م .(ج . توتیان) طوطا .

توخی (tóxay) نر . م . نام یک قبیلهٔ افغانها.

تود (tod) ص . نـــــر . م .

(ج . تاوده) ګرم .

تودوخه (tawdóxa)بنځ . م .

(ج . تودوخې) ګرمی .

تودول (tawdawál)مص .

مت. ګرم کردن .

تودبدل (tawdedál) مص . ل .

ګرم شدن .

تور ۱) (tor) ص . نر . م . ج

۱) سیاه ، ۲) تاریک .

تور ۲) (tor)نر. م . (ج . تورونه)

۱) تهمت ، ۲) رم ، ۳) دام نخی پرندګان، جال .

توربربښ (torbréṣ) نر . م .
تهديد سلاح و برق شمشير را به کسی
نشان دادن.

تورتم (tortám)نر . م . ظلمات ،
تاريکي زياد .

تورزن (tūrzan) ص . نر . م .
شمشيری .

تورن (torán)ص .نر . م؛۱)متهم
۲) ق . سياه .

تورنجنرال (tūranjanrāl)ص
نر . م . رتبه دوهم جنرالی.

تورول(torawál) مص . مت .
۱) سياه کردن ، ۲) رمـــــاندن ،
۳) متهم کردن.

توره (tūra) بنـــــــخ. م
(ج. توري) سيف ، شمشير.

توره بلا (torabalā́) بنخ . م.
بلای سيا ه .

توره تبه(toratə́ba) بنخ . م .
تب محرقه .

توره توخله(toraṭoxə́la)
بنخ . م.سياه سرفه.

توره غاړه (toraǧā́ṛa) بنخ .
م . سياه سرفه .

توری ۱.(tóray) نـــــر . م .
(ج توري) ۱) حرف ، ۲) طحال .

توري۲ (torí) نر . ج . يک
قبيله بزرگ افغانها که در کرمه و پاړه
چنار زيست دارند.

توریالی (toryāláy) ص . نر . م.
(ج . توريالي) شمشيری ، شمشيرزن
شجاع .

توړدل (toredə́l) مص . ل .
۱) بدنام شدن ، ۲) ســـــياه شدن ،
۳) رميدن.

توړی(toṛáy)بنخ . م . خاله ٔ
مجازاً زن بيگانه .

توړل (tūzə́l) مص . مت .
تراشيدن چوب وامثال ان ، چک کردن ،

توښه (toṣá) بنخ . م . توشه ،
اذوقه .

توغ (tuǧ)نر . م .(ج .توغونه)
بيرق ، نشان .

توغندی (tūǧa ndáy)نر . م
(ج. توغندي) راکټ .

توغول (tūǧawə́l) مص . مت،

. ۱) چیزی را دزدانه بردن ، ۲) کسی را به زمین مالیدن ، ۳) راکت رافیر نمودن.

توغه (túğa) بنخ . م . کفاره ، جواب ، ۱) یکنوع میوه .

توکانی (tūkāṇáy)بنخ . م .

۱) تف دانی ، ۲) نوعی از بازی اطفال

توکل (tūkə́l) مص .مت . تف کردن.

توکلي (tawakalí)ص . نب . قیاسی ، تخمینی .

توکم (tūkám) نـــــر . م .

(ج . توکمونه) نژاد ، نسل .

توکول (tūkawə́l) مص . مت.

تف کردن .

تومنه (túmna) بنـــــخ . م .

(ج . تومني) ۱) ماست مـــــایه ،

۲) تخم زراعت.

تون (tūn)نـــــر . م . ۱) جای ، کلمه ظرفیت اســـــت ، ۲) نوعی از درخت کوهی است .

تویول (tuyawə́l) مص . مت .

ریختاندن .

توئیدل (tuyedə́l) مص . ل .

ریختن .

ته (tə)ض . تو ، ضمیر مفرد مخاطب فاعلی .

تیار (tayār) ص . نر . م . ج .

۱)اماده ۲) فربه ، ۳) درست وصحیح .

تیارول (tayārawə́l)مص .

مت. ۱) اماده کردن ، ۲) ســـــاختن ، ۳) فربه کردن .

تیاربدل (tayāredə́l) مص . ل

۱)اماده شدن ، ۲) فربه شدن .

تیتول (titawə́l) مص . مت .

افشاندن .

تیر (tir) نـــر . م. (ج . تیرونه ، تیران) چوب ســـــطبر پوشش خانه .

تیر (ter) ص . نر . م . ج . گذشته ، پیشقدم ، ثابت .

تیرایستل (teristə́l)مص .

مت . بازی دادن ، فریب دادن .

تیر کښ (tirkaṣ) نـــــر . م

(ج. تیرکښونه) ۱) سوراخ کشمش خانه . ۲) سوارخهای برج قلعه وسنگر .

تیروتل (terwatál)مص . ل .
فریب خوردن ، بازی خوردن .

تیغ (teğ) نر . م . ر ج . تیغونه)
نبات نوسرزده .

تیغنه (teğná) بنئ . م . تابه اهنی.

تیکی (tékay) نر . م . غلاف
شمشیر وکارد وغیره.

ټ

ټ (ټe) نبځ .م.
حرف ششم الفبای پښتو .

ټاټ.(ṭāṭ) نر . م . ۱) فخر ، ناز ، غرور ، کبر ، خودنمائی ۲) چیزخم ومایل ، ۳)) یکنوع رخت .

ټاټوبی .(ṭāṭobay) نـــــر . م (ج ټاټوبي) ارام ګاه ، مسکن وماوای .

ټاغی .(ṭāğáy) ص . نـــــر . م . (ج ټاغي) چشم برآمده .

ټاک (ṭāk) ص . نر . م . ج .
(۱) ترش ، ۲) ګوسفند نشـــانی شده ، ۳) صدای تفنګ وغیره ۴) میوه درخت است که از پوســـــت همان میوه قطی

ټاپو.(ṭāpū) نر . م (ج. ټاپوګان) جزیره کوچک بین دریا .

ټاپه (ṭāpá)نبځ . م . (ج . ټاپې) ۱) مهر ، نشانی ، اله چاپ ، ۲) نقش دوخت وغیره .

ټاپی(ṭāpay) نر . م . (ج ټاپي) ۱) فاصله ، مسافه ، ۲) وقت رسیدن قسط قرض .۳) دوســـــتی وروابط ، ۴) وقت معین ، ۵) وقت بحران مرض ۶) توغل سرما وباران .

نصوار می سازند..

تاکل (ṭākál مص . مت۱) نشانی کردن ، تعین کردن ، انتـــخاب نمودن ۲) مریض رابه چیـــــزی عنعنوی تکمید کردن.

تال (ṭāl) نر . م . (ج تالونه)گاز مخصوص که در مبله وسپـــــورت از ریسمان درخت میسازند.۲) کپان ترازو، ۳) تاخیر ، درنگ ،۴) تارعنکبوت.

تالول.(ṭālawál) مص. مت .

۱) گاز دادن ۲) معطل کردن .

تالېدل .(ṭāledál) مص . ل .

۱) معطل شدن ۲) گاز خوردن.

تانته(ṭāntá) بنځ .م .(ج تانتې) ناروبته ، ساق جواری .

تانگه.(ṭānngá) بنـــــځ . م .

(ج . تانګې) درخت ناک پیوندی .

تبر .(ṭabár) نر. م . (ج . تبرونه) خاندان ، قبیله،عشیره قوم ، ملت،خانم .

تپ .(ṭap) نـــر . م . (ج . تپونه) ۱) داغ ۲) زخم ۳) پاروران ۴) اواز زدن چیزی،۵) بند کردن کتاب .

تپال.(ṭapāl) نر .م . قاصد ، پوسته چی ۲) احوال وپیغام .

تپوس (ṭapús) نـــــــر . م . (ج تپوسان) ۱) غالموش ، غلیـــــواز ۲) مجازاً ادم کاهل وسست وتنبل ولک وفربه.

تپول (ṭapawál) مص . مت . بند کردن کتاب . برکسی تهمت ویا خیانت بستن وبه ان منســـــوب کردن، ۲) تمام مسایل تحســـــین چیزی را بر کسی بستن .

تپه (ṭapá) بنځ . م . ح (تپې) لنډۍ زبان پښتو ، نوع مخصوص شعر ملی پښتو است .

تپي (ṭapī) ص . نر.م (ج تپیان) زخمی ، داغدار .

تتار (ṭaṭār) ص.نـــــــــر.م . (ج. تتاران)مسکر .

تتر (ṭaṭár) نر.م.(ج . تترونه) سینه

تتو (ṭatū) نر.م .(ج تتوکان) یابو، اسپ خورد و کوتا ه دم و بیکاره.

تتی (tatay) بنگ . م.(ج . تاتی، تتیانی) ۱) کاروان سرای ، ۲) بیت الخلا؛کناراب ، مبرز.

تسکوره (ṭaskóra) بنگ . م . کج بیل .

تغ (ṭəğ) نر . م . ۱) پرده بالای چشم ، مجازاً مژه . ۲) قبای سبز .

تغر (ṭağár) نر . م . (ج . تغرونه) ۱) گلیم ، ۲) بته ایست که بر گهای یش به مثل بید است .

تغکی (ṭuğakáy) نـــر . م . (ج . تغکي) ۱) مرض مرغ مـــرگی ، ۲) مرض نزله وریزش . .

تغن (təğán) نـــــر . م . ج . ۱) سرفه کننده ، ۲) شوروغوغاکننده ، ۳) شخص بزدل وبی همت .

تغول (təğawál) مص . مت . خفه کردن مرغ وغیره تاکه اواز غیر طبعی بکشد .

تغبدل (ṭağedál) مص . ل . اواز کشیدن مرغ وغیره در وقت خفه شدن .

تک (ṭak) نر . م . (ج . تکونه) اواز تفنگ ، اواز کوفتن دروازه وامثال ان، اواز افتادن چیزی سخـــــت برزمین؛ ۲) کوکنۍ سوزن ودوختن؛۳) گوسفند مر گی ومرض وبای گوسفند؛۴) خط فاصل حدود،۵) زمین سرحدی؛۶) زمین میراث پدری؛۷) جاي وغار کاشتن تخم خربوزه وغیره در پالیز؛۸) ساعت چوبی است که دهقانان وقت زوال واستحقاق آب خود را معلوم میکند،۹) تنقید وایراد؛ ۱۰) دانه مهلک که اکثراً در حلق بر اید .

تک پولی (ṭik ətpulí) بنگ . م . عایدی که از درک تکټ بدســـــت میاید .

تک تک (ṭakták) نر . م . دق الباب ، اواز بهم زدن چیزهای سخت

تکر (ṭakár) نر . م . ۱) تصادم ،

سکندری ، ۲) خساره .

تکککه (ṭakakáˊ) بنځ . م .

(ج . تککې) شانه ، بیل که بیل زدن در ان پای می نهد .

تکنده (ṭákanda) ص . بنځ . م کرم وسوزان ، صفت چاشت میاید، مثلاً تکنده غرمه (چاشت سوزان)

تکنی (ṭakanáy) ص . نر . م .

۱) حیوان کهکیر ، ۲) متردد ، دودل ، اندیشنه ناک .

تکور (ṭakór) نر . م . ضماد ، تکمید ، کرم کردن عضو .

تکورول (ṭakorawál) مص . مت . تکمید کردن عضو مصاب و در درسیده .

تکول (ṭakawál) مص . مت .

۱) کوفتن ، میده کردن به سبب کوفتن . ۲) مج . زدن .

تکه (ṭáka) بنځ . م . (ج تکې)

(۱) صاعقه ، سنک . وافت سماوی ؛ (۲) سانقه بازی .

تکی (ṭákay) نر . م . ۱) خال ، ۲) نقطه ، ۳) اب کم به قدر چند قطره؛ ۴) جای معین ..

تګ (ṭag) ص . نـــــر . م .

(ج . تګان) شیاد ، غدار ، دغاباز .

تګمار (ṭagmár) ص . نر . م .

(وګ . تګ) .

تګی (ṭagí) بنځ . م . فریب ، مکر ، دغابازی .

تل (ṭal) نر . م . ۱) رفیق وهمراه وشریک ، ۲) قبیله ، وطایفـــــه ، ۳) مجموعه ودسته چوب چار تراشیکه حمل ان ذریعه دریا می شـــــــود ، ۴) دسته هرچیز ،(۵) نام شهر یکه در پښتو نستان موقعیت دارد.

تلواله (ṭalwála) بنـــځ . م .

رفاقت ، همراهی ، کروه رفقا .

تمبکه (ṭambáka) بنـــځ . م .

۱) چراغ دان ۲) انبار کاه ســـفید ، ۳) لانه زنبور عسل .

تمبل (ṭambal) نـــــر . م .

۱) فربه واماسیده ، ۲) کاهل وسست.

تنډ (ṭanḍ) ص . نـــــر . م .

۱) اماسیده ، فربه ولُک ، ۲) جوانه گاو وگاومیش ، ۳) نوعی از انگور قندهاری است .

تنډه (ṭanḍa) بنخ . م . (ج.تنډې)

۱) حامله ماچه خر ، حـــــامله زاینـــه ، ۲) پیشانی ، ۳) اجتماع برای مشوره یا بحث ومجلس جهت فساد .

تنډېدل (ṭandedə́l) مص . ل .

۱) ابستن ، حامله شدن زاینه یا حیوان ، ۲) اماسیدن وفربه شدن .

تنګ تکور (ṭangṭak ór)

نر . م . عیش وطرب وساز وسرود .

تنګول (ṭangawə́l) مص .

مت . سازکردن ، فلز رازدن وبه اواز اوردن.

تنګه (ṭangə́) بنخ . م . سِی پولی، تنګه .

تنکبدل (ṭangedə́l) مص . ل .

نواخته شدن ساز وغیره .

توپ (ṭup) نر. م .(ج . توپونه)

۱) دویدن ، جست وخیز ، ۲) توده شالی وجواری .

توپ تپانی (ṭoptapā́nay)

نر . م . مسابقه خیززدن .

توپک (ṭopə́k) نر . م . تفنګ

توپکسالار (ṭopaksālā́r)

ص . نر . م . تفنګدار ، تفنګسالار .

توپنی (ṭopanə́y) بنځ . م .

۱) نوعی از بازی اطفال اســـــت ، ۲) جهاندیده وسیاح .

توپی (ṭopə́y) بنـــــځ . م .

۱) پشتهٔ کوه ، ۲) ســـــــرخانهٔ چـــــلم ، ۳) پتـــــــــاقی ، ۴) کلاه ، ۵) نوعی از بازی .

توټکه (ṭoṭka) بنـــــځ . م .

(ج . توټکي) ۱) علاجی که بطور تجربه وعنعنات نمایند . ۲) تحفه ایکه

به خانه عروس میبرند .

توتکی (totak y) بنخ . م .

۱) عینک زانو ، ۲) کاسه چوبی خورد ، ۳) استخوان سُرین .

توته (ṭoṭá) بنخ. م . (ج . توتې) رقعه ، پارچه هر چیز .

توخل (ṭūxə́l) مص . ل . سرفه کردن .

توخله (ṭūxə́la) بنخ . م . سیاه سرفه .

توخول (ṭūxawə́l) مص . مت. به سرفه اوردن .

توخی (ṭuxáy) نر . م . سرفه .

توخیدل (ṭuxedə́l) مص . ل . سرفه کردن .

توغ (ṭūğ) نر . م . ۱) خمیده ، کوزه پشت ؛ ۲) گره .

توغکی (ṭuğakáy) نـر . م .

۱) اسم مصغرتوغ به معنای کوزه پشت وخمیده ۲) مرض مرغ مرکی .

توک (ṭuk) نر . م . جلد . حصه ، جزء یک جلد کتاب ، پارچه نان وغیره .

توک توک (ṭukṭúk) نر . م

. پارچه پارچه . جزءجزء، حصه حصه ، میده میده ،تکه تکه .

توکر (tukə́r) نـــــــر . م .

(ج . توکران) پارچه ، تکه پوشیدني ، حصه .

توکرتوکر (ṭukərṭukə́r) ص. نب . تکه تکه ، پارچه پارچه .

توکری (ṭukráy) بنخ . م .

سبد .

توکمار (ṭukmār) ص نر . م .

مزاحی ، مزاح کننده .

توکه (ṭúka) بنـــــــخ . م

(ج . توکې) مزاح ، لطیفه .

توکی (ṭukáy) نـــــــر . م .

۱) قماش ؛ توپ رخت ، پارچـــــــه ، ۲) نوعی از بوته سیاه رنگ است که برگهای عریض دارد

وکلهای قشنگ میکشد .

توکیدل (ṭūkedə́l) مص . ل .

سرزدن نباتات ، نوروئیدن نبات .

تول (ṭol) نر . م . ۱) همه ، تماماً ۲) جمع ، یکجا .

تولگی (ṭolgáy) نـــــر . م .

(ج . تولګي) انجمن ، جمعیت ، صنف .

تولګیوال (ṭolgaywə́l) نر .

م . هم جمعیت ، هم صنفی .

تولنپوهنه (ṭolənpoh̆ə́na)

بښ . م . علم الا جتماع ، سوسیالوجی .

تولنه (ṭolə́na) بنـــــځ . م .

(ج . تولنې) انجمن ، اجتماع ، جامعه .

تولنیز (ṭolaníz) ص . نر . م .

ج . اجتماعی .

تولواک (ṭolwā́k) نـــــر . م .

(ج . تولواکان)پادشاه ، مختار کل .

تولول (ṭolawə́l) مص . مت .

جمع کردن ، چیدن،اندوختن .

تولی (ṭolə́y) نـــــــر . م .

(ج . تولي) یک جمـــــاعت از صد تادوصد .

تولبدل (ṭoledə́l) مص . ل .

جمع شدن ، فراهم ګردیدن ، چیده شدن .

تولیمشر (ṭolaymə̆šar) نر .

م . (ج . تولیمشران) آمربزرګ ،قوماندان .

تومبل (ṭumbə́l) مص . مـــت .

۱) خلانیدن ؛ ۲) برای اګاه ساختن کسی را خفیه چـــــوندی کردن ؛ ۳) خلال کردن دندان .

تونګل (ṭungə́l) مص . مت .

شخصی را به انګشت یا به اشاره به چیزی ملتفت کردن و (سکوندل) نیز ګویند .

تونګه (ṭungə́) بنـــــځ . م .

(ج . تونګي) نول ، منقار .

تیپر (ṭepə́r) نر . م . ج . شلغم .

تیت (ṭiṭ) ص . نر . م . ج . پخش ، کوتاقد ، پست .

تیتال (ṭiṭā́l) ص . نـــــر . م .

۱) تنزل ، نائب ، نذلل ، پستی ۲) دغابازی .

تیتوالی (ṭiṭwālay) نر . م . پستی ، خمی ، فروتنی .

تیتدل (ṭiṭedal) مص . ل . پخش شدن ، فروتن شدن ، خم شدن .

تیغ (ṭeğ) نر . م . آروغ .

تیغ ستر کی (ṭiğstargay) ص . نر . م . لق چشم .

تیغکه (ṭigáka) بنځ . م . کله خورک؛یک نوع پرنده است .

تیک ۱) (ṭik) نـــــر . م . ۱) یکنوع زیور طلایی زنانه . ۲) پوره ، کامل ، موافق ، درست . ۳) بجل کلان سانقه .

تیک (ṭek) نر . م . ۱) شـــقیقه ۲) یکنوع ګلابتون دوزی ۳) زیوریکه بر شقیقه می آویزند؛ ۴) ارام ، توقف ؛ ۵) مج . جای ارام ومسکن وموقف .

تیکانه (ṭekāna) بنځ . م ۱) اجاره ، وظیفه معین تاوقت معین ۲) محل بود وباش .

تیکاو (ṭikāw) نر . م . توقف ، معیشت ، وګذاره ، سکونت ، ارام .

تیکری (ṭikráy) نر . م . (ج . تیکرې) چادر زنانه .

تیکله (ṭikála) بنځ . م . (ج . تیکلې) ګردهٔ نان ۲) ریکارډ ګرافون .

تیکلی (ṭikaláy) بنځ . م . قرص نان .

تیکه (ṭeká) بنځ . م . قشقه هندوها .

تیل (ṭel) نر . م . تیله ، فشار .

تیله (ṭelá) بنځ . م . (ج . تیلې) (۱) تیله شده (۲) لول شده (۳) برج سنکی برای روګردانیدن اب در جوي کلان ویا در دریا .

تیم (ṭim) نر . م . پیپ فلزی تیل خاک وغیره .

تینګ (ṭing) نـــــر . م .

۱) محکم ، پایدار ، بادوام ، باقوام ،
۲) مج . بخیل (۳) غلیظ .

تینگار (ṭingār) نر . م . اصرار ، تاکید ، محکمی ، پایداری .

تینگول (ṭingawál) مص . مت . محکم کردن .

تینگیدل (tingidál) مص.ل. محکم شدن ، پایدار شدن ، سخت شدن .

ث

حرف چهارم عربی است که در زبان پښتو بطور مستعار استعمال می شود ارزش ابجدی ان (۵۰۰) است .

ج

ج (jim) نر . م . (ج . جیمان ،جیمونه) حرف ۸) الفبای پښتو است . ارزش ابجدی ان ۳) است .

جاج (jāj) نر . م . (ج. جاجونه) فکر ، اندیشه .

جار (jār) نر . م . ۱) فدا ، نثار صدقه ، ۲) منادی ، ۳) پرده نی ، ۴) جویه و جنگل مصنوعی مخصوص بودنه گری که شکاریان بودنه ترتیب مینمائید .

جاروتل (jārwatál) مص. ل . ۱) تنیده شدن؛۲) پس کشـــــــتن، ۳) بند شدن دردام .

جاروکښ (jārukas) ص .

نب . خاک . روب ، جاروکش

جټ (jaṭ) نر . م . (ج . جټان)

۱) نام قومی است؛ ۲) مجازاً شخص قبیح.

جرګه (jargá) بښ . م .

(ج . جرګې) جلسه ، کنفرانس ، جمعیت ، مشاوره و کنکاش ، وفد .

جرګه ګی (jargág y) بښ .

م . ۱) جلسه کوچک ، کنفرانس کوچک ، جمعیت کوچک ، کنکاش کوچک .

جړ (jaṛ) ص . نر . م . ج .

۱)درهم برهم ، پیچیده ۲) ریشه درخت ۳) سم ، زهر قاتل .

جړاو (jaṛāw) ص . نب . مرصع مکلل .

جړاوول (jaṛāwwál) مص .

مت . ترصیع وتزئین .

جړاوبدل (jaṛāwedál) مص

. ل . مرصع شدن .

جړوبی (jaṛobáy) نر . م .

ابشار.

جغندر (juǧandár) نر . م . ج .

لبلبو .

جکړ (jakáṛ) نـــــــر . م .

(ج جکړونه) بادوباران ، ارام ، لابالی وتنبل .

جګ (jag) ص . نـــــــر . م .

۱) بلند ، سهي . ۲) لغب ، خلیده ایستاده .

جګتورن (jagtūrán) نر . م .

کفتان .

جګړن (jagṛan) نر . م . میجر

جګړه (jagṛa) بښـــــــځ . م

. (ج جګړې). جنګ ، نزاع .

جګړه مار (jagṛamár) ص .

نر . م . جنګره .

جګوول (jagawál) مص . مت

۱) افراشتن ، بلند کردن ، ۲) خلانید ن ، ۳) نصب کردن .

جلکی (jalkáy) ښځ . م .

(ج . جلکیانې)دخـــــــــترک .

جلګه (jalgá) ښځ .م .

(ج . جلګې) نیزار ، کبل زار ، زمین غیرآباد وغیره .

جلیا (jal yā́) ص . نـــــب .

۱) سوخته وبریان ، ۲) فروزان ۳)عاشق و دلباخته .

جمدر (jamdár) نـــــر . م .

(ج .جمدرونه) سلاحی است مثل خنجر راست که در مابین چوب دست بوده تا بیرون نکشند از عصای عادی فرق ان نمیشود .

جنډه (janḍá) ښـــــــځ . م .

(ج جنډې) ۱) بیرق ، ۲) پارچه کهنه.

جنګول (jangawə́l) مص .

مت . به جنک انداختن .

جنګیالی (jangyāláy) ص . نر .

م (ج جنکیالي) جنګجو ، سرباز.

جنګیدل (jangedə́l) مص . ل .

جنګیدن .

جوارګر (jawārgár) نر . م .

(ج . جوارګران) قمار باز.

جوارینه (juwārinə́) ښځ . م .

نان جواری .

جوباټه (jubāṭə) ښځ . م . چادر مردانه .

جوت (jawə́t) ص . نر . م . ج .

اشکار ،پدیدار،هویدا.

جوتول (اَjawataw) مص .

مت . پدیدار کردن ، اشکاره نمودن .

جوتېدل (اَjawted) مص . ل .

واضح شدن ، اشکار شدن .

جوړ (joṛ) ص . نـــر . م . ج .

۱) درست ، سالم ، صحت ، تندرست ،

۲) تیار ، ساخت ، ۳) موافق، برابر .

جوړتیا (joṛtyā́) ښـــــــځ . م .

. صحت ، تندرستی .

جوړښت (joṛášt) نر . م .

۱) موافقت ، سازکاری ۲) ساختمان .

جوړول (joṛawə́l) مص . مت

. ساختن ، درست کردن ، ابادکردن ، ایجاد کردن ، شفادادن .

جوړه ۱) (jóṛa) ښځ . م .

۱) صلح ، اشتی ، موافقت ، ۲) قواره ، شکل ، ساختمان .

جوړه ۲ (joṛá) ښځ . م

(ج . جوړې) ۱) زوج ، جفت ، همتا ۲) لباسی که به عروس از خانه داماد برند.

جوړېدل (joṛedə́l) مص . ل .

ابادشدن ، صحت یافتن ، موافق شدن ، درست امدن ، باهم اشتی شدن .

جوس (jawás) نر . م .

(ج . جوسونه) صحن خانه .

جوغه (juǧa) ښځ .م (ج. جوغې) تاج ،اکلیل.

جوغبدل (juǧedə́l) مص . ل .

شله شدن ، باکمال توجه به چیزی مصروف شدن .

جونګ (jung) نر . م . ۱) شتر جوان دوساله ۲) کتابچه یاداشت.

جونګړه (jungə́ṛa) ښځ . م

(ج . جونګړې) خس پوشک .

جونګی (jongáy) نر . م .

(ج . جونګیان) کره شتر ، چوچه شتر ، شتر دوساله .

جینګ (jing) نر . م . پیخ .

جینګ داړی (jingdāṛay)

ص . نر . م . پیخ دهن ، شخص پیخ دهن که مدام دندانهایش سفید معلوم می شود .

جینګړ (jingáṛ) ص . نر . م .

۱) بی همت ؛ ۲) طفل لاغر .

جینۍ (jinəy) ښځ . م . دختر .

چ

چ (ċe) ښځ . م .
حرف نهم الفبای پښتو است .

چا (čā) ض . که، ازضمایر استفهامی پښتو است ، که درحالت فاعلی ماضی متعدی میا ید .

چابک (čābák) ص .نر . م .
تیزرو ، چالاک .

چاپراخ (čāpṛāx) نر . م .
کشاده ، فراخ .

چاپېر (čāpér) نر . م . گرداگرد، دورا دور ، محیط .

چاپېرول (čāperawál) مص .
مت . احاطه کردن ، محاصره کردن .

چاپېریا ل (čāperyā́l) نر . م.
ماحول ،چارطرف .

چاټ (čāṭ) نر . م . قات هردوران

چاتی (čāṭáy) ښځ . م . خم .

چارګل (čārgwál) نـــــر. م .
(ج . چارګلان،چارګلونه) زیور بینی زنانه که به یکطرف بینی میګزارند .

چاره (čā́ra) ښځ . م . کاروعمل .

چاری (čāráy) ښځ . م . بیل

جويه کشی .

چاړه (čāṛá) بنـــــــخ . م .

(ج . چړې) کارد ، پاکی ، نوعی از کارد کلان ودراز است که در جنگ استعمال میشود.

چاغ (čāğ) ص . نر . م . فربه .

چاغښت (čāğáṣt) نر . م .

فربهی . چاغی .

چاغول (čāğawál) مص . مت .

فربه ساختن .

چاغېدل (čāğedə́l) مص . ل .

فربه شدن .

چانې (čāṇ) نر . م . بیخته ، غربال چغل .

چانېول (čāṇawə́l) مص . مت

پختن ، صفاکردن ، پاک کردن .

چانېدل (čāṇedə́l) مص . ل .

صفاشدن ، پاک شدن .

چاود (čāwd) نر . م . درز شکاف ، ترقیدگی .

چاودل (čāwdə́l) مص . ل .

ترقیدن ، شکاف شدن ، چاک شدن .

چت (čat) نر . م . (ج . چتونه)

سقف .

چټ (čaṭ) ص . نـــــــر . م .

۱) جوان ازاد ، قلاش ؛ ۲) ظرف خوراکه سگ . ۳) ظرفیکه در ان آب مستعمل ظروف وغیره انداخته وبازبیرون مي ریزند . ۴) تباه برباد ،محـــــوونابود، ۵) ریش تراشیده ؛ ۶) کارتمام شده .

چټاکی (čaṭākə́y) بنځ . م .

چهارم حصه خورد ، چیزی کم وقلیل .

چټ پټ (čaṭ paṭ) ص . نر .

م . ج . . ۱) بالکل ، تبـــــــاه،محو ؛ ۲) کارتمام شده .

چټک (čaṭák) ص . نر . م . ج .

چست وچالاک ، تیز رو .

چټک تسمه (Čaṭak tasmá)

بنځ.م.(ج . چټک تسمې) کمر بند.

چټل (čaṭál) ص.نر.م.ج چرکین ، نا پاک ، کنده ، پلید.

چټلول (čaṭalawə́l) مص.مت . پلید ساختن ، ناپاک ساختن.

چټلېدل (čaṭaledə́l) مص.ل . ناپاک شدن ، پلید شدن.

چټي (čaṭí) ص.نب. ۱) قلاشی ، آزادی. ایله کردی ، ۲) فضول ، بیهوده یاوه.

چج(čaj) نر.م.ظرفی است که توسط آن غله دانه پاک میشود.

چجه (čajə́) بنځ .م (ج.چجې) ۱) دام مخصوص چوبی ماهی است، ۲) احاطه و تجیریکه از نی سازند، ۳) کنار پیش بر آمده بام،۴) قبرغه، ۵) چوبهای جبیره عضو شکسته .

چخ (čəx) نر.م. خلیده ، درون شده.

چخپیت (čaxpít) ص.نر.م.ج . پایمال ، شفتربه زمین.

چخپیتول (čaxpītawə́l) مص.مت شفتر کردن ، پایمال کردن به زمین.

چخپیتېدل(čaxpitedə́l) مص.ل. شفتر شدن ، پایمال شدن.

چربانګ (čərbāng) نر.م. سحر ، وقت بانګ خروس.

چرچرکه (Čər čuráka) بنځ.م.حشره است مانند ملخ که در وقت شب چرچر میکند و بعضی بال دارند.

چرخول(Čarxwə́l) نر.م. تاج خروس.

چرګ(Čarg) نر.م.(ج ، چرګان) ۱) خروس ، مرغ خانګی ۲) براق ، خال سفید در پیشانی اسپ و غیره.

چرګوړی (Čargūṛay) نر.م. چوچه مرغ.

چرګه (Cə́rga) بنځ .م .ماکیان.

چرګی (Čargáy) نر.م. حیوان

قشقه برناق ، حیوانانیکه بر پیشانی خال سفید داشته باشد.

چرمنبسکی(Čarmənskáy)بنخ . م.چلپاسه.

چرمه (čarmá) بنخ.م. قیطان بافتکی کلابتونی .

چریکار(Čarekār)نـــــــــر.م. (ج.چریکاران) ۱) دهقان ، ۲) موی لب زیرین.

چرتون(Čarṭūn) نـــــــــر.م. غلاف شمشیر.

چرچوبن(Čarčubán) نر.م. آبکین.

چرچوبی(Čarčubáy) بنخ .م. غسلخانه ،تشناب.

چرچه (Čarčá) بنخ.م.(ج ، چرچې عینش،میله.

چرکی(Čarkáy) بنخ .م. آله جارجه مانند کارد.

چروس(Čarūs) نـــــــــر.م. (ج ، چروسان) دنی ، بی همت.

چري(Čarí) نر.م.درو یزګر و خادم طلاب مسجد.

چریا (Čaryā) ص.نب. مشغول ، مصروف.

چریتوب (Čaritób) نر.م.درو یزګری ، خادم طلاب مسجد.

چغال(Čağāl) نر.م.شغال.

چغ سترګی(Čağstárgay) ص.نر.م.تنګ چشم.

چغل (Čağal) نر.م.۱) نوعی از غربال و ایلک که دارای سوراخهای کلان باشد؛۲) نمام .

چغل بازي (Čuğalbāzí) بنخ .م.نامزاد بازی.

چغلي (Čuğulí) بنخ.م. نمامی ، سعایت ، نمامت.

چغول (Čiğawál) مص.مت.به آواز آوردن.

چغیدل (Čiğedə́l) مـــص.ل.

۱) چیغ کردن ، شور و فریاد کردن ، چغچغ کردن بودنه در جنگ .

چکر (Čikə́r)نر.م (ج. چکـــری) کلابه ، لای.

چکی (Čáke) بنخ.ج. کف ز دن.

چلمچی (Čilamčí) نـــر.م. (ج ، چلمچي) لگن دست شوئی.

چلند (Čalánd) نر.م.!) رواج سکه متداول ؛۲) رفتار.

چلول (Čalawál)مص‌یت، رواج کردن ، ۲) اداره کردن،۳) گذراندن و کفاف دادن،۴) جاری کردن ، چالان کردن ماشین و غیره.

چل ول (Čalwál) نر.م فریب ، حیله .

چلیدل (Čaledə́l) مـــص.ل.

۱) مروج شدن ؛ استعمال شدن ماشین و غیره ،۲)گوزاره شدن شخص غریـــب، ۳) چالان شدن آسیا و غیره، جاری شدن باد و غیره.

چم۱ (Čam) نر.م.!) محله و کوچه، ۲) خدعه ، مسافه بین دو کشهٔ قلبه که چند متر با هم فاصله داشته باشد و در بین آن تخم افشانند.

چم۲ (Čəm) نر.م. مقدار یک پره بیل گل،۲) انبوه گیاه و موی و امثال آن.

چمبر خیال (Čambarxyā́l) نر.م.فلوس.

چمبر (Čumbə́r) نر.م. کرباس منقش.

چمبلی (Čambelə́y) نر.م.گلی است معطر و معـــروف که از آن عطر ساخته میشود.

چمتو (Čamtū́) ص.نب. آماده، مهیا ،منتظر.

چنجن (Činjə́n) ص.نـــر.م.

(ج کرمی.

چنجی (Činj áy) نر.م. کرم.

چندری (Čindray) بنخ.م .

۱) جزبازی نوعی از بازی است که یک خط مربع و مستطیل کشیده و در بین آن چند خط مستقیم کشیده میشود . و یک سنگ را به یک پای به طریق مخصوص خود از آن خارج می سازد ۲) به یک پای خیزان خیزان رفتن.

چندن (Čandáṇ) نر.م .صندل.

چندنهار (Čandanhār) نر.م .

گلوبندیکه از دانه های صندل می ساختند ولی اکنون به آن شکل از نقره و طلا می سازند (زیور) .

چندونی (Candūṇáy) نـر.م.

(ج چندونې) پکه گوش.

چندی (Čandáy) نـــــر.م.

(ج چندې)شـــــاعر.

چنگابن (Čungāṣ) نـــــر.م

۱) خرچنگ؛۲) سرطان؛ ماه چهارم هجری شمسی .

چن (Čaṇ) نر.م.۱) خشاوه نباتات، ۲) صاف و پاک،۳) خاشاک و بوبته پوشش سقف،۴) عمل بختیتن،۵) انتخاب.

چنچنه (čančáṇa) بنخ .م.

(ج.چنچنې)عصفور .

چنول (Čaṇawál) مص .مت.

خشاوه کردن،۲) پاک کردن،۳) انتخاب کردن،۴) بیختن .

چنبدل (čaṇedál) مص.مت .

خشاوه شدن ، ۲) صاف وپاک شدن ، ۳) انتخاب شدن،۴) بیخته شدن.

چواړی (Čawāṛáy) نـــــر.م .

۱) خاکروب،۲) سیاه چهره.

چوپړ (Čopáṛ) نـــــــــر.م .

.(ج چوپړونه) .خدمت.

چوټه (Čawáṭa) بنخ.م(ج چوټې)

چپلی.

چوټي (Čoṭí) بنخ.م.ج.گیسوی کلان.

چورلک (Čūrlák) نـــــر.م.

(ج.چورلکونه) گردش ، دور.

چورلول (Čūrlawál) مص.مت

دور دادن ، به گردش آوردن.

چورلپدل(Čūrledál) مص.ل

دور خوردن ، گردش کردن.

چورلکه (Čūrláka) بنځ.م.

(ج چورلکې) ، هلیکوپتر ، طیاره چرخی.

چورلول (Čūrlawál) مص.مت

دور دادن ، چرخ دادن، تاب دادن.

چورلپدل (Čūrledál) مص.ل.

چرخ خوردن ، دور خوردن.

چوښکه (Čúṣəka) بنځ .م .

(ج چوښکې) نوله آفتابه و امثال آن.

چوغکه (Čūğáka) شځ.م

(ج ، چوغکې) عصفور ، گنجشک.

چوغل (Čuğál) نر.م.

(ج. چوغلونه) ۱) غماز ، سخن چین،۲

) غربال کلان سوراخ.

چو غلي(čūğəlí) بنځ .م. نمامت

، غمازی ، سخن چینی.

چوکول(Čukawál)مص.مت.

خواباندن شتر.

چوکی(Čawkáy) بنځ .م.

۱) کرسی ، چوکی،۲) رفتن به زیارت اشخاص روحاني بقسم نذر به تعدادووقت معین ،۳) پهره ، تهانه.

چوکپدل (Čukedál) مص.ل

خوابیدن اشتر.

چول (Čol) نر.م.۱) دشت و بیابان دراز و بی آب و علف و خشـــــک، ۲) آله تناسل اطفال .

چونتی۱) (Čunṭáy) ص.نر.م

.شخص یک دست ، چولاق.

چونتی ۲)(Cuntay)ص.نر.م .

گیسوی کلان .

چونګ(Čung) نر.م. ۱) پیمانه یک دست ،چیز قلیل و کم،کنج چیز

شکسته، ۲) آواز چوچه مرغ ، ۳) آواز گوز باریک، ۴) تحریک و مصلحت سری.

چونگبنه (Čungaṣa) بنگ .م (ج ، چونگبنی) بقه .

چونگول (Čungawál)

مص.مت. گریاندن طفل.

چونگی (Čungáy) نر.م۱)طاقه ، یک دست ۲) آواز پرنده ۳) انـــدازه ۴) آواز باریک گوز۵) مجازاً و تحقیراً پسر شخص.

چونگبدل (Čungedál) مص.ل. گریه کردن.

چون(Čūṇ) نر.م (ج ، چونونه)۱) لخک دروازه، ۲) چین کالا، ۳) آواز بسیار آهسته، ۴) آتشدان و غوزه تنفنگ .

۵) سوراخ خورد دربند جوی و یا حوض ۶) آواز گنجشک.

چونل (čūṇál) مص .مت

۱) بختن ،۲) به جامعه چین دادن.

چونول (čūṇawál)مص.مت

۱) بصدا آوردن گنجشک و غـــــیره ۲) جاری ساختن آب تا که صدای باریک ازان بر آید۳) انتخاب کردن.

چونهار (Čūnhár) نر.م. آواز پرنده ها.

چونی (Čawṇáy) بنگ.م.چهاونی ، قشله عسکری.

چونی (Čūṇay) نر.م.(ج، چونې) بلبل.

چونیا (Čūṇyá) بنگ . م۱) بلبل و مرغ خوش الحان ۲) بنفش .

چونبدل (Čūṇedál) مص.ل.۱) به آواز آمدن گنجشک و بلبل و غیره ، ۲) جاري شدن آب ۳) پخته شدن.

چیت (Čit) نر.م .پیمال ، شفتر.

چیتول (Čitawál) مص.مت.پایمال کردن.

چیتبدل (Čitedál) مص.ل. پایمال شدن.

چیچکه (Čičáka) بنگ .م .

.ماکیان جوانه.

چیچل (Čičəl) مص.مت. گزیدن ، چیز سخت را به دندان جویدن و میده کردن.

چیچی (čičáy) نـــــــــــر.م. (ج. چیچیان) چوچه پرنده.

چیرته (Čérta) ق. کجا.

چیغه (Čiğa) بنغ.م. (ج. چیغې) فریاد ، غوغا ، فغان.

چیلی (Čelây) نر.م. بزغاله .

چیندری (Čindráy) بنغ.م. بازی کودکان است که آنرا نانگ گویند.

چینه (Činá) بنغ.م.(ج . چینې) چشمه آب.

ځ

ځ(ǰe) بنځ.م .حر ف دهم الفبای زبان پشتو است.

ځاځی(ǰāǰáy) نر.م.(ج، ځاځي) یکی از اقوام پښتون ها است.

ځار(ǰār) نر.م. قربان ، نثار ، فدا.

ځارځار (ǰārǰār) نر.م. فغان ، نوحه.

ځارول(ǰārawə́l) مص.مـــت قربان کردن .

ځاربدل (ǰāredə́l) مص.ل قربان شدن .

ځاله(ǰā́la) بنځ.م.(ج . ځالې) آشیانه.

ځان (ǰān) نر.م(ج . ځانونه) خویشتن ، خود ، بدن .

ځانځاني (ǰānǰānī́) بنځ .م.خود خواهی ، بی وسیله کی.

ځانګړتیا(ǰāngəṛtyā) بنځ .م. خود پسندی ، فرد گیرائی.

ځانګړی(ǰāngəṛáy) ص.نر.م (ج، ځانګړي) بیل ، علیحده ، جدا.

ځانګو (ǰāngó) بنځ.م.

(ج ، ځانګوګاني) ګاز ، ګهواره ، جاله کوچک دریا.

ځای (ǰāy) نر.م.(ج. ځایونه)

۱) جای، ۲) بستر خواب.

ځایول(ǰāyawál) مص.مت.

ګنجانیدن.

ځائي (ǰāyí) ص.نب. ۱) جـــائي، ۲) اصلی ، ذاتی ، طبعی ، بومی ساکن.

ځپل (ǰapál) مص.مت. کوبیدن ، از بین بردن.

ځری(ǰáray) نـــــــر.م.

(ج.ځري) ۱) جاسوس ، قاصد، ۲) دید بان تفنګ.

ځروبی(ǰarobáy) نر.م(ج ځروبي)

آبشار.

ځرول (ǰarawál) مص.مت آویختن

آویزان کردن.

ځربدل (ǰaredál) مص.ل.آویزان شدن.

ځغاسته (ǰğásta) بنځ .م.

(ج ځفاستي) تاخت ، دوش.

ځغستل (ǰğastál) مص.ل. دویدن تاختن.

ځغلند (ǰğáland) ص.نر.م .دونده.

ځغلول (ǰğalawál) مص.مت .

دواندن ، ګریختاندن.

ځکه (ǰáka) اد . زیرا ، ازین جهت، ازین سبب .

ځګ (ǰag) نر.م.(ج . ځګونه)

کف.

ځګر (ǰigár) نر.م.(ج ځګرونه)

جیګر.

ځل (ǰal) نر.م.۱) نوبت ، بار ، دفعه، ۲) درخشندګي .

ځلا (ǰalā) بنځ.م.(ج ځلاوې)

درخشندګی.

ځلاند (Ǯalā́nd) ص.نر.ج .تابان ، درخشان.

ځلول(Ǯalawā́l) مص.مت .تابانیدن درخشاندن.

ځلبدل (Ǯaledā́l) مص.ل .تابیدن ، درخشیدن.

ځم (Ǯam) ض . میروم.

ځمبل(Ǯambā́l) مص.ل. پلک زدن چشم.

ځمکنی (Ǯmakanā́y) ص.نر.م (ج.ځمکني) مربوط به زمین ، زمینی .

ځمکه (Ǯmā́ka) بنځ.م. (ج ، ځمکی) زمین.

ځناور (Ǯināwā́r) نـــــر.م. (ج ، ځناوران) جناور.

ځنځیر (Ǯ nāwā́r) نـــــر.م. (ج . ځنځیرونه) زنجیر.

ځند (Ǯand) نر.م.درنگ ، تاخیر ، توقف.

ځندنی (Ǯandanā́y) ص.نر.م. دیرینه ، قدیمی .

ځندول (Ǯandawā́l) مص.مت.به تاخیر انداختن.

ځندیدل (Ǯandedā́l) مص.ل درنگ کردن ، تاخیر کردن.

ځنګل (Ǯangā́l) نر.م (ج.ځنګلونه) جنګل .

ځنګلي (Ǯangalí) ص.نب. جنګلی ، وحشی.

ځني (Ǯíni) اد.ازو ،از نزدش .

ځوان(Ǯwā́n) ص.نر.م.(ج ځوانی) جوانی .

ځوانیدل (Ǯwānedā́l) مص. ل . جوان شدن .

ځوانمرګ (Ǯwānimā́rg) ص.نر.م.جوانمرګ.

ځور (Ǯawr) نر.م.(ج ځورونه)

رنج ، تکلیف ، درد .

ځورول (ǰawrawə́l) مص.مت

رنجانیدن ، تعزیب کردن ، آزردن ، تکلیف دادن .

ځور (ǰwaṛ) نر.م .نشیب رمین ، پستي زمین ، سرازیری زمین .

ځورند (ǰwaṛánd) ص.نر.م.

اویزان ، معلق .

ځورندول (ǰwaṛaudawə́l)

مص.مت اویزان کردن .

ځورندپدل (ǰwaṛandepdə́l)

مص.ل. اویزان شدن .

ځوز (ǰoz) نر.م . (ج ځوزان) خار .

ځولی (ǰolə́y) بنځ.م.جولی ، طبراق.

ځیر (ǰir) نر.م .تیزبین ، نگاه دقیق .

ځیرک (ǰirák) ص.نر.م.[1] تیزبین ، هوشیار ، مدقق[2])نام یکی از اقوام پشتونها است .

ځیز (ǰiz) ص . نر.م . (ج ځیزه) درشت ، خشن ، شخص تند مزاج ، سخت طعبیت.

ځیږمه (ǰézma) بنځ .م .

(ج ځیږمې) پلک چشم .

ځیل (ǰel) نر.م .(ج ځیلونه)

[1])نادانی ، جهل، [2])لجاجت [3]) قطار ، سالک.

ځیلي (ǰelí) ص.نب . لجوج، جاهل

ځینې (ǰínni) ق . بعضی .

څ

څ (ce) بنځ .م .حرف يازدهم الفبای پشتواست.

څاه (cā) نر.م .(ج څاه ګان) چاه .

څاپېړه (cāpéṛá) نر.م بنځ .م . (ج.څپېړې) سلی ، قفاق.

څاڅکی (cā́ckay) نـــــــر.م. (ج.څاڅکي) قطره .

څادر (cādár) نر.م . (ج څادرو نه)

څار (cār) نر.م. ترصد ، تجسس ، مراقبت.

څارل (cārál) مص .مت. دیده باني کردن.

څارنه (cāŕána) بنځ .م .جاسوسی ، دیده بانی.

څارونکی (cārūnkay) نـــــر.م (څارونکي) تجسس کننده ، مترصد.

څاروی (cārwáy) نـــــر.م . (ج.څاروي) دواب ، چارپای .

څاړی (cāṛay) نر.م (ج څاړي) مرض شق شدن موی ، دوغ داغ‌پرنده است معروف.

څابنښت (cāṣt) نر.م (ج څابنښتونه)

ضحیٰ ، وقت ما بین بعد از طلوع و قبل از زوال ۲) شویست.

خانبستی (Cāṣtáy) نر.م.۱) خوراک وقت ضحیٰ؛۲) چاشتی ، از چاشت.

خانبسه (Cāṣa) بنگ .م.(ج ،خانبسې) سر دوز چرخه شده.

خانگه (Cānga) بنگ.م. (ج . خانگې) ۱) خله ، اق زدن از درد ، ۲) شاخ درخت،۳) شعبه ۴) نیزه.

خپان(capān)بنگ.م.(ج . خپانونه) توفان آب.

خپاند(capānd) ص.نر.م. ج. طوفانی ، موج دار.

خپر (Capár–cápar) نـــر.م. ۱) چپردالهٔ خس وخار کوفتن خرمن، (ج. خپرونه) ۲) هموار ی سرکوه، ۳) تکه نان وغیره ۴ـ خس پوشک.

خپرکی (Capárkay) نـــــر.م. (ج ، خپرکي) ۱) شاخچه، پرخچه چوب و سنگ و غیره،۲) پا غونده برف، ۳) تکه نان و غیره ۴) حصه.

خپړ(Capáṛ بنځ.م.(ج . خپړې) قفاق، سیلی.

خپلی(Caplə́y) بنځ.ج.۱) پا پوش ، چپلی،۲) انعام مقرره که برای سوار و نشانه زن در وقت کامیابی داده میشود؛۳) قلچه شتر خارکه بالای سر جهت ساختن چیری می اندازند،۴) درهم بر هم و انبوه.

خپنغوږی (Capaṇǧwáẓay) نر.م .بنا گوش (گوشت نازک گوش که بآن چله می آویزند.

خپول (Capawə́l) مص.مت .چج کردن ، پاک کردن غله بذریعه چج و شکور.

خپه (Capá) بنځ.م (ج.خپې) ۱) موج آب ۲) حالت بیهوشی و مرض ناگهانی ، ۳) بیلچه کشتی.

خپیاکه (Capyə́ka) بنځ.م . (ج ، خپیاکې) ۱) قرص ســـــرگین، ۲) لانه زنبور،۳) نوعی از نبات پهن برگ خوردنی است.

خپیړه (Capéṛa) بنځ.م.(ج خپړې) قفاق.

خټ (Caṭ) نر.م.(ج خټونه) ۱) پس کردن، ۲) عقب و پشت هر چیز.

خټل (Caṭə́l) مص.مت.۱) لیسیدن ، ۲) مجازاً در اثر نحوست تبا کردن.

ثټ مخی (Caṭmáxay)

ص.نر.م .بد شکل ، بد قواره ، کج روی.

ثټ مری (Cəṭmarəy) بنځ.م .

مهره کردن ، چقوری پس کردن.

ثټه (Cáṭa) بنځ.م. (ج، ثټې) بار غله.

ثټی (Caṭáy) نر.م.(ج.ثټي) پشتاره کندم.

ثټواکی (Caṭwākay) نر.م (ج ، ثټواکي) قطره.

ثټوبی (CaCóbay) نر.م.(ج . ثټوبي) ۱) چکک، ۲) چشمه که از آن آب بصورت قطرات بیرون می آید، ۳) چجه دیوار.

ثټول (Cacawál) مص .مت. چکانیدن ، تقطیر.

ثځه (Cáxa) اد. از نزد ، نزد.

ثځېدل (Cacedə́l) مص .ل. چکیدن ، تراویدن.

ثراغ (Cirāğ) نر.م (ج ،ثراغونه) چراغ.

ثربښت (Carbə́ṣt) نر.م. فربهی.

خربول (Carbawəl) مص.مت. فربه کردن.

ثربېدل (Carbedə́l) مص.ل. فربه شدن.

ثرخ (Carx) نر.م.(ج . ثرخونه) ۱) چرخ، ۲) حالت تیر و یا سوزن و امثال آن که در چیز خلیده باشد.

ثرخول (Carxawə́l) مص.مت. چرخ دادن.

ثرخی (Carxáy) نر.م.(ج.ثرخي) ۱) کلوله نخ و سر دوز و غیره ۲) چرخه دستی سردوز ریسی.

ثرخېدل (Carxedə́l) مص.ل. چرخ خوردن ، دور خوردن.

ثرښه (Carṣa) بنځ.م. ۱) مس ، مساس، ۲) خطیکه از کشیدن چیزی بر زمین پیدا میشود.

ثرک (Crak) نر.م. سراغ ، درک خفیه پولیس.

ثرکول (Crakawə́l) مص.مت. درخشاندن.

ثرکېدل (Crakedə́l) مص.ل ۱) درخشیدن، ۲) طلوع نمودن آفتاب.

خرگند (Cargánd) ص.نر.م .
ظاهر ، معلوم ، آشکاراً ، معلومدار.

خرگندول (Cargandawál)
مص.مت پدیدار کردن ، ایضاح نمودن ، آشکارا نمودن.

خرگندیدل (Cargandedál)
مص.ل. پدیدار شدن ، ظاهر شدن.

خرمښکی (Carmuṣkáy)
بنځ.م. چلپاسه.

خرمن (Carmán) بنځ.م
(ج ، خرمنې) چرم ګاو وغیره،پوست ، مدبوغ.

خرمه (Cárma) بنځ .م. نزدیک ، چسپیده،هم پهلو،مجازاً همسایه.

خرنګه (Cáranga) ق. چطور ، چونکه.

خروړل (Carawál) مص.مت.
چرانیدن.

خربدل (Caredál) مص.ل.
۱) چریدن،۲) ریخ زدن.

خریکه (Crika) بنځ.م.
(ج . خریکې) ۱) طلوع افتاب.

خړ (Car) نر.م.۱) چرا ، چرایش ۲) ریسمان و چوبیکه بان ګاو سرکش بسته میکند.

خړځای (Caṛ ǰāy) نـــــــر.م.
(ج . خړځایونه) چراګاه.

خړمنی (Carmánay) نـــــــر.م.
(ج . خړموني) موسم بهار.

خړی (Caṛáy) بنځ.م.۱) شا باز موی زنان ، موی بافته زنان که از تالاق سر می بافند و بر آن پول می دوزند.

خړیکه(Cṛíka) بنځ.م.(ج،خړیکې)
خله ودرد .

خښاک (cṣák) نر.م. نوشیدن.

خښتن(caṣtán) نر.م. (ج. خښتنان)
۱) مالک، خداوند، صاحب ، ۲) شوهر.

خښل (Cṣál) مص.مت. نوشیدن ، باتمام مشتقات.

څکل (Ck ál) مص.مت .آشامیدن ، نوشیدن.

څکل (Cakál) مص.مت .چشیدن ، مزه و ذایقه کدام چیزي به زبان به خود معلوم کردن.

څکول (Ckawál) مص.مت ۰

۱) دم کشیدن ، دود چلم و سگرټ کشیدن ، ۲) چیزی را بر زمین کش کردن.

څکه (Cáka) بنځ.م.(ج . څکې)

۱) لب چش ، ذایقه ، ۲) نوعی از مرض.

څکېدل (C kedál) مص.ل.

۱) خزیدن ، جو قیدن ، کش شدن.

۲) دود چلم کش شدن.

څکېدل (Cakedál) مص.ل.

چکک کردن بام.

څلور (Calúr) عدد چهار ، ۴.

څلور بول (Calorbúl) نـــر.م .

.(ج ، څلوربولي) ۱) حیوان چارپا ،

۲) حالت چارغاوک.

څلورپښی (Calorpṣáy) نر.م.

(ج ، څلور پښي) چارپای.

څلور خواوې

(Calorxwā́we)بنځ.ج .چار طرف.

څلور خوندې

(Calorxwánde) بنځ.م .چهار ماه قمری.

څلور غاښی (Calorğā́ṣay)

ص.نر.م. ګاو چهار دندان و ګاو پنج ساله که بعد از آن (کجه) میشود.

څلور لاری (Calor lā́ray)

نر.م.چهار راهی.

څلورم (Calorā́m) ص.عد.نر.م.

چهارم.

څلوریزه (Calorí̈ja) بنځ.م .

(ج . څلوریزې) رباعی.

څلویښت (Calwéṣt) عد .نر.م

چهل.۴۰.

څلوېښتي (Calweṣtí) بنځ.م .

چهل روز نفاس ، روز چهلم تولد و مرده و غیره.

څله (Cilá) بنځ.م.۱) چهل روز یخ زمستان ، ۲) چله ماه رمضان.

څلی (Cálay) نر.م.(ج . څلي)

۱) منار ۲) نشانه ، حدود ، سنګ نشان راه و سرک و ګذر دریا و بندر وغیره.

څمڅه (Camcá) بنځ .م.چمچه.

څمکنې (Camkaní) نر.ج .یکی از ولسوالی های ولایت پکتیا.

څملاستل (Cəmlastál)

مص.ل. دراز کشیدن.

ثملول (Cəmlawál) مص.مت.
خوابانیدن.

ثندل (Candál) مص.مت. تکاندن
افشاندن.

ثنده (Cánda) بنځ .م.کناره ،
حاشیه ، ضلع.

ثنګ (Cang) نر.م (ج.ثنګونه)
۱) بغل ، پهلو ، ۲) طرف.

ثنګزن (Cang zán) نر.م. کناره
کیر.

ثنګل (Cangál) بنځ .م.
(ج . ثنګلي) آرنج.

ثنګویږدی (Cangwezdáy)
نر.م.۱) بالین ، تکیه ۲) بند تفنګ .

ثنګه (Cánga) ق. چطور.

ثنګی (Cangáy) نـــــر.م.
۱) ریسمان حلقه دار حیوانات که آنرا
(وندر) میګویند . ۲) همسایه.

ثنی (Cnay) بنځ.م. سردوز.

ثنګه (Caṇáka) بنځ.م.
(ج ، ثنکي) ۱) کاکل ۲)کاک
سرپوش بوتل ۳) ابریشم غوزه جوار.

ثنی (Cáṇe) بنځ ، ج ، کاکل
دراز ۲) ابریشم غوزه جوار.

ثو (Co) ص.عدد.چند ، چقدر.

ثوارلس (Cwārlas) عد،
چهارده ، ۱۴.

ثوباړی (cobāṛay)نر.م.
(ج.ثوباړي) چوب جامه کوب.

ثورب (Cwrb) ص.نر.م .
(ج . ثربه) چاغ و فربه .

ثورنګ (Cowráng) نر.م.
۱) پایمال ۲) خون آلود و کوفته ۳) شل
شوټ.

ثوری (Cwaráy) نر.م. توشه ، زاد
راه ، سفر خرچ.

ثوک (Cok)ض .که ، کدام ،
کس.

ثوکی (Cawkáy) بنځ.م ۱)
چوکئ ۲) پهره ،محل پاسبانی و تهانه ،
سنګر.

ثوکیدار (Cawkidār)ص.نر.م .
چوکیدار.

ثومره (Cúmra) ق. چقدر.

څووم (Cowám) عد. چندم.

څه (Ca) اد. چه.

څېر (Cer) نر.م. مانند.

څیرل (Cirál) مص.مت. پاره کردن ، دریدن.

څېرمه (Cérma) بنځ.م. گوشه ، کناره.

څیرونکی (Cirúnkay) ص.نر.م. درنده ، پاره کننده.

څېره (Cera) بنځ . م. ۱) فوتو و عکس ، چهره ، قیافه ، قواره ۲) مترس پرندگان ۳) عکس های پرنده ها که شکاری به کدام تکه دوخته و توسطه آن پرنده ها را شکار میکند.

څیري (Círe) ص.نب. پاره ، دریده.

څیربدل (Ciredál) مص.ل.پاره شدن.

څېرل (Cerál) مص.مت.بحث کردن.

څېرنه (Cerána) بنځ.م. (ج ، څیرني) بحث سوال و جواب.

څېرونکی (Cerúnkay) نر.م. محقق ، تحقیق کننده.

څېړی (Ceray) بنځ.م.۱) درخت بلوط،۲) تالاق سر.

څیز (Ciz) نر.م. (ج . څیزونه) شی ، چیز.

څېلمه (Célma) بنځ .م ۱) همه ، تماماً ۲) کناره ، طرف جاشیه ۳) جای نشیمن برای جنگ ، استحکام .

څینګکه (Cingáka) بنځ.م نوعی از گنجشک.

ح

حرف دوازدهم الفبای زبان پشتو است که ارزش ابجدّی آن ۸ است.

حاصلول (hāselawál) مص.مت. بدست آوردن.

حاضرول (hāzerawál) مص .مت.حاضر کردن.

حاضربدل (hāzeredál) مص .ل.حاضر شدن.

حجره (hujrá) بنـــــــــغ . م . (ج ، حجرې) مهمانخانه ، سراچه.

حقوق پوه (huqūq póh) ص.نر .م . حقوقدان.

ح

حر ف سیزدهم الفبای زبان پشتو است
که ارزش ابجدی ان ۶۰۰ است.

خاپوړي/ز (xāpuŕ) بنـــــــخ .م.
چارغاوک .

خاټول (xāṭúl) نـــــر.م .گل لاله .

خارښت (xāŕə́ṣt) نـــر.م خارش.

خارښتي (xāŕə́ṣti) ص.نـــپ .
خارشتی ، شهوتی ، مجازاً شخص نایاک
ومغرض.

خالی ورځ (xāliwráǰ) بنخ .م.
روزشنبه .

خامخا (xāmaxə́) ق . هر و مرو،
ارومرو ، بالضرور ، حتماً.

خاوره (xə́awra) بنـــــــخ .م.
(ج خاورې) خاک .

خاورین (xāwrín) ص.نـــر.م.
خاکی،از خاک تیارشده .

خبرتیا(xabartyə́) بنـــــخ .م.
(ج خبرتیاوې) اگاهی ، اطلاع ، اعلان .

خبرلوڅ (xabarloć) ص.نـــر.م.
(ج خبرلوڅي) نطاق، سخنور.

خبرول (xabrawə́l) مص .مت.
خبرکردن .

خبره (xabə́ra) بنـــــــخ . م.
(ج خبرې)۱ سخن ،۲)مج، واقعـــه ،
حادثه ، معامله .

خبرې اترې (xabareatare)
بنخ.ج .گفتگو ، مکالمه .

خبریال (xabryə́l) ص.نـــر.م.
سخنور.

خبرپدل (xabredə́l) مص .ل .
آگاه شدن ، مطلع شدن ، خبرشدن .

خپرول (xparawə́l) مص.مت.

توزیع کردن ، اشاعت دادن ،پراگنده کردن .

خپرونه (xparawə́na) بنځ .م . توزیع کردن ، اشاعت دادن، پرا گنده کردن.

خپریدل (xparedə́l) مص.ل . تیت شدن ، پراکنده شدن .، توزیع شدن.

خپر (xapə́r) بنځ . (ج خپرې) پنجه انسان .

خپسکه (xapə́skə) بنځ.م. کابوس .

خپگان (xapgə́n) نر.م خفقان .

خپل (xpal) ص.نب. (ج خپلوان) ۱)ازخود،۲) پیش ، قریب ، دوست .

خپل چاری (xpalcə́ray) ص .نر.م . خودخواه .

خپل سری (xpolsə́ray) ص .نر.م .خودمختار .

خپلواک (xpolwə́k) ص.نر.م .ج . مستقل ، خودمختار .

خپلواکی (xpolwākí) بنځ . م. ازادی ،استقلال .

خپلوان (xpolwə́n) نر.ج. اقربا ، خویشاوندان .

خپلول (xpolawə́l) مص.مت . ۱)دوست ساختن ، قریب ساختن ، ۲)از خود کردن ، تملیک نمودن؛ ۳) بخشیدن ، معاف کردن .

خپلوی (xpolwí) بنځ .م . دوستی، قرابت .

خپور (xpo ۳) نر.م.نشر ، تیت، پراکنده .

خپه ۱) (xapá) ص.نب . ۱)خفه،ناراض ،۲) آزرده،کلو کرفته .

خپه ۲)(xpa) بنځ . م . (ج.خپې) پای .

خت (xat) نر.م.(ج.ختونه) پیراهن.

ختل (xatə́l) مص.ل .بلاشدن ، برامدن یخ وامثال ان ، تحریرشده

ختیج(xatíj) نر.م .شرق ، آفتاب برآمد .

ختک (xatə́k) نر.م . ۱)سوسک، نام یک خزنده است ،۲) نام یک طایفه افغانها است ،۳) چوبک خوردیکه در بین دوزه غوله کمان میباشد .

ختکی(xatakáy) نر.م . (چ ، ختکی) خربوزه .

ختګر (xatgə́r) نر.م .ګلکار.

ختې (xáta) بنځ.م .رګل.

خجوره (xajūra)| بنځ.م. خرما.

خچ پچ (xačpáč) نر.م.میده درهم شکسته.

خچن (xačán) ص.نر.م .چرکین ، پخلوک.

خچه (xáča) بنځ.م انګشت خنصره انګشت کوچک.

خځله (xazála)| بنځ.م. خس و خاشاک.

خډل(xaḍál) نر.م. سنګ بسیار کلان.

خراشکی(xarāškay) نـــــر.م. (ج ، خراشکي) بلغم ، خلط سینه.

خربون (xarbūn) ص.نـــــر.م. خرچران.

خرپ (xiráp) نر.م. آو از ضرب و زدن و شکستاندن چیزی،۲) غـــــرور ، دبدبه ، غیرت.

خرپل (xarpál) نر.م تغاله جواری میوه و غیره.

خرڅ (xarč) نر.م.۱) خـــــرچ ، ۲) فروش ، فروخت.

خرڅلاو (xarcláw) نر.م. فروش.

خرڅوړی(xarcóṛay) نـــــر.م. (ج خرڅوړي) لباس بیکاره ، پارچه کهنه .

خرڅول (xarcawál) مص.مت ، ۱) فروختن ، خرچ کردن ، ۲) مصرف کردن.

خرڅی (xarcoy) نر.م.۱) توشه ، مصرف راه و سفر ۲) محصلی مخصوص سپاهی.

خرڅېدل (xarcedál) مص.ل. ۱) فروخته شده،۲) مصرف شدن.

خرخنبنه (xarxaṣá) بنـــــځ . م(ج ، خرخنبي) ۱) فتنه،۲) تردد خاطر ، وسوسه ؛ ۳) مرض اطفال است که در وقت چیز خوردن خفه شده چیزی نه می خورد و ګریه میکند.

خردنګ (xardóng) نـــــر.م. شخص احمق و بیعقل و بیکار.

خردګ (xardág) نر.م.۱) نام بوته خود روی دشتی که برګهای کلان و پهن دارد ؛ ۲) احمق و جاهل.

خرل (xarál) مص.مت. خراشیدن زمین به پای یا به دست.

خروتي (xaróṭi) نر.ج. یکی از اقوام مشهور افغانها.

خروړی (xaróṛay) نـــــر. م. (ج . خروړي) سګ عقورودرنده.

خروله (xarwála) بنځ.م .خربید،

قسمی از بید .

خربدل (xaredál) مص.ل .خرخر کردن.

خربړی (xareṛáy) نر.م۱) دوغ داغ ، شیر آمیخته با دوغ که به اصطلاح کابل قویمه گویند .۲) سمارق.

خریل (x reyál) مـــــص.مت. تراشیدن موی.

خریمه (xaremá) بنـــــــغ.م. (ج ، خریمې) ما چه خریکه طلب الاغ کند ، ماچه خر نر طلب.

خړ (xaṛ) ص.نـــــر.م.(ج ، خړه) ۱) خاکی ،۲) خجل.

خړپړ (xaṛpáṛ) ص.نر.م .بالکل خاکی رنگ و گرد آلود.

خړ ستړگی (xaṛstáɣay) ص.نر.م.۱) خاکی چشم ۲) خجل.

خړوب (xaṛób) ص.نر.م.۱)گل آبه ۲) سیراب ، شاداب.

خړوبول (xaṛobawál) مص.مت ۱) سیراب کردن ، آبیـــــــاری کردن ۲) گلابه و رنگ کردن دیوار خانه.

خړوبی (xaṛobáy) نـــــــر.م (ج . خړوبي) گلابه ایکه در رنگ کردن خانه استعمال میشود،۲) نوع از لیتی آرد مثل اماچ که به حیوانات میدهد.

خړوبډل (xarobedál) مص . ل.۱) گلابه و رنگ شـــــــــدن خانه ، ۲) سیراب شدن.

خړوس(xaṛūs) ص.نـــــــر.م. (ج . خړوسان)۱)دون همـــــت ، دنی ۲) آدم فربه.

خړول۱)(x ṛawál) مص.مت . درخاک و گل مالیدن ولول دادن حیوان .

خړول۲) (xaṛawál) مص.مت . ۱)خاکی کردن ،۲) آب راگل الود کردن ۳)خجل کردن .

خړپدل (xaṛedál)مـــــص.ل . ۱) خاکی شدن .۲)گل الود شدن اب وغیره ۳) خجل شدن.

خښتګ(xaṣtág) نـــــــر.م (ج خښتګونه) خشتک .

خلات (xalát) نر.م. (ج خلاتونه) خلعت .

خمبه (xa mbá)بنځ .م (ج خمبې) ۱)انبار خانه ، کندو ځ، کلان ۳) دسهٔ پوشش سقف.

خمبیره (xambirrá) بنـــــغ. م (ج.خمیرې) خمیرمایه .

خمتا (xamtá) بنځ.م .کرباس .

خندل (xandə́l) مص.ل.خندیدن.

خندول (xandawə́l) مص.مت.

خندانیدن.

خندېدل (xandedə́l) مص .ل .

خندیدن

خنډ (xanḍ) نر.م.(ج.خنډونه)پیخ پای مرغ،۲) کره درخت ، ۳) خار سخت ، ۴ مج ، مشکل.

خنډن (xanḍán) نـــــــر.م .

چوب کره دار.

خوا (xwā) بنځ.م.(ج . خواوې)

۱) طرف ۲) دل ، خاطر ، اشتها و آرزو.

خوابدی (xwābáday) ص.نر.م .

(ج . خوابدي) دق ، خفه دل ، آزرده.

خواپه خوا (xwāpaxwā́) ق.

پهلو به پهلو ، قریب.

خواخوږی (xwāxū́ẓay)

ص.نر.م.(ج . خواخوږي) دلسوز ، غمشریک.

خوار (xwār)ص.نر.م.(ج .خواران)

۱) مسکین ، ۲) لاغر.

خوارول (xwārawə́l)مص .

.مت.عاجز ساختن ، زحمت دادن.

خواري(xwārí) بنـــــځ.م.

(ج . خواری) ۱) کســـــــب و کار، ۲) زحمت ، تکلیف، ۳) مفلسی ،ناداری.

خواږدل (xwāreḍə́l)مص .

ل.۱) مفلس و غریب شدن ۲) لاغر شدن.

خوارېکښ (xwārikáṣ)ص.

نر.م.ج ۱) کســـــــــب و کار، ۲) زحمت کش.

خواړه (xwāṛá) نر.ج. ماکولات ، اشیا خوردنی طعام، ۲) مصالح آش دادن مشک دوغ و غیره.

خواږه (xwāẓá)ص.ج. ۱) جمع خوږبه معنای شیرین، ۲) شیرینی ها.

خواشینی (xwāšínay)ص.نر .

م.(ج . خواشيني) غم ، خفگان ، غمگینی ، آزردگی.

خوابنې (xwāṣe) بنـــــځ.م.

(مادر زوجه و شوهر) خشو.

خواګرځول (xwāgarzawə́l)

مص.مت .قی کردن ، افعال قی آوری کردن.

خواګرځېدل (xwagazedəl)

مص.ل ۱) قی آمدن ، قی کـــــــردن ۲) بد آمدن ، نفرت کردن از چیزی.

خواله (xwālá) بنـــــځ .م

(ج . خوالې/ همدردی ، راز دل.

خواله کول (xwālakawə́l)
مص.مت. همدردی کردن ، راز دل کردن.

خوب(xob) نر.م.(ج . خوبونه) ۱) خواب ۲) رویأ.

خوبا (xobā) بنځ .م.(ج .خوباني) معشوقه.

خوبیاولی (xobyāwə́lay)
ص.نر.م .(ج . خوبیاولي) خواب آلود.

خوټول (xoṭawə́l) مص .مت . جوشاندن .

خوټه (xoṭə́) بنځ.م. (ج.خوټې)خصیه.

خوټېدل (xoṭedə́l) مص.ل . به جوش آمدن ،جوشیدن .

خوځند (xwaǰánd) نر.م. متحرک.

خوځول (xwaǰawə́l) مص.مت . حرکت دادن ،جنبانیدن .

خوځېدل (xwaǰedə́l) مص. حرکت کردن ، جنبیدن .

خود (xwad) ق .شاید، باید ، البته ، به تحقیق .

خور(xor) بنځ.م.(ج.خویندې) ۱) خواهر ، همشیره ۲) آشبکه به پوست داده میشود .

خورځه (xorǰá) بنځ.م. (ج.خورځي) دختر خواهر ، خواهر زاده.

خورلنه (xorlə́ṇa) بنځ.م. (ج.خورلنې)خواهر خوانده ، زن قریب وخویش شخص.

خورول (xurawə́l) مص.مت . پراگنده کردن ، هموارکردن .

خوړ(xwə́ṛ) نر.م.(ج . خوړونه) شیله ، مجرای سیلاب .

خوړل (xwaṛə́l) مص.ل. ۱)خوردن ، ۲) گزیدن .

خوړه (xwa ṛə́) بنځ .م.(ج خوړې) زمین بسیار نرم وشن زار ، گل لای سیلاب .

خوړه (xwaṛá)ص. بنځ.م. (ج ، خوړې ۱) مواجب ، تنخواه مقرره تقاعد ۲) نان یا خوردنی هائیکه بصورت غیر پخته و جنسی بخانه عروس بفرستند .

خوړین (xuṛín) ص.نر.م . بسیار پخته، شاریده.

خوړینول (xuṛinawə́l) مص . مت.شارانیدن ، بسیار پخته کردن.

خوړینېدل (xuṛinedə́l) مص.ل .

۱) شاریدن، ۲) بسیار پخته شدن.

خوږ (xoz) ص.نـــــــــــر.م.

(ج.خواږه) شیرین .

خوږ (xwaz) نر.م؛ افکار ، زخمی ،۲) درد ، مرض .

خوږلن (xuzlán) ص.نر.م.شیرین چک.

خوږمن (xozmán) ص.نـــــر.م . دردمن، افکار، زخمی .

خوږول۱) (xwazawál) مص .مت شیرین کردن .

خوږول۲) (xuzawál) مص.مت افکارکردن .

خوږبدل۱)(xuzedál) مص .ل . شیرین شدن .

خوږبدل۲) (xwazedál) مص .م. افکارشدن .

خوسا (xusā) ص.نب .ګنده ، بدبو.

خوسکی (xusakáy) نـــــر.م. ګوساله .

خوسی (xusáy) نر.م(ج.خوسي) ۱)ګوساله ،۲) بازی معروف ملی است که به یک دست پای خودراګرفته با حریف خود بازی میکند .

خوشال (xwašāl) ص.نر.م. خوش، مسرور.

خوشحال ختک (xwašālxaṭák) نر.م. یکی از شعرای مشهور و متعبر پښتونها اســـت که بین سالهای(۱۱۰۰-۱۰۲۲)هجری قـــمری میزست .

خوشالول (xwašālawál) مص. مت مسرور ګردانیدن .

خوشالي (xwašālí) بنـــځ .م . خوش وقتی.

خوشالېدل (xwašāledə́l) مص. ل .خوشنودشدن.

خوشایه (xušāyá) نر.ج .سرګین.

خوښ(xwaṣ) نـــــر.م .خوش ، پسندیده ، راضی .

خوښول (xwaṣawál) مص.مت پسندیده ، خوش کردن .

خوښه (xwáṣa) بنځ.م.رضـــا، خواهش ، خوشی.

خوښت (xwešt) نـــــر.م . (ج. خوښته)بالکل تر.

خوښېدل (xwaṣedə́l) مص . ل.م .پسند شدن ، خوش شدن، خوشنود شدن .

خوګلن (xūglán) نر.م.خریچ اتش .

خولپوتی (xulpūṭay) نـــــر.م. (ج.خولپوتي)۱) ســـــاکت ، خاموش ؛ ۲) سرپوش .

خولګی (xulgə́y) بنځ .م. بوسه .

خوله (xwalá) بنځ.م .(ج.خولې) ۱) عرق ؛۲) نوعی از علف است .

خوله (xwála) بنځ.م .کلاه .

خوله (xulá) بنځ.م.(ج.خـــولې) ۱)دهن ۲) بوسه.

خولور (xulawár) ص.نر. م .زبان باز،نطاق .

خولی (xwalə́y) بنـــــــځ.م. ۱) کلاه؛۲) کلاګک ستون.

خوند (xwánd) نر.م. مزه ، ذایقه ، لذت.

خوندور (xwandawár) ص.نر.م. ج .مزه دار ، لذیذ .

خوندي (xwandí) ص.نب. محفوظ.

خوندیکول (xwandikawál) مص.مت .محفوظ کردن، جابجا کردن.

خونړی (xunaṛə́y) ص.نـــــر.م . خونکار، خونی .

خونه (xūna) بنـــــځ.م.(ج.خونې) خانه اتاق.

خوی (xway) نر.م. راشبیل .

خې (xe) بنځ.م.چوکردن شتر.

خېټو (xeṭū) ص.نـــــــــب . شکمبو،پرخور.

خېټه (xéṭa) بنځ.م.(ج خيټې) شکم ، بطن.

خیرن (xirán) صَ.نر.م.ج. چرکین.

خیرنول (xiranawə́l) مص.مت . چرکین کر دن .

خیرنبدل (xiranedə́l) مص .ل . چرک شدن .

خیری (xíray) نر.م.چرک.

خپښ (xeṣ) نر.م (ج خپښان) خویش.

خیګ (xig) نـــــــر.م.(ج.خیګونه) مشک کلان‌شناوری اب وغیره .

خپل (xel) نـــــر.م.۱) اولاده، ال ، طایفه ، قوم ؛۲) قسم ، طور .

خپلخانه (xelxāná) بنځ .م (ج . خیلخانې) خاندان .

خپله (xelá) ص.نب . هرزه ، بیباک، فضول .

خیمه (xaymá) بنځ .م.غژدی .

د

حرف چهاردهم الفبای زبان پشتو است که ارزش ابجدی آن ۴ است .

دا (dā) ض. اشاره قریب ، این .

داخلول (dāxilawál) مص.مت . داخل کردن .

داخلېدل (dāxiledál) مص .ل . داخل شدن .

دادا (dādā) نر.م . (ج داداګان) پدر .

دارل (dāṛál) مص . مت . ګزیدن .

دارو (dāṛū) ص.نـــــر. م. شخص دندان دراز .

دارور (dāṛawar) ص.نر.م.وګ . دارو .

دارونکی (dāṛūnkay) ص.نر.م. ګزنده ، درنده .

داړه۱ (dáṛa) بنځ .م.(ج.داړې) دندان انیاب ، دندان دراز.

داړه (dāṛá) بنځ .م.جماعه دزدان .

داړه مار (dāṛamár) نـــــر.م . شبخون کننده ، چپاولګر.

داسې (dāsé) ض. این چنین .

داغل(dāğál) مص.مت. داغ کردن، داغ نهادن .

داغول (dāğawál) مص.مت . داغ کردن .

داغپدل (dāğedál) مص .ل . داغ شدن .

دالان (dālán) نر.م.(ج.دالانونه) تالار، سالون .

دانګل (dāngál) مص.ل.خیزدن.

دانګې دانګې (dāngé dāngé) ص.نب . پاره پاره،حصه حصه ، تکه تکه.

داوڼ (dāwaṇ) نر.م.(ج داوڼونه) چادر زنانه ، شال زنانه .

دباندې (dəbāndé) ق . بیرون .

درانی (durānáy) نـــــر.م . قوم مشهور افغان .

دربل (drəbál) نر.م ۱)پای برزمین زدن؛ ۲)تخته کردن .

دربلول (durbalawál) مص.مت باهم بستن دو پای حیوان .

دربلپدل (durbaledál) مص .ل. بسته شدن دوپای حیوان که فاعل ان معلوم نه باشد .

دربول (drabawál) مص .مت . ۱)پای زدن ، ۲) تکاندن ، ۳) دهل زدن ، ۴) کوفتن.

درځه (darǰa) امر . برو ، امر رفتن ،

درڅه (durcá) بنځ .م.(ج درڅې) سوراخ ، روزن .

درځي (darǰí) ق. به طرف تومیاید.

درزي (darzi) ص.نب .خیاط .

درشل (doršál) نر.م. چهارچوب دروازه.

درغل (darğál) ص.نر . م.۱) قلب و ناسره ، مجازاً شخص خاین و غدار . ومنافق ۲)مضطرب ، ۳) بند محصور.

درغلنه (darğalәna) بنځ . م . (درغلني) خیانت ، منافقت.

درغلول (darğalawál) مص.مت . ۱)مضطرب ساختن ،۲) محصور نمودن.

درغلی (darğalí) بنځ . م . فریب ، چال ، خیانت.

درغلپدل (darğaledál) مص.ل . مضطرب شدن ، محصورشدن .

درغن (d rağán) نر.م. تخته سنګ (مخصوص که بران مرچ ومساله میده میکند).

درګه (dárga) بنځ.م.(ج درګې)

۱)نیزار ، ۲)نی قلم میان پر.

درلودل (darlodál) مص. مت.

داشتن.

درمل (dermál) نر.م.۱) دوا ودارو، ۲)جوان نوخط که به اصطلاح بعضی شکر پشم میګویند.

درملتون (darmaltūn) نـــــر.م. دواخانه، دوافروشی.

درمند(dármənd) نـــــــــر.م. (ج درمندونه) خرمن .

درمه (dormá) بنځ.م .۱) نی ، ۲)میل تفنګ .

درناوی (darnāwáy) نـــــر.م. ۱) سنګینی ،۲) وقار احترام ، تمکین .

درنښت (d ranə́št) نر.م ۱)وقار ۲) سنګینی .

درنګ (dráng) نر.م ۱)معطلی، مکث ، ۲)کان ، معدن .

درنګول (drangawə́l) مـــص. مت.به اواز اوردن رباب وغیره .

درنول (dranawə́l) مص.مت. ۱)سنګین ساختن ،۲) باوقار نمودن.

درنه (dranə́) بنځ .م ۱)سنګین ، ۲)بلا، مریض شدید .

درنبدل (dranedə́l) مص.ل .

۱)سنګین شدن ، ۲)محقرشدن .

درواغ(darwāğ) نر.م. دروغ .

درواغجن (darwāğ án) ص .نر.م.دروغګوی،و عده خلاف ،منافق .

دروزه(darwə́zə) نر.م. علامهٔ عقیدت، بریدګی ګوش حیوان، حیوان نذری که ګوش ان کمی ببرند .

دروستل (darwastə́l) مص.مت. بردن .

درول (darawə́l) مـــــص.مت. استاده کردن ، نصب کردن .

درونده (drūnd) ص.نر.م. سنګین ، مجازاً شخص باوقار .

دروه (droh) بنځ .م.۱)خـــــدعه ، فریب ، حیله ، دغا، ۲) بیم ، اندیشه..

دروهل (drohə́l) مص.ل .بازی دادن، فریب دادن.

دروی (də́ rway) نـــــــر.م. (ج دروې) نی.

دروېزګر (darwezgár) نر.م. خیر جمع کننده ، سوالګر ، ګدایی ګر .

دروبزه (darwezá) بنـــــخ .م.
(ج.درویزې)خیر .
دروبش (darwéš) نر.م. فقیر ، ملنگ .
دروښته (darwištá) بنخ .م .
علف جوجوشده ، علف میده با کاه .
دری۱) (daráy) بنخ .م. سطرنجی.
دري۲) (dre) عد .سه ، ۳ .
دریځ (daríǰ) نر.م. منبر.
دربدل (daredál) مص .ل. استادن،
دربش (dreš) نر.م . استادشو.
دریم (dreyám) نر.م . سوم ، عدد سوم .
دریم ګړی (dreyamgáṛay) ص.نر.م. ثالث بالخیر ، حکم ، منصف .
دریمه خور (drayámaxór) بنخ . م .ماه جمادی الاول.
دړدنګ (daṛdáng) نـــــــر.م.
۱)جست وخیز مسرورانه ،۲) سرعت ، دویدن تیز ،۳) خطه .
دړکه (daṛaká) بنخ .م.(ج. دړکې) تهدیدبه سلاح .
دړوکې (daṛúke) بنـــــخ . م
۱)تخته وپراخچه خورد ،۲) چراغ چوب.

دړوایي (daṛwāyí)صه.قپانچی.
دړه (dáṛa) بنخ .م(ج.دړې)
۱)تخته ، پارچه چوب ،۲) تنه وقامت انسان ،۳)دروازه ۴)پانګ ترازو، ۵)درزوشګاف چوب۶) قاش خربوزه .
دستي (dastí) ق..بالفور، فوری ، فعلاً.
دښمن (duṣmán) نر.م.(ج دښمنان) دشمن، خصم .
دښمني (duṣmaní) بنـــــخ .م. (ج.دښمنۍ) دشمنی، عداوت.
دښمنېدل (duṣmanedál) مص.ل .دشمن شدن.
دښن (duṣán) نر.م . دشمن ، خصم ، عدو.
دغسې (daǧase) ص.نب.این چنین .
دغلته (daǧalta) ض. اینجا .
دغو (dáǧū) ض.ا.اشاره جمع قریب است .
دغومره (daǧūmra) ق. اینقدر.
دغه (daǧá) ض.ا.این (اشاره قریب).
دل (dal) نر.م .ا) هد ر، ۲)غله دلده شده۳) نواله شاخل .

دلاسا(dilāsā́) ص.نب.خوشنود .

دلته (dálta) ق.اینجا .

دلده (daldá) بنئ.م. گندم میده شده

دردستاس .

دلوه (dálwa) بنئ .م. ماه یازدهم

سال شمسی .

دلیدل (daledə́l) مص .ل . دلده

شدن.

دم(dəm) نر.م.۱)افسون ،

نفس۲) چُپ، خاموش .

دمول (damawə́l) مص.مت.۱)دم

کردن (افسون برچیزی چف کردن)

۲)دم کردن (برنج دیگ شوربا وغیره)

دمه(dáma) بنئ .م. آرام ، توقف

برای استراحت.

دمه ځای (damaǰāý) نر.م.جای

دم راست کردن .

دمبدل (damedə́l) مص.ل .دم

شدن، چَپ شدن ، خاموش شدن .

دنده (dandá) بنئ .م (ج. دندې)

۱)وظیفه ، شغل ، ۲)خوش گزرانی .

دنګ (dang) نر.م .۱)پای کوب

شالی و غیره ، ۲)سهی ،قدبلند .

دنګل (dangə́l) مص.ل .جهیدن ،

خیز زدن .

دنګله (dangalá́) بنـــــئ .م .

(ج. دنګلې) نزاع .

دننه (dənána) ق..درون ، داخل ،

اندرون .

دنیا (daṇyā́) بنئ .م.ج . گشنیز.

دواړه (dwāṛá) ص.ض.هردو .

دوپټه (dopaṭá́) بنئ.م .چادر ،

قدیفه زنانه ، چادرشانه .

دود (dod) نر.م.(ج.دودونه) رسم و

رواج ، عادات ، دستور، آئین ، طور .

دودول (dodawə́l) مص.مت.

رواج کردن ، مروج ساختن.

دودبدل (dodedə́l) مص.ل.

رواج شدن.

دوړ (dūṛ) نر.م ۱) بافنده ، گلیم باف ،

۲)دروغگو .

دوړول (dūṛawə́l) مص.مت .

پاشیدن ، باغبار اوردن آرد وامثال آن .

دوړه(dūṛa) بنئ.م . ۱)گردوغبار ،

۲)اردگندم ،۳)مج.دروغ،کذب، سنون

دندان و گلون.

دوړه مار (dūṛamā́r) ص.نر.م.

((ج دوړه ماران)مسخره باز.

دورېدل (dūṛedə́l) مص.ل.پاش شدن آردوامثال ان .

دوک (dūk) نر.م .۱)دق ، سل ، ۲)بغض حسد ، عناد۳) سیخ اهنئ چرخه نختابی.

دوکړه (dukṛá) بنځ.م.(ج دوکړې) طبله ، نقاره ،۲) دوک نختابی شکسته ، ۳) موضع پای ماندن درماشین ...

۴)بازی بیجا.

دومره (dūmra) ق اینقدر .

دوولس (dwolás) عد.دوازده۱۲

دوولسم (dwolasám) ص.عد. دوازدهم.

دوه اړخیز (dwaaṛxíz) نر.م. دوجانبه .

دوه ژبی (dwažə́bay) ص.نر.م دوزبانه .

دوه سوه(dwasáwa)عد.دوصد ۲۰۰.

دوه غاښی (dwağāṣay) ص.نر.م. دودندان، گاوچهارساله.

دوه کسیز(dwakasíz) ص.نر.م. دونفری.

دوه ګون (dwagūn) نر.م. دویی ،نوټ دوافغانیګی .

دوهم (dwahám) ص.عد.دوم .

دوهمه خور (dwahamxór) بنځ .م. ربیع الثانی ، ماه چهارم هجری قمری.

دوه مخی (dwamáxay) ص.نر.م. دورویه.

دوهی(duhə́y) بنځ .م دوده ، جای استعمال دخانیات ملنګ ها .

دوی (dūy) ض.ج .انها .

دی۱)(day) ض.نر.م آن .

دی ۲)(day) ق . است .

دېرش (derš) عد . سی (۳۰)

دېرشم (deršə́m) ص.عد . سی وم

دېره (derá) بنځ .م.(ج دیرې) اقامت ، اقامتګاه ، مهمانخانه ، جایګاه.

دینګ (ding) نر.م.(ج .دینګونه) شخ استاده ، اله پنبه کوبی.

دېو(dew) نر.م. دیب .

دېوال (dewāl) نر.م .دیوار .

دېوان (dewān) نر.م. دفتر ، مجموعه اشعار یک شاعر.

ډ

حرف پانزدهم زبان پشتواست.

ډاډ(ḍāḍ) نر.م .تسکین ، اطمینان ، تسلی .

ډاډګیرنه (ḍāḍgerə́na) بنځ.م .تسلی ، خاطر جمعی .

ډاډه ۱) (ḍāḍə́) ص.نسبی خاطر جمعی .

ډاډه ۲)(ḍāḍa) ص.نسب ۱.) خوشه دلل شده ونیم رس ، خوشه ایکه شیره ګرفته باشد، ۲) یلمه کردن های خوشه های دلل .

ډاډینه (ḍāḍyə́na) بنځ .م ، (ج ډاډینې) تسلیت .

ډار(ḍār) نر.م .ترس ، خوف ، بیم ، رعب .

ډارن (ḍārə́n) نر.م. بی دل ، ترسو.

ډارندوکی(ḍārandūkay) نر.م.(ج.ډارندوکي) ترسوک ، بزدل.

ډارول (ḍārawə́l) مص .مت. ترساندن .

ډاربدل(ḍāredə́l) مص. ل .

ترسیدن.

ډاربدونکی (ḍāredūnkay)

ص.نر.م. ترسنده.

ډاکه (ḍāká) بنځ.م. (ج. ډاکي) ۱) شبخون، ۲) قسمی از ململ.

ډاکه مار (ḍākamār) نر.م.

(ج .ډاکه ماران) یلغار کننده.

ډاګ (ḍāg)نر.م. (ج ډاګونه)

۱) جاي پاك كردن و میده كردن خرمن ۲) میدان و بیابان ۳) پوسته.

ډاګه (ḍāga) بنځ.م.

(ج ډاګي) ۱) پایه تیلفون، خاده آویزان نمودن بودنه ها ۲) چوب پوشش سقف ۳) نوع ململ.

ډاګي (ḍāgí)نر.م.

(ج ډاګیان) پوسته رسان.

ډال (ḍāl) نر.م.(ج. ډالونه) سپر.

ډالی (ḍālay) بنځ .م.

۱) محل ترصد ۲) حاشیه گلیم،

۳) گاز مدور اطفال.

ډامبر (ḍāmbár)نر.م. انبار.

ډاندس (ḍāndás)نر.م.

(ج.ډاندسونه)کمان نداف، آله کمان مانند ندافی پنبه.

ډاندوکی (ḍāndūkay)

بنځ.م. حوضچهٔ شناوری.

ډاندی (ḍāndáy)بنځ .م.

۱) شاتیر، ۲) شاهین، ۳) شعله آتش که توام با دود باشد. ٤) چله، حلقهء گوش.

ډانګ (ḍāng)نر.م.

(ج . ډانګونه) ۱) چوب ضخیم که قریباً یک گز باشد و از(سوتي) کوتاه مي باشد. ؛ ۲) گرز .

ډانګه (ḍānga)بنځ.م.

(ج. ډانګي ۱) لنگ، ۲) پایه تیلفون.

ډانګه یي (ḍāngayí)ص.نب.

(ج. ډانګیان) شخص جنگره و اوباش.

ډب (ḍab)نر.م. ۱) آواز زدن و افتادن چیزې، ۲)کودال، چقوري، ۳) عظمت، ۴) معطل و استاده؛ ۵) تاوان.

ډبر (ḍabár)نر.م. ۱) خاندان، قبیله، عشیره؛ ۲) تباه.

ډبره (ḍabára) بنـــــځ.م. (ج. ډبرې) سنگ.

ډبرېدل (ḍabaredál)مص.ل. تباه شدن.

ډبرین (ḍabarín) ص. نر.م. ج. سنگی، سنگستان.

ډبلی (ḍabaláy)بنځ.م. کلوخ کوب.

ډبول(ḍabawál) مص.مت. زدن به زور که صدایش بلند شود.

ډپ (ḍab)نر.م. ۱) آب استاده، ۲) تاوان، تکبروغرور، کلا نکاری.

ډډ (ḍaḍ)نر.م. ۱) اماس، ۲) آواز لُک و درشت، ۳) مجوف، تنه خالی درخت که آنرا (گوگ) نیز گویند.

ډډوزه (ḍaḍūza) بنـــــځ.م. ۱) بوی تیز، تعفن؛ ۲) دود تفنگ و دود غلیظ.

ډډول (ḍaḍawál)مـــــص.مت. ۱) مجوف کردن، کاواک ساختن، میانه تهی کردن، ۲) ازراه گشتاندن، گمراه و بی راه کردن.

ډډه(ḍáḍa) بنځ.م. پهلو، بغـــــل، جانب.

ډډی ۱) (ḍaḍáy) نر.م. (ج ډډي) ۱) بالش، متکا،۲)پوست گوساله مرده را کشیده از کاه انباشته و پیش روی مادرش میگذارند تا اورا دوشیده و شیر بدهد.

ډډی ۲) (ḍaḍáy) بنځ.م. باروت دانی.

ډډېدل (ḍaḍedál) مص.ل. ۱) اماسیدن؛ ۲) درشت شدن آواز ، ۳) کاواک و مجوف شدن.

ډز(ḍaz)نر.م. آواز فیر تفنـــــگ و غیره.

ډزو ډوز (ḍazoḍūz)نر.م. صدای پیهم تفنگ ها و توپ ها ،

انفلاق های پیهم.

ډزول (ḍazawál)مـــــص.مت.

۱) زدن، ۲) کوبیدن،

ډغره (ḍağára) بنځ.م. تصادم،

ډکه زدن با چیزي.

ډک (ḍak)ص.نر.م. ج..پر و مملو؛ انبا شته.

ډکول (ḍakawə́l) مـــص.مت.

۱) پر کردن، آگندن، انباشتن، مجازاً حامله کردن؛ ۲) تمباکو در سرخانهء چلم انداختن.

ډکېدل (ḍakedə́l) مص.ل.

۱) پر شدن؛ ۲) حامله شدن سگ ماده.

ډ ګر (ḍagə́r) نر.م. (ج. ډګرونه) میدان، دشت خالی.

ډګره (ḍagə́ra) بنـــــــځ.م.

(ج. ډګرې) زمینی که گیاه و بته نداشته باشد.

ډګه (ḍə́ga) بنځ.م. آله تناسلي، ذکر.

ډلګی (ḍalgə́y)بنځ.م. جماعته از سه تا ده نفر.

ډلګی مشر (ḍalgəymašə́r)

نر.م. حواله دار، منصب دار ډ لګی .

ډله (ḍə́la)بنځ.م. جماعت، گروه

ډله ییز (ḍalayíz)ص.نب. گروپی. دسته جمعی.

ډم (ḍəm)نر.م. (ج. ډمان) مطرب، حجام، دلاک، سلمانی.

ډمامه (ḍamāmə́) بنـــــــځ.م. (ج. ډمامې) نقاره.

ډمبره (ḍambə́ra) بنځ.م. گاوزنبور، گاوزنبور سرخ.

ډمول (ḍamawə́l)مص. مت. آب را ایستاده کردن.

ډمه (ḍəma) بنځ .م. (ج. ډمې) مشاطه، سازنده.

ډمېدل (ḍamedə́l)مص.ل. ایستاده شدن آب.

ډنډ (ḍanḍ)نر.م. ۱) آبگیر، حوض طبیعی، تالاب، کول، آب

ایستاده؛ ۲) وادی سر سبز و شاداب و اغلباً همره شین استعمال میشود؛ ۲) روی آیینه. جیوه آئینه.

ډنډار (ḍandḍár) نر.م. ۱) نار و ساق نبات، شاخهء حبوبات؛ ۲) حلقهء پیزوان زنان.

ډنډکی (ḍandḍakáy)نرم. کچری قروت.

ډنډوره (ḍandḍorá)بنځ.م. جار، نقارهٔ تشهیر و جار

ډونډورچی(ḍandḍorčhí)

ص.نر.م. جارچی.

ډنډوکار (ḍandḍokār) نر.م.

شور و غالمغال.

ډنډوکی (ḍandḍākay)نر.م. ج.

کول خورد، تالاب خورد.

ډنډول (ḍandḍawál) مص.

ل. آ ب را در کول جمع و استاده کردن.

ډنډه ۱) (ḍándḍa)بنځ.م.

(ج. ډنډې) کرد مستطیل پر آب شا لی کاري، پلوان کلان براي ایستاد کردن آب.

ډنډه ۲) (ḍandḍá) بنځ.م. (ج. ډنډې) ۱) چوگان، ۲) شاهین ترازو، ۳) ساقه نبات، ٤) میل نی مانند و مجوف.

ډنډېدل (ḍandḍedál) مص.ل.

ایستاده شدن آب و یک کول را تشکیل کردن.

ډنګا (ḍangā) بنځ.م. آواز مکرر دایره و نقاره و غیره .

ډنګر (ḍangár)ص. نر. م.

۱) لاغر، ۲) گاو .

ډنګ وډونګ(ḍangoḍūng)

نر.م. ساز و سرود، ساز و آواز.

ډنګول (ḍangawál) مص.مت.

نقاره زدن، ډول زدن، رباب و غیره آلات سرود زدن.

ډنګېدل (ḍangedál) مص.ل.

زده شدن نقاره و امثال آن.

ډوب (ḍūb)ص. نر.م. ج.

۱) غرق، مستغرق، ۲) گم شدن،

دوبول (ḍūbawál)مص.مت.

غرق کردن.

دوبدل (ḍūbedál) مص.ل.

۱) غرق شدن، مستغرق شـــــدن؛
۲) بیهوش شدن.

دوده (ḍūḍa) بنخ.م. (ج. دودې)

۱) بوته کله خار؛ ۲) غوزهء کوکنار؛ ۳) نان جواری.

دودی۱) (ḍūḍay) نر.م.

۱)سوجی، استخوان سر سرین،
۲) بازی اطفال است که ذریعه چار مغز اجرا میکنند.

دودی۲) (ḍoḍáy) بنخ.م. نان ، طعام، دعوت، مهماني.

دودی غپ (ḍoḍayğáp)ص.

نر.م. ۱) شکمبو، بخیل، حریص.

دودوی مار (ḍoḍaymā́r)

ص. نر. م. نان ده، سخی، سخاوت مند.

دوګره (ḍográ)ص.نب.

۱) شخص مفلس و بیباک و بي اعتبار؛ ۲۰) رفیق راه بد.

دوګل (ḍogál)نر.م. خفقان، دقیت .

دول۱) (ḍol)نر.م. (ج. دولونه)

۱) دهل، ۲) دلوه، ۳) غله دان آسیا.

دول۲) (ḍawl)نر.م. ۱) قسم، طور، ۲) آرایش، فیشن.

دولچه (ḍolɣa)بنـــــــئ.م.

(ج. دولچې) تاس حمام، دلوه چاه .

دولچي (ḍolčí)نـــــــر.م.

(ج. دولچیان) دهل زن، دهل نواز.

دولک (ḍolák)نر.م. ۱) دهلک، دهل خورد؛ ۲) قطی؛ ۳) چیزي که به ذریعه حرارت آفتاب سخت شود.

دولي۱) (ḍawlí)ص.نب. فیشنی، آراسته ، مزین.

دولی۲) (ḍoláy)بنخ.م.حجله عروس.

دومبکی (ḍūmbakáy) نر.م.

دهلک خورد بازی کودکان که یک دسته دارد و از هر دو طرف چوبک های خورد داشته، بسته حرکت میکند که بذریعه همان دو چوبک زده میشود؛
۲) ماده سیاه و تلخ که در لانهء زنبور بی عسل باشد.

ډومبوری (ḍumboráy)نر.م.

(ج. ډومبوري) **تودهء سرگین.**

ډونگ (ḍong)نر.م. چپاؤل ، چور، به چپاؤل بردن حیوانات؛ ۲) غرور، ۳) تمسخر و استهزاء.

ډونگه (ḍūnga) بنخ . م.

(ج.ډونگې) ۱) چاربند انسان ، کمرباریک انسان۲) مسخره ومذاق.

ډیبک(ḍíbak) نر.م. ۱) بلندی ساحل دریا ؛۲) یک نوع پرنده دشتی خورد که دراوایل بهار میاید ورنگ ان ابلق میباشد. ۳) مج. ادم چالاک ولاغر.

ډیچه (ḍíča) بنخ .م. (ج. ډیچې) جست وخیز وحشیانه ومستانه وار.

ډیډه (ḍiḍá)بنخ .م. ۱) پارچه و اغاز یکه ذریعه آن میخ مرکز آسیا محکم میکنند؛ ۲) چرمیکه سوراخ کوزه و غیره به آن بسته میکنند؛ ۳) انداخت و فیر بصورت اجتماعي، ٤) دهن بند بوتل و غیره مانند کاک و امثال آن؛ ٥) گره کلوله لته یی نی چلم، ٦) آهن دو شاخهء میخ مانند که سپار با کنده محکم میکنند و آنرا(پولکی و کپره) نیز میگویند.

ډیر (ḍer)ق. زیاد، بسیار، خیلی، افزون.

ډیران (ḍerān)نر.م. پارودان، محل انبار و پارو.

ډیرول (ḍerawál) مص. مت. افزودن، زیاد کردن.

ډیری (ḍeráy)بنخ.م. کود، تودهء پارو و غیره ، مخزن، گدام غله و غیره.

ډیریدل (ḍeredál) مص.ل. بسیار شدن، زیاد شدن.

ډیل (ḍil)نر.م. ۱) تأخیر، تعطیل، درنگ، مکث؛ ۲) شکوه. حشمت.

ډیلول(ḍilawál)مص.مت. تعطیل کردن.

چیله (ḍilá) بنخ.م. سعد کوفی. (نباتی است خیلی نازک و لطیف که میوه هارا در بین آن حمل و نقل میدهند.)

دیلپدل(ḍiledál) مص.ل.

معطل شدن.

دیندپاپ(ḍindāp)نر.م. نداف

دینگ(ḍing) نر.م.۱) گزلینگ، پرنده‌ء است آبي بقدر بودنه و یا کلانتر ازان که پای و نول دراز دارد، ۲) بلند، مرتفع؛ ۳) مج. آدم قد بلند.

دینگری(ḍingray)بنـــــغ.م. ۱) سمارق؛ ۲)یك لنگ ابکشی چاه، ۳) چوب جپه‌ء جاله که آنرا (پر) نیز گویند؛ ٤) چوب لخ کوبی ؛٥) کوبه نداف .

دیوت(ḍewáṭ) نر.م. چراغ دان، پا یه‌ء چراغ .

دیودی(ḍiwḍáy) بنغ.م. ۱) راهرو سر پوشیده، دهلیز، سوپ، ۲) آهن کلوله خرادی مانند که در کتاره‌های آهنین بر نوک آهن هاي عمودی کتاره نصب میکنند.

دیولا(ḍewlā) نر. م. سگ ماهی.

دیوه(ḍewá) بنغ.م. چراغ.

ذ

حرف نهم زبان عربي است كه در زبان پښتو بطور مستعار استعمال ميشود. ارزش ابجدي آن (٧٠٠) است.

ر

حرف هفدهم زبان پشتو است که ارزش ابجدی آن (۲۰۰) است.

را بر سېره(rābarsére) ص.نب. افشا، اشکارا، ظاهر.

رابلل(rābalál) مص.ل. به طرف خود طلبیدن، دعوت کردن .

راپورې(rāpóre)ق. ۱)اینطرف و به طرف متکلم چسپیدن ۲) بستن دروازه.

راپورې کول(rāporekawál) مص.مت. بسته کردن دروازه، ۲) از دریاودیگرجاها گذشتاندن.

راتګ(.rātág) نر.م. آمدن .

را تلل (rātlál) مص.ل. آمدن، وارد شدن . چون این مصدر خلاف القیاس و بی قانون ا ست، لذا تمام افعال و مشتقات بصورت مستقل نوشته شده است.

راتلونکی(rātlūnkay) نـــــر.م. (ج. راتلونکي) ۱) مســـــــــتقبل ، آینده. ۲) وارد شدنی،آمدنی .

راته (rāta) ق. برای من، به من.

راټولول (rāṭolawál) مص.مت.

فراهم کردن، جمع کردن.

راټولېدل (rāṭoledə́l) مص.ل.

فراهم شدن ، گرد آمدن، با هم جمع شدن.

راشه۱) (rā š á) بنځ.م.(ج. راشې)

خرمن پاک شده غله.

راشه۲) (rā š a) امر

است از مصدر راتلل، به معنیٔ بیا .

راشه درشه .(rā š ádar š á)

بنځ.م. دارومدار، رفت و آمد.

رابنکول (rāṣ kól) نر.م.

گاوزنبیل.

راغه (rāğa) نر.م. (ج. رغونه)

دامنهء کوه.

راغی (rāğay) نر.م. مخفف از

(راغلی) به معنی آمد.

راکړه ورکړه rākṛawárkṛa

بنځ.م. داد وستد، داد و گرفت.

رانجه (rānjə́) نر.ج. سرمه .

رانځړه (rānǰṛə́)نر.ج. تیل ناچ.

رانۍ.(rāṇə́y) بنځ.م.(ج.رانۍ گانې)

۱) هندوزن ۲) زن راجا، ملکه.

راهیسې.(rāhíse) ق. به اینطرف

ربړ(rabṛ). نر.م.مشقت، زحمت .

ربړول .(rabṛawál) مص.مت.

تعذیب، رنجانیدن، تکلیف دادن.

ربړه.(rabṛá) بنځ.م.(ج. ربړې)

زحمت، تکلیف ،دعوه.

ربړېدل (rabṛedə́l) مص.ل.

پریشان شدن ، رنجیدن .

رپ (rap) نـــــر.م.۱) تپش، لرزه، ۲) لمحه، ثانیه؛ ۳) رف خانه که بر آن.ظروف میمانند.

رپا (rapā́)بنځ.م. تپش، لرزه.

رپول.(rapawál) مص.مت.

لرزاندن، پلک زدن.

ریپدل(rapedál) مص. ل. لرزیدن، اهتزاز، تپیدن، پلک زده شدن.

رتل (rtal)مص.مـــــت. توبیخ، سرزنش ، راندن، طرد کردن‌که آ نرا (ترتل) نیز گویند.

رجړومه(rajṛūma) بنخ.م. سرمه دانی.

رخه (raxá) بنخ.م. (ج. رخې) کینه، حسد.

رډ(raḍ) ص.نر.م.ج. ۱) چشم بر آمده، شوخ چشم، ۲) علانیه،صاف، برا لا ، ۳) سر تمبه، عمل نه کننده.

رډبډ(raḍbáḍ) نر.م. اشـــــکارا صراحتاً.

رډی (raḍáy)ص.نر.م. چشم لق، چشم بر آمده.

رژول(ražawál) مص.مت. ریختاندن .

رژبدل (ražedál) مص.ل. ریختن.

رسی (rasáy)بنخ.م. ج. ریسمان.

رسپدل (rasedál) مـص.ل. ۱) رسیدن. ۲) مج پخته شدن میوه؛ ۳) بالغ شدن.

رشه(raš á) بنخ.م. ۱) خوی، عادت، طبیعت، دســـــتور ، دود، ۲) آذوقه ۳) قیماق.

رښتیا(raṣtyā) بنخ.م. صداقت وراستی، راست، ضد دروغ.

رښتین(raṣtín) ص. نر.م. صادق، راستکار.

رښتینوالە (raṣtinwāla بنخ.م، اخلاص، صداقت.

رغړول(rğaṛawál) مص.مت. لول دادن ۲) اب در دهن‌کنگال کردن.

رغښت (rğaṣt) نر.م. لول.

رغښتل(rğaṣtál) مص.ل. لول خوردن.

رغول (rağawál)مص.مـــــت ، ۱) درست کردن. ۲)دوختن۳) منقش

کردن.۴) قطع رابط دوستی ، قطع تعلق ومراوده.

رغبدل (raǧedál) مـــــص.ل.

۱)دوخته شدن۲)درست شدن،

۳) قطع رابطه شدن.

رمباړه (rambāṛa) بنـــــځ.م.

(ج رمباړې) اواز ګاو وګوسفند و غیره.

رنځ (ranǰ) نر.م. (ج. رنځونه)

مرض وزحمت.

رنځور(ranǰūr) ص.نر .م. (ج

رنځوران) مریض.

رنځوری (ranǰūrí) بنـــــځ.م.

مریضی.

رنځوربدل (ranǰūredál) مص

.ل. مریض شدن.

رند (rand) نر.م. اصـــــــرار،

تقاضای مکرر.

رنګړی (rangṛáy) نـــــر.م.

(ج رنګړي) یکه یکه، پراګنده و ازهم جدا.

رنا (raṇā́) بنځ.م.(ج. رنا ګاني)

روشنی.

رنه (rṇa) بنځ.م. رشک ، تخم شپش

روټه (rúṭa) بنځ.م. (ج. روټې) نان جوی .

رودل(rawdə́l) مص.مت. مکیدن.

روزل(rozə́l) مص.مت. پروراندن.

روزنتون (rozanṭūn) نر.م. تربیه خانه .

روزنه (rozə́na) بنـــــځ.م. تربیه، پرورش .

روژه تی (rožatáy) ص.نر.م.

روزه دار.

روژه (rožə́) بنځ.م. روزه رمضان

روژه ماتی(rožamā́tay) نر.م.

افطار.

روږدول(ruẓdawə́l) مص.مت.

اموخته کردن، بلد کردن.

روږدېدل(rūẓdedál) مص.ل.

اموخته شدن، بلد شدن .

روستاړی(rūstāṛay) نـــــر.م.

پسینه، پساوند.

روښان (roṣhā́n) ص.نر.م. روشن

روښانول (roṣhānwál) مص.

مت. روشن کردن.

روښانیانه(roṣ ānıyā) نر.ج.

پیروان و مریدان پیر روشان.

روښنایی(roṣ nāyí) بنځ.م.

روشنی.

روغبړ(roğbáṛ) نر.م. مصافحه.

روغتون (roğtū́n) نـــــــر.م.

(ج روغتونونه)شفاخانه.

روغتیا (roğtyā́) بنځ.م. تندرستی،

صحت .

روغتیا پال (roğtyā pā́l) ص.

نر. م. نرس .

روغ رمټ(roğramā́ṭ) ص.

نر.م. صحیح و سالم .

روغول(roğawál) مص.مـــت.

۱) درست کردن، ۲) شفا دادن.

۳) باهم اشتی کردن .

روغه(ró̆ga) بنځ.م. (ج. روغې)

صلح، ساز ګاری، آشتی .

روغه وال (roğawā́l) نر.م.

میانجی، شخص مصلح.

روغبدل (roğedə́l) مـــــص.ل.

۱) صحت یاب شدن، ۲) اشتی شدن،

۳) درست شدن.

روکی(rokáy) نر.م. (ج.روکې)

مخفف از ورورکی به معنای برادرک.

رون(rūṇ) ص.نرم. روشن، جلادار،

مشعشع، ملمع، درخشان.

رون(rawṇ) نر.م. ۱) نوبـــــت

۲) مرتب، منظم، ۳) قسمي از ګلوله

توپ است .

روه(roh) نر.م. ۱) نام علاقه پښتونها.

(افغانستان)؛ ۲) نام کوهی است در افغانستان.

روهي(rohí)ص.نب. باشنده سر زمین روه.

روهیلی(rohiláy) ص.نب .باشنده افغانستان.

روی۱)(rawé) بنځ.م. ۱) مادر ال شیشک ؛ بلا .

روی۲) (ráway) نر.م. شخص چالاک و ګستاخ، حریص.

ریبز(rebáz) نر.م. جارو.

ریبل(rebál) مص .مت .درو کردن.

ریتاړه(ritāṛa) بنځ.م. توته کالا، تریشه جامه.

ریچن (ričhán) ص.نر.م. رشکی، چیزی که تخم شپش در ان باشد.

ریچه (richa) بنځ.م. تخم شپش

ریچی ریچی(ričé ričé)

ص . نب . میډ میډ .

ریخ (rix) نر.م. ۱) فضله رقیق ، ۲) فضله اسهال ،بازی پنجاق که به سنگ های خورد،خورد اجرا میشود.

ریږ(reẓ)نر.م. لرزه، رعشه ، تپش.

ریږدول (reẓdawál)مص.مت. لرزاندن.

ریږدیدل (reẓdedál)مص.مت. لرزیدن.

ړ

حرف هژدهم زبان پشتو است.

ړپ(ṛap) نر.م. ۱خاک نـــــرم، ۲) ماده لزج، آواز اتصال زبان به کام.

ړپول(ṛapawál) مص.مت. جنبش دادن اب، ۲) حرکت وزدن زبان به کام .

ړپیدل(ṛapedál) مص.ل. چپه و جنبش خوردن اب.

ړچ(ṛəč) نر.م.لق، لرزان .

ړچند(ṛač ánd) ص.نر م. ج. بسیار لق .

ړچول (ṛač awál) مص.مت. لق دادن، شور دادن.

ړچیدل (ṛač edál) مص.ل. لق شدن، لرزیدن .

ړخبنی (ṛaxbanáy) نـــــر. م. بازوی چار پایی.

ړک (ṛak) نر.م. مففن لق به معنای متحرک و لرزنده.

ړکول(ṛakawál) مص.مت. لق کردن، تکان دادن.

ړکیدل(ṛakedəl) مص.ل.لق شدن، تکان خوردن.

ړندول(ṛandawál) مص.مت

کور کردن، نا بینا ساختن.

ړنګ(ṛang) نر.م. خراب، ویران.

ړنګ بنګ(ṛangbáng) نر.م. مست و پریشان و نپښه۲) رفتار خرامان و نازدانه.

ړنګول (ṛangawál) مص.مت. ویران کردن.

ړنګېدل .(rangedál) مص.ل. خراب شدن، ویران شدن.

ړومبی(ṛombánay) ص.نسبی.م. (ج. ړومبني) اولین، پیشینه، سابقه.

ړومبی خوړ(ṛombay xoṛ) بنځ م. ربیع الاول ،ماه سوم هجری قمری.

ړوند(ṛūnd) نر.م. (ج.ړانده) کور ،نابینا.

ړوندچرګ (ṛūndčaṛg) نر.م. مرغ کور ،نوع از بازی اطفال است که یک بچه را چشم بسته دریک دایره میشانند ودیگر اطفال انرا خارج از دایره به کلاه می زنند وبچه چشم بسته کلاه را پالیده میگیرد.

ړوندول(ṛūndawál) مص. مت. کور کردن.

ړوندېدل .(ṛūndedál) مص. ل. کور شدن.

ز

حرف نوزدهم الفبای پشتو است که ارزش ابجدی آ ن ۷ است.

زار (zār)نر.م. جار، قربان، فدا .

زار(zār zār) نر.م. جارجار، قربان قربان..

زارول (zārawə́l) مص.مـــت. فدا کردن.

زاره ترکی(zāratrə́kay) نر.م. ۱) مرده، ۲) غم، زحمت، حزن .

زاره چاودی(zāračə́wday) نر.م. زحمت کش ومغموم.

زاربدل(zāredə́l) مص.ل. فدا شدن، قربان شدن

زاربده(zāredə) نر.ج. فداشدن .

زاوله (zə́wla)بنح.م. ساجق.

زامه (zāma) بنځ.م (ج زامی) الاشه.

زانگو(zāngó)بنځ.م. ګهواره.

زانه(zə́ṇa)بنځ.م. (ج زانې) کلنګ.

زبیښاک(zbe ṣ āk) نـــر.م. استثمار.

زبیښل(zbeṣ ə́l) مص.مـــت. چوشیدن،شپلیدن.

زپل (zapə́l) مص، مت. ازیت رسانیدن، مضمحل کردن.

زخه (zə́xa) بنځ.م . (ج. زخې) ۱)ګره، ۲)زخ، زګپل،۳) جوک تفنګ ، ۴) دانهٔ سخت که بر بدن ظاهر شود.

زده کړه (zdákṛa) ښـــځ .م.
آموزش، تعلیم.
زر (zər) نر.م. ۱) زود؛۲) هزار، ۱۰۰۰.
زرئې (zarǐe) ص.بنځ.ج.
رنگ سرخ مایل به کبودی.
زرئې سترګې
(zarjestárge) بنځ.ج .چشم میش، چشمیکه سرخ و مایل به کبودی باشد.
زرغون(zarğūn) ص.نر.م. رنگ سبز مایل به زردی؛ ۲) روییده.
زرغونول(zarğūnawál)مص.
مت. ۱) سبز کردن، رنگ سبز دادن؛ ۲) رویانید. ۳) مج. بختیار و صاحب اقبال کردن .
زرغونېدل(zarğūnedál) مص.
ل. ۱)سر سبز شدن، رنگ سبز به خود گرفتن؛ ۲) روئیدن؛۳) صاحب اقبال شدن .
زرکه (zárka) بنځ.م. (ج. زرکې) کبک ماده.
زرګون(zargūn) نر.م. نوټ هزار افغانی.
زرښت(zaṛáṣt)نر.م. پیری
زړګی(zaṛgáy) نر.م. دلک ،بطور محبت لقبی است از طرف پدر به پسر.
زړوکی(zaṛūkay) نر.م. پارچه کهنه .
زړول (zaṛawál) مـــص.مت.
کهنه کردن، پیر ساختن.
زړه (zṛə) نر.م. (ج. زړونه) دل.
خاطر، ضمیر.
زړه بدی(zṛabadáy) ص.نر.م.
خپگان . .
زړه خوږی(zṛəxūzay) ص
.نر.م. همدرد، غمشریک.
زړه سواندی(zṛəswānday).
نر.م. دل سوز.
زړه سول(zṛəswál) مص.مت.
دل سوزی کردن، ترحم .
زړه سوی(z ṛəsway) ص.نر
.م. دل سوخته، غم دیده، مصیبت زده.
زړه شین.(z ṛa šín) نر.م.
قهر آلود، خشمناك، دل ارزده.
زړه کول(zṛakawál) مص.ل.
جسارت کردن، دلیری و جرئت کردن.
زړه کېدل (zṛəkedál)مص .
ل. دل خواستن، به دادن چیزی رضامند شدن.

زړه لوغي (zaṛalwáǧe) بنځ.م. ګاو کهنه دوش.

زړه نا زړه (zṛanāzrá) ق. دل نادل.

زړه ور (zṛawár) ص.نـــــر.م. دلاور، شجاع، بهادر، پردل.

زړورتيا (zṛawartyā) بنځ.م. شجاعت، مردانګی، بهادری، دلپری

زړی (záṛay) نر.م.۱) مغز خسته، ۲) تخم خربوز و تر بوز و امـــثال آن.

زړبدل (zaṛedál) مص. ل. کهنه شدن، پیر شدن، ساڅورده شدن.

زښت (zaṣ t) ق.۱)بسا، بسیار، ۲) منفور.

زغره (zǧə́ra) بنځ.م. (ج زغری) زره، جوشن.

زغم (zǧam) نر.م. ۱) برداشت، صابر، تحمل. فروخوردن. قهر و غضب ۲) جذب، هضم.

زغمل (zǧamə́l) مـــــص.ل. ۱)حوصله کردن، برداشـــــــت کردن؛۲) جذب کردن، هضم کردن.

زګيروی (zgerwáy) نـــــر.م. .(ج. زګيروي) ، نالش و فریاد مریض.

زګيرل (zgeṛə́l) مص.مت. کتهګوک کردن.

زلمی (zalmáy) نـــــــر.م. (ج. زلميان، زلمي).جوان.

زلميتوب (zalmitób) نـــــر.م. جوانی.

زمری (zmaráy) نر.م(ج. زمريان) اسد، شیر .

زمریالی (zmaryāláy) نـــــر.م. شجاع، بهادر، عسکربهادر.

زموږ (zmūz) ص.ج. ازما.

زمولول (zmolawə́l) مص.مت پژمرده کردن، پریشان کردن، ناتوان ساختن.

زمولپدل (zmoledə́l) مص.ل. پژمرده شدن، ناتوان و ضعیف شدن. پریشان شدن.

زنږ (zanǰ) نر.ج. زمج.

زنږه (zə́nǰa) بنځ.م. (ج زنځې) هزار پا.

زندی (zandə́y). بنځ.م .حلقه، منع تنفس، غرغره، حلقه دوانک.

زنګول (zangawə́l) مص.مت. ګاز دادن.

زنګون(zangūn) نـــــر.م.
(ج.. زنګـنونه) زانو..
زنه(zaná) بنځ.م.(ج.زني)ذقن،زنخ..
زنغوزی(zanǧuzáy)نـــــر.م.
(ج.زنغوزی) جلغوزه .
زنکی(zankáy) بنځ.م زیره.
زورکی(zwarakáy) نر.م. فتحه، فتحهء مخصوص زبان پشتواست،حرکت بین بین است .
زورل(zorál) مص.مت .دشنام دادن، رنجانیدن.
زورور(zorawár)ص.نر.م .ج. طاقت مند، قوی .
زوړ(zoṛ) ص.نر.م. (ج.زاړه) پیر، کهنه، معمر، دېرینه، باستان.
زوړ(zwaẓ) نرم. ۱) شور، غوغا،۲) قحط، نیست.
زوښا.(zoṣā) بنځ.م.(ج.زوښاوې) دوشاب، شیره چیز شیرین.
زوښول(zoṣawál) مص.مت.
جوش دادن.
زوکړه(zokṛa) بنځ.م(ج زوکړې) زایش، تولد.
زول۱)(zawál) نر.م. بوته بوی مادران.

زول۲) (zūl) نر.م.۱) هفته بارانك. بارش دوامدار،۲)خنك و باد سرد.
زولن.(zawlán) نر.م. زخم ریمدار
زوم(zūm) نر.م. (ج.زومان) داماد .
زومبک(zombák) نر.م .ج
(زومبکان)۱) پوپك؛۲) حصهء انبوه نباتات، پوپك جواری.
زوول(zowál) مص.مت. زایانیدن، تولد کردن.
زوه(záwa) بنځ.م. (ج. زوې) ریم، زرداب دانه.
زوی(zūy) نر.م. (ج. زامن) پسر، بچه.
زوی مړی (zūymaṛáy)
ص.نر.م. پسر مرده، بچه مرده.
زوی نیو(zūyníw) ص.نر.م.
بچه خوانده.
زه(za) ض.م.(ج.موږ) من .
زیات (zyāt)ق. بسیار ، زیاد.
زیاتره(zyātára) ق. اکثر، زیاده .
زیاتول(zyatāwál) مص.مت.
زیاد کردن، افزودن.
زیاتی(zyātáy) نر.م. ۱)زیاده، اضافه؛ ۲) تجاوز.

زیاتبدل(zyātedál) مص.ل. زیاد شدن، بسیار شدن.

زیار (zyār) نر.م. کوشش، سعی، جدوجهد. ۲) افسوس، ارمان.

زیارکبش(zyārkáṣ) ص.نر.م. ج. زحمت کش، ساعی، کوشنده، کوششی.

زیارن (zyārán)ص.نر. م. وگ. زیار کش.

زیاره(zuáṛa) بنخ.م. (ج.زیاړې) دشنام.

زیرمه(zérma) بنخ.م.(ج.زیرنی) ۱) سفارش، ۲) ذخیره، ۳)خبرگیری.

زیرمه تون(zermatūn). نر.م. ذخیره گاه.

زیرموال(zermawāl) ص.نر.م. ذخیره کننده، پاسره گر.

زیری(zéray) نر.م. مژده، خبر خوش، نوید، بشارت..

زیر (zeṛ)نر.م. زرد، صفرا .

زیرانکه(zeṛānáka) بنخ.م. نوعی از پرنده دهقانک ۲) پرنده معروف که آنرا دختر صوفي مینامند.

زیری(zeṛáy) نر.م. یرقان، مرض زردی.

زیرپدل(zeṛedál) مص.ل..زرد شدن.

زیز(ziz) ص.نر.م.درشت .

زیزنتون (zeẓantūn) نر.م. زایشگاه.

زیزنده(zeẓánda) بنخ.م. چشمه.

زیزول۱)(zeẓawál) مص.مت. زایاندن، تولد کردن.

زیزول۲)(ziẓawál) مص.مت. درشت کردن.

زیزپدل۱)(zeẓedál) مص.ل. زائیدن ،تولدشدن .

زیزپدل۲)(ziẓedál) مص.ل. درشت شدن.

زیل (zel) نر.م.. غل، طنابو یازنجیریکه گردن محبوسین را بسته میکنند. ۲) اسرار و سر تمبگی.

زیم(zyam) نر.م. نم.

زیمنه (zemna) بنخ.م. (ج.زیمني) ۱) شورما۲) خجل و شرمنده.

زیمناک(zemnāk) ص.نر.م. زمین نمناک.

زیندی(zendáy) بنخ.م. حلقه منع تنفس، غرغره..

ژ

حرف بیستم (۲۰) الفبای زبان پشتو است.

ژارغالی(žārğālay) نر.م. چقوریکه مردم صحرا و کوچی‌ها در زمین کنده و در آن زیست مینمایند.

ژاوله (žāwla) بنـــــــــغ.م. (ج. ژاولي) ساجق .

ژبارن (žbāṛan)ص.نرم. ترجمان، مترجم .

ژبارنه (žbāṛána)بنغ.م. ترجمه .

ژبارونکی(Žbāṛūkay) ص.نر . م. وګ. ژبارن .

ژبوهان(žəbohān) ص.نر.م. زبانشناس.

ژبوهنه(žəbohána) بنځ.م. زبانشناسی.

ژبغرند (zəbğaṛānd) طفل نَو به سخن آمده.

ژبور(žəbawár) نر.م. ج. ۱) زبان آور، زبان دراز، ۲) شخص فصیح.

ژبه (žə́ba) بنځ.م ج. ژبې) زبان، لسان .

ژبی(žabə́y) بنځ.م. ۱) زبانچه،

کوچلک ۲) تریز جامه.

ژر(žar) ق. زود.

ژرتژره(žártəržára) ق. فوراً، بلا تأمل .

ژرنده(žránda) بنـــــــځ.م (ج. ژرندې) آسیا.

ژرنده کړی (žrandagaṛay) ص.نر.م. آسیاوان.

ژړا (zaṛā) بنځ.م. (ج.ژړاوې) ګریه. .

ژړاند(žaṛānd) ص.نر.م. ج. ګریه کنان.

ژړبخون (žaṛbaxūn) ص.نر.م. ج. زرد مانند.

ژړل(žaṛál)مص.ل. ګریه کردن .

ژړول (zarawál) مـــــص.مت ګریاندن

ژړغونی(žaṛağūnay) ص.نر.م. ګریه آلود.

ژړبدل(žaṛedál) مص.ل. ګریه کردن.

ژغ۱) (žağ) نر.م. آواز، صد ا.

ژغ ۲)(žağ) نر.م. ۱) یوغ؛ ۲) یک پره ببل ګل.

ژغورل(žğorál) مص.مت.نجات دادن، نګاه داشتن، حفاظت کردن.

ژغورنه (žğoraná) بنځ.م. نجات دادن، حفاظت کردن.

ژغی(žağáy) نر.م. زنبیل که در آن زخمی های حیوانات و دیګر انتقال مېدهند .

ژمنه (žmána) بنځ.م. وعده، قول، لوظ.

ژمی (žámay) نر.م. (ج. ژمي) زمستان.

ژنکی(žaṇkáy) نر.م .پسر نو بالغ شده.

ژنی(žaṇáy)نر.م. وګ. ژنکی.

ژواک(žwák) نر.م. زندګی، حیات.

ژوبل(žobál) ص.نر.م. زخمی، افګار، خسته. مضمحل.

ژوبلور(žoblawár) ص.نرم. عسکر.

ژوبلول(žoblawál) مص.مت افګار کردن، مضمحل کردن.

ژوبله(žóbla) بنځ.م (ج ژوبلې) مجروحیت، خستګی.

ژوبلېدل(žobledál) مص.ل.

افکار و زخمی شدن، مضمحل شدن.

ژوبن(žobáṇ) نر.م. باغ وحش ،باغ حیوانات.

ژور(žawár) ص.نر.م. ج. عمیق، چقور.

ژورول(žawrawál) مص.مت. چقور .کردن.

ژوره(žawára)بنځ.م.(ج ژورې) ۱) زلو ۲) نشیب.

ژوربدل (žawaredál) مص.ل. چقور و عمیق شدن .

ژوند (žwand) نر.م. حیات، زندګی.

ژوندون (žwandūn)ص.نر.م. زیست، زنده ګانی.

ژوندی (žwandáy) ص.نر.م. حیات، زنده.

ژوول.(žowál) مص.مت. خائیدن، جویدن .

ژوی(žáway) نرم. جاندار، حیوان، زیروح .

ژی (žay) نر.م. (ج ژي) مشک آ ب.

ژی (žay) بنځ.م. ۱) زه کمان ، ۲) کناره حا شیه.

ژیر (žir) نر.م.ج. زرد .

ز

حرف)۲۱(زبان پشتو است.

زدن(zdan)نر.ج. ارزن .

زلی (zalay) بنځ.م. ج. ژاله.

زمنځ(zmanǰ) بنـــــــځ.م

(ج.زمنځي) شانه.

زمنځول(zmanǰawál)

مص.مت. شانه کردن ریش و سر.

زمنځیدل.(zmanǰedál)

مص.ل. شانه شدن

زنګوری. (zangūray)

نر.م. خوشه انګور ،

زو(zo) ا د. کلمهء قسمیه

است. که (ګو) هم تلفظ میشود.

زیره(zíra) بنځ.م.(ج. زیرې)

ریش.

زیره ور(zirawár) ص.نر.م.

ریش دار.

س

حرف بيست و دوهم الفباي زبان پشتو است.

سا (sā) بنځ.م (ج. ساوې ۱) دم، نفس ۲) روح، جان ۳) هواء باد ۴) بوی بد.

سابه (sābə́) نر.ج. سبز یجات ، ترکاری ،سابک.

سابه والا (Sābawā́la) ص.نر.م. سبزي فروش.

ساتل (sātə́l) مص.مت. نگاه داشتن، حفاظت کردن.

ساتندوی (sātandū́y) نـــــر.م. (ج. ساتندویان) نگاه بان، حامی.

ساتنه (sātə́na) بنځ.م. نگاه باني، محافظت، نگاه داشت .

سادو (sādū́) نر.م. شیاد، طوار، مداح.

ساده (sādə́) ص.نـــــــــب

۱۰) بی تکلف، بسیط، ۲) بی نقش.

سادتوب (sādatób) نر.م. بی آلایشی . ساده گی .

سادین (sādín) نر.م. زمین شدیار شده.

سادو (sāḍū) ص.نر.م. لافوک.

سادی (sāḍáy) بنځ.م. زن احمق و تنبل.

ساروان (sār wān)فا. نر. م. شتربان .

ساری (sāray) نر.م. عدیل، همسر، همتا، مانند.

ساړه (sāṛə́) نر.ج. سرما، خنکی، سردی.

ساړه تاوده (sāṛətāwdə́) نرج. پیاوه.

سازښت (sāzəṣt) نـــــــر.م. ۱) موافقت، سازش، ۲) درستی.

سازول (sāzawə́l) مص.مت. ساختن، ایجاد کردن.

سازېدل (sāzedə́l) مص.ل. ۱) ساخته شدن، ۲) موافق شدن.

ساک (sāk) نر.ج. وګ. سابه.

ساکښ (sākə́ṣ) نر.م. ذیروح.

ساکښل (sāks ə́l) مص.ل. نفس کشیدن، تنفس کردن.

سالنډی (sālanḍáy)بنځ.م. نفس تنګی، مرض ضیق النفس.

سالو (sālū́) نر.م. (ج سا لوګان) نوعي از چادر زنانه است که عموماً سرخ میباشد.

سانډو (sānḍū́) نـــــــــر.م. (ج سانډوګان) ۱) باجه، شوهر خواهرها.

سانډه (sānḍə́) بنځ.م. ګاو مېش نر طلب.

سبا (sabā́) ق.فردا.

سبات (sabā́t) نر.م. چت بام خانه.

سبا ناری (sabānāráy) نر.م. ناشتا صبح.

سباوون (sabāwū́n) نر.م. وقت صبح صادق.

سبایی (sabāyí) ق.وقت صبح، سحری.

سپارښت (spārə́ṣt) نر.م. ۱) سفارش، سپردن ۲) کشیدن ګل و خاک.جویه انګور و به طور مخصوص انداختن آن طرف تاک هاي انګور.

سپارل(spārā́l) مص‌هت. سپردن، تسلیم کردن، ۲) کشیدن کل جویه انگور. و انداختن آن به طرف تاک انگور.

سپاره (spā́ra)بنځ.م. (ج. سپاري) سپار .

سپخول(spəxawā́l) مص.مت. کره باز کردن، از هم کندن وگسختاندن چیز دوخته.

سپخپدل (spəxedā́l) مص.ل. گسختانده شدن و باز شـــــــدن چیزدوخته.

سپرغه (sparğā́) بنـــــــځ.م. (ج. سپرغي) ۱) چاه کارېز؛ ۲) نقش کل،۳) جای خشک در بین آ ب.

سپرغی(sparğā́y) بنځ.م. شراره آتش، قـــوغ آتش.

سپر لی (sparlā́y) بنـــــځ.ج. سواري .

سپرول(sparawā́l) مص.مت. سوارکردن.

سپرپدل (sparedā́l). مص.ل. سوار شدن .

سپړل(spaṛā́l) مص.مت. به دقت جدا کردن، مدققانه مجزا ساختن.

سپږمه(spaẓmā́) بنځ.م. سوراخ بيني

سپږن(spaẓā́n)ص. نر. م. شپشدار. شپشو.

سپږه(spaẓā́) بنځ.م. شپش.

سپږی(spaẓā́y) بنځ.م. شبشک غله.

سپښته(spā́ṣta) بنځ.م. بجل.

سپک(spak) نر.م. ج. ۱) سبک، ۲) بی عزت، دني، رذیل.

سپکاوی(spakāwā́y) نر.م. سبکی، استخفاف، اهانت، خفت، بی عزتی.

سپکول (spakawā́l) مـــص.مت ۱) سبک کردن،۲) بی عزت ساختن ، تحقیر کردن.

سپکه خوله (spə́kaxwalā́) بنځ.م. دهن، بیباک وبیهوده گو، سخن بد.

سپکه خبره (spə́kaxabā́ra) بنځ.م. سخن سبک و تحقیر آ میز، سخن نا مناسب.

سپکه سپوره(spə́kspṓra)

بنځ.م. سخن بیهوده.

سپکه سترګه(spəkastárga) بنځ.م. چشم سبک، چشم و نظر حقارت.

سپکېدل(spakedál) مص.ل. ۱)سبک شدن، ۲) توهین شدن.

سپلنګه(spálga) بنځ.م (ج سپلنګې)ابرک.

سپلنی (spalanáy) نر.م. (ج.سپلنې) بوته سپند، دانه سپند.

سپم (spam) نر.م. سوراخ سوزن، دفهء سوزن.

سپما(spamā́) بنځ.م. (ج سپماوې) اقتصاد، صرفه جویی.

سپموول (spamawál) مص.مت. صرفه جویي کردن.

سپمېدل(spamedál) مص.ل. صرفه جویي شدن. پس انداز شدن.

سپنسی (spaṇsáy) نر.م. تار، نخ، رشته.

سپنسین(spaṇsín) ص.نر.م. ج. تاری، نخی.

سپنهل(spaṇál) مص.مت. تارکشی.

سپنېدل(spaṇedál) مص.ل. ۱) شگفتن غنچه و پندوک و امثال آن ؛ ۲) باز شدن درز جامه و یا کمی پاره شدن.

سپوخته (spóxta) بنځ.م. عانه زیر ناف.

سپور(spor) ص.نر.م. (ج سپاره)سوار.

سپورچلم (sporč elám) نر.م. چلم چرس.

سپوره.(spóra) ص.بنځ.م: نان قاق وخشک،۲) بیهوده و فحش.

سپوزمی(spozmáy) بنځ.م. ماهتاب، قمر.

سپونی (spūṇay) نر.م. مرض خشکی که آثارش به روی و به جلد پیدا میشود.

سپی.(spay) نر.م. سگ. ۲) مج. شخص بي همت و بخیل و بزدل .

سپیازول(spyāzawál) مص.مت. اسقاط حمل، ضایع شدن حمل زن.

سپیتانه(spitā́na) بنځ. سگی، رذالت، دنائت.

سپېته (spéta) بنځ.م. ۱) فانه،

۲) سیخک بافت چپلي و غـــــــیره،۳) چوب نوک تیز سنچل پرا ني اطفا ل.

سپیخلی (spec ǽlay) نـــــــر.م (ج.سپیخلي) پاک ،بی غش، خالص. آدم صاف، راست و صاد ق

سپیده داغ(spedadǽğ) نر.م. وقت اول صبح، سپیده دم.

سپیدي(spede) ښځ.ج. سپیده روشني صبح.

سپیدي چاود(spedeč ǽwd) نر.م. روشنی صبح، وقت صبح صادق .

سپیرکی(sperkáy) ښـــــځ.م. ۱) جوانی، نانخواه، ۲) نوعی از درخت ریگي است.

سپیره (speráَ) ص.نب ۱) خاک آلود، ۲) خاکی و خاکي رنگ، ۳) خانه تباه.

سپیغول(speğól) نر.م. اسفرزه.

سپیلنی(spelanáy) نر.م. سپند .

سپیمه(spayamá) ښـــــځ.م. (ج سپیمي) ماده سگ نر طلب.

سپین (spin) ص.نر.م. ۱) سفید، ابیض، ۲) مقشر، پوست کنده .

سپین روبی(spinróbay) ص.نر.م. شخص سفید پوش و معزز

سپین زیری(spinzíray) نر.م. ۱) ریش سفید، ۲) مج. سرکرده و کلان قوم .

سپین ستر کي(spinstárgay) نر.م. ۱)چشم سفید، ۲) مج.بیحیا، شوخ، گستاخ.

سپین ستر کی(spinstargí) ښځ.م. بیحیایی، گستاخی .

سپینول (spinawál)مص.مت. ۱) نقشر یعني از پوست کندن. ۲) سفید کردن ظرف و غـــیره؛ ۳) تصفیه .

سپینپدل(spinedǽl) مص. ل. ۱)سفید شدن؛ ۲) از پوست بر آمدن. پوست شدن، ۳) فیصله شدن.

ست (sat) نر.م. ۱) صلا ،دعوت ۲) ناموس ، عزت، شرف.

ستا(stā) ض. ازتو.

ستاسو(stāsó) ض. از شما .

ستانه (stāná) ص.نب.شخص روحانی.

ستایل(stāyǽl) مص.مت. ستودن،

تعریف کردن، مدح کردن.

ستایوال (stāyawā́l) ص.نر.م.

مداح ، خطیب.

ستخ (stax) ص.نـــــــــر.م. ج.

۱) زمخت، ناگوار، ۲) شخ وراست.

ستر(star) ص.نرم. ج. بزرګ، عظیم.

سترتوب(startób) نر.م بزرګي عظمت .

ستر درستیز (stərdarastíz) نر.م. رئیس بزرګ قوای سه ګانه.

ستر ګک (stərgák) نر.م.

چشمک

ستر ګور(stərgawár) ص.نرم. بینا، بصیر، شخصیکه چشم کلان داشته باشد.

ستر ګه(stárga) بنـــــــځ.م.

(ج ستر ګي) چشم.

ستر ګی (stərgáy)بنـــــــځ.م.

۱) عینک، ۲) لخک چرخ آسیا، ۳) لخک دروازه ٤) سوراخ چشمه آب ٥) پرده مخصوص چشم حیوان که ازان سبب از هر چیز تورم می خورد ، اگر همان پرده زایل شود بعد ازان رم خوردگی همان حیوان از بین میرود.

ستروالی(starwā́lay) نـــــر.م.

عظمت،بزرګی .

ستره محکمه

(stə́ramahkamá) بنځ.م. محکمه عالی.

ستری(satráy) بنځ.م. ۱) دسته، ګندم و ګاه و امثال ان۲) پوست شاریدهء انسان یا حیوان.

ستړبدل(stṛedə́l) مص.ل. مانده شدن.

ستړی مه شی(staṛaymáše) خوش امدید، مرحبا.

ستغ (staǧ) ص.نر.م. (ج ستغونه) ۱) راه بلند بالاي تپه، ۲) کرم پوست حیوان و همچنان زخمیکه به ذریعه همان کرم که در پوست حیوان شده باشد ستغ میګویند؛۳) نبات بسیار خوبي که به رنګ بته هنګ میباشد که نره هایش مردم صحرا در دیګ پخته کرده مي خورند، غذای خوبی است.

ستغه (stáǧa) ص. بنځ .م. سخن زشت.

ستن (stən) بنځ .م. سوزن.

ستنول(stanawál)مص.مت . باز داشتن ، منع کردن.

ستنېدل (stanedə́l) مص.ل.ازرا ه واپس کشتن.

ستوری(stóray) نر.م. ۱) ستاره، ۲) قسم از سمارق کوهی.

ستوغ(stoǧ) نر.م. زمخت، سخن زشت.

ستومان(stumā́n) ص.نر.م. مانده وخسته.

ستومانول(stumānawál)مص .مت.مانده وخسته کردن

ستومانی (stumaní)بنځ .م. مانده کی ، خسته کی.

ستومانېدل(stomānedə́l) مص .ل. مانده شدن ،خسته شدن.

ستون(stūn) نر.م. (ج. بازکشته . معطل.

ستونزه.(stūnza) بنځ.م. تکلیف

ستونی(stū́nay) نر.م. حلق، گلو.

ستونی ستغ (stūnay stáǧ) نر.م. تخته بر پشت ، پشت بر زمین .

ستوی(stáway) نر.م. (ج ستوي) تنها، یک .

ستي (satí) ص.نب. سوخته.

ستېدل (satedə́l) مص.ل. از قهر فرو نشستن، راضي شدن، صلا شدن.

ستټ(saṭ) ص. نر.م. ج. ۱) تباه و برباد،۲)سندان آهنگر، ۳) ماش پخته، ٤) کنده چوبیکه سندان در ان نصب میکند.

ستټکوری(saṭkū́ray) نر.م. (ج ستټکوري) ۱) چکیده گی نان در تنور، ۲) غولک چوب، ۳) بیخ و بنیاد، ٤) خانه خراب، ٥) پژمرده و خشک شده، ٦) چوب نیم سوخته.

ستټول(saṭawál) مص.مت. تباه کردن، از بیخ کشیدن.

ستټه(sáṭa) ٤) بنځ.م. (ج. ستې) ۱) اساس، بن، بیخ، ۲) عماد، ستون، ۳) کنده درخت، ٤)قاعده .

ستېدل(saṭedál) مص.ل. تباه شدن.

سځه (sac ə́) ص.نب. سوچه .

سخ (sax) اد. خوشا ، بخت، زهی

سعادت.

سخا (sxā) ص.نب خراب، گنده، پوده.

سخات(sxāt) نر.م. اسقاط مرده.

سخت(saxt). ص.نر.م .۱) محکم و متین، ۲) کار مشکل، ۳) بخیل و ممسک .

سختول(saxtawál) مص.مت. مشکل کردن .

سختپدل (saxtedál) مص.ل. مشکل شدن .

سخر(sxar)نر.م.(ج سخران) خسر.

سخرگنی(sxarganáy) بنخ.م. خسرخیل .

سخره (sxára) بنـــــخ.م. (ج.سخرې) ۱) ســـــخت شده ۲) ریسمان پلکش.

سخره غوته(sxərağūṭa)بنـــخ.م. (ج سخرې غوټې) کورگره.

سخکی(sxakáy) نـــــر.م. (ج.سخکي) چوچه گاو، گوساله خورد.

سخوندر(sxwandár) نـــر.م. (سخوندران) گوساله کلان.

سخوندرکی(sxwandarkáy) نر.م. گوساله خورد.

سخه (saxa) بنخ.م. کینه ،انتقام.

سدوزي (sadozí) نر.م. نام طایفهء مشهور ابدال و درانی است که احمد شاه بابا.نیز طایفهء سدوزی بود.

سربانده(sarbāṇda) بنـــخ.م. (ج سربانډې) چرمینه قلبه کشی.

سربیره (sarbéra) بنـــخ.م. ۱) بالا، بالاي چیز، ۲) علاوه.

سرپټه (sarpáṭa) بنخ.م. (ج سر پټې) زن باکره و مستوره.

سرپریکړی(sarprekáṛay) ص.نر.م. سربریده.

سر په سر(sarpasár) ق. ۱) مساوی در مقدار، برابر، ۲) مقابله.

سرپښتی(sarpaṣtáy) بنخ.م. سرسینه.

سرپوښ(sarpúṣ) نـــر.م. (ج سرپوښونه). سرپوش .

سر تر پایه (sartərpāya)ق. از اول تا آخر، تا آخر.

سر ترونی (sartaṛūnay)نر.م.
سر بند، عصبه، دسما لپکه به آن سر مي بندند.

ستربدل (staredál) ۲مص.ل.
بزرګ شدن.

ستړی (staṛáy) ص.نـــــــر.م.
(ج. ستړی) مانده .

ستړیا (staṛyā) بنـــــــځ.م.
(ج. ستړیاوې) مانده ګی.
خسرخیل ها .

سر تمبه(sartambá) ص.نب.
ضدی.

سر تمبګي (sartambagí)
بنځ. م. ضدیت.

سرتېر (sartér)ص. نر.م. شخص شجاع، سر باز.

سرتېری (sartéray) ص.نر.م.
شجاعت، سربازی.

سر تیټی (sartíṭay)ص.نر.م. سر خمیده، خجل و شرمنده، بي همت.

سر چینه (sarč iná) بنـــځ.م.
۱) سرچشمه. ۲) کارېز.

سرخوړلی (sarxwaṛálay)
نر.م. سر خورده، هلاک شده.

سرخوږی (sarxwāzáy) نر.م.
سر دردی.

سر خېل (sarxél) نـــــــر.م.
سرکرده‌ء قوم.

سرزوری (sarzóray) ص.نر.م.
(ج. سرزوری) سرکش، نا فرمان.

سرغړول (sarğaṛawál)
مص.ل. بغاوت کردن، باغی شدن.

سرغندی (sarğandáy) نر.م.
(ج. سرغندیان) شخص بزرګ خانواده ، کلان قوم، کلان فامیل، خان.

سرکښ (sarkáṣ) ص. نـــــر.م.
۱) باغی، سرزور، ۲) شاز.

سرکښی(sarkáṣ ay) ص، نر،
م. سر زور، باغی.

سرکوزی (sarkūzay) نر.م.
۱) خنزیر.

سرکول (sarkól) نر.م. سرخانهٔ چلم .

سرکوندی (sarkonḍáy)
نر.م. سر ملاق.

سرګړی (sərgáṛay) نر.م. اذخر،

یک نوع گیاه خوشبو است، که در کوهها میروید و خوراکه حیوانات میباشد.

سرلوړی (sarlwáṛay) ص.نر.
م. سر بلند.

سرویږدی (sarwézday)نر.م.
بالبنت.

سرویل (sroyál) مص.مـــــت.
سائیدن، مالیدن کیک و امثال آن.

سړه(sára) بنخ.م. پارو، کود.

سړه (sará) اد. با هم یکجا، همراه، ازهم، با یکدیگر.

سړه (sará)ص.نب. ۱) اعلا، نمبر اول. ۲) گاویکه در قلبه آموخته شده باشد.

سړه زر (srázar) نر.ج. طلا، زر سرخ.

سړه بونې (srabúṇe) بنخ.م. چرمینهء قلبه.

سړه غاړه (sraǧáṛa) بنـــــخ.م. مری.

سړبن (saṛbán)نر.م. نام طایفهء از افغانها است.

سړوبی(saṛobáy)نـــــــــر.م.
(ج. سړوبی) سرد آبه، آنجوری گلی.

سړول (saṛawál)مص.مت .
خنک کردن ، سردکردن.

سړی (sáṛay) نـــــر.م.(ج سړي)
آدم، ا نسان۲) مجازاً نوکر، ملازم شخص اخلاقی.

سړیتوب (saṛitób) نر.م.
آدمیت، انسانیت

سړیچن (saṛeč án) ص.نر.م.
خنک خور.

سړیخور (saṛixór)ص.نر.م. آدم خوار مجازاً بسیار حارص، و ممسک.

سړیدل (saṛedál)مص.ل. سرد شدن، خنک شدن.

سړ(sa ẓ) ق. امسال .

سړکال(saẓkál)نر.م. امسال .

سړمه (saẓmá)بنـــــــخ . م.
(ج. سړمې) سوراخ بینی .

سزنی (sazanáy)ص.نـــــــر.م.
(ج سزني) امسال.
سسکوره (soskóra)بنځ.م.
سنګلاخ.
سکاره (skāra) نر.ج. ذغال.
سکروټه (skarwáṭa)بنځ.م.(ج.
سکروټي) قوغ ، اخګر.
سکړک (sakṛák)مص.مت.نان
جواری.
سکښتل (skaṣtál) مص. مت .
برش کردن ، قیچی کردن تکه وغیره.
سکنی (sakanáy)ص.نر.م. اعیاني.
سکنېل (skaṇál)مص.مت. برش
کردن، قیچی کردن.
سکو (sko)بنځ.م. شاخی خرمن
بادی.
سکور (s kor)نر.م. ذغال.
سکه (segá) بنځ.م. (. سکې) نوعی
از آهوی کوهی.
سل (sal) عد. صد.
سلایي (salāyí) بنځ.م. ۱) میل
سرمه، چوب سرمه. ۲) نوعي از حشره.
سلګون (salgún)نر.م. نوټ
(۱۰۰).

سلګی (salgáy)بنځ.م. فواق،
هکهک.
سلم (salám) ص.عد .صدم
سلواغه (salwāğá) بنـــــځ.م.
(ج. سلواغې) دلو.
سلیز (salíz) نر.م. صدی (۱۰۰)
سلیمانخېل (salaymānxél)
نر.ج.یکی از طایفه افغانها.
سمځ (smoc) بنځ.م. (ج.
سمځې) سمچ، غار کوه.
سمدستي(samdastí)ق.بلا تأمل
فوراً..
سمدلاسه (samdalāsa) ق.
۱) بلا تأمل ۲) سردســــــــــت ،
۳) پیـــــاپی،مسلسل .
سمسور (samsór) ص.نر.م.
ج. تروتازه، بهار و خرم.
سمسورول(samsorawál)
مص.مت تر و تازه کردن ګل ها و باغ
سمسوربدل (samsoredál)
مص. ل. سر سبز و خرم و تر و تازه
شدن باغ و ګل ها.
سمښت (samáṣt) نر.م.برابری،
تنظیم.

سمول (samaw) مص.مت.
درست کردن ، راست کردن.

سمون (samūn) نر.م. انتظام، تصحیح، برابری.

سمبدل (samedál) مص.ل.
راست شدن ، درست شدن ، برابر شدن

سنئله (sənzála) بنخ.م. سنجد.

سندرغاړی (sandarğāṛay)
نر.م. خواننده، ترانه گوی، آواز خوان .

سندره (sandára)بنخ.م.
(ج. سندړي) ترانه، نغمه .

سندا (sanda)نر.م. (ج.سندایکان)
گاومیش نر،۲) مجازاً شخص فربه و تنبل .

سنی (snəy)بنخ.م. ج. سر دوز .

سوب (sob) نر.م. حاضر، منتظر.

سوبتیا(sobtyā) بنخ.م. کتاب حاضری.

سوبمن (sobmán)ص.نر.م. ج. فاتح، مظفر.

سوبه (sóba)بنخ. م. ۱) فتح، ظفر ۲) ارام، راحت.

سوپره (suprá) بنخ.م.
(ج سوپړي) مقعد.

سوتره (sutrá)ص.نب. پاکیزه، پاک .

سوتی (soṭaý)نر.م. (ج.سوتي)
۱) چقماق،۲) چوب ضخیم نیم گز، ۳) کنایه از عضو تناسل.

سوچه (suč á)ص.نب.
بي غش، خالص.

سوئند (swaǰánd) ص. نر. م.
سوزنده.

سوئول (swaǰawál) مص.مت.
سوختانده .

سودمن (sūdmán)ص.نر. م.
فایده من .

سوده (sóda)بنخ. م. تسلي، اطمینان.

سودر (soḍár) نر.م. خنزیر مجازاً گاو کاهل، انسان غیر مهذب.

سور (sūr)ص.نر.م.
(ج.سره) ۱) سرخ، قرمزي،۲) گرم وداغ و سوزان،۳) راز و کیفیت مخفی، ٤) مجازاً شخصیکه به غضب آمده باشد.

سوراړ (sūráṛ)نر.م. دشت خشک و سوزان.

سوراغزی (sūraǧzáy) ص .نر.م. نوعی است از خار.

سوربخن (sūrbaxán) ص.نر.م.
ج. سرخ مانند، مايل به سرخي.
سور بونې (sūrbūṇay)نر.م.
سرخينه، سرخ رنگ.
سورلنډی (sūrlanḍáy) نر.م.
(ج. سور لنډې) شغال.
سورلی (swarláy) نر.م. سواری.
سورمل(sūrmál) نر.م. گياه آتشک که در ريگستان مي روید و خار کلوله دارد.
سورنی (surṇáy) نر.م. ۱) چلم خوردیکه از چوت بسازند؛ ۲) سورنا.
سوری (súray) نر.م.
۱) سوراخ، شگاف؛ ۲) حريص.
سوړ (soṛ)ص.م. (ج. سړه) سرد، مجازاً انسان يا حيوان کاهل.
سوړ باد(soṛbā́d) نر.م. ۱) باد سرد، ۲) کنايه از غم و مصيبت.
سوړسک (soṛsə́k)نر.م. نان جواری، ډوډۍ.
سوړه (sūṛa)بنځ.م. ۱) غار، ۲) مرض باد خورک.
سوزل (swazə́l)مص. مت سوختاندن.
سوزول (swazawə́l)مص. مت. سوختاندن.
سوزېدل (swazedə́l)مص.ل. سوختن.
سوغات (sawğā́t) نر.م. (ج. سوغاتونه) تحفه، ارمغان.
سوک (suk)نر.م. (ج.سوکونه) مشت (درحال ضرب) .
سوګړ (sogə́ṛ) نر.م. بخيل، ممسک.
سوکړک (sokṛə́k)نر.م. نان جواري، وګ. سوړسک.
سوګړ (sogə́ṛ) نر.م. ممسک.
سولول (solawə́l) مص.مت. زدودن، سائيدن.
سوله (sóla)بنځ.م. (ج سولې) صلح.
سولېدل (soledə́l) مص. ل. سائيدن، زدوده شدن.
سونګېدل (songedə́l)مص. ل. در بيني گريه کردن،و غون غون کردن
سونهول (suṇawə́l) مص. مت .

۱) بيني افشاندن ۲) نسوار و غيره در بيني كشيدن.

سوی (sáway)ص.نر.م. سوخته شده.

سوی (suy)نر.م.(ج ســـــــويان) خرگوش.

سهار (sahār)نر.م. صبح، بامداد.

سهارنی (sahāranáy)ص. نر.م. صبح دم، صبح گاهی.

سهیل (sohávl)نر.م. ۱) جنوب، ۲) نام ستاره معروف .

سهیلي (sohaylí) ص.نـــــب. جنوبی.

سیال (syāl) نر.م. همسر، کفو.

سیاله (syāla) بنخ.م. ۱) دم‌راستی ۲) همسری .

سیپی (sipáy) بنخ.م. صدف.

سپت (seṭ) نر.م. دولتمند.

سپځل (seǰál)مص.مت. سوختن.

سیخ (six)نر.م. ۱) راســـــت، مستقیم ، ۲) گنده، پر.

سیخول (sixawál) مص.مت. ۱) نباشتن، ۲) برابر و مستقیم کردن.

سیخدل (sixedál) مص. ل. ۱) پر شدن ۲) راست شدن، مستقیم گردیدن.

سیرلی (serláy)نر.م. (ج سیر لي) بزغاله .

سیسی (sisáy)بنخ.م. پرنده معروف که پرنده دشتي و كوهي خاكي رنگ است که از کبک خورد تر است.

سیلانی (selānáy) نر.م. (ج . سیلاني) سیل بین، تماشا گیر، تماشا چي .

سیلی (seláy) بنخ.م. طوفان باد، باد صر صر.

سیمه (sima)بنـــــخ .م. طرف، منطقه، ناحیه .

سین (sin) نر.م. (ج سینونه)وک سینه

سیمه ییز (simayíz)ص. نر. م. ج. منطقوی، ناحیوی.

ش

ش(šin) نر .م . حرف بیست سوم الفبای پشتو است (ج . شینونه)

شا(Šā) بنځ.م.(ج . شاوې) عقب ، پشت سر.

شاباز (Šābáz) نـــــــــرم ، (ج شابازونه)[1] زلف بافته ، دوطرفه رخسار زن که بعضی بر آن طلا و غیره نیز دوخته باشد ؛[2] چوب مخصوص.با آن رباب مي زنند.

شاپه شا(Šāpəšá) ص. پشت به پشت.

شاپیانګه(Šāpyáṅga) بنځ . م . پنیر مایه. (نبات).

شات (Šāt) نر . ج . عسل .

شاتره Šātará) بنځ . م . ګیاهی معروف است که برای دفع بخار بکار میبرند و آنرا (پاپړه) نیز میګویند.

شاتنی (šātanáy) نر . م . عقبي .

شاتوری (Šātór ay)ص . نر . م . (ج شاتوري) حیوان بی جل و لچ .

شاخل(Šāxál) نر.م. حبوبات وعلف معروف خوراک ګاو ها است.

شاربل(Šār bál) مص . مت . دوغ زدن ، حرکت دادن مایع در چیزی .

شارو (šāró). بنخ . م . میـــــنا (پرنده)

شار یکر (šārigár) نر . م . شاعر یا غزل خوان مخصوصیکه در جمعیت غزل میخواند .

شارِ (šāṛ) ص . نر.م.بي حاصل ، ناتراش، تنبل.

شاړه (Šāṛa) ص . بنـــــخ . م . ۱)، زمین با یر وبنجر ، (ج) شـــاړې).

۲) بلندی لب بام .

شاړې واړې (sāṛ ı wāṛi) ص . نب . سست و کشال ، بی نظم و بی حاصل .

شازه (Šāzá) بنخ . م . تحته سنگ (ج) شازې).

شاکاسه .(Šākāsá) بنخ. م . کاسه کلان ، (ج.شا کاسی).

شاکړوپ(Šākṛóp) ص . نر . م. کوز پشت (بنخ. شا کړوپه)

شاکوم (Šāgūm) نر . م . تفاول ، نیک فالی.

شاکی (šāgáy) بنخ . م ۱) تپه کوه ، دامان کوه ؛ ۲) مقبره .

شال(.Šāl) نر . م . چا در پشمی زنانه.

شالی (šāl máy) بنـــــخ . م . ۱)) مهره های که زنها به دور استین میدوزند ۲) نوعی از چین دوزی.

شالوری(šālóray)نـــــر . م . طرف پشت ،عقب .

شامت (šāmát) نر . م . بخت طالع .

شامتوره (šāmatóra)بنخ . م ، قره قوش . (ج شا متورې) .

شامی(šāmáy)بنخ . م . قبر ، تابوت مرده .

شان (šān) نر . م . طور ، آسا ، مانند .

شانتی(šānṭáy)بنخ . م .سد آب ، پایه که در بند آب میا ندازد تاآب بسته شود وبالاتر اید .

شانه وانه (šānawāná)ص . نب . خرامان ، چمیده .

شاوخوا .(šāwuxwá) ق . کردا کرد.

شبری(šabaráy)نر . م . شبکور . (بنخ . شبرۍ)

شپارس (špāṛás) ش . شانزده .

۱۶.

شپږ (špaz)نر . م . شش ، عدد (۶).

شپږه زی.(špazdázay) نر . م . تفنگ . شش تیره . تفنگ شش تکه .

شپنکی (špankáy) نـــر . م . چو پان بچه .

شپول .(špol) نـــــر . م . ۱) هاله ؛ ۲) نغول ، اغل ، احاطه.

شپول غالی (špolğálay)نر . م . جای ارام گوسفـــند ان که انـــرا (گاچ ، گاش) نیز میگویند .

شپون .(špūn). نـــر . م . شبان (ج) شپانه.

شپه (špa) بنځ . م . شب .

شپیته (špetá) ش . شصت . ۶۰ .

شپیلی(špeláy) بنځ . م .توله . نی زبانه دار.

شتمن(štamán) ص . نر . م . ج . دارندهٔ دولتمند ، سر مایدار .

شته ۱)(Šta) نر.ج . هستی ، جایداد .

شته۲) (Šta) ق . هست .

شته۳) (Šaṭa) بنځ . م . غوزه جواری پوست ناشده (ج شتی).

شخړه (Šxáṛa)بنځ . م. جنجال . کشاله ، دعوٰی.

شخوند .(Šxwand) نر .م. نشخوار.

شدیاره (šidyāára) بنـــځ .م. (شودیاره) شدیار.

شدل(Šadál) ص . نـــــر .م. . ۱) خوشه بي بارۍ ۲) ناتراش و نا خراش ، ۳) مج . بي تهذیب.

شربل(Šarbál) مـــــص . مت ۱)جک زدن، ۲) جنبانیدن بیضه به غرض چوچه کشی.

شرپهار.(Šrapahār) نر . م. آواز مسلسل خوب ،خمچه ها ، قمچین وغیره.

شرمښ(šarmáṣ) نر . م .گر گ کلان.

شرمښکی(šarmaṣkáy) بنځ . م. چلپاسه.

شرناک (šarmnāk)ص . نر . م . حیاناک.

شرمول(Šarmawál) ص .مت. خجالت دادن.

شرمبدل (šarmedál) ص، ل.

خجل شدن.

شرنگ (Šṛang) نر . م .آواز زنگ و رباب،آواز با هم خوردن فلزات.

شرهار(.šarahār) نر .م.صدای اب جاری.

شری (šáray) نر.م. سرخکان.

شرعیت (šariát) نر.م. شرع ، قانون دین اسلام.

شړ(Šaṛ) نر .م.ا) نا تراش ، بی استفاده،۲) قسمی از نی جنگلی پر مغز، ۳) بی حاصل، بی اثر.

شړپ (Šṛap) نر . م . آواز ریختن آب.

شړپول (srapawál) مص ، مت شور دادن آب، چپه دادن آب درظرف.

شړشم (Šaṛšám) نر . ج.

۱)شرشم ، شرشف،۲) تیل شر شم.

شړک(šṛak) نر.م. اوازدن باقمچین ،قفاق وغیره.

شړل (saṛál) مص . مت . راندن .

شړومبی (šṛombé) بنځ . م . دوغ .

شړه (šáṛa). بنځ . م . زمین با بر ولامزروع . ج شړې .

شړی(šaṛáy) بنځ . م .

۱) شا لکی ؛ ۲) چپن پشمی محلی.

شړبدل (šaṛedál) مص .ل . شدن

۱) څاره شدن ؛ ۲) پوسیده ، ۲) بایر شدن.

شستی(šastí). نر . م . کل داودی.

ششنا (šišnā́) نر . م . شاهین اسپ، آواز اسپ .

شغ (šəǧ) نر . م . صدای مر می تفنگ، واواز پرش مرغ تیزپرو امثال ان.

شغالي (šaǧālí) ص . چیزی کم اصل وبدل وزر دالوی خسکی.

شکارل(skārál)مص . مت . برغلا نیدن ،تحریص .

شکاونه(škāwáṇa)بنځ . م ۱) دزدی ، بطور فریب از کسی چیزی کرفتن، ۲) بریدن .

شکرانه (šukrāná)بنځ . م . ۱) نذرانه (؟)

شکره (šakára) بنځ م . قند سیاه میده که مخصوص ساخته میشود .

شکری (škarə́y)بنخ.م.یک نوع سبد بوریا یُی .

شکمن (škakmán)ص . نر.م .ج . متردد ، شکی.

شکنه(škaná) بنخ . م . پیاوه . (ج.شکنې)

شکور (škor) نر.م .شکور .

شکون (škūn) نر . م . جیره .

شکول (škawə́l)مص . مت . کسیختا ندن ، کندن .

شکېل(škel.) نر . م . پای بند حیوان حالت وطرز حیوانیکه به دو پای بسته باشد.

شکلن (šəglán) ص . نر . م . ج.ریگدار.

شکون(šugūn) نر . م . فال نیک ویا بد .

شکه .(šəgə) بنخ . م . ریگ .

شل (šəl)ش . ۱) بیست، ۲) (شل کول) کنایه از :کار را تا در جه اخیر رساندن : šəl!شخص ویاحیوانیکه دست وپای آن بی حس واز کار مانده باشد، ۲) نردبان ، زینه؛ ۳) گوسفند یکه به خانه مرده ببرند .

شمکور(šamkór) نر . م . شب کور .

شمله (šamlá) بنخ . م . شف دستار وحاشیه چادر وغیره .

شمونکر(šamūṭgár) نر.م . غیبت کننده ؛ نمام .

شموخه (šamūxa)بنخ . م . (ج شموخی) شاماق.

شمه ۱)(šáma) بنخ . م . شمع ، شم .

شمه۲)(šə́ma) بنخ . غژدی سیاه که از پشم سیا ه بزساخته شده باشد .

شمېر (šmér)نر . م . حساب .

شمېرل (šmerə́l) مص . مت شمردن ، شماریدن ، حساب کردن .

شناخته(šnāxta) بنخ . م . لوحهٔ ایستاده شدهٔ قبر .

شناز (šnāz) نر . م . مشک آب بازی .

شنالغه (šnālğa) بنخ . م . خمیر نا رسیده .

شناوی (šnāwáy) بنځ . م .
دوغ ابکین .
شنبه (šanbá)بنځ .م .شنبه،روز بعد از جمعه .
شنتی (šanṭáy) بنځ . م . سنګ کاری لب زمین در ساحل دریا .
شندی (šandáy)نر . م .
نوع از ګل لاله .
شنډ .(Šand) نر . م . بی ثمر بی حاصل.
شنډول .(Šandawál) بنځ . م . عقیم ساختن ،بی ثمر ساختن.
شنقار .(Šanqár) نر . م . نوع از باز است.
شنکاړه .(Šankāṛa)ص .بنځ . م. زمین سنګلاخ.
شنګ(Šang) نـــــــــر . م.
۱) آواز خفیف ، ۲)چیز کم و اندک .
شنګرک(Šagrák) نـــــر . م.
عناب .
شنګړه(Šangáṛa) بنځ . م. زنی که بدون رضای اولیای باکس بګزیزد.
شنګوړی(Šangūray) نر . م .
بوته خاکی رنګ کوهی است که برای دفع اسهال به کار میبرند .
شنل (Šanál) مصـــــــت ، مت ؛ ۱) کاویدن ؛ ۲) تار تار کردن پشـــــم و غیره.
شنه.(Šna) نر . ج. علف ، ګیاه ، نباتات .
شنه توخله (Šnaṭūxála) بنځ . م . ق. (ج . شتی توخلی).سیاه سرفه.
شنه خړه .(šnaxáṛa) بنځ . م ق . وقت سفیده دم .
شل (šal) نر.م. شخص ویا حیوانیکه دست وپای ان بی حس واز کار مانده باشد.
شلت (šlat) ص.نر.م.سست وکاهل (بنځ) شلته (بنځ.ج) شلتې.
شلخی (šalxáy) ص.نر.م. تفنګ دیسی که درکارګاه دستی ساخته شده باشد.
شلخورکه(šalxoráka) بنځ .م. سوسمار ، (ج. شلخورکې) .
شلغټ(šalǧáṭ) نر.م. چیز بدقواره وبی نظم (بنځ) شلغته)(ج) شلختی).
شلول (šlawál) مص.مت پاره کردن.

شلګی (šalgáy) نر.م. (ج.شلګي) سرنیزه خورد.

شلم (šlam) نر.م. بارکشال وسست بسته شده.

شلم (šləm) نر.م. بیستم.

شلند (šland) نر . م . تنومند و فربه .

شلول (šlawál) مص.مت. کسیختاندن.

شلومبه (šlumbá) بنخ.م. ج. دوغ ودُرد مسکهٔ اب شده.

شله۱) (šalá) بنخ . م . پرده چرب زپرپوست کوسپند وغیره .

شله۲) (šalá) ص. نب. چشم سفید.

شله۳) (šála) ص. نب . بیست ،بیستم.

شلېدل (šledál) مص .مت پاره شدن.

شلېدل (šaledál) مص .مت شل شدن، فلج شدن.

شلیل (š(a.ə)líl) نر.م. نوع از میوه که به شفتالووزرد الو مشابهت دارد.

شم (šam) معاون فعل ، صیغه مفرد متکلم .

شماخه (šamāxa) بنخ.م. شماق . (ج. شماخي)

شماخی (šamāxáy) بنخ.م. شمه چای .

شمار (šmār) نر.م. حساب. شمردن ،حساب کردن.

شمارل (šmārál) مص.مت.

شمال (šamál) نر.م. ۱) سمت مقابل جنوب ۲) باد.

شمپانزی (šompānzáy) بنخ .م. شادی ،انسان نما.

شمټه (šəmáṭa) بنخ.م. بازی اطفال

شمزی (šamzáy) بنخ.م. ج. ستون فقرات.

شمشاد (šamšād) نر.م. درخت بلند کوهی که برګهای ګرد دارد نام یک کوه بلند است که درتورخم موقعیت دارد.

شمشتی (šamšatáy) بنخ .م. سنګ پشت.

شنه زرغونه (Šnázarğūná) بنخ. م .قوس قزح.

شنه لوخره (Šnálūxaṛa)
بنخ . م . (ج.شني لوخړي) دود غليظ .
شنی (Šánay) نر . م . ۱) خسک و کنه مرغهای خانگی و غیره طیـــور ۲) خسسار (نام مرض است)
شنیلی (Š nelay) نر . م . سبزه ، زار سبزه.
شنړ (Šaṇ) ص . نر . م ۱) مست ، ۲) شاهین اسپ .
شنول (Šaṇawál) مص . مت . ۱) حرکت دادن و جنبانیدن شاخ درخت ۲) به شاهین آوردن است .
شواخون (Šawāxūn) نـــر . م. جگر خون ، جگر خونی .
شوبله (šóbla) بنـــــخ . م. (ج.شوبلې) ۱ خزنده هزار پا ، گوش خزک ۲)تانک جنگی .
شو تتی (šawtatáy) نر . م. سنگ پشت.
شوتله (Šawtála) جن . شفتل ، شبدر .
شوخون (šawxūn) نر . م. شبخون ، شبخون.
شوده (Šodá) ص .نر.م .کم عقل ، ساده لوح .
شودی (Šodé) جن . شـــــیر.
شودیاره (Šidyāra) بنـــخ . م. زمین قلبه شده.
شور (Šor) نـــــر . م . غوغا .
شورش (Šoráš) نر . م . اغتشاش .
شورکی (Šorakáy) بنـــخ . م. مینا .شارو .
شورماشور (Šormāšór) نر . م غالمغال .
شوربدل (Šoredál) مـــص . ل . فرسوده شدن . شیفته شدن ۲) ریختن آب و غیره .
شورپور (Šurpúṛ) ص. نـــر . م . ج .مردار ، نا جنس.
شورګی (Šorgáy) نر . م . اونګ هاونګ . هاوند .
شورول (Šurawál) مص . مت . ۱)شارانیدن ۲) شیفته کردن ، فرسوده کردن .
شوغه (Šūğa)بنخ . م . ۱) مو های درشت ، و راست ۲) چپن .
شوغبدل (Šūğedál) مص . ل . کج شدن ، منحنی شدن.

شوکاره (Šūkā́ra) بنـــخ . م .
(ج . شو کاري). خرا ش ناخون
شوک پوک (šūkpū́k)ص.
نر . م . تکه تکه وبریده .
شوکمار (šūk mā́r) ص . نر .
م . (ج.شوکماران) راهزن ، قطاالطریق.
شوکه (šū́k a) بنـــخ . م .
دزدی ، رهزنی.
شول۱) (šwal)مص . ل . شدن
شول۲) (šul) ص . نـــر . م .
سخت، چیزی درشت .
شولګره.(šolgā́ra) ص . نب .
زمین شالیزار .
شوله(šóla) بنخ . م .(ج.شولې)
شالی.
شوم (šūm)ص . نر . ج . بخیل
کرسنه مانده .
شومړی (šumṛé) جن. دوغ.
شومه (šū́ma) بنـــخ . م.
۱) خیرات شب اول مرده، ۲) پاسي از
شپ، ۳) مقدار خوراکۀ یک وقته .
شومه دم (šūmadā́m)نر . م.
نصف شب ؛ شب هنگام.

شونتی (šonṭā́y) بنخ . م .
چراغ چوب .
شونډور(sundawā́r)ص . نر .
م . ج .شخصیـــــکه لب های کلفت
وضخیم داشته باشد .
شونډه (šúnḍa)بنـــــخ . م.
(ج.شونډې) لب .
شونی (šū́nay)مف . نر . م .
شدنی ، ممکن .
شهو(šahó) بنخ . م . محبوبا ،
معشوقه .
شیاځه (šyā́za)بنخ . م . تخته
سنګ ،سنګ پهن .
شیبه (šebā́) بنخ . م . لحظه ، دم .
شیتۍ (šiṭā́)بنخ . م . غوزه جواری
پوست ناشده .
شیدې (šidé) جن . شیر .
شیرازه (širā́za) ص . نب . تازه.
شیراک (širā́k) نر . م . لحاف .
شیشکه (šišā́ka) بنخ . م .بلای
مشهور.
شیشکی (šišgáy) نـــــر . م .
خارپشت .

شیشنی (šišnáy) نر . م . اواز اسپ .

شیکړه.(šigáṛa) بنځ . م . باران تند .

شیکړه.(šigáṛa) بنځ . م . زن شوهردار که از شوهر خود کریخته باشد.

شپله (šelá) بنـــځ . م . مجرای سیل ، شیله معروف آب و دریا.

شین.(šın) ص . نر . م .۱) رنگ آبی ، سبز ۲) رونیده ، سبز شده.

شین تاغ(Šinṭáğ) نر . م . ماهی خورک .

شین چغزی(Šinčağzáy) بنځ . م . پسته .

شیندل (šindál) مص . مت . پاشیدن ، افشاندن.

شیندی(Šindáy) نر . م. ۱) نوعی از کیاه کوهی اســـت که کل زرد دارد ۲) تخم حبوبات .

شین زیری (Šinẓíray) ص . نر . م .شخص که ریش ماش و برنج داشته باشد .

شین ستر کی(.Šinstárgay)

ص . نر . م .کبود چشم.

شینشوبی(Šinšóbay) نر . م . پودینه .

شین غټ(šinğáṭ) نر . م.حبوبات نیم پخته.

شینکی(Šinkáy) نـــــــر . م . ۱) خربوزه خام و نازک ۲) سنگ مخصوص نرم که آنرا میده میکند و با خاک تابه سازي مخلوط می سازند ۳)چیز سبزرنگ ۴) کاسه کاشی.

شینکلی (šingwálay) نر . م . ۱) سبز کل ، بوته مخصوص است که در پا لیزها میروید وبراي بیاره وتمباکو سخت مضر است ، ۲) سوسنک (گل)

شینلی(šinaláy)نر . م . تازکی ، کیاه سبز وتازه .

شینواري (šinwāri)نر . ج . قبیله از پشتو نها است .

شین والی (šinwálay نر . م . سبز رنگ ، کبودی ، سبزی.

شینی (šínay)نـــــــر . م . (ج.شیني) شپشک ماکیان .

بنس

بنس (ṣin/ṣe) نر.م. / بنځ .م. حرف بیست وچهارم الفبای پشتو است.که درزبانهای فارسی وعربی نیست.

بناپرک (ṣaperák) نـــــر . م

شب ترک ، شوپرک .

بناپیری.(ṣāperáy) بنـــــځ . م

پری .

بناخ(ṣāx)نر م . (ج بناخونه) شاخ

بناخی(ṣāxáy)بنـــــځ . م . ح

شاخی خرمن بادی .

بناد (ṣād)ص . نر. م . ج. خوشنود ، کامیاب.

بنادي (ṣādí)بنځ .م. خوشی ،به مناسبت بعضی مراسم.

بنار (ṣār) نر . م . (ج.بنارونه) شهر ، شار .

بنارو (ṣāró) بنـــــــــغ . م .

(ج بناروکاني) مینا .

بنارواں (šārwál) ص . نر . م .

۱) شهری ، شهروند ؛ ۲) رئیس بلدیه.

بناغلی.(ṣāğálay) ص . نر . م .

محترم بودن ، خوب ، اقا ، جناب ،ستوده صفات.

بنامار(ṣāmár) نر . م . اژدها .

شامار .

بنا نک .(ṣānák) نـــــــر . م

(ج بنانکونه) طبق کلان چوبی.

بنا یست (ṣāyást)نر . م .

حسن ، زینت ، جمال .

بنا یسته(ṣāyəstá) ص . نـــب

مقبول ، حسین ، جمیل ، خوش منظر .

بنایی(ṣāyí) ق : مناسب ، لازم ، شاید ، باید ، بایستی .

بنپه .(Ṣpa) بنغ . م . (ج.بنپې)

پای.

بنځنوک(ṣajunók)ص . نر .

م . ایزک . خنسا ، زنچه .

بنځه (Ṣája) بنغ . م. (ج.بنځې)

زن ، خانم .

بنخ(Ṣax) ص .نر. م .ج . دفن .

بنخول(Ṣaxawál) مـــــص .مت.

دفن.

بنخپدل.(Ṣaxedál) مص . ل .

دفن شدن.

بنیرا.(Ṣirá) بنغ . م .(ج.بنیرا وې)

دعای بد.

بنکار (Ṣkār) نر .م . شکار.

بنکارځن(Ṣkarǰán) ص . نر . م. ج

شکاري . صیاد .

بنکارندوی.(Ṣkārandóy) ص

نب . آشکار ، معروف ، معلوم.

بنکاره .(Ṣkārá) ص.نب . ظاهر ، واضح، آشکارا .

بنکاري.(Ṣkārí) ص. نب .

شکاری ،صیاد.

بنکالو(Ṣkālo) بنخ م . ۱) آواز پای شرفه ۲) سرکوشی.

بنکته (Ṣkáta) ق. پائین .

بنکر.(Ṣk(a.ə)r) نر .م.(ج.بنکرونه) ۱) شاخ گاو و غیره ۲) گلوگک دول آسیا.

بنکری(Ṣkaráy) بنخ .م . سبد .

بنکلا (Ṣk(u ا ā) ي بنخ م .حسن ، زیبائی .

بنکل .(Ṣk ə l) نر . م. بوسه.

بنکلی (Ṣkwálay)ص. نر.م .حسین ، خوبصورت .

بنکنځل (Ṣk a nǰə́l) مص.مت /نر.ج . دشنام دادن ، دشنام.

بنکې(Ṣke) ق . پایان ، زیر .

بنکپل (Ṣkel) ق . پای بند .

بنکپلاک .(Ṣkelā́k) نـــر.م .

استعمار .

بنودل (Ṣodə́l) مص . مت .

نشان دادن.

بنورښ(Ṣorə́ṣ)نر . م . اغشاش ، بي نظمي ، انارشی .

بنورند(Ṣorə́nd)ص . نر . م .

متحرک . جنبده .

بنوروا.(Ṣorwā́) جن . / بنخ . م. شوربا .

بنورول.(Ṣor a wə́l)

مص . مت حرکت دادن، حرکت اوردن جنبانیدن .

بنون.(Ṣow á n) نر.م .ج. زیتون .

بنوول(Ṣowə́l) مص.مت . تعلیم دادن ،نشان دادن .

بنونګری(Ṣungə́ray) نر . م .

بجلک.

بنوونځی (ṣowanǰ á y) نر.م.

مکتب.

بنوونکی (ṣowūnk á y)نر

. م . معلم . استاد ، آموزگار .

بنوونه اوروز نه

(ṣowana awrozə́n a)

تعلیم وتربیه ، میتود درس دادن .

بنوی (ṣway) ص . نر م .ج.بلشم .

بنو یدل (ṣw a yedə́l)مص ،

ل . لغزیدن ، گمراه شدن.

بنه .(ṣə) ص . نـــــر . م . ج .خوب

پسندیدهٔ،خوبی ، نیکی ۲) بلی.

بنه راغلی (ṣarāgláy) نر . م.

پذیرائی .

بنی (ṣay) ص . نر . م . راست ، مقابل .

بنبځه (ṣeǰa) بنـــــــځ . م .

(ج.بنبځې) سیچ .

شبراز (ṣerə́z)ص . نر . م .

تروتازه ،اباد خوشوقت .

بنیښه (ṣiṣá) بنځ . م . شیشه .

بنی ګرز (ṣaygə́rz) امر / ند

(عس) بطرف راست دورخوردن.

بنېګړه .(Ṣegə́ṛa) بنځ . م . احسان،

خوبی ، نیکی.

بنېګنه (Ṣegə́ṇa) بنځ . م . (ج .

بنېګې) احسان ، خوبي ، نیکی .

بنینه(ṣə́ina) بنځ.م. خاشنه

ص

ص(swāt)نر.م. حرف بیست وپنجم الفبای پشتو وحرف چهاردهم عربی‌است .

ص

ض(gdāt) (dwāt) نر.م. حرف بیست وششم الفبای پشتو وحرف پانزدهم عربی است .

ط

ط (twā) (twe) بنځ.م. حرف بیست وهفتم الفبای پشتو وحرف شانزدهم عربی‌است .

ظ

ظ (zwā – zwe) بنځ .م. حرف بیست وهشتم الفبای پشتو وحرف هفده هم عربی‌است .

ع (ɣayn) نر.م.حرف بیست و نهم الفبای پشتو و حرف هژدهم عربی است.

غ

غ (ğayn) نر.م حرف بیست و دوم الفبای پشتو و حرف نوزدهم عربی است.

غاتره (ğātára) ــــــــــ . م (ج . غاترې) قاطر، استر .

غاتول (ğāṭól) نر.م.ج . گل لاله.

غارمه (gārmá) نر . ج. گرمی آفتاب، آفتاب سوزان .

غارکی (ğāṛakáy) بنـــــخ . م.

۱) قطار وزنه گردنی، ۲) زیوریکه زنان و دختران به گردن آویزند.

غاړه (ğāṛa) بنـــــــخ . م. (ج غاړې) ۱) گردن ؛ ۲) گلو ؛ ۳) نغمه، ۴) یخن ، گریبان ؛ ۵) کنار و ساحل ؛ ۶) ذکام.

غاړه غړی (ğāṛağaṛáy) بنخ . م. بغل گیری ، معانقه.

غابن (ğāṣ) نر . م. (ج .غابنونه)

دندان.

غابنوړ(ğāṣəmwáṛ) نر. م . ج ۱) گاو زنبیل، ۲) چارشـــــاخه خرمن بادی، ۳) راکول، ۴) اشکی.

غابنی.(ğāṣay) نر . م. کوتـــل ، ۲) قاش.

غالبوره (ğālbūza) بنـــــخ . م.(ج . غالبورې) زنبور .

غالی ۱)(ğāləy) بنخ . م. قالین.

غالې ۲)(ğālé) بنخ . م . ۱) فریب در بازی، ۲) دروغ .

غامبوری (ğāmbūray) نـــر . م . (ج غامبوري) کومه.

غبرګولی(ğbargólay) نر . م. ماه جوزا ، ماه سوم هجری شمسی.

غبرګوني(ğbargūni) ص . نر . ج/دوګانګی .

غپ (ğap) نر . م . غو غو آواز سګ .

غپل(ğapəl) مص. مت. عف عف کردن سګ .به عف عف آمدن سګ.

غپیدل (ğ(a,ə) pedə́l)مص.ل. به عف عف امدن سګ.

غټ(ğaṭ) ص . نر. م .کلان،بزرګ ، ضخیم .

غچ(ğ(a.o)č) نر . م .انتقام ، عناد .

غځیدل(ğ aǰedə́l)مص . ل. دراز کشیدن ،دراز شدن .

غدی(ğadəy) بنخ . م . ج . دایره و شبخونیکه از طرف یک ګروه بصورت آشکار بعمل آید .

غر (ğar) نـــر . م. (ج غرونه) کوه .

غرامت(ğarāmát) نـــــــر . م. (ج.غرامتونه، غرامات) ؛ تـــاوان ، ۲) قرض.

غرب (ğrab) نـــر . م. آواز دهل ؛ ۲) صدا افتیدن یک شی یا یک چیز وزن دار.

غربین (ğarabín)نزم. تفنګ دهن ګشاده قدیم که ذریعه آن چند عدد ګلوله انداخت میشد .

غرځنی(ğ(a.ə)rcanáy) نـــر.

م.(ج . غرځني) ۱ حیـــــوان کوهی،
۲) بجل بز کوهی.

غرزی(ğarzáy) نر . م.کوهزاد ،
کسیکه در کوه تولد شده باشد.

غرشین(ğaršín) نر . م . ۱) کوه
نشین ۲) یک‌قبیله پشتونها است.

غرغښت(ğ(a،ə)rğáṣt) نر . م.
نام یکی از اجداد بزرگ افاغنه که برادر
سرِ بن بود .

غرمه.(ğarmá) بنځ . م.(ج.غرمې)
چاشت . نیم روز.

غربو(ğrew) نر . م . گریـــــه
گلو گیر . گریه مایوسی .

غراشه(ğuṛāša) بنـــــځ . م.
گرده.

غرانګه(ğaṛáṅga) بنځ .م. گردن
دراز ؛ ۲) صدای‌بلندودراز ؛ ۳) فریاد و
غوغا ۴) آواز شتر .

غرپ(ğṛap) نر . م. جرعه ، قرت.

غرغړه(ğaṛá)ğaṛ بنځ . م. غر غره،
آب کشی.

غرکه(ğaṛáka) بنځ . م. مشک
دوغ ، جک زدن .

غرل (ğ(a.ə)ṛál) مص . مت .
تاب دادن ، تابیدن.

غرند(ğaṛánd) ص . نـــــر. م
پژمرده ، سست .

غروسکه(ğṛūska)بنځ . م. دود
غلیظ و تلخ .

غروله(ğaṛawál) مـــــص . مت.
۱) باز نمودن چشم ، ۲) دور دادن تخم
چشم در قالب چشم.

غرومبیدل(ğṛombedál) مص .
ل. صدا کشیدن شیرو توپ و رعد.

غروندی(ğaṛwandáy) نـــر.م.
قلاده ،کردن بندحیوان ۲) جزم وعلامه
سکون.

غړی (ğaṛá y) نر.م . عضـــــله و

ماهی لک ۲) عضو،اندام ۳) نان روغنی تاوکی چندلای.

غړی (ğarṛáy) بنځ .م. ۱)حلـــــقه کردن۲) دهن کوزه .

غز (ğaz) نر.م.(ج.غـــــــزونه) درخت کز.

غزا (ğazā́) بنځ .م (ج .غزاکاني) جهاد .

غزنی (ğaznáy) نـــر.م.یک ولایت افغانستان است .

غزول (ğazawál) مـــــص .مت. درازکردن .

غږ (ğaz) نر.م.(ج غږونه) اواز،صوت، صدا .

غږول (ğazawə́l) مـــــص. مت. بصدا اوردن ، نواختن۲) به سخن اوردن .

غږیدل (gazeḍə́l) مـــــص. مت. کپ زدن ، سخن کفتن .

غشی (ğə́šay) نر.م .(ج غشي) تیر.

غنبستل (ğastə́l) مص .مت .تاب دادن .

غنبستلی (ğastaláy) ص .نر.م. توانا ، قوی . ۴) تافته، ۳) چالاک، چابک.

غل (ğal) نر.م.(ج .غله) دزد ،سارق .

غلا (ğlā) بنځ .م. (ج.غلاوې) دزدی، سرقت.

غلانځه (ğ u,o)lā́nǰa) بنځ . م. پستان حیوان .

غلاوزه (ğlāwza) بنځ . م .زنبور عسل۲) ماده کا و یکه شیر خود را در وقت دوشیدن در پستان خود نگاه میکند .

غلبیل (ğ(a.a)lbél) نـــــر . م. (غلبیلونه) غربال .

غلجي (ğalji) نر.ج.نام یک قبیله بزرک پشتونها است.

غلمینه (ğalmína) ص . بنځ . م. (ج ، غلمینې) نان کندمی.

غله (ğalá) ښځ .م .(ج .غلې) ۱) حبوباتیکه از آن نان میپزند ،مانند ګندم،جوار، ۲) طعام مطبوخ .

غلی (ğálay) ص.نر. م . ۱)خاموش ، ارام ۲)دزدانه .

غلیم (ğ(a)lím) نر.م .دشمن .

غماز (ğamāz) نر.م.(ج غمازان) شیطان .

غمبوری(ğambūray) نر.م.وګ. غومبوری .

غمجن(ğamj(áə)n) ص.نر.م.ج. غمګین ،اندوهناک .

غم ځپلی (ğamǰaṛəláy) ص . نر.م . بستوه اورده .غمزده .

غمزه (ğamzá) ښځ .م .۱)چشمک ، ۲) ناز، نخره .

غمی (ğaymáy) نر.م .(ج.غمي) نګین .

غندل (ğandə́ l) مص. مت. تقبیح کردن،به بدی یادکردن .

غنم (ğanə́m) نر.م. ج. ګند م .

غنم رنګی(ğan(a)mrárgay) ص .نر.م.(ښځ .غنم رنګه) ګندم ګون، ګندمی.

غنه (ğána) ښځ.م .بته انبوه خاردار .

غنه (ğáṇa) ښځ.م .عنکبوت.

غوا ر ه(ğwə)ښځ .م .(ج.غواګاني) ماده ګاو .

غوابسکی (ğwāṣkay) نر.م.دفه سوزن.

غوایی (ğwāyáy) نر.م.(ج غوايي) نر ګاو .

غوباړی (ğobāṛay) نر.م.خرمګس، مګس ګاو .

غوبل (ğobál) نر.م ۱)جغل ۲) پایمال .

غوبون (ğobūn) ص . نر. م .و ګ . (غوبه)

غوبه (ğobá) ص نر.م. پاده وان، ګاو چران.

غوپه (ğupa) ص نب/نر.م.بنځ .ج غوطه.

غوټه (ğūṭa) بنځ . م. ګره.

غوټه (ğuṭá) بنځ . م. غوټې) حمله.

غوټی(ğuṭáy)بنځ .م. شګوفه ، غنچه ، پنډک ۲) ګلوبند.

غوجل(ğojál) نر. م. ګاو خانه.

غوچ(ğowč)ص. نر. م .ج .چقور ، ژرف.

غوځ(ğ(o.wa)c) ص .نر . م. ج بریدهٔ قطع.

غوځېدل(ğ(o.wa)cedə́l)مص. ل. قطع شدن.

غورچان(ğwarčáṇ)ص . نر. م.ج. انتخاب شده.

غورځنګ (ğorǰáng) نـــــر.م. (ج غورځنګونه) ۱)جوش وخروش ، جست وخیز،۲) طغیان آب ،۳) نهضت، جنبش .

غورځول (ğorǰawə́l) مص .مت. پرتاب کردن ،انداختن.

غورځې پرځې

(ğwarǰepárǰe) بنځ .م.، غیرارادی دست زدن،تپ وتلاش .

غورنیکه (ğo rní́kə) نر.م. پدرپدرکلان .

غوره (ğwára) ص .نب.برګزیده ، پسندیده ، منتخب.

غوره (ğ óra) بنځ .م.(ج غورې) لاف وګزاف ، ګپ وسخن .

غوریاخیل (ğoryāxél) نر.م .ج . قبیله از پشتونهااست که منسوب به سړبن است .

غوړ ۱) (ğwaṛ) جن.روغن ، چرب ۲)تیل.

غوړ ۲) (ğwaṛ) ص.نر.م .حسین و

غولانځه (ğolāñja) بنـــــخ .م .

(ج.غولانځې) وکلـــه . غلا نځـــه .

غولکه(ğoláka) بنـــــخ .م.

(ج. غولکې) کمان سنګچل زدن.

غولن (ğolán)ص.نـــــــر.م.ج.

ترسوٴبزدل.

غولول(ğolawál) مص .مت .فریب

دادن .

غولی (ğólay) نر.م.(ج غولي)

صحن حویلی و خانه .

غولبدل (ğoledál) مص .ل .فریب

خوردن .

غوماشه (ğūmášа) بنـــــځ.م.

(ج غوماشې) پشه .

غومبر(ğūmbár) نر.م.اوازکبوتر

دروقت مستی.

غومبسه (ğūmbásа) بنـــــخ.

م(ج.غومبسې)زنبور.

غومبور ی (ğūbūray) نـــــر.م.

کومه ،رخسار .

غونج (ğ wənj) ق.چـــــملوک

وکلوله .

غونج منج (ğ wánjmənj)

ق.چملوک وپیچیده وکلوله .

غونځول (ğunǰawál) مص. مت

پهلوبه پهلو ګشتاندن به حرکت اوردن .

غونځیدل (ğunǰedál) مص.ل .

حرکت کردن ، پهلوبه پهلوګشتن .

غوندی(ğúnday) نر.م.جـــــوال

دوخانه ئی.

غوندې (ğunde) ق.طور،ما نند .

غونډ(ğwanḍ) نر.م .۱)جماعت ،

با صطلاح عسکری نام یک قطعه معین

است ، ۲)جمع وفراهم ،۳) کلوله

ومدور، پوره کامل.

غونډاری(ğ u nḍāray) نر.م.

کلوله، جسم مدور.

غونډ سکه (ğunḍáska) بنځ .م .

مقبول ، قشنګ وترتازه ، سرمایه دار و پول دار.

غورپ (ğuṛáp) نر.م.قرت ، جرعه، شوپ.

غورول (ğwaṛawə́l) مص.مت. چرب کردن .

غورمال (ğwaṛ a mā́l) ص. نر.م.(ج.غورړه مالان) شخص چاپلوس ، متملق .

غوري (ğwaṛí) جن .روغن .

غوريدل (ğwaṛedə́l) مص. ل. هموارشدن ، کستردن ، شګفتن .

غوز (ğoz) نـــر.م. (ج.غوزان) چارمغز .

غوزار (ğūzā́r) نر.م. افګنده ،افتاده برزمین .

غوزارول (ğūzārawə́l) مص .مت. افتیدن.

غوزه (ğozá) بنځ .م . پله ، ګل پنبه ، دانه دان مدورهرنبات 3) نوعی اززیر ګوشی زنانه است .

غوږ (ğwaz) نر.م. (ج غوږونه) ګوش .

غوږی (ğw a zə́y) بنځ .م . ګوشی تیلیفون ،چهره شکار ، سرګوشی.

غوشايه (ğošāyə́) جن /بنځ .م سرګین ګاوو ګاومیش .

غوښتل (ğūṣtə́l) مـــــص. مت. خواستن .

غوښتن ليک (ğūṣtanlík) نر. م. (ج . غوښتنليکونه)درخواست ، ورقه عرض .

غوښلن (ğwaṣlə́rn) ص.نـــــر.م . ج.ګوشتی ، فربه .

غوښه (ğwaṣa) بنځ .م.(ج .غوښې) ګوشت .

غوغا (ğawğə́) بنـــــــــځ . م.(ج .غوغاوې) شور وغالمغال .

غوغو (ğə́wğaw) نر.م .غوغوسګ .

گوی ، توپ .

غوندک (ğ u ndák) نـــــر.م.

عنکبوت زهردارکه انرا (غوندل) نیز میگویند.

غوندمشر (ğwandmašár) نر.م

ع.رتبه بالا تراز جگړن.

غوندمنډ (gwandmánd) ص.

نر.م.۱)مدور، کلوله، ۲)مجازا فربه،چاغ .

غوندوسکی (ğundūskay)

نر.م. توپ توپ بازی، کلوله .

غوندول (ğ u ndawál) مص.

مت .ا)جمع کردن ، کلوله کـــــردن، ۲) اندوختن.

غونډه (ğwánda) بنځ .م. جلسه اجتماع ، ۲) سنگ ویا کلوخ که به دست زده می شود.

غوندی (ğ ū ndáy) بنځ .م .تپه خاکی.

غوندیدل (ğūndedál)

مص.ل . جمع شدن ــ اجتماع کردن.

غونه (ğūna) بنځ.م .رنگ وچهره.

غونی (ğūnoy) نـــــر.م.موی بدن، پوست بدن .

غوږمینډ (ğwaymánd) نر . م .

۱)جغل کردن گندم به ذریعه گاو، ۲) ازدحام غیر منظم بر پا نمودن .

غویمه (ğway a má)ص. بنځ .

م.ماده گاو نرطلب .

غویی (ğw a yáy)نـــــر.م.

(ج. غوایان) نرگاو.

غه (ğa)ض. مخفف (هغه).

غیرتمن (ğayratmán) ص.نر.م.ج

با غیرت ، غیرتی .

غیږ (ğez) بنځ.م. ۱) کنار ، آغوش ؛ کشتی گیری.

غیور (ğayūr) ص.نر.م.ج. بسیار دلاور ، ۲) با ناموس، ۳)سالک.

ف

ف(fe) بنځ .م.(ج .فی کانې)حرف سی و یکم الفبای پشتوو حرف بیستم الفبای عربی است.

فارغول (fāriǧawál) مص .مت .خلاص کردن .

فکاهي (fakāhí) بنځ . م . مسخره ،مزاح .

فوځ (fawǰ) نر.م.(ج فوځونه) فوج ، لشکر .

ق

ق (qāf) نر.م. حر ف سی ودوم الفبای پشتو و حرف بیست ویکم الفبای عری است .

قلار (qalā́r) ص.نر.م.ج.قرار،ارام.

ک

ک (kā(f,p))نر.م.حرف سی وسوم الفبای پشتو وحرف بیست دوم الفبای عربی است .

کابو (kāb̆ū) ق .نزدیک ، پهلو، تقریبا .

کارغه (kārğə́) نر.م (ج . کارغان) زاغ سیاه .

کارګه (kārgə́) نـــــــــر.م. (ج‌کارګان)و ګ .کارغه .

کاروان (kārwā́n) نـــــر . م . (ج . کاروانون) قافله .

کارول۱)(kārawə́l) مـــــص . مت. ۱) استـــــعمال کردن، ۲) به کار انداختن ؛ ۳) مصرف کردن.

کارول۲)(kārawə́l) مص. مت . پاک کردن و یا کندن جوی.

کاری (kārə́y) بنځ.م. کجـــاوه ، سبدکلان که از خمچه ساخته میشود .

کاږل (kāẓə́l) مص .مت .کشیدن .

کاږه (kāẓə́) نر.ج .کج .

کاسه (kāsə́) بنځ .م .ظرف نان خوری.

کاسه کړب(kāsagṛáb) نر.م. سنګ پشت .

کاسی(kāsə́y) بنځ .م. چـــــرم سنګچل پرانی غوله کمان ، کاسه فلاخن .

کاسیر (kāsír) ص.نر.م .ج.زانی ، بدکار.

کاش (kāš) نر.م.(ج کاشونه) پوش تمانچه ، کمان زین .

کاشکې (kāške) ارمـــان، افسوس .

کاکا (kākā́) نر.م.برادرپدر ، عم .

کاکړ(kākáṛ) نر.م. ج.نام طایفه ازپشتونها .

کال (kāl) نر.م(ج .کلونه)سال .

کالنی(kālanə́y) بنـــــځ .م .ج سالنامه .

کالي (kālí) نر.ج.۱)اســـــلحه ۲)لباس ، پوشاک ، زیور .

کالیزه (kālĭza) بنځ .م .سالګره .

کام (kām) نر.م. (ج کامونه) قوم .

کان(kān) نر.م.(ج کانونه) معدن.

کانټه (kānṭá) بنځ.م. جـــاروب کلان.

کانګه(kāṅga) بنځ.م.قی .استغراق

کانه (kāná) بنځ.م.واقـــــعه غیر مترقب،آزمایش شوم و بد.

کانه (kāṇə́) نر.ج. جمع مـــذکر کوڼ به معنی کر.

کانی(kāṇay) نر.م.(ج کانې)سنګ لشـــــم دریائی ، سنګ کلوله خورد ، ۲) سنګ ترازو،۳)نګین قیمتی .

کاواک (kāwāk) ص.نر.م.ج .۱) سست و چیزیکه در معرض سقوط باشد ، ۲) مجوف.

کاوون(kāwūn) نر . م. نام کوه است در غرب دره الیشنګ و در شرق ولسوالی تګاب موقعیت دارد.

کب(kab) نر.م.(ج، کبان) ماهی ، حوت.

کبا(kabā́) بنځ . م . تحفه که از طرف داماد برای مامای عروس داده میشود.

کبډي(kabaḍí) بنـــــځ . م.(ج . کبډی) بازی معروف است.

کبرجن(kəbarján) ص.نـــر.م.ج .

۱) متکبر ، مغرور ؛ ۲) نا شکر.

کبر (kabár)نر.م. کمند اسپ ، ریسمان لک و ضخیم که به آن اسپها را بسته میکنند.

کبل (kabál) نر.م. کـــــیاه معروف است.

کبله (kabála) ا د. ازین سبب ، ازین لحاظ.

کبلی (kabláy) نر.م. ۱) بچه آهو ، ۲) یک نوع مر ض کشنده اطفال (تیتانوس).

کپر (kapár)ص.نـــــــر.م.بلندی و چقوری ، نا هموار.

کپری (kaparáy) بنـغ . م . استخوان سر، جمجمه.

کپره (kapṛá)بنـغ.م. لباس. رخت.

کپه (káp a)بنـغ . م.کوله ، لقمه کلان.

کپی (kapáy) بنـــــــغ . م . پایزار ، کفش که آنرا پنی نیز کویند.

کپیدل (kapedál) مـــــص . ل. لرزیدن از جهت ترس و بیم و یا از خنک و غیره.

کتاب پلورنځی (kitābpluranáy) بنغ .م. کتاب فروشی.

کتار (katār) نر . م (ج . کتارونه) قطار ، لین مسلسل.

کت بوزی (katbózay) نر.م. پوزبند حیوان.

کتره (katrá)بنـغ.م. ۱) پارچه کوشت و نان ، ۲) طنز با اشاره و نـــــاز سخن کفتن.

کتغ (katáğ) نر.م . سالن.

کتل (k a tál) مص . ل .دیدن نکریستن، ۲) انتظار.

کتنځی (katánǰay) نـــــــر.م. معاینه خانه.

کته ۱) (káta) بنـغ .م. . پـــــالان خرواشتر.

کته ۲) (káṭa) ق . پائین ، زیر.

کټ (kaṭ) نـــــــر.م(ج ،کټونه) چارپائی.

کټاره (kaṭāra) ص. بنـغ ، م. لغتی ، کاویکه در وقت دوشیدن لغتک میزند.

کټ بان(kaṭbā́n) نر.م.بافنده چارپائی.

کټبون(kaṭbūn)نر.م.مُنج چارپائی.

کټپوز(kaṭpūz) نر.م.پوزبند حیوان.

کټ کټ(kəṭkəṭ) نـــر.م.آواز خنده قهقه.

کټ مټ (kə́ṭməṭ) ق. عیـــناً، بعینه.

کټمل(kaṭmál) نر.م. خسک.

کټو (kaṭáw) بنځ.م. دیګ ګلی.

کټوری (kaṭoráy) نر.م. ایاغ ، جام.

کټه(kaṭá) ص.نب. کلان ، جسیم.

کټه ګوته (kaṭagóta) بنځ . م. شصت کته ، انګشت کلان.

کټی (kaṭáy)نر.م۱) چوچه ګاومیش ۲)کاه ماش،۳) چوب ا ندازه کردن شیر.

کټی(kaṭə́y)بنځ . م. دیګ متوسط ګلی.

کټیدل (kaṭedə́l) مص .ل. حرکت دادن ، کوچیدن ۲) تورخوردن.

کټییل (k a ṭeyə́l) مص.مت . ۱) کورپه کردن موی بصورت غـــیر منظم، ۲) قطع کردن شاخچه های درخت و غیره.

کجاوه (kajāwá) بنځ . م. سبد که از شاخچه های نازک ساخته میشود.

کجل(kajál) جن . سرمه که در مسکه حل شده باشد ، دوده چراغ که با سرمه مخلوط میکنند .

کجی (kajáy) ص .نر.م ۱)کج پای، ۲) شخص مخل.

کجیر(kajír) نر . م . ۱) کرګس ، پرنده کلان کوهی۲) دانه که زیر ګلون پیدا میشود.

کچ(kač) نر .م. اندازه.

کچر (kač (ə.́a)r) نر.م. قاطر.

کچکول(kačkól) نـــــر.م. (ج . کچکولونه) کیسه ګدایان به شکل بیضوی ساخته شده باشد که ګدایان در آن چیز های ګدایی جمع میکنند.

کچ ګر (kačgár) نر.م.ج.پیمایشی، نقشه کش.

کچنی(kačnáy) ص. بنځ . م زن فاحشه ، زن بدکار.

کچول(kačawál) مص.مت.

اندازه کردن،گز کردن، پیمایش نمودن.

کچه۱) (káča) بنځ . م. اندازه.

کچه۲) (kačá) ص . نب ؛ ۱) خام، ۲) اصل کم رنگ،۳) منفعل و خجالت کشیده.

کچه (káča) بنځ . م. ۱) انگشت کوچک ؛ ۲) صدای دفع بز.

کڅ(kac) نر.م. زمینکه به ساحل دریا شیله و مجرای سیل نزدیک به دامنه های کوه و یا بین دره کوه بچه و یا دو غندی واقع باشد .

کڅوړه(kac ṛa) بنځ . م. خریطه .

کدو سری(kadūsáray) ص. نر.م.(ج کدو سري) بی عقل آدم بی معنی ، ۲) خالی مغز.

کډبه(kaḍbá) ص.نب. خانه بدوش.

کډله (kuḍéla)بنځ .م.خس پوشک.

کډن(kaḍán) ق . با عـــایله معه، فامیل .

کډو (kaḍ) نر.م.(ج. کډوان) کدو.

کډوال(kaḍwāl) ص. نر. ج .

۱) عایله دار ؛ ۲) خانه بدوش.

کډو سری (kaḍūsáray) ص.

نر. م .و ک .کدوسری.

کډه(káḍa) بنځ . م.(ج .کډې) عایله ، زن منکوحه،۲) کوچ.

کر(kar) نر.م. کشت ، زراعت .

کرار(krāṛ)ص. نر . م . ج . محکم سخت .

کراسته (krāsta) بنځ . م. نمد.

کراکښ (krākáṣ) ص.نر.م.ج. کرایه کش.کسیکه اموال دیگران را در بدل مزد انتقال میدهد.

کربوړی(karbóṛay) نر.م .شلند کوهی.

کربوسکه(karbūska)بنځ . م. پنبه .

کرچ(krač) نر .م. شودیار بیل ، پاي بیل زمین.

کرده(kardá)بنځ .م.۱) قواره ء شکل،چهره ، ۲) کار ، عمل،کار و بار.

کړه(kárṛa) بنځ . م. ۱) سلا لهٔ

نسب۲) نام جمعیت بزرک پښتون که برچند طایفه مشتمل است.

کرل (karál) مص . مت . کشت کردن ، کاشتن .

کرمن (karmán) نر.م.۱) بیخواب شخصیکه از بیخوابی کنکس شده باشد۲) کرمی ، کرم خورده.

کرن (kran) ص . نر.م.ج. لاغر ، نحیف ، ضعیف .

کرندوی (karandóy) ص . نر . م. ج .دهقان ، زارع.

کرندی (krandáy) نر.م. کلندیک سره که نوک آن تیز باشد.

کرنډ (krand) نر .م. منـــجمد، ریم سخت شده و بسته شده روی زخم و دانه.

کرنه (karana) بنځ . م. زراعت.

کرور۱)(kr(o.u)ṛ) عد (ج.کرورونه) ۱۰۰۰۰۰۰ ،ده ملیون .

کرور۲)(kroṛ) ص.نر.م. ج. سخت، آهنین، محکم .

کرونده (karwandá) بنځ. م(ج کرونډې) ۱)کشت ، زراعت ۲) زمین زراعتی ،مزرعه .

کروېزه (karwezá)ص.نب.سست و بی مغز ، بی فکر۲)کاواک.

کره۱) (kara) ص .نب . مرادف کور به معنی خانه .

کره۲) (kəra) بنځ .م. بیل .

کره۳) (karáˊ) ص.نب. خالص صاف.

کره۴) (kara) بنځ . م.(ج کړې) چوری ، نوع از زیورات است.

کره کتنه (karakatáˊna) بنځ . م نقد ، انتقاد ، نقد ادبی.

کرهنه (karháṇa) بنځ . م. زراعت کشت کردن.

کریاب (karyáˊb)ص.نر.م.ج.معطل ، محتاج ، بیکارودرمانده .

کریب (kreb) نر.م.رکاب اسپ .

کریچ (kriˇč) نر.م.کرچ ، نوع ازشمشیر.

کریځ (kariˇj) ص.نر.م.دهقان ، بزرکر.

کریړ (karéˊṛ) ص.نر.م.ج.سنک جغله، نوع ازسنک سفید خیلي سخت ، سنکلاخ .

کریز (kuréz) نر.م.پرریختاندن طیور، استراحت دادن طیور.

کړ (kaṛ) ف.ریشه فعل است .

کړاسو (kṛāsū) ص.نب.۱)چملک، ۲)پوده .

کړاغ (krāǧ) ص.نر.م .ضعیف وناتوان ،۲)زاغ.

کړاو (ka ṛāw) نر.م(ج.کړاوونه) غم واندوه ،زحمت .

کړایي (kaṛāyí) بنځ .م کراهی ، ظرف معروفیکه دران جلبی وغیره میپزند.

کړپ۱) (kṛap) نر.م.اواز افتادن و بهم خوردن ظروف و غیره .

کړپ۲) (kṛap) ق.ناگهان ،فوری، دفعتا.

کړپندوکی (krapandūkay) نر.م ۱)غضروف، ۲)شخص پرگوی.

کړپوز (kṛapūz) نر.م.پوزبند شتر

کړپ وکړوپ (kṛapukṛūp) نر.م.شوروغوغا،صدا حرکت دادن و بهم خوردن ظروف وغیره.

کړپول۱) (krapawál) مص.مت. باهم زدن و حرکت دادن ظروف وسنگها وغیره.

کړپول۲) (kṛapawal) مص.ل. کپ زدن چتی و بی اراده .

کړپه (krapa) بنځ .م.راه لشم ناهموارکوهی .

کړپهار (kṛapahār) نر.م.صوت . ۱)اوازباهم خوردن ظروف و غیره، ۲)اوازمستقل پای انسان و حیوان که درانثنای رفتارکوه وسنگ پیدامیشود.

کړتن (kṛatán) ص.نر.م.ج. پرگوی.

کړس (kṛas) نر.م /صوت ۱)اواز شکستن چوب ،۲)گفتگوی جنگ امیز .

کړسول (kṛasawál) مص .مت. لت و توب باسیلی زدن.

کړشب (kaṛšáb) نر.م .جای عمیق بین دوتپه .

کړشوپ (kaṛšūp) ص.نر.م.ج. بي دندان.

کړکچو (kaṛkačó) نر.م. شور، غالمغال.

کړکی۱) (kaṛkáy) بنځ .م. دریچه، کلکین، روز نه.

کړکی۲) (káṛkay) نر.م.نی قلم، نی چلم.

کړکیچ (kaṛkéč) نر.م. جنجال، لجاجت.

کړکیچن (kaṛkečán) ص.نر .م.ج. ۱) لجوج، ادم لجوج، کج بحث، ۲) مغلق

کړل (kṛal) مص.مت .کردن .

کړنګیدل (kṛangedál) مص .ل اواز با هم خورندن چیزهای فلزی وشیشه ای.

کړنلاړه (kṛ(a.ə)nlā́ra) بنځ. م.پروګرام ، دستورالعمل ، خط مشی .

کړنه (kṛána) بنځ م. کردار ، عمل .

کړوپ (kṛūp) ص .نر.م.ج .منحنی، خمیده.

کړویول (kṛūp a wə́l) مص.مت.خم کردن ، منحنی ساختن.

کړول (kaṛawál) مص.مت. ۱) آزار دادن ، جور دادن ؛ ۲) کباب کردن، بریان کردن.

کړه وړه (kṛə wṛá) نر . ج. ۱) شکل و شباهت، ۲) افعال و اطوار ، کردار .

کړی (kaṛáy) بنځ . م. ۱) حلقه، ۲) کلاوه تار ؛ ۳) سلسله.

کړیچی (kaṛecáy) بنځ . م . کرم جگر حیوانات.

کړیدل (kaṛedə́l) مص.ل. ۱) پریشان و اندوهگین شدن ؛ ۲) سرخ و برشته شدن کباب ، ۳) دور خوردن چیز بروی آتش.

کریغه (kríğa) بنځ .م. صدای مهیب و مخوف.

کریکه (kṛíka) بنځ . م . و ګ کریغه .

کزلاخ (kazalā́x) قزه لاق ، جل.

کزدی (kazdə́y) بنځ.م. غژدی خیمه سیاه کوچیها.

کزل (kazə́l) مص.مت.بدشګونۍ دانستن .

کزلیچ (kazléč) نر.م. کج کردیشی ، کولای.

کزول (kazawál) مص.مت.کج کردن.

کزیدل (kazedál) مص.ل. کج شدن.

کسات (kasát) نر.م انتقام .

کست (kast) نر.م (ج کستونه) بغض، عناد.

کسرمن (kasármán)

ص.نر.م.ج.معیوب ، نقصانی.

کسی (kásay) نر.م.مردمک چشم .

کشاله (kašālá) نر.م.لانجه، جنجال، مسلهٔ پیچیده وحل طلب .

کشر (kašár) ص.نر.م. (ج کشران) خوردسال ،این صفت برای ذوی الغقول استعمال میشود .

کشروپ (kašrūp) ص.نر.م.ج. بی دندان .

کشکارل (kaškārál) مص .مت. تحفیض سگ برای حمله .

کشکودل (kaškodál) مص.مت. کش کردن .

کشکی (káške) ند.افسوس و ارمان .

کشمالی (kašmālay) نر.م.(ج کشمالي) گل ریحان ن،نازبو.

کشوکرپ (kašokrap)

نر.م .۱) کشمکش ، جنجال ،۲) اواز حرکت پای .

کشول (kašawál) مص.مت .

کش کردن ، تمدیدکردن .

کښ (kaṣ) نر.م . ست و سلا .

کښت (kaṣt) زراعت ، کشت ، مزارع۲) قسط.

کښتګر (kaṣtgar) ص.نر.م

بزرگر ، دهقان .

کښتنی (kṣatanáy) ص.نر.م

زیرین، پائین .

کښته (kaṣtá) بنځ.م.اشتق زردالو ، زردالوخشک.

کښل (ksól) مص.مت.۱)کشیدن ، خارج کردن ،۲)نوشتن ،نقاشی کردن ، رسم کشیدن .

کښندی (kṣəndáy) نر.م.

یخمالک.

کښیباسل (kṣebāsə́l) مص.مت.

گرفتار کردن.

کښنول (kṣenawə́l) مص.مت.

نشاندن ، نصب کردن ،توقیف کردن .

کښیوتل (kṣewatə́l) مص .ل .

گرفتارشدن ، به مصیبت دچارشدن .

کک (kak) نر.م۱) ذرهٔ خس، ۲)ساجق،قند سیاه ،۳)نوعی از چوچلی (پرنده) .

ککاو (kakā́w) بنځ.م.درخت مناطق کرم سیر است که تا ۶متر بلندی داشته برگ های ان بیضوی و کلان میباشد رنگ چوب سرخ ان .

ککړه (kákaṛa) بنځ.م (ج.ککړې) جمجمهٔ تالاق سر .

ککړی (kakaṛáy) بنځ.م چوب ضخیمی که بغرض عبوربالای جوی انداخته شود .

ککړی (kakṛóy) بنځ .م.سنګ سانه .

ککړ (ka káṛ) ص.نر.م.ج ۱)اغشته الوده ،۲)فساد پیشه فتنه انګیز

ککوی (kakoy) نر.م. هدهد.

ککوی (kakáway) نر.م. مرغ باران طلبک.

کلپ (kalp) ص.نر.م.ج ۱) زوناسره وسکه ناچل، ۲) منافق، ۳) درموقع مبالغه بمعنی سخت وغیره.

کلکل (kalkə́l) نر.م. شور،غالمغال ، ګفتګو.

کلکول (klakawə́l) مص. مت سخت کردن ،محکم کردن ،قوی کردن.

کلل(kalə́l) مص.مت. اندازه کردن، پیمایش کردن ،تعین نمودن مسافه بین چند چیز.

کلمه (kulmá) بنځ .م. روده.

کلن (kalə́n) و ر . ساله . لفظ منسوب به سال که با عدد استعمال میشود مثلاً اته کلن – هشت ساله .

کلنګ(kalə́ng) نر.م.(ج.کلنګونه) ۱) نذر نغدی و جنس ایکه در اوقات معین سال از طرف اشخاص و اغنیا به مستحقین آن داده میشود ؛ ۲) چیزیکه عروس از خانه پدر به خانه شوهر با خود

آورده و به اقربای شوهر خود تقسیم میکنند.

کلوبسته (klóṣta) بنـــغ . م. ۱) موی غنچهٔ ۲) بیده علفٔ ۳) نوعی از تازیانه .

کله (kə́l a) ق.۱) کی ، چه وقتٔ ۲) گاهی.

کلی(kálay) نر.م. قریه ، ده .

کلیچ (klečˇ) ص.نر.م. ج. سر دوز یا تار سخت تابیده و شخ.

کلیز(kaliź) ور. سالکرد ، جنتری.

کلیوال (kaliwā́l) ص.نر.م.ج. ۱) هم قریهٔ ۲) دهاتی .

کمپار (kampā́r) ص .نر.م. کلال.

کمرغورزی (kamarğwáẓay) ص . نر. م. شخص متوسط العقل .

کم کانی (ka,kanay) ص.نر.م. سنگ مثانه.

کمکی (kamkáy) ص.نر.م.خورد و ریزه.

کملی (kamláy) ص.بنغ.م. زن دعوایی که از بین دو نفر مدعی و مدعی علیه جهت رفع نزاع شان به ثالث داده شود.

کمندری(kamandráy) ص.نر . م. قد پست .

کمیس (kamís)نر.م(ج . کمیسونه) پیراهن .

کنجوس(kanjūs)ص.نـــــر.م.ج . بخیل ، ممسک.

کنځا(kanǰā́) بنغ.م(ج. کنځاوې) دشنام.

کنځر(kanǰaṛ)نـــــــر.م .لحاف.

کنځل (kanǰə́l)نر.ج.دشنام دادن.

کند(kand)نر.م.ژند درویش.

کندغالی(kandğā́lay) نر.م . (ج کندغالي)چقوری.

کندل (kandə́l) مص.مـــــــت. چقور کردن.

کنده (kánda) بنغ .م(ج .کندې) چقوری طویل کم عرض .

کنډ (kanḍ) جن.(ج.کنـــــډونه / ۱) گند ،صمغ عربیٔ ۲)پله خام .

کنډاس (kanḍā́s) ص.نر.م .ج. شخص دندان افتاده، شخصیکه چند

دندان ان افتیده باشد.

کندک (kandák) نـــــر.م.

(ج .کندکونه)۱) یک قســـــمت از رمه گوسفندان ۲) دراصطلاع عسکری جماعت ۳۰ نفری عسکر ۳) پارچه ویا حصه ایکه از کدام چیز جدا شود.

کندکپر (kandkapár) ص .نر.

م. ج . ناهموار.

کندک مشر

(kandakmášar) ص.نـــــر.م.

به اصطلاح عسکری کرنیل .

کنگل (kangal) نر.م. (کنگلونه)

یخ ، منجمد.

کنگو (kangū) جن ، زعفران.

کنگوله (kangolá)بنځ .م. کنگینه انگور ، ظرف خاکی که در آن انگور نگاه میکنند.

کنگی (kangáy) بنـــځ.م. لوحه سنگ قبور که آنرا شنخته نیز سنگ مینه .

کنل (kanál) مص.مت. کندن ، حفر نمودن ،حک نمودن .

کنوبی (kanóbay) نـــــر.م.

شوربائیکه در تهٔ دیگ باقی می ماند.

کنه (kána) اد.حرفسیت که بصورت تاکید و تصدیق موضوع استعمال میشود مثلاً کښینه کنه (بشین نې).

کنه (kaná) بنځ.م. شپش حیوانات .

کنی (kanáy) بنځ.م. ۱) جال گرفتن ماهی ۲) گوشهٔ کرد زمین.

کناوه (kaṇāwá) بنـــــځ.م.

(ج ، کناوې) نعلین چوبی.

کنیدل (kaṇedál) مـــص.

ل. کر شدن.

کوپ (kūp) ص.نر.م.خمیده پشت.

کوپری (kopr áy) بنـــځ .م.ج.

جمجمعه کاسه سر.

کوپول (kūp a wál) مـــص

مت.خم و منحنی ساختن.

کوت (kwat) ص.نر.م (ج کوتونه)

چین ، چملوک .

کوتر (kawtár) نر .م.(ج. کوترې)

کبوتر نر.

کوتره (kawtára) بنځ .م.(کوترې)

کبوتر ماده.

کوتری (kutráy) نر.م.ج.قسمی از بوته ایست که دانه های سرخ دارد.

کوټ (koṭ) نـــر.م.(ج.کوټونه) ۱) قلعه ، حصار، ۲) انبار، ۳) قلعه مستحکم ، قلعه کلان جنګی.

کوټخه (koṭa xa) بنـــځ .م.(ج. کوټخي)اطاق خورد.

کوټګی (koṭgáy) نر.م(ج کوټکي) قلعه خورد.

کوټنی (koṭanə́y) بنـــځ .م .ج حجره خورد ،اطاق خورد.

کوټوال (koṭwā́l) نـــــــر.م. (ج.کو ټوالان)قلعه دار ، عسس.

کوټه۱) (koṭá) بنـــــــځ .م . (ج کوټي) اطاق .

کوټه۲) (kwáṭa) ص.نب . توده،انبار.

کوټه۳) (k oṭá) ص. نب . ناچل، نابکار ، قلب ،ناسره.

کوټی (kū́ṭay) نـــــــــر.م. (ج. کوټي)کره خر .

کوټی (koṭə́y) بنځ .م .قصر .

کوچ (k wač) جن . مسکه .

کوچنی (k u čnáy) نـــــر.م. (ج کوچنیان)طفل خورد .

کوچی (kočáy).نـــــــر.م (ج.کوچیان) خانه بدوش .

کوچیدل (kočedā́l) مص.ل. کوچ کردن .

کوڅه (kūcá) بنځ .م.(ج.کوڅې) کوچه .

کوڅه درب(kocadráb) نر. م.یله ګرد،کوچه ګشت .

کوڅه ډب(kocaḍáb)نز.م. وګ. کوڅه درب.

کوڅی (kawcə́y) بنځ .م .ج. ګیسو .

کودوړی (kawdū́ṛay) نر.م. (ج کودوړي) تیکر، سفال .

کوده (kawdá) بنځ .م (ج.کودې) قوده ، دسته ګیاه یا ګندم وغیره .

کودی (kawdáy) نر.م. تیکر، سفال، ظرف ګلی شکسته.

وګ. کودوړی.

کودی (ka wdáy) نـــر.م .پسر کواسه .

کوډخه (kūdáxa) بنځ .م. خس

پوشک ،برجک .

کودگر (kodgár) ص.نر. م.

ساحر، جادوگر.

کودله (kūdá la) بنـــــخ .م .

وَن. کوڅه .

کور۱) (kor) نـــــر.م .(کورونه، خانه ،حویلی ،۲) جهیز عروس ،۳) صفه چوبی که بران کالاورخت خوابهای خانه چینند.

کور۲) (kwa r) نر.م .ج . انگور.

کوراړی (kurāṛay) نـــــر.م.

(ج.کوراړي)کردکوچک زمین زراعتی.

کوربه (korbá) ص.نر.م. صاحب خانه ، مهماندار.

کورت (k orə́t) جن .قروت .

کورټ(kurə̀ṭ) ق.۱)صاف و واضح ، ۲) هرگز ، قطعاً.

کورخه (kwárxa) بنـــــخ .م

(ج.کورخې) لوبیا .

کوردارې (kordārí)بنـــــخ .م.

روابط جنسی بین زن و شوهر.

کورکمن (kurkamán) جن .

زرچوبه.

کورکورکه (kūrkūráka) بنخ .

م .نوعی از فاخته که رنگ سرخ مانند دارد.

کورګډی (korgáḍa y) ص.نر.

م . خانه خراب..

کورګی (korgáy) نر..م

.(ج.کورګي)خانه خورد .

کورنی (koranáy) ص.نر .م.

خانگی ،داخلی ، مربوط خانه .

کورنی(koranə́y) بنـــــخ .م.ج.

خاندان اهل بیت ، فامیل .

کورواکی (korwā́kay) ص.نر.

م . اختیار دارخانه .

کوروالا (korwālā) نر.بنخ .م.ج .

۱)متاهل ، ۲)صاحب خانه ،۳) عیال دار .

کوروداني(korwadāní) بنخ.م .

خانه ابادی ، تشکر .

کورورانی (korwrā́nay) ص .

نر.م.خانه خراب .

کوروکهول (kor ukahól)نر

م.خانه و دودمان ، کنایه از موافقه و محبت با همی.

کوری (kwaráy) نر.م.۱) ترنگن ،

کاه کش ۲) پوزبند لخی حیوانات .

کوریځ (ږ́ (kuŕ) نر.م. کریز. پروبال کهنه ریختاندن.

کوړکه (kuṛáka) ص. بنځ . م. ماکیان کرک .

کوړمه (koṛmá) بنځ .م. (ج . کوړې) خاندان ، اهل بیت.

کوړنج (kwṛanj) نر.م. ناله سګ در وقت زدن و افګار شدن.

کوړی(kawṛáy) نر.م. (ج . کوړي) آونګ چوبی (هاوند چوبی).

کوړوی (kūṛwáy) نر.م. (ج . کوړوي) ۱) ظرفی است که با آن ګندم پیمانه میکنند که تقریباً یک چارک کندهار یا دو نیم پاو کابل ظرفیت دارد، ۲) سبد خورد لخی.

کوز(kūz) ق. پائین ، زیر.

کوزده (kazda) بنځ.م. (ج.کوزدې) نامزادی.

کوزول (Kūzawál) مص.مت. پائین کردن.

کوزه (kūzá) بنځ.م.(ج . کوزې) آفتابه ګلی و مسی .

کوزیدل (kūzedə́l) مص .ل. پائین شدن.

کوږ (Koẓ) ص.نر.م.۱)کج ، خم، ۲) منحرف ، دو روی.

کوږ (Koẓ) نر.م. کفتار، یکنوع حیوان درنده است .

کوږ ل (Koẓə́l) مص. مت . ۱) پوست کردن حیوانات، ۲) لباس کشیدن، ۳) بیرون کردن .

کوږل (Kūẓə́l) مص . ل . کوشش کردن ، زحمت و محنت کشیدن.

کوښه(káwṣa) بنځ .م . (ج. کوښې) کفش مخصوص زنانه .

کوغ (kwaǧ) نر.م .بقه کلان .

کوغ(kūǧ) ص.نر.م .خمیده.

کوغالی(koǧálay) نر.م. (ج.کوغالي) ۱) چقوری ، ۲)خانه محقر، ۳) جای چقوری که دربین برنج برای قروت وروغن میسازند.

کوک (kūk) نر.م. پیاز، پیاز کوهی .

کوک (kūk) نر.م . ګوسفندی

که اصلا گوشها نداشته باشد .

کوکاره (kūkā́ra) بنـــــخ .م

(ج کوکاړې)فریاد ، غوغا .

کوکړې (kokré) بنـــــــخ .

ج . تراخم چشم .

کوکری (kukráy) نـــــــر.م .

(ج.کوکرې)چوچه سگ .

کوکنار (koknā́r) نـــــر.م .ج .

خاشخاش .

کوکو (kuku) ص.نب . چیزی

مقبول و پسندیده (اصطلاح اطفال).

کول (ka wə́l) مص .مت. کردن.

کوله (kūlmá) بنخ .م.(ج.کولمې)

روده.

کنډوالۍ(ə́/ā́wə) بنـــــخ .م.

(ج.کنډوالې) ویرانهٔ خـــــرابه ،اثار یا

ابادیهای قدیم .

کنډول (kandə́l) نر.م، ظرف

اب خوری گلی ، ظرف نان خوری گلی.

کنډه (kandá) بنخ .م .ترازوخورد

زرگرودوافروشی.

کنستل (kanastə́) مص.مت.کندن ،

چقور کردن.

کنکرک (kankarə́k) نر.م . بیخ

منجمدشده .

کنکاش (kangə́ š) نر.م.ملا،

مشوره ،مصلحت.

کنگال (ā kangə) نر.م. ظرف

ابکش شده .

کنکخر (kangxár) نر.م.ج.خس

وخاشاک که‌سیلاب اورده باشد .

کنگس (kangə́s) نر.م.افتادن ،

بدری خودن.

کولنډ (kolə́nḍ) نر.م . قلاده

چوبی که بگردن گاو یا سگ جهت

جلوگیری از گریز میاندازند.

کولول (kūl a wə́l) مص .

مت. ۱) چیـــــزی مدور را لول دادن ،

۲) چیزی را به سبب ریختن تیزاب

سست کردن و جوشاندن.

کوم (kaw(á.ə)m) ف.میکنم.

کوم (kūm) ض. کدام .

کومبړ (kūmbā́ṛ) نر.م. کلال.

کومڼ (kūmáṇ) نـــــر.م. پژمرده و

گندیده.

کوناټ(kūnāṭ) نر.م. پنج بیضه،بیخ بیضه و کوزه و غیره.

کوناټي (kūnāṭí) نر.م.ج .سرین.

کونج (kw á nj) نـــــــر.م. (کونجونه) گوشه .

کونجکه (kūnjáka) بنـــــخ.م. (ج.کونجکي) خرمهره.

کونجي (konjí) بنـــــــخ.م. (ج . کونجۍ، کونجیاني) کلید.

کوندری (kundráy) نـــــر.م. (ج . کوندري ۱) دستر خوان ؛ ۲) روی لحاف ۳) چقوری.

کونډ (kw a nḍ) ص. بنخ ، م . ۱)شخص زن مرده،۲) سر کوه .

کونډه (kw á nḍa) ص. بنخ.م.(ج . کونډې) بیوه.

کونډیدل (k wan.ḍedál) مص . ل. بیوه شدن.

کونسټ (kwansáṭ) ص.نر .م. ۱) بیخ درخت ، ۲ شل و شوټ.

کونګ (k ung) نـــــــر.م. (ج ، کونګان) بوم ، جغد.

کونه سوی (kwanasóway) ص.نر.م. ته دیګی سوخته .

کونیکبر (kūnikábar) نر.م.ج خرچنګ ، چار پا یک ، سرطان.

کوڼ (kūṇ) ص.نر.م . (ج (کانه) کر.

کوهړ (kūhár) نر.م. تازیانه سخت و محکم.

کوهی (k(ū.o)háy) نـــــر.م. (ج. کوهیان) چاه.

کوی (káw a y) نر.م. چیچک یک مرض ساری است.

کویلی (kweláy)نـــــــر.م. (ج ، کویلي) ته دیګی.

کوین (kawyín) نر.م. در بعضی مناطق پښتون نشین نکاح را میګویند.

کهول(kahól) نر.م. خـــــاندان ، اهل بیت.

کیازه (kayāza) بنځ.م.لعاب دهن.

کیدل (kedál) مص.ل. شـــــدن ، پیدا شدن .

کیر (kīr) جن ، شـــــــیر برنج.

کیړی (keṛáy) بښځ.م.ج. چپلی مخصوصی است که از چرم و منج میسازند.

کیړدی (kizḍáy) بښځ.م.ج. غژدی ، خیمه ، د پسرلی په وخت کی راشه+چی تور اوربل درته کیړدی و درومه (لنډی)

کیسه (kisá) بښځ.م.(ج.کیسې) قصه .

کیسی (kisáy) بښځ.م.ج. چیستان ،

کیمنډل (kemanḍál) مص.مت. ۱)مشتمالی کردن ، تخته کردن ۲) چاپی کردن.

کیندل (kinḍál) مص.مت. کندن.

کین (kiṇ) ص.نر.م. ج. چپ.

کین ګړځ (kiṇgáṛǰ) نر.م. قوماندہ عسکری است بمعنی طرف چپ دور بخور.

کیوتل (kewatál) مص .مت .مبتلا شدن ، ګرفتار شدن.

ګ

ګ(gāf) نر.م .حرف سی و چهارم الفبای پشتو است.

ګاټه (gāṭá) ص.نب. ؛ ۱) مایع غلیظ، ۲) قطع خشک شدن آب جوی و غیره.

ګاټی (gāṭáy) نـــــر.م. (ج.ګاټي) ۱)تخم چشم ، کره چشم ۲) سنګچل غولک.

ګاډی (gāḍáy) بنځ . م. عراده ، بګی ، ټانګه.

ګډون(gaḍūn)نر.م. اشتراک ، اجتماع.

ګارګوټي (gārgūṭí) ص.نب.موی مجعد و به هم پیچیده.

ګازره(gāzára) بنځ.م(ج.ګازرې) زردک.

ګالل (gālál) مص.مت. برداشت کردن ، تحمل کردن ، غمشریکی کردن.

ګام (gām) نر.م.(ج.ګامونه) مسافه بین دو قدم.

ګانده(gánda) بنـــــځ.م.آینده ، مستقبل فردا ، عاقبت .

ګانه (gāṇá) بنـــــځ. م.(ج.ګانې)

۱) زیور، ۲) گرو ، رهن.

گاوندی (gāwandáy) نـــــر.م. (ج.گاوندي،گاوندیان)همسایه ،همجوار.

گب(gab) نـــــــــر.م.جنین .

گبین (gabín) نر.م.ج.عسل ، شهد.

گپاوو(gapāwū́) ص.نب. شخص پرگوی .

گتل (gaṭəl)مص .مت.کمایی کردن.

گتندوی (gaṭəndóyنر.م.کمایی کننده.

گتور(gaṭawár) ص.نـــــر.م.ج. فایده مند.

گټه (gáṭa) بنځ.م.(ج گټې) کمایی ، نفع ، فایده،۲) سنګ،۳) انګـــــشت نرو ابهامه.

گجری(gajráy) بنځ .م.ج.نوعی از کره است که از طلا و نقره میسازند.

گڅ(gəc) ص .نـــــر.م.ج.چپ.

گدله(gad(á.ə)la) بنـــــځ .م. (ج.گدلې) ژند ، خرقه دوخته کهنه وپاره.

گدی(gaday) بنځ . م.ج .زن هر جائی.

گدیه (gadə́y) بنځ .م.۱) مجلس

۲) تخت، اریکه، مسند ، سجاده؛ ۳) بالشتک سپر و زخم ۴) توشکچه که بر روی زین اسپ به غرض استراحت می اندازند.

گډه (gaḍ) ص .نر.م. ج . مخلوط با هم آمیخته.

گډه (gəḍ) نر.م. (ج . گډان) گوسفند نر ، قوچ نر .

گډا(gaḍā́) بنـــخ.م.(ج ، گډاګاني) رقص.کننده.

گډلی(gaḍlay)نر.م.(ج .گډلي) نان جواری.

گډوډ(gaḍwaḍ)ص.نـــــــر.م. ج.مخلوط آمیخته ، بی ترتیب و بی نظم.

گډوډي (gaḍwaḍí) بنـــځ . م. (ج . گډوډی) بی نظمی،هرج و مرج.

گډول(gadeḍə́l) مـــــــص.ل. ۱)امیختن،مخلوط کردن ،۲)رقصاندن .

گډوله(gaḍolá) بنـــــځ .م. نان مخلوط از هرقسم غله.

گډبدل (gaḍedə́l) مـــص.ل.
۱) مخلوط شدن۲) دراب درامـــــدن، ۳) رقصیدن۴) درسخن وارد شدن.

گران(grān) ص.نـــــــر. م.
ج. ۱) مشکل ؛ ۲) عزیز ؛ ۳) قیمتدار.

گرانبښت (grānə́ṣt)نر.م. عزیز بودن ؛ ۲) قیمتی ، اشکال.

گرانیدل (grānedə́l) مص . ل.
۱) عزیز و محبوب شدن ؛ ۲ قیمتی شدن، ۳)مشکل شدن.

گربت (gūrbə́t)نـــــر.م.عقاب.

گرت(gurə́t)نـــر.م۱) فاصله میان انگشت سبابه و ابهامه ؛۲) زاویه بین شاخ و تنه درخت ؛ ۳) و بصورت عموم تمام فاصله های بین انگشتهای دست و پای را (گرت) گویند.

گرځ (garǰ) نـــــر.م.(ج.گرځونه) گشت ، دور ، گردش.

گرځند (garǰand)ص.نر.م.گردنده دور خورنده.

گرځندوی (garǰandóy) نر.م.
سیار. سیاح.

گرځنی(garǰanə́y) نـــــر.م.
(ج.گرځني) ۱)گردش ؛ ۱) چقوری که در بین قچری قروت میسازند.

گرځول (garǰawə́l) مص.مت.
گردانیدن ، دور دادن.

گرځیدل (garǰedə́l) مـــص.ل.
گشتن ، دورخوردن.

گرد (gard) ص.نـــــــر.م.ج.
۱)همسر،کل ،تماماً۲) مدور،کلوله.

گرد سره (gə́rdsarə́) ق. بالکل ، هرگز ، تماماً.

گردنی(gardanə́y) بنـــــځ.م.ج.
۱) قطار کارطوس، ۲) مشت زدن در قفا.

گردومه (gardūma) بنځ. م.هاله

گرده (gə́rda) ص.نب. تمـــــاماً ، همکی.

گردی (gardə́y) نرم.کلوله ، مدور.

گرړول (garṛawə́l)مص .مـــت.
لول دادن ، غلطاندن .

گرز (garz) نـــــر.م. (ج. گرزونه) گرد، غبار، دمه.

گرزېل (garẓə́l)مـــــص .مت.

خراشیدن .

گرگه (gárga) بنځ .م.(ج.گرگې) کنده چوب،کنده تا ک .

گرلاځه (garlācá) بنځ .م. (ج گرلا ځې) کاه کش ، ترنگن .

گرم (gram) ص.نر.م. ج . ملامت.

گرمکه (garmáka) بنځ .م. (ج.گر مکې) گرم دانه ، دانه های خورد بخار.

گرمول (gramawə́l) مص.مت. ملامت ساختن ، ملزم کردن.

گروول (garawə́l)مص.مت . ۱)خاریدن،۲) حک کردن.

گروهول (grohawə́l) مص . مت.معتقد ساختن .

گروهیدل (grohedə́ l) مص. ل.گرویدن ، اعتقاد کردن .

گړه ېږنه (grawezə́na) بنځ.م.ج.گرویږنې) پژوهش ، پرسان .

گړ (gaṛ) نر.م.(ج.گړونه) قلعه ، حصار،۲) بمعنی ظرف مکان می اید مثلاً یا غی گړ (یاغستان)،۳)زر ورق موی زنها،۴) gəṛ تلفظ .

گړاوو (gaṛāwū) ص. نر.م. پرگوی ، بسیارگو .

گړبړ (gəṛbáṛ) نر.م. ۱) هرج و مرج، ۲) گپ شپ .

گړد (gəṛd) نر.م. گرد .

گړد (gaṛd) نر.م .(ج گړدونه) غبار.

گړندی (gaṛandáy) ص . نر . م . تیز ، چست و چالاک .

گړندی (g(ə،a)ṛandáy) بنځ .م. چلپاسه کوچک خانگی.

گړنگ (gaṛáng) نر.م . (ج.گړنگونه) کمرکوه ، گودال بزرگ کوه ودریا .

گړول (gaṛawə́l)مص .مت. بسخن اوردن .

گړی (gaṛáy) نر.م .(ج گړي) کوزه گلی اب .

گړیال (gaṛyə́l) نر.م.(گړیالونه) ساعت دیواری کلان زنگ دار .

گړیدل (gaṛedə́l) مص .ل . سخن

ګفتن تلفظ کردن .

ګزول (gazawَal) مص .مـــت .

ګز کردن .

ګږ (gaz) ند.م شخصیکه موی ریش وی سیاه و سفید باشد . ۲) میوه نیم پخته ، ۳) دورګ۴) شخص پرموی.

ګګړه (gagaṛa) بنـــځ . م .

(ج.ګګړې) ۱) پشت حیوانات ۲) سنګ خاره .

ګلالی (gulālay) ص .نـــر .م.

(ج.ګلالي) قشنګ ، زیبا، ګلرو ،مقبولږ خوش خلق .

ګمارل (gumārَal) مص .مـــت.

ګماشتن .

ګنجی (ganjáy) نر.م (ج.ګنجي) کل ، اقدع .

ګنډل (gandَal) مص .مـــت.

دوختن .

ګنډونکی (gandūnkay) نر .م.

(ج.ګنډونکي) خیاط .

ګنډه (gánḍa) بنځ . م .(ج ګنډې) ګره .

ګنډیری (ganderáy) نـــر.م .

(ج.ګنډیري) بوته است که ګل سرخ میدهد اګر حیوان انرا بخورد میمیرد و بته های خورد ان برای سوخت بکار میبرند.

ګنې (gaṇ) ص . نر. م .ج . انبوه ، غلو .

ګنډل (gaṇَal) مـــص .مـــت .

۱) شمردنږ۲) قیاس کردن یا پنداشتن .

ګنه (gáṇa) بنځ .م . (ج.ګنې) شماره .

ګنه ګونه (gaṇagūṇa) بنځ .م. انبوه خلق ، ازدحام.

ګنیه (gaṇyá) بنـــخ .م.ګرو.

ګوابس (gwāṣ) نـــر.م.(ګوابسونه) ۱)اخطار،تهدیدږ۲) جداکردن ازجنګ .

ګواکې (gwāki) اد. ګـــویا ، مثلیکه.

ګوتمی (gutmáy) بنخ.م.انګشتانه .

ګوته (gwáṭa) بنځ .م.(ج.ګوتې) انګشت، انګشتری رانیزګوته میګویند .

ګوټ (g ʊ ṭ) نر.م.ا)(ج ګوټونه) چهارراهیږ۲) کنج ، زاویه ، ګوشه .

ګوټ (gwaṭ) نـــر.م.جرعه .

ګوټ (goṭ) نـــر.م .کشتی .

ګودر (gudár) نر.م .(ج ګودرونه) ګذردریا ، جای ګرفتن اب درلب جوی یادریا .

ګودډ(gwaḍ)ص .نر.م. (ج ګودډان) لنګ ، شل .

ګودډاګی (guḍāgáy) نـــر.م. (ج.ګودډاګي) دست نشانده ، غلام.

ګودډی (gūḍay) نر.م .(ج.ګودډي) ۱) انبان ۲) دسته مشک دوغ .

ګودډي (goḍí) نر .م . خیشاوه ګردن.

ګودډی (goḍáy) نر.م.(ج.ګودډان) لنګ .

ګودډبدل (guḍedál)مـــص .ل. لنګ شدن.

ګور(gor) نـــــــر.م . انبوه .

ګوربت (gurbát) نر.م.عـقاب.

ګوړه (gwáṛa) بنـــــخ .م. ګور، قندسیاه.

ګوزارول (guzārawál) مص . مت .انداختن .

ګوزمز(guzmúz) نر.م.شخص سخت خووترش رو که باکس کمترکپ میزند.

ګوزن (guzáṇ) نـــــر.م.فالج .

ګوښه (goṣá) بنـــــــخ .م. (ج.ګوښې)ګوشه،کناره .

ګوښی(gwáṣay)ص.نر.م.تنها،جدا .

ګوګ(gog) ص. نر.م .ج.میان تهي، مجوف.

ګوګړ (gugáṛ) نر.م.ج. ګوګرد.

ګوګل(gogál) نر.م (ج ګوګلونه) صندوق سینه .

ګولی (golə́y) بنـــــــخ . م. ج.۱) ګلوله تفنګ ، ۲) ګولی دوا ، تابلیټ .

ګومبته (gumbata) بنخ. م. ګنبد، ګومبزه نیز میګویند.

ګومنځ (gumúnǰ) بنـــــخ . م. (ج. ګومنځي) شانه موی.

ګونځه (gwánǰa) بنـــــخ . م. (ج. ګونځي) چملکی.

ګوند (gwand) نـــــــر.م. (ج ګوندونه) حزب ، جنبه .

ګوندي (gónde) اد . شاید،به احتمال.

ګونډه (gonḍá) بنځ.م.(ج ګونډې) زانوقات کرده شتر و برزانوی انسان نیز در حالات قات کردن آن اطلاق میشود.

ګونډی (gonḍáy) نـــــر.م. (ج.ګونډې) خوشه های نیم جغل شده کندم .

ګونډیمال (gonḍimāl)نر.م.جغل کردن ثانوی خوشه های نیم جغل شده .

ګونګ (gung) ص .نـــر.م .ج. ګنګ .

ګونګټ (gongáṭ) نـــــر.م. قانغوزک .

ګونګوری(gongūráy)نـــر.م (ج. ګو نګوري) خوشه انګور وامثال انها .

ګهیځ (gahíǰ) نر.م. صبح ،سحر .

ګیبی (gébay) نـــــر.م (ج ګیبي) تنبان چین دار پاچه تنګ .

ګیدړ (gidáṛ) نر.م.(ج. ګیدړان) روباه.

ګیډه (géḍa) بنځ . م.(ج.ګیډې) شکم .

ګیډی (giḍáy)نر.م.(ج.ګیډي) بارکوچک پشتاره .

ګیډی (geḍáy) بنځ.م . ۱) دسته ګل و ګیاه،۲) یک ستری کندم .

ګیرا(gerā)ص.بلد،اموخته ، چالاک .

ګینه(geṇá)بنځ . م.(ج ګینې) زیور.

ل

ل (lām) نهم حرف سی و پنجم زبان پښتو است.

لاچي (lāčí) نر.ج. هیل .

لار (lār) بنځ م. راه .

لاروهنه (lārwahə́na) بنځ . م

۱) راهزنی، ۲) راه پیمائي.

لاروهونکی (lārwahūnkay)

نر.م.(ج.لاروهونکي) راهزن.

لارښونه (lārṣowə́na) بنځ.م.

(ج لارښوني) راهنمائي.

لاروی(lāraway) نر.م.(ج.لاروي)

راهرو ، راه رونده ، مسافر راه .

لاس (lās) نر.م.(ج.لاسونه) دست.

لاس نیوی (lāsnīway) نر.م.

(ج لاس نیوي) دستگیری ، مرید شدن.

لاله‌انده (lālahə́nda) ص. نب .

سرگردان .

لالی (lālə́y) نـــر.م .(ج لالي)

۱) لقـــــــب طفلک ، طفل خورد ،

۲) محبوب ، معشوق .

لامبات (lāmbā́t) نر . م . ج .

قند ، نبات سفید .

لامبل (lāmbə́l)مـــــص. ل .

غسل کردن ، شناوری کردن .

لامبو (lāmbó) بنـــــــخ . م.

(ج.لامبوکاني) شناوری ، اب بازی .

لامبوزن (lāmbozán) نر . م .

ابباز ، شناور .

لامل (lamə́l) نر. م.(ج لاملونه)

سبب ، علت ، باعث .

لانجه (lānjá)بنـخ. م.(ج.لانجې)

جنجال .

لانجه مار (lānjamā́r) نر . م.

شخص بد معامله ، لجوج .

لاندی (lāndə́y) نـــــــر . م .

(ج.لاندي) قدید ، ګوشت قاق ګوسفند یا ګاو .

لاندی (lāndé) ص . نب . ق.

زیر ، تحت .

لاندې باندې (lāndə́ bāndə́)

ص . نب . ق . سروزیر ، ته وبالا .

لاهم (lā́ham) ق . تاکنون ، تاهنوز .

لاهو (lāhū́) ص . نب . غرق ، دراب انداخته .

لپاره (ləpā́ra) اد. بـــــــرای .

لپه (lápa) بنځ . م . (ج لاپې) پیمانه دودست .

لتاړ (latā́ṛ) ص . نر . م . ج .

اغشته .

لټ (laṭ) نر . م .پهلو ۲) ګیټ تفنګ ، ۳) تلک اهنی .

لټکه (laṭə́ka)بنځ.م. (ج لټکې) کورمار.

لټول (laṭawə́l) مص . مـــت ، ۱) پالیدن ، تفتیش کردن ، شوردادن ، ۲) خیستاندن .

لټون (laṭūn) نر. م. (لټونونه) تلاش ، تفتیش ، کشف .

لیچر (lačár) ص . نـــــر . م . ضعیف الا خلاق ، سرزور .

لډ ر (laḍár) نر . م . ۱) کهنه فروش ، ۲) شخص بیـــباک ویله کرد .

لر (lar) ص . نر . م . نشیب ، پایین ، سرازیر ، مغلوب .

لربر (lárbar) ص . نر . م . ج . ته وبالا .

لر غون (largūn) ص . نر.م . پیش ، قبل ، قدیمی .

لرغون پیژندنه

(larǧūnpežandə́na)بښځ. م . (ج.لرغون پیژند نې) باستان شناسی

لرغون پیژونکی

(larǧūnpežandū́n kay)نر. م . (ج.لرغون پیژندونکي) باستان شناس.

لرغونتوب (larǧūntób) نر . م . باستانی .

لرغونی (larǧūnay) ص . نر . م . قدیمی ، ازلی ، پیشینه .

لرګی (largáy) نـــــر . م . (ج.لرګي) چوب .

لرل (larál) مص . ل .داشتن .

لری (láray) نر . م . (ج لري) شکمبه .

لرې (láre) ص . نب. دور .

لړ (laṛ) نـــــر . م . (ج لړونه) سلسله ، قطار ، هار .

لړزاند (laṛzānd) ص . نر . م . ج . متزلزل ، مرتعش .

لړزول (laṛzawə́l) مص . مت . لړزانده .

لړل (laṛə́l) مص . مـــــت : ۱) الودن،اغشتن،۲) شوردادن ، کاویدن .

لړم (laṛám) نر . م . ۱) کژدم، ۲) نام برج عقرب .

لړمون (laṛmūn) نر . م . دل جگر .

لړمی (laṛamáy) بنځ . م . پت، بخار .

لړومی (laṛūmay) نـــر . م . (ج لړومي) مشتاق ؛ ۲) آتشکا و .

لړه (láṛa) بنځ . م . (ج.لړې) غبار .

لړی (laṛáy) بنځ . م . وګ. لړ .

لژند (lažánd) ص . نر . م . ج . الوده .

لز (laz) ص . نب . کم ، اندک ، قبل .

لز تر لړه (laztarláza) ق . کم از کم .

لس (las) عد . ده ، (۱۰)

لستونی (lastūṇay) نـــر . م . (ج لستوني) آستین .

لشکه (lašáka) بنـــــځ . م . (ج. لشکې) نیش ، سوزنک خوشه .

لښته (láṣta) بنـــــځ . م. (ج.لښتې) خمچه .

لښتی (laṣtáy) نـــــر . م (ج.لښتي) جویچه .

لښتی (lastáy) بنځ . م . ج ۱) رقاصه ، بازیگر ؛ ۲) گوشواره .

لښکر (laṣkár) نر . م . لشکر .

لغړ (laǧáṛ) ص . نـــــر . م . ۱) برهنه ، عریان ۲) خالص .

لغړول (laǧaṛarwál) مص . مت. برهنه کردن ، لچ کردن .

لغم (láǧam) نر. م .(ج.لغمونه) نقب .

لغوړن (laǧwaṛán) ص . نر . م. ج . چتل ، چرک ، چرب ودود الود .

لک (lak) ص . نـــــر . م . ج . ۱) شخ استاده ، نصب ؛ ۲) تعداد

معروف صدهزار .

لکړه (lakáṛa) بنـــــخ . م .
(ج.لکړې ۱) عصا ، چوب دســـت ؛
۲) چوب دراز وباریک .

لکول (lakawál) مص . مت .
شخ وعمود استاده کردن .

لکه (láka)ص . نب . مانند ، مثل.

لکی (lakáy) بنخ . م . ج . دم .

لګت (lagát) نـــــــر . م .
(ج.لګتي) لګد .

لګښت (lagáṣt) نـــــر . م.
(ج.لګښتونه) خرچ ، مصرف .

لګ لګ(laglag) نر.م.
پرنده معروف آبی که پاهای دراز دارد .

لګول (lagawál) مص . مت.
۱۰) دردادن ؛ ۲) بکار مقررنمودن ؛
۳) مصرف نمودن ، ۴) اتصال دادن،
تطبیق کردن ؛ ۵) به جنـــګ انداختن ؛
۶) تصادم نمودن .

لګیا (lagyā) ص . نب .مشغول ، مصروف .

للمه (lálma) بنـــــځ . م ، زمین بارانی ،کشت بارانی .

للو (laló) بنخ . م . کلمهٔ است که انرا زنان برای خواباندن طفل کوچک میګویند .

للون (lalūn) نر . م . خیشاوه شالی وغیره .

لم (lam) نر . م . (ج . لمونه) دُم ودُنبه .

لماست (lmāst) ص . نر . م .
خوابیده . درازکشیده .

لمانځل (lamānǰál) مص . مت .
تقدیر نمودن ، عزت دادن ، احـــترام وستایش کردن .

لمباځی (lambāǰáy) نر . م .
حوض آببازی .

لمبل (lambál) مص . ل . غسل

کردن ، اب بازی کردن .

لمبه (lambá) بنـــــــــخ . م .

(ج.لمبې) شعله آتش .

لمځی (ləmcáy) نـــــــر . م

(ج. لمځي) نمد .

لمدبل (lamdabál) نـــــر . م .

۱) رطوبت ، ۲) کتغ ، نان خورش .

لمر (lmar) نر . م . افتاب .

لمرځرک (lmar crák) نر . م

وقت طلوع افتاب ، افتاب برامد .

لمرځریکه (lmar críka) بنځ

م . (ج.لمرځریکې ۱) افتاب برامد ؛
۲) شعاع افتاب .

لمرخانه (lmarxāta) نر . م . ۱

)،مشرق ؛ ۲) وقت طلوع .

لمرختیځ (lmarxatíj) نر . م .

مشرق یا افتاب بر امد .

لمرګلی (lmargwálay) نر . م .

(ج لمرګلي) افتاب پرست .

لمر لوبدل (lmarlwedál)

مص . ل .غروب افتاب .

لمرلوبدیځ (lmarlwedíz) نر

. م . غرب . افتاب نشست .

لمسول (lamsawál) مص . مت .

تحریک دادن ،برانگیختن .

لمسون (lamsūn) نـــــر . م .

(ج.لمسونونه) تحریک ، تحضیض .

لمسی (lmasáy) نـــــر . م .

(ج.لمسیې،لمسیاً) نواسه .

لمن (lamán) بنځ . م .(ج لمنې)

دامن .

لمنځه (lmánǰa) بنـــــځ . م .

(ج.لمنځي) درخت ارچه .

لنډ (land) ص . نر . م . ج .

کوتاه ، مختصر .

لنډغر (landağár) ص . نر . م

۱) یله ګرد ، اوباش ، ۲) دم بریده .

لنډی (landáy) بنځ . م . ج .

نوع از اشعار ملی پشتو است که مصرع اول ان ۹ سیلاب و مصرع دوم ان ۱۳ سیلاب است .

لنډیز (landíz) نـــــــر . م .

۱) خلاصه ، اختصار . ۲) کوتـــــاهی وفیصله .

لنګر (langár) نـــــــر . م .

.(ج. لنګرونه) خانقاه ، جای نان دهی شیخ وپیر .

لنګوټی (langoṭáy) نـــر . م .

۱) دستار ، دستار خورد۲) لنګ خورد .

لنګون (langūn) نر . م . زایش ، زائیدن .

لنګه (lánga)بنځ .م . ج لنګې) پچاری چهارپایی .

لنګه (lánga) بنـــــــځ . م .

(ج . لنګې) زچه .

لو (law) نر . م . (ج . لوونه) درو . فصل پخته مانند درو کندم .

لوا (liwā́) بنځ . م . (ج لواویی) غوندې ، قطعه عسکری .

لواړ (lwāṛ) ص . نر . م . ج .

درشت .

لوباتل (lubātə́l) مص . مت .

قسم دادن .

لوبغاړی (lobǧāṛay) نـــــر .

م (ج.لوبغاړي) ؛ ۱) ورزش کـــار ؛ ۲) بازیکر .

لوبغالی (lobǧālay) نـــر . م .

(ج.لوبغالي) ستودیم ، جای ورزش

لوبول (lobawə́l) مص . مت .

به بازی مصروف ساختن ، بازی دادن .

لوبه (lóba) بنځ . م . (ج.لوبې)

بازی ، ورزش .

لوپټه (lopaṭá) بنـــــــځ . م.

(ج لوپټې) قسمی چادر زنانه .

لوټ (lūṭ) نر . م . ج. غارت، وتاراج .

لوټمار (lūṭmār) نـــــر . م .

(ج.لوټماران) غارت کننده ؛ ۲) چوب کلوله که به ان کلوخ میده میکنند ، کلوخ کوب .

لوټول (lūṭawál) مص . مت . تاراج کردن .

لوټه ۱) (lūṭa) بنـ . م . (ج.لوټې) کلوخ .

لوټه ۲) (loṭá) بنـ . م . (ج.لوټې) دولچه اب .

لوځ (lūc) ص . نر . م . ج . برهنه

لوخړه (lūxá ṛa) بنـ . م (ج.لو خړې) دودکثیف باشعله اتش شعله دود امیز .

لوخه (lūxa) بنـ . م . (ج.لوخې) لُخ .

لور ۱) (lūr) بنـ . م . دختر . (ج لونه)

لور ۲) (lor) نر . م . (ج.لوری) طرف .

لور ۳) (lowr) نر . م . رواداری ، پیرزو .

لورونه (lowrawána) بنـ . م . (لورونې) رواداری .

لوری (lóray) نر . م . (ج.لورې) طرف، جانب .

لوړ ۱) (lwaṛ) نر . م . بلند . بالا .

لوړ ۲) (lawáṛ) نر . م . چوب ضخیم دستی که برای زدن وکو بیدن بکار میبرند .

لوړتیا (lwaṛtyā́) بنـ . م . ارتفاع ، بلندی ، ترقی واعتلا .

لوړه (lóṛa) بنـ . م . (ج.لوړې) سوکند یاقسم .

لوړه (lwaṛa) بنـ . م ، بلندی ، ارتفاع ، جای بلند .

لوز (lawz) نر . م . (ج.لوزونه) وعده ، قول .

لوړه (lwáẓa) بنـــــــخ . م .

(ج .لوړې) کرسنه ګی .

لوست (lwast) نر . م . درس ، قرائت ، خواندن .

لوستل (lwastál) مص . مت .

درس خواندن .

لوشل (lwašál) مص . مت .

دوشیدن .

لوښی (lóṣay) نـــــــر . م .

(ج لوښتي) ظرف .

لوغړن (lūğaṛán) ص . نر . م .

ج . ۱)نیم ســــــــوز . دود الودګ ۲) . چرکین وچرب ، ۳) مجازاً روز ګشته .

لوغړول (lūğṛawál) مص .

. مت . در خاک وخاکستر غلطاندن .

لوکات (lūkáṭ) نر . م . ج .

نوعی ازمیوه زرد میخوش است که چند تاخسته سیا ؛ دربین دارد.

لوګری (lawgáray) نر . م .

(ج.لوګري) دروکننده .

لوګی (lūgáy) نـــــــر . م .

(ج.لوګي) دود.

لولپه (lūlapa) ص . نب . بالکل سوخته ، سوخته تر۲) مجازاً غمګین ومخرون وبرباد .

لومړی (lomṛáy) ص . نر . م .

اول . نخست .

لومه (lūma) بنـــــــځ . م .

(ج.لومې) دام .

لوند (lūnd) ص . نر . م . تر ، نمناک .

لوند (lawánd) ص . نر . م . (ج.لوندان) مجرد و غیر متاهل وبي روز ګار .

لونګ (lawáng) نر . م . ج .

قرنقل . میخک .

لونګی (lūngáy) بنځ . م .

دستار ابریشمی ، دستار مخصوص نخی رنګه .

لونګی (lawangáy) بنځ . م .

ج .قسمی از برنج خوشبو .

لونګین (lawangín) نر . م .

حمایل قرنفل که زنها در ګردن می اندازند .

لونل (lunál ـlwanál) مص

مت افشاندن ؛ پاشیدن .

لوی (loy) ـ (lūy) ص . نر .

م . ج . کلان ، بزرګ ، عظیم .

لوېدل (lwedál) مص . ل .

افتادن ، درماندن .

لوېدیځ (lwedíǰ) نر . م .

مغرب .

لوېشت (lwešt) بنځ . م .

بلست ، بلیست .

لویول (loyawál) مص . مت .

کلان کردن ، بزرګ کردن .

له (lə) اد . از .

له دی کبله (lade kabála

ق.از اینجهت .

له دی املـه (ladeamála)

ق. از ین سبب .

له بنـه مرغـه (laṣamárğa)

ق .خوشبختانه .

له کومه (lakūma) ق . از کجا .

له مخی (lamáxe) ق .

بلااستثنا ، از یکسر .

له منځه (lamánǰa) ق .

خارج از قسمت ، از بین .

له واره (lawāra) ق .دفعتا ، بلاتأمل .

له ورایه (lawrāya) ق . از دور .

لیتاړه (litāṛa) بنـــــځ . م.

(ج.لیتاړې) پارچه کهنه وپاره جامه .

لیت پیت (let pét) ص . نر .

م . ج.اغشته . الوده، بالکل سائیـده .

لیتی (leṭáy) بنـــــخ . م . اش ، کاچی ، شیره آرد که قدری سختر باشد.

لیچ۱) (leč) نر . م . (ج.لیچي) ساعد .

لیچ۲) (leč) نـــــر . م . مر ض چشم ، چشم دردی.

لید (lid) نر . م . ۱) دید ، قوه باصره ، ۲) تماشه . نگاه .

لیدل (lidə́l) مص .مت . دیدن

لیري (líri) ص. نب. بعید، دور.

لیږد (leẓd)نر.م. رحلت ، کوچ.

لیږدول (leẓdawə́l) مص. ل کوچاندن از جای بجای حرکت دادن.

لیږل (leẓə́l) مص . مت. فرستادن.

لیک (lik) نر.م.(ج.لیکونه) نوشته، مکتوب.

لیک دود (likdə́d) نـــــر.م (ج.لیک دودونه) رسم الخط، املا .

لیکل ((likə́l)مص مت . نوشتن

لیکنه (likəna) بنـــــــخ.م. (ج.لیکنې) تحریر،نوشته

لیکوال (likwāl) نـــــر . م . (ج.لیکوالان) نویسنده ، اهل قلم .

لیکه (líka) بنخ. م . (ج.لیکې) خط ، سطر ، قطار .

لیمځی (limcáy) نـــــر . م . (ج.لیمځي) نمد .

لیمه (lemə́) نر . م . ج . چشم

لینځکه (linǰáka) بنځ . م . (ج.لینځکې) کودی ، عروسک ،

لیندہ (lindá) بنـــــخ . م . (ج.لیندې) قوس ، کمان .

لیندی (linday) بنځ . م . ماه نهم سال هجری شمسی ، ماه قوس .

لیو (lew) نر . م . کاه گل بسیار نازک وصفا .

لېوال (lewāl) ص . نر . م .

مشتاق .

لېور (lewár) نـــــــر . م .

(ج.لیورونه) ایور ، برادر شوهر .

لېورزی (lewarzáy) نر.م.
پسر ایور .

لېونی (lewanáy) ص . نر . م .

(ج.لیوني) دیوانه ، مجنون .

لېوه (lewá) نر . م . (ج لیوان)
گرگ ،

لیه (layá) ص . نب . فارغ ،
بیکار.

م

م (mim) نزم. حرف سی وششم زبان پښتو است .

ماپښین (māpaṣín) نر . م .

بعد از ظهر ، پشین .

مات (māt) ص . نر . م . ج .

شکسته ، مغلوب ، ریزه ومیده .

ماتول (matawə́l) مص . مت .

شکستاندن . مغلوب ساختن .

ماته (mā́ta) بنځ . م . (ج.ماتې)

شکسته ، شکست .

ماتېدل (mātedə́l) مص.ل .

شکستن .

ماخستن (māxūstán) نر . م .

خفتن ، عشاء .

ماز دیګر (māzdigár) نر .

م . عصر .

مازغه (mazğə́) نر . ج . مغز

استخوان وکله .

ماشوم (māšūm) نـــــر . م

(ج.ماشومان) طفل .

مابنام (māṣām) نر . م . شام .

ماغزه (māğzə́) نر . ج . دماغ.

مالت (mālát) نـــــــر . م.

(ج.مالتونه) گذر ومحله .

مالڅر (mālcáṛ) نـــــر . م.

(مالڅرونه) چراگاه.

مالګه (mālga) بنځ . م . ج .

نمک .

مالوچ (mālūč) نر . م . ج .

پخته ، پنبهٔ حلاجی شده .

مالیار (mālyār) نـــــــر . م .

(ج.مالیاران) باغوان .

مانا (mānā́) بنـــــــئ . م .

(ج ماناوی) معنی.

ماندینه (māndiná) بنځ . م .

(ج.ماندینې) زن منکوحه .

مانډه (mānḍá) بنـــځ . م .

(ج.مانډې) پل پای ، اثر ونقش قدم.

مانو (māṇū́) نر . م .(ج.مانوګان)

۱) ملاح ، کشتیبان ۲) نبات خوشبو است) مورم .

مانی (māṇáy) بنځ . م . قصر .

مانیجن(māṇeján) نر. م . ازرده خاطر ، شکر رنج .

متره (mátra) بنځ . م . همت ، طاقت ، قوت .

متل (metál) نر . م . (ج متلونه) ضرب المثل .

متی (matáy) ص . نر . م .تیز .

متیازن (mityāzán) ص . نر . م . شاشوک .

متیازې (mityāze) بنځ . ج . شاش ، بول .

۱) **مټ** (məṭ) نـــــــر . م .

(ج.متونه) بازو ، قوت .

۲) **مټ** (maṭ) نـــــر . م .

۱) خاک نرم و خشک ، خاک تهنشین سیلاب وجوی، ۲) خُم گلی کلان .

متاک (maṭā́k) نر . م . چار مغز سنگکی وسخت .

متکور (maṭakór) نر . م .

۱) سخت، ۲) دانه های سخت نیم بریان جواری ، نخود وغیره .

متە (máṭa) بنځ م . (ج.متې) ستون . و تیریکه در بعضی خانهابر پوشش بصورت عمودی ایستاده کند .

متی (maṭáy) بنځ . م . ج . خَم کوچک که دران ماست را دوغ سازند .

متیزه (maṭíza) بنځ . م . ج زن دوشیزه که ازخانه خود بطلب شوهر برآید.

متینه (maṭína) بنـــــځ . م. (ج.متینې) زمینکه خاک نرم وخشک دارد .

متینگی (maṭingáy) نـــر . م (ج.متینګي) طفل حرامی .

مچ (mač) نر . م . (ج.مچان) مکس .

مچغنه (mačūǧna) بنځ . م . (ج.مچغني) فلاخن .

مچول (mačawál) مص مت . بوسیدن .

مچه (máča) بنـــــځ . م . (ج.مچې) بوســـه .

مچی (mačáy) بنځ . ج . زنبور.

مځکه (mǰáka) بنـــــځ . م . (ج.مځکې) زمین .

مخ (max) نر . م . (ج.مخونه) روی .

مخامخ (maxāmáx) ص .نب. . ق .روبرو ، مقابل .

مخامخ کول (maxāmaxkawál) مص .مـــــت . روبرو کردن ، مقابل .

مخامخ کیدل (maxāmaxkedál)

مص ل . روبرو شدن ، مقابل شدن .

مختورن (maxtorán) ص . نر

. م . ج . روسیاه ، دروغ گو .

مخکښ (maxkáṣ) نر . م . ص .

پیشرو .

مخکې (máxke) ق . پیش ،

سابق ، قبل .

مخکینی (maxkináy) ص .

نر . م . سابق .

مخنیوی (maxniwáy) نر . م

۱) روی گیری ۲) جلوگیری .

مخور (maxawár) ص . نر . م .

معزز ، رویدار ، باالحاظ ، لحاظ دار .

مخه (máxa) بنـــــخ . م .

(ج.مخې) طرف پیش روی .

مخه ښه (maxaṣá) بنخ . م .

.وداع ، خدا حافظی .

مخی (muxáy) نـــــــر . م (

(ج.مخې) مقابل ، ستایل ، مساوی .

مرانده (mrándа) بنـــخ . م .

(ج.مراندې) تناب باریک غږدی ، مجازا رګهای دل .

مرستون (mrastún) نـــر . م .

(ج مرستوانونه) دارالمساکین .

مرسته (mrásta) بنـــــخ . م .

(ج.مرستې) تعاون،امداد ، کومک .

مرستیال (mrastyál) نر . م .

(ج.مرستیالان) معاون .

مرغلره (marǧalára) بنخ .

م . (ج.مرغلرې) مروارید .

مرغومی (marǧúmay) نر . م

(ج.مرغومې)بزغاله ، ماه جدی.

مرکه(maraká)بنخ.م.(ج.مرکې)

مجلس ، مذاکره ، نماینده های خواستگاری دختر ، نمایند ه های عذرخواهی .

مرکوال (marakwál) نر . م.

نماینده ، شخصیکه به حیث عضو در

جرگه شامل میباشد .

مرگونی (margūnay) ص . نر . م .

قریب الموت ، مردنی .

مرور (marawár) ص . نر . م

. ج . خفه ، رنجیده . ازرده .

مرورل (mroṛál) مص . مت

کف مال کردن ، توسط دست وانگشتان چیزی را فشاردادن .

مری (maráy) بنخ . م . گلون ، حلقوم ۲) مهره .

مریی (mrayáy) م. نر . م .

(ج.مریان) غلام .

مړ (maṛ) ص . نر . م .

(ج مریان) مرده .

مړاوی (mṛāway) ص . نر .

م . (ج.مړاوي) . پژمرده ، افسرده.

مړتت (maṛ tát) ص . نر . م .

شخص سست وبیکاره .

مړز (maṛáz) نر . م .

(ج.مړزان) بودنه.

مړسټون (mṛasṛtūn) نر . م .

(ج.مړسټونه) قبر ، مقبره.

مړښت (maṛáṣt) نر.م . سیری.

مړغونی (maṛağūné) بنخ . م .

ج . حنظل .

مړوند (maṛwánd) نر . م .

(ج.مړوندونه) بنددست .

مړی (maṛáy) نر . م . ۱) نان ، ۲) لقمه .

مړی (maṛáy) نر . م .

(ج.مړي) مرده .

مړیدل (maṛedál) مص .ل .

سیرشدن .

مړینه (mṛína) بنخ . م . مرگ .

مړیی (muṛyáy) ص . نر . م .

اجزای منسوب به گوسفند مانند چربو و گوشت وپوست ودنبه گوسفند .

مزدک (muzdák) نر . م .

(ج.مزدکونه) مسجد.

مزری (mazáray) نـــر . م .

(مـزري) بوته بوریا .

مزل (mazál)نر . م . (ج .مزلونه)

منزل ، قطع مسافه .

مږ (maz) نـــــــــر . م .

(ج.مږکان،مږکونه) کوسفند نر.

مږک (muzák) نر . م . موش .

مږل (muzál)مص.مت. مالیدن.

مږوی(ma ʒ wáy) نـــــر.م.

(ج. مږوي) میخ چوبی .

مږه (má ʒ a) بنـــئ.م. (ج.مږي)

کور موش.

مږیمه(ma ʒ emá) بنځ.م. میش نر

طلب.

مستي(masté)بنځ. ج.ماست.

مستېدل(mastedál) مص ل. نشه

شدن، مغرور شدن.

مسک (mask)ص.نر.م.ج.تبسم .

مسکا (maskā́) بنـــــئ.م.

(ج.مسکاکاني)تبسم.

مسکېدل(muskedál) مص ل. به

تبسم آمدن، تبسم کردن.

مشر(máš ar) ص.نـــــر. م.

(ج.مشران) رئیس، کلان سال، بزرگ.

مشرتوب(maš artób) نر.م

بزرگی، کلانی، ریاست.

مشغول(maš ğ ūl)ص.نر. م.

ج.مصروف.

مشغولېدل(maš ğūledál)

مص . ل.مصروف شد ن.

مشوانی(maš wāna)بنـــئ.

م.دوات.

مشوکه(maš ūka) بنځ.م. .(ج.

مشوکي)نول،منقار.

مښتال (maṣ tál)مـــــــص.ل.

چسپیدن، اصابت کردن.

مښتی.(muṣátay) ص.نر.م .

چسپیده، مصروف، پیوسته،اصابت کرده.

مبنبل (muṣ ál)مص مت، مالیدن.

مبنبلول (maṣ lawál) مص مت.

۱) چسپاندن، اتصال دادن ۲) شروع کردن.

مکړک (makaṛák) نر.م. کردن بند مخصوص چوبی کوسفند وغیره، قید تفنگ.

مکړن(makṛán) نر.م. کوسفند مریض.

مکړی(makṛay) نر. م. (ج.مکړي) ۱) کوسفند خار (نوعی ازخار)، ۲) کرم سرخ آب.

مکوټ.(makwáṭ) ص.نر. م. ج. سوخته، بریان.

مکی.(makáy)بنځ.م.نان چپاتی.

مکیز)(makíz) نر. م.(ج.مکیزونه)

مګ (mag) نر.م. دود کشی که بالای دیګدان میباشد.

مګنۍ.(maganá) بنځ. م. (ج.مګنۍ)دریچه .

مل (mal)نر.م. همراه، رفیق .

ملا(mlā) بنځ.م. (ج ملا ګانې) میان ، کمر .

ملا تړ(malātáṛ) نر.م. ۱) کمر بند، ۲) معاون، مدد کار.

ملاست (mlāst) ص. نر.م. ج. دراز کشیده، خوابیده.

ملاستل(mlāstál) مص.ل.دراز کشیدن. خوابیدن .

ملګر توب(malgartób) نر. م.رفاقت، همراهی، اندیوالی.

ملګری(malgáray/ نر.م. (ج.ملګري)همراه،معاون، رفیق.

ملنده(malánda) بنځ. م. (ج.ملندې) استهزا، ریشخند،

منځ(manǰ) نر.م.ق.

(ج.منځونه). ۱) جوف ۲) میان .

منځکر توب (manǰgaṛtób)

نر.م. میانجیګری، منصفی.

منځنی (man ǰanáy) ص . نر . م.

میانه، وسطی، ما بینی.

مندا نو (man dāṇū) نـــر. م.

مندانو (ج مندانوان) چرخک دوغ زدن .

مندته (mandáṭa) بنـــــځ.م.

(ج.مندټي)۱) زردالو، ۲) خسته زردالو.

مندکه (mandáka) بنـــــځ.م.

(ج.مند کي) خسته بادام، زردالو و امثال آن .

منډ (manḍ) نر.م. (ج منډونه)قدم.

اثـــــر پا، ۲) اســـــاس و تهداب ، ۳) راه ما بین برف.

منډل (manḍál) مص.مت .درون کردن و داخل نمودن به زور و فشار.

منډه (mánḍa)بنځ. م. (ج.منډي)

تاخت، دوش.

منښت (manəṣ t) نر.م. قبول، پذیرفتن.

منګ (mang) نر.م. مقدار واندازه در عمر و جنس.

منګری (mangaráy) نر. م.

قسمی از مار مهلک.

منګوتی (mangoṭáy) نر . م.

کوزهء خورد ګلی، کوزه چه.

منګول (mangwál)بنـــــځ.م.

(ج.منګولي) پنجهء دست.

منګی (mangáy) نر.م. (ج.منګي)

کوزه ګلی آب.

منل (manál) مص.مت. پذیرفتن.

قبول کردن، ایجابت.

مننه (manána) بنخ.م. (ج.مننې)

تشکر.

منی (mánay) نـــــر.م.خزان

(ج . مني) تیرماه.

منه (maṇá) بنځ.م. (ج.مني)سیب .

منه غونې (maṇağūne) بنـــــځ.

م.حنظل .

موتی(mūṭay)نر.م.۱)(ج . مو تي) مشت؛ ۲) دستگير قلبه؛ ۳) کرچ.

موچنه (močáṇa) بنـــــخ.م. (ج.موچني)پايزار.

موچي (moč í)نـــــــــر.م. (ج.موچيان)پايزار دوز.

موخه (mūxa) بنخ.م. (ج.موخې) هدف، نشانه.

موذي (mozí) ص.نب.مضر.

مور (mor) بنخ.م. (ج مېندې)مادر.

مورچل (murč ál) نـــــر.م. (ج.مورچلونه) سنگر، استحکام عسکری.

مورچه (murč á) بنـــــخ.م. (ج.مورچې) (وګ مورچل).

مورنی۱) (moranáy) ص.نـــــر.م. منسوب به مادر.

مورنی۲) (moranáy) بنـــــخ.م. مادری.

مور (moṛ) ص.نـــــر.م.(ج.مارړه) ۱)سير؛ ۲)دولتمند.

موړه (moṛá) بنـــخ م.(ج.موړې) ۱) با لشتک پا لان؛ ۲) پلوان ګردانګرد غـــــژدی ؛ ۳) ديوار خـــــورد چوبی ګردانګرد دستک اسيا؛ ٤) نوعی از درخت ، ٥)بيده ؛ ٦) مهره ديوار ؛ ۷) بلنديها و بر آمدګی های دراز زمين.

موزی (mozí) ص. نـــــر . م. بی همت، ممسک.

موزېګی (mozigáy) نر.م.(ج . موزېګي)موزی

موږ (muz) ض.ج.ما، ضمير جمع متکلم.

موږک (moṷzák) نر. م. موش .

موږل (moṷzál) مص.مـــــت. (وګ موښل) .

موږی (mowṷzáy) نـــــر. م. (ج.موږي) ميخ چوبی و آهنی.

موسکا (moskā́) بنخ. م. تبسم.

موښل (mūṣə́l) مص. مت. مالیدن.

مول (mol) نر. م. فش دستار که گوشها و زنخ با ان بسته میکنند.

مولی (molə́y) بنځ.م. ترب.

مونجی (mūnjáy) نـــر . م . ۱) چملک ؛ ۲) بیني پچق.

مونځ (mūnǰ)نر. م.(ج .مو نځونه) نماز .

موندری (mondráy) ص.نر. م . ۱) قد پست ۲)گوش کوتاه.

موندل (mundə́l) مص. مـــت. پیدا کردن، یافتن .

مونډه (munḍə́) نـــــر. م. .(ج.مونډان) تنه کلوله، درخت که برگ و شاخ نداشته باشد. شاخ بزرگ درخت.

مهار (mahā́r) نر . م. (ج مهارونه) جلو شتر.

مهال (mahā́l) نر.م. (ج مهالونه) وقت .

مې (mə́y) بنـــــځ. ج. ماش.

میاشت (myāšt) بنـــــځ.م. (ج.میاشتې) ماه،ماهتاب ، هلال.

میا شه(myā́ša) بنځ.م. پشه .

مبتی (mitáy) نـــر.م.(ج میتي) کلپک دو ســره .

مبچ (meč) نر.م. اندازه پیمایش .

مبچن (mič ə́n) بنـــــځ.م. (ج میچنیی) اسیای دست.

مبچول (meč awə́l) مص. مت. اندازه کردن، پیمایش کردن، قد اندام گرفتن.

مبخول (mexawə́l)مص.مت. میخ کردن.

میرا ت (mirā́t) ص. نر. م. ج؛ ۱) میراث؛ ۲) تباه و برباد.

میر څمن (mercamā́n) نر.م. دشمن .

میرات (mirāt)ص.نر.م. ج.
میراث ۲) تباه وبرباد .

میرخمن(mercamán)نـــر.م.
دشمن.

میرمن(mermán)بنخ.م.(ج.میرمني)
خانم ،زن، صاحبخانه، کدبانوان، صاحب خانه .

میر۱) (mayrá) بنخ. م. (ج.میر ې)
مادراندر.

میر۲) (mayrá) بنخ. م. (ج.میر ې)
. دشت،بیابان.

میرانه (meṛāna بنـــخ.م. غیرت، شجاعت، بهادری.

میرنی (meṛanáy) ص.نـــر. م.
(ج.میرني)مرد، جوان مرد، بهادر، مردانه.

میرونبنه (meṛoṣ a بنـــخ. م.
(ج میرونبنی) شوهردار.

میره (meṛá) نر . م.(ج.میـــرونه)
۱) شوهر۲) مرد شجاع جوانمرد، بهادر.

مېرتون (mezatūn) نـــــر. م.
۱) لانهء مورچه ها، غار مورچـــــه ها.
۲) مورچه.

مېره (méza) بنـــــــــخ . م.
(ج.میږې) میش.

مېږی (mezáy) نر.م.(ج. میږي)
مورچه .

میشت (mišt) ص. نـــــر. م. ج؛
۱) مقیم، ساکن؛ ۲) طرز امیختن.

میشتول (mištawál) مص.مت.
مقیم کردن.

مېښ(meṣ) نر. م. (ج.میښان)
(بنخ.مېښه) ګاو میش .

مېښ کتی (meṣkaṭáy) نر. م.
(ج.میښ کتي) چوچه ګاو میش.

میلاوېدل(milāwidə́l) مص.ل.
بدست اوردن ،رسیدن.

مېلمانه(melmāná) نـــر.ج.

(بخ میلمني) مهمانان

مین(mayán)نر. م. عاشقي. مفتون.
شیدا.

مینځ(myanǰ) نر. م. میان.

مینځګړی(myanǰgaṛay) نر. م.
(ج.مینځګړي) ثالث. میانجي. متصرف

مینځل(minǰál)مص. مت شستن.

مینځوی(myanǰway) نر. م

وسطي

مینځه (miǰa) بخ. م

(ج مینځې) کمر

مینډل (mindál)مص. مت. بافتن.

مینه۱(mína) بخ. م. محبت.
عشق.

مینه۲(ména) بخ . م. (ج.مینې)
مسکن. خانه. محل بود وباش.

مینېدل(mayanedál) مص. ل.
عاشق شدن.

ن

ن (**nūn**) نر. م. حرف سی وهفتم الفبای پشتو است .

نا ببره (**nābubára**) ق. ناگهان دفعتاً . غیرمترقبه.

نا پام (**nāpām**) نر. م. بي فکر، بی توجه .

نا پوه (**nāpóh**) ص. نر . بسخ. م. نادان، بی عقل، جاهل.

ناتار (**nātár**) نر. م. تاراج ،جبر، ستم.

نا جوړه (**nājóṛa**) ص. نب. بیمار، مریض .

ناڅواني (**nāǰwāní**)بسخ. م. نا جوانی، نا مردی.

ناڅاپه (**nācā́pa**) ق. نا گاه دفعتاً .

ناڅګر (**nācgár**) نر. م. رقاص، بازیگر .

ناخوالي (**nāxwā́li**)بسخ. ج. نا سزا، نا مناسب.

ناروغ(**nāróğ**)ص. نـــــر. م.

مریض، نا جور، بیمار.

ناره(**nārá**) بنـــځ. م. (ج.نارې)

صدا. نعره.

نارینتوب(**nārintób**) نر. م.

جوانمردی، مردانگی.

نارینه(**nārinā́**) ص. نر. م. ج.

۱) مرد،مذکر ۲) شجاع، دلاور، سخی.

ناست(**nāst**) ص.نـــر.م. ج.

نشسته، متقاعد.

ناسته(**nā́sta**) بنـــــــځ.م.

۱) قعده،جلسه، نشست ۲) اسهال،

عمل جلاب.

نا سوب(**nasob**)ص. نر . م.

ج. غیر حاضر.

ناشونی(**nāš ūnay**)ص.نر.

م : نا ممکن .

ناغه(**nāğ á**) بنځ. م. (ج.ناغې)

۱)جرمانه ۲) تخم یا نهال غیر سبز شده، ۳)رگ های سرخ چشم که در وقت غضب و حزن پیدا می شود ۴) غیر حاضری.

نا لی(**nāláy**) بنځ. م. توشک.

نا متو (**nāmtū**)ص. نـــــب.

نامدار، مشهور.

نا ندری (**nāndráy**)بنځ. م.

ج.۱) منازعه وگفتگوی، بحث وسوال جواب زنها،۲) سخن های مسخره.

ناورین(**nāwrín**)نـــــــر. م.

سوگ،غم ،مصیبت.

ناوړه (**nāwáṛa**)ص نب، بد،

خواب، نا مناسب.

نا وکی (**nāwakáy**)بنځ. م. .

گدی ، عروسک.

ناولی(**nāwálay**) ص نر. م.

(ج.ناولې) نا پاک، چرکین، نا شسته .

ناوې(**nā́we**)بنځ. م. عـــــروس.

نایي(**nāyí**) نر. م. دلاک،سلمانی.

نتکی(natkáy) بنځ. م. بلاق (زیور) .

نتل(natəl) مص مـــت. زار و زبون ساختن.

نجلی(njiláy) بنـــــــئ. م. (ج نجونی) دختر .

نڅا (nac ā)بنـــــــئ. م. (ج نڅا وی) رقص .

نڅل (na cál) مص. ل، رقصیدن.

نڅول(nacasáá)مص.ل، رقصاندن.

نخښه (náxṣa) بنـــــئ. م. (ج. نخښې) نشانی، هدف، اثر،علامه، داغ.

ندرور(ndror) بنـــــئ. م. (ج. ندروراني،ندرورګاني)، همشـــیره شوهر ء ننو .

نرخ(narx) نر. م. (ج. نرخونه) حکم و قضاوت مردمی .

نرخي(narxí)ص. نـــــر. م. (ج.نرخیان) . حکم و قضاوت کننده، یقین کننده نرخ .

نرښئی(narṣaǰáy)نـــــر. م. (ج.نر ښځې) خنثی .

نروب (narób)ص، نـــــر. م. نرم، آبکین، رقیق.

نری (naráy)ص. نر.م. باریک ، نرم.

نری رنځ(naray ránǰ)نـــــر. م. مرض سل .

نری ملا (naráymlā) بنځ. م. (ج.نری ملاوې) کمر باریک ،

نړول (naṛawál) مص مـــت ویران کردن، تخریب کردن .

نړی(naṛáy) بنـــــئ.م. دنیا، جهان،گیتی.

نړیدل (naṛedál)مصل. ویران شدن، تخریب شدن.

نړیوال (naṛaywál) ص.نر. م.

ج. جهانی، بین ا المللی.

نزدې(nizde) ص نسب. نزدیک، قریب .

نزور(nzor) نسخ م. (ج.نزندې) سنو، زن پسر .

نس(nas)نر.م. (ج نسونه)شکم .

نس خوږی(nasxūzáy) نر.م. پیچش.

نسکورول(naskorawál) ص. نر.م.واژگون، سرنگون،سرچپه.

نسکوریدل(naskoredál)مص. ل.سرنگون شدن.

نس ناسته (nasnásta) نسخ.م اسهال.

نشت (našt) نر.م.عدم.نیست.

نښان(niṣ án) نر.م (ج.نښانونه) ۱)علامه،اثر ۲)برق، نشان،هدف.

نښتر(naṣtár) نر.م(نښترونه) درخت نوع از ارچه که قد بسیار بلند دارد.

نښتل(naṣ tál) مص.ل .چسیدن .

نښته(nṣá ta) نسخ.م(ج.نښتې) منازعه.

نښتیځل(nṣtejá́l) مص.مت. فشردن.

نښلول(nas ṉawá́l) مص.مت. چسپاندن.

نښلیدل(naṣ ṉedá́l) مص.ل چسپیدن.

نښه(náṣ a) نسخ.م. (ج.نښې)هدف، نشانی.

نغاړه(nağārá) نسخ.م(نغاریی) ، نقاره.

نغاړل (nğāṛá́l) مص.مت پیچانیدن، نور دیدن.

نغرل (nğará́l) مص.مت .بلعیدن. قرت کردن.

نغری(nğaráy) نر. م (ج.نغري)
دپګدان. سه پایه، اجاق.

نغښت(nğaṣt) ـــــــــــر.م.
۱)عمل پیچاندن، ۲) همه، تماماً.

نغښتل(nğaṣtál) مص.مـــــــت،
پیچاندن،نوردیدن.

نغلاند (nağlánd) ص.نـــــر.م.
کرسنه چشم.

نغم (nágam) نر.م. (ج.نغمونه)
نقب،لغم نیز میگوئید.

نغن(n ğan) نر.م. نان ګندم که
بر تابه پزند.

نغوتل (nğūtál) مص.ل.مص.ل.
ګوش کردن، اشاره نمودن.

نغوته(nğūta) بنـــځ.م(ج.نغوتې)
ایما، اشاره.

نغوزل(nğozál) مص.ل.ګوش
دادن، شنیدن.

نکریزې(nakrízi)بنځ. ج. حنا.

نګولی(nogólay)نر.م(ج.نګولي)
نان خورش ، کتخ .

نګه (nagá) ص.نب. بیغش، صاف،
خالص.

نلی(naláy) بنځ.م. ج. ۱)پوچک
کارتوس، ۲)نی چلم، نیمچهٔ کلان.

نمانځل(nmāanǰál) مص.مت.
۱) پرستش و ستایش، ۲)اعزازو تقدیر.

نمڅی (nimcáy)ـــــــــــر.م.
(ج.نمڅي) نمد .

نمر(nmar) ـــــــــــر.م. ا فتاب.

نمړل(nmaṛál) مص.ل. لقمه
کردن.

نمړی(nmaṛáy) بنځ.م. ج.
لقمه نان.

نمزدک(nmazdák) نـــــر.م.
(ج.نمزدکونه) مسجد.

نمسی(nmasáy) نـــــــــر.م.
(ج.نمسي) نواسه.

نمنځل (nmanǰál) مص.مت، وګ. نمانځل.

نمونځ (nmūnǰ)نـــــــــر.م. (ج.نمونځونه)، نماز.

نن(nən) ق. امروز، اليوم.

ننځړه(nanǰṛá) نـــــر.ج. قطران ، نيل ناچ.

نندارتون(nandārtūn) نر.م. (نندارتونونه) نمايشگاه.

نندارچي(nandārčí) نـــــر.م (ج نندار چيان) تماشا كننده.

نندارچي(nandārči) نر.م. (نندارچيان) تماشاكننده .

نندارغالی(nandārǧál ay) نر.م. (ج.نندارغالي) ميدان تماشا.

نندارہ(nandārá) بنـــــــخ.م. (ج. نندارې) نمايش، تماشا.

نندرور(nandrór) بنځ.م .زن برادر.

ننزور(nanzór)بنځ.م .وګ.نزور.

ننګه (nanaǧá)بنځ.م. حمايت.

ننګ (nang) نر.م. (ج ننګونه) غيرت، حمايت.

ننګوړی(nangūṛay)نـــر.م. (ج.ننګوړي) انار.

ننګه (nangá)بنځ.م. (ج.ننګې) طرفداری، حمايت .

ننګيالی(nangyā láy) ص.نر.م. ج. ننګيالي). با غيرت، بلند همت.

نننی(nananáy)ص.نر. م. امروزه.

ننواتې(nanawā́te)بنځ.م. عذر خواهی، عفوه خواستن.

ننوتل (nanawatál) مص.ل. داخل شدن.

ننول(nənawál) مص.مـــــت. تقطير و قطره قطره چكاندن .

ننه ايستل(nanaistál) مص.

مت. داخل کردن .

ننه باسل(nanabāsál) مص.

مت.(و ک. ننه ایستل).

ننډل(nanedál) مص.ل. تقطیر

شدن، صاف شدن، چکیدن.

نو(naw) نر.م. (ج.نوونه) ۱) ریم؛

۲) نم.

نو (nū) نـــــــــــر.م. ناف.

نوجن(nawján) ص.نـــــر.م.

ج. ۱) ریم دار؛ ۲) مرطوب.

نور ۱) (nor) نر.م. دیگر، اضافه،

نور ۲) (nwar) نر.م. ۱ فتاب.
نوم (nūm) نرم. نام، اسم.

نومورکی(nūmwrákay) ص.

نر.م. (ج.نومورکي) گمنام .

نومورۍ (nūmwráy)ص.

نر. م. نامبرده، مذکور.

نومیالی(nūmyā | áy) ص.نر.

م. مشهور، نامدار.

نومیدل(nūmedál) مـــص.ل.

مسما شدن، نامیده شدن.

نونکی(nūnakáy) بنـــغ.م. ج.

دانه خورد. بخار.

نهار(nahār) نر.م. گرســـــــنه.

نه بدلیدونکی
(nabadlidūnkay)
ص.نر.م. تغیر نا پـــــــــزیر .

نیا(nyā) بنغ.م.(نیاګاني) مادر کلان.

نیاز (nyāz) نـــــر.م. (نیازونه)

۱)عذر ۲)ناز.

نیاز من(nyāzmán) ص.نر.م.

محبوب، محترم.

نیالګی(niyālgáy) نـــــر.م.

(ج، نیالګي) نهال.

نیالي (niyāli) ص.نب(ج.نیا لی)

توشک.

نیاو (nyāw) نر.م (نیاوونه) عدالت،

انصاف.

نیټه (neṭá)بنـــــغ.م.(ج.نیټې)

تاریخ ،وقت.

نېز(nez)نر.م (ج نیزونه) سیلاب .

نېزوړی (nezwáṛay) نـــر.م.

(ج.نېزوړی) خس و خاشـــــاک سیل اورده.

نېستمن(nestmán) ص.نـــر.م.

نادار، مفلس.

نېغ(neğ) ص نر.م.ج. لخت استاده، شاقولی، راست.

نېغکی(neğakay) نـــــر.م.

(ج.نېغکي) ۱)چنگ فرج زن۲)شخصی که قد بلندک میکند.

نېغول(neğawál) مص.مت.شخ

استاده کردن.

نېغېدل(neğedál) مص.ل .شخ

استادن .

نیکمرغه(nekmárğa) ص.نب

خوشبخت، نیک بخت.

نیکه(nikáَ) نر.م.(ج.نیکه ګان) پدر

کلان.

نیم (nim)ص.نـــــر.م.ق. نصف.

نیمځی(nimcáy) نر.م.(نیمځي)

نمد.

نیم سری(nimsaráy) نـــر.م.

(ج.نیم سر ي) درد شقیقه.

نیمګړتیا (nimgaṛtyā) بنځ.م.

(ج.نیمګړتیاوې) ۱)مناصفه۲)نقص و نا تمامی.

نیمګړی (nimgáṛay) ص.نر.م .

(ج.نیمګړي) ناقص، نیم کاره.

نیموال(nimawál) مص.مت. نیم کردن، نصف نمودن.

نیمه خوا(nimaxwā) ص.نب

۱)نیم طرف۲) جوانی مرګ، ناکام، به مطلب نه رسیده.

نیمېدل(nimedál) مص.ل.نیم شدن.نصف شدن.

نینک(ninák)نـــــر.م(ج.نینکونه)

مردمک چشم.

نینول(ninawál) مص.مت.و ک.

ننول.

نیني(niné) بنځ.ج. دانه های بریان.

نیو که(niwáka) بنځ.م. (ج نیوکې) انتقاد.

نیول(niwál) مص.مت. ګرفتن، فتح کردن، ګرفتار نمودن.

نیهام(nihā́m) ص.نر.م. غائب، پنهان، ماورای پرده.

ن

ن(ṇūṇ)حرف ۲۸ زبان پشتو است. دغه توری د کلیمې یا ولیې(لغت) په پیل ، سر او شروع کې نه راځی.

و

و (wāw) نر.م. حرف ۲۹زبان پشتو است .

واټ(wāṭ) نر.م. (ج.واټونه) جاده، راه .

واټن (wāṭaṅ)نـــر.م. (ج واټنونه) فاصله،بعد، و مسافه.

واټی(wāṭay) نر.م .طاقت، قوت.

واخ (wāx) اد. اه و فریاد.

واده(wādá) نـــــر.م.(ج-ودونه) عروسی.

واده والا(wādawālá) ص.نر. م.شاه، جوانیکه عروسی میکند.

وار (wār) نـــــــــر.م(ج-وارونه)

۱)نوبت،دفعه،۲)ضربت،۳)صبر.

وار په وار(wārpəwār) ق.

نوبت به نوبت، درجه به درجه، تدریجاً.

وارتل(wārtál) مص.مت. پرتاب کردن، انداختن.

وارختا(wārxatā́)ص.نب مضطرب، سراسیمه، حواس باخته .

واردواره (wārdawā́ra) ق.

دفعتاً، اولاً، ابداً.

واروپار (wāropā́r) نر.م. حواس، معنویات، فرصت، موقع.

واری (wāráy) نر.م. جارو قربان.

واړه(wāṛə) ص.نب .ق. تماماً، همه، کل.

واړه(wāṛá) نر.ج. اطفال، چیز های خورد.

واز(wāz) ص.نر.م. ۱)کشاده؛ باز؛۲) شخص کلانکار.

وازګه (wāzga) بنخ.م (ج.وازګې) چربو.

وازول (wāzawál) مص.مت. کشادن، بازنمودن.

وازیدل (wāzedál) مص.ل. کشادن شدن، بازشدن.

وابس(wāṣ) نر.م. (ج. وابسونه) ریسمان موی و پشم.

وابنه(wāṣ ə́) نر.ج. علف، ګیاه، کاه سبز، کاه ګندم.

واک(wāk) نر.م. (ج واکونه) اختیار، قدرت، طاقت.

واکدار(wākdā́r) ص.نر.م. (ج.واکداران) اختیار دار، صاحب قدرت.

واکمن(wākmán) نر.م. (واکمنان) اختیار دار، پادشاه، زمامدار.

والګی(wālgáy) نر.م. ریزش، زکام.

واله(wālá)بنځ.م. (ج.والې) جوی.

والی (wālāy) بنځ.م. ج.گوشواره.

واوره (wāwra) بنځ.م. ۱) برف. ۲) بشنو.

واورین (wāwrín) ص.نر.م.ج. برف دار، پر برف.

واویلا (wāwaylá) بنځ.م. چیع و فریاد، شکایت.

وایه (wāyá) بنځ.م. ۱) حیا،شرم، ۲)چیز کار آمد.

وایه (wāyá) بنځ.م. گفتار.

وبله (wabála) ق. ۱)باهم، با همدیگر، ۲)چاره، ۳)رقص.

وپار (wapār) نر.م.(ج وپارونه) ۱)اعتبار تجارتی،معامله، تجارت۲) اثاث البیت.

وپاري (wapāri) ص.ز.م. اعتباری، معامله دار. سود(گر).

وت (wat) نر.م. شگاف، فرجه،وقف،فاصلهء کم.

وتره (wátra) بنځ.م. زمین نمناک کشتی. زمینیکه بعد از آبیاري قابل کشت گردد.

وتره (watrá) بنځ.م. (ج.وترې) دهنهء آب، (ورخ نیز گویند).

وتل (watál) مص.ل. بر آمدن، خارج شدن.

وته (wáṭa) بنځ.م. (ج.وتې) اندازه،تفاوت،فرق،تبادله.

وتی (waṭáy) نر.م. (وتي)حصهء بلندی جوی که زیر آن ناوه آسیا نصب میباشد.

وچ (wač) نر.م.۱)خشک، ۲) عقیم.

وچت (wuč át)ص.نر.م. بلند.

وچکالي (wač kāli) بنځ.م. خشک سالی.

وچکلک (wačkilák) ص.نر م.۱) خیلی خشک۲) کم جان ولاغر.

وچموری (wač móray) ص. نر.م.(ج.وچموري) طفل شیر سوخته.

وچول(wəč awál) مص.مت.

خشک کردن.

وچولی(wəč wúlay) نـــــر.م.

(ج.وچولي) پیشانی.

وچه (wáč a) ص.بنخ.م. ۱)خشک

۲) زن عقیم.

وچیدل(wəč edál) مـــــص.ل.

خشک شدن.

وڅکه(wác ka) بنـــــــــخ.م

(ج.وڅکي) مویز، کشمش .

وخت (waxt) نر.م. (ج.وختونه)

وقت .

وخت ناوخته(waxt nā wáxta)

ق.گاه گاه، وقت نا وقت.

وختي(waxtí) ص.نب. بسیار وقتی.

وختینی(waxtináy) ص.نـــر.م.

قدیمی، سابقه .

ودانه(wadánə) ص.نر.م ج. آباد.

معمور، مجازًا ثروتمند.

ودانول(wadānawál) مص.مت.

آباد کردن.

ودانی(wadāni) بنخ.م. آبادی.

تعمیر .

ودول(wadawál) مص.مـــــت.

عروسی کردن.

وده (wáda) بنخ.م.(ج.ودې) نشو

نما.

ودیدل (wadedál) مـــــص.ل.

عروسی شدن.

وډ(wad) نر.م.(ج.وډونه) زمینیکه

کشت آن تازه درو شده باشد.

ور (war)نر.م. (ج.ورونه) دروازه،

در .

ورا (wrā)بنخ.م. (ج وراوي ،

وراګاني)جمعیتیکه عروس رامیآورند.

ورابانی (wrābāṇay) نـــــــر.م.

(ج.ورابانې) یک تن از جمعتیکه عروس

را میآورند.

وراره (wrārá)نر.م.(ج.وريرونه)

برادرزاده .

وراسته (wrāstá) ص.نـــــر.م.ج.

کنده. بوسیده.

ورانول(wrānawál) ص نر.م. ج.

خراب کردن، ویران کردن.

ورانېدل(wrānedál) مص.ل.

خراب شدن، ویران شدن.

وربشه (wurbá šа) بنـــــخ.م.

(ج.وربشي) جو.

وربشينه(wurbašína) ص.بخ.م.

نان جو .

وربوز(wurbūz) نـــــــــر.م.

(ج.وربوزونه) ۱)پوز،۲) پوزهٔ کوه.

وړپسې (wurpasé) ق.پشت

سر.عقب .

ورتول(waratawál) متس.مـــت.

کباب کردن .

ورته (wárta)ص.نـــــــــب.

۱) مشابه، ۲) برایش.

وړت وړت(wraṭ wraṭ) ق.

جریان مسلسل اشک، گریه مسلسل با جریان اشک .

ورچنی (wárč ane) ق. بیرون.

ورځ (wraǰ) بنځ. م. (ج ورځې) روز.

ورځپانه (wraǰpāṇa) بنـــخ.م.

(ج.ورځپانې) روز نامه، اخبار.

ورځنی(wraǰanáy) ص.نر.م. ق.

روزمره، روزانه.

ورځنې(warǰáne) ق.از نزدش.

ورځه(warǰá)امـــــــــر . برو.

ورځخه(warčáxa)ق. از نزدش.

ورخ (warx) نر.م.ج (ورخونه)

دهنهء آب، دهنه جوی.

ورخاړی (warxāṛay) نر.م.(ج ورخاړي).خرفه ۲) مرض اسهال گوسفند و بز.

ورزول(warzawal) مص.مت

۱) با لا بالا کردن، ۲) قیمه کردن، ریزه ریزه کردن.

ورزبدل (warzedal) مص.ل.

بالا با لا شدن.

ورز (wraz) نر.م. ج. یال اسپ .

ورزه(wráza) بنخ.م. (ج ورزې) کیک.

ورزه (warzá) بنخ.م. ج. فله.

ورستول.(wrastawál) مص.

مت. کنده کردن ، بوسیده کردن .

ورستبدل (wrastedál)مص.ل.

کنده شدن، بوسیده شدن.

ورسک (warsák)نر.م. بینیچهٔ کوه، پوزه کوه.

ورشو(warš ó) بنخ.م.

(ج.ورشوکاني) چراگاه.

ورغالی(warğálay) نر.م.

(ج.ورغالي۱) دېګدان. آتشدان.

۲) ډنډکیٔ چقوری که در بین کچری قروت می سازند.

ورغومی(warğūmay) نر.م.

(ج.ورغومي) ۱)بزغاله، ۲) جدی، ماه دهم هـ ش.

ورغوی (warğáway) نر.م. (ج ورغوي) (ج. ورغوي) کف دست.

ورک(wrək) نر.م. (بنخ.ورکه)گم.

ورکره(warkrá) بنخ.م. بخشش، دادن .

ورکول۱)(warkawál) مص.مت

دادن، بخشش کردن .

ورکول۲)(wrakawál) مص.مت.

گم کردن.

ورکبدل(wrakedál) مص.ل.

گم شدن.

ورمبز (wurméz) نر.م.

(ج.ورمېزونه) کردن .

ورانداره(wrandára) بنخ.م.

(ج ورېنداړې) زن برادر.

ورنیکه (warnika) نـــــر، م،

(ج.ور نیکونه) پدر پدر کلان.

ورو (wro) ق. آ هسته.

وروځه (wrūza) بنـــــځ. م.

(ج. وروځې) ابرو .

ورور(wror) نـــــر.م. (ج.ورونه)

برادر.

ورورکی(wrorakáy) ص.نر.م.

۱) سراب؛ ۲؛ کرم شب تاب .

وروست (wrost) ص.نر.م. پوده ،

کنده.

وروستاړی(wrostāṛáy) نر.م.

(ج.وروستاړي) د مچی، پسوند، پساوند.

وروستنی(wrūstanáy) ص.نر.

م. عقب، اخرین.

ورون(wrūn) ق. (ج.ور نونه) ران.

وری۱)(wray) نـــــر.م.

۱) بره، حمل؛۲)ماه اول ســـــال خورشیدی.

وری۲)(wray) بنـــــځ.م.

۱) بیره دندان؛۲)اله مخصوص پر کردن نیچه.

وریت(writ) ص.نـــــر.م.ج.

کباب بریان.

وریتول(writawál) مص.مت.

کباب کردن. بریان کردن.

وریجې(wríje) بنځ.ج. برنج.

وریځ (wrejˇ) بنځ.م.(ج. وریځې)

ابرو.

وریځ (waryaǰ) بنـــــځ.م.

(ج.وریځې) ابرو.

وریدل (waredál) مص.ل،

باریدن.

وریره(wrerá) بنځ.م(ج وریرې)

دختر برادر، برادر زاده.

وریشل (wrešál)مص.مـــــت.

ریستن.

وړبنم (wreṣám) نـــر.م. ج. ابرپشم.

وړین(wrin) ص.نر.م. پراخ، کشاده

وړینداره(wrendā́ra) بنځ.م. زن برادر.

وړ(waṛ) ص.نر.م. لایق، مناسب، شایان .

وړ(waṛ) نر.م. چـــــیره و غالب، برنده .

وړاندې(wṛā́nde) ق. مقدم، سابق، پیش، پیشتر، پیـــــــشرو.

وړانګه (wṛā́nga) بنځ.م. شعاع، پرتو.

وړتوب(waṛtób).م.۱)لیاقت ، ۲) غلبه، کامیابی.

وړل.(wṛál) مص.مت. حمل نمودن، بردن.

وړم کال(waṛəmkā́l) نـــر.م. پرار سال.

وړمه شپه (waṛəmaš́pá) بنځ.م. پریشب.

وړمه ورځ(waṛəmawráǰ) بنځ . م. پریروز.

وړنګن(wṛangán) ص.نـــــر.م. مشعشع، درخشان.

وړوکی(waṛū́kay) ص.نـــــر.م. خورد ترک، بچه خورد.

وړول(waṛawál) مـــــص.مت . میده کردن .

وړه (waṛá) بنځ. م. خورد.

وړې ۱)(waṛé) بنـــــځ.ج. ریزگی برنج و غیره.

وړی۲) (waṛáy) بنځ. ج. پشم .

وړیا(waṛyā́) ص.نـــــب، مفت، رایگان.

وړین(waṛín) ص.نر.م.ج. پشم دار، پشمی.

وز(wəz) نـــــــــــر.م. بزنر.

وزر(wazár) نر.م. بال، بازو، وقايه کتاب.

وزګار (wuzgār) ص.نر.م. غريب ، بيکار.

وزګارول(wəzgārawə́l) مص. مت.بيکار ساختن.

وزګاريدل(wuzgāredə́l) مص. ل. بيکار شدن.

وزګړی (wuzgə́ṛay) نـــــر.م (ج.وزګړي) بز نر.

وزګوړی(wuzgūṛay) نر.م. وګ. وزګړی .

وزه (wuzá) بنځ.م.(ج.وزې)ماده‌بز.

وزيمه.(wuzimá) بنـــــــځ.م. (ج.وزيمې) ماده بز نر طلب.

وژغني(wužǧə́ni) بنځ.م. ج. بز موی.

وژل(wažə́l) مص.مت.کشتن،کل کردن ،آتش و چراغ.

وژه(wáža) بنـــځ.م. (ج.وژې)

۱) چقـــــــوری پس کردن انسان، ۲)اعصاب و پې کردن، ۳) اعصاب و پې زير زانو.

وزې بی(wazbə́y) بنځ.م. عـــکه .

وزې سترګی (wuzstə́rgay) نر.م. (ج.وزې سترګي)کرسنه چشم، طماع، حريص .

وزم(wázam) نر.م بوی، بخار دېګ و غيره.

وزمه(wazmá) بنځ.م. (ج.وزمې) باد نسيم.

وزی(wázay)ص. نر.م. (ج.وزي) ۱)کرسنه ۲) خوشه کندم.

وس(was) نر.م. توان، سعی، طاقت .

وسپنه(wáspana) بنـــــځ.م. (ج.وسپنې) آهن.

وسله(waslá) بنځ.م. (ج وسلې)

سلاح.

وسله وال (wasḷ awāl) ص.

نر.م. ج. مسلح،اسلحه دار، اسلحه فروش.

وسه(wásа) بنـــځ.م. (ج.وسې) برسات، باران.

وښ(waṣ) نر.م. سم،زهر .

وښتې(waṣté) بنځ.م. کل مهره و مرجان که زنها به سینه وپیشانی اویزان میکنند

وښکه(wúṣka) بنـــــځ.م. (ج. وښکې) اشک .

وښکی (waṣkáy)نـــــر.م. (ج.وښکي ۱) کنج دهن، خوشه انگور.

وښی(waṣáy) نـــر.م.(ج.وښې) ۱) چوری دست، کره، حلقه ا هنین.

وګړی(wagáṛay)نـــــر.م. (ج.وګړي) فرد یا نفر.

ولاړ(walāṛ) ص.نر.م. ج. ایستاده.

ولاړول (walāṛawál) مص. ایستاده کردن، خیستاندن .

ولاړیدل (walāṛedál)مص.ل. بر خاستن، ایستاده شدن .

ولس(wulas) نر.م. (ج ولسونه) امت، عشیره، قوم، جمعیت.

ولسوال(wulaswāl) نـــــر.م. حاکم.

ولور(walwár) نر.م. مهر عروس، شیربها.

وله(wála)بنـــــځ.م. درخت بید .

ولی۱)(wálay) نـــــر.م. (ج . ولي) استخوان شانه.

ولې۲)(wále) ا د . چرا، برای چه .

ولی۳)(wálaẏ)بنـــــځ.م. ج. ریشه.

ونډه(wanḍ) نـــــر.م. (ج ونډونه) ۱)حصه، بخش؛۲) یک قطعه زمین مزروعه.

ونډه (wánḍa) بنځ.م.(ج ونډې)

حصه، سهم .

وندی(wandáy) بنـــــــخ.

م.۱) تقسیم؛ ۲) قصابی؛ ۳) گوسفندیکه بصورت مشترک خریده شده وگوشت آن بین مشترکین تقسیم گردد.

وندی وندی (wandy wandy)

ص. حصه حصه، تکه تکه. پارچه پارچه، بخش بخش .

ونه(wána) بنـــــخ.م. (ج. ونې)

۱) درخت؛ ۲) قد.

وور(woṛ)ص.نر. م. خورد، میده، کوچک.

وهل(wahál)مص. مت. زدن.

ویار(wyār) نـــــــــــر.م.

۱) بد گمـــانی؛۲) حسد؛ ۳) عیب.

ویار (wyāṛ)نـــــر.م. افتخار،فخر، مباهات.

ویال(wyāl) ص.نر.م. ۱)تازه، ازاده .

ویاند(wayānd) ص. نـــــــر.م.

گوینده،نطاق.

ویت(wit) ص.نر.م. ۱) دهن باز؛ ۲)مجازاً بی حیا.

ویجار(wijáṛ) ص.نر.م. ج درهم بر هم، خراب .

ویجاړیدل (wijāṛedál) مص.ل. درهم برهم شدن، خراب شدن.

ویدول (widawál).مص.مـــــت . خوابانیدن، خواب دادن.

ویده(widá)ص.نـــــــــر. م. خفته به خواب رفته.

ویر(wir) نر.م. (ج. ویرونه) نوحه، ماتم.

ویران (wayrán) ص.نر.م. ج. تخریب .

ویرانه(wayrāná)بنخ.م. خرابه.

وبرول(werawál) مـــــص.مت. ترساندن، تخویف.

ویړ (wiṛ) ص.نر. م. ۱)باز، کشاده؛

۲)هموار، ګسترده.

ویړول(wiṛawə́l) مص.مت.

هموار کردن، فرش ګستراندن .

وپسا(wesā́)بنځ.م. تکیه، اعتماد .

وپش(weš)نر.م. تقسیم.

ویشتل(wiš əĺ)مص.مت .زدن چیزی توسط سنګ.

وپشل(weš ə́l) مص.مت. تقسیم کردن.

ویښ (wiṣ) ص.نر.م. بیدار ، از خواب برخاسته.

وپښته (weṣtə́) نر.م. ج. موی.

ویښول(wiṣawə́l)مص.مت. بیدار ساختن.

ویل(wayə́l) مص.ل. ګفتن، حرف زدن .

وېلنی(welánay) نر.ج. پودینه.

ویلول(wilawə́l)مص.مت ګداختن، ذوب کردن.

وېله(welə́) بنځ.م. (ج.وېلې) وګ ویاله.

ویلېدل(wiledə́l) مص.ل. ګداخته شدن، آب شدن، ذوب شدن.

وینا(waynā́) بنځ.م. (ج.ویناوې) تقریر، بیان، نطق، خطابه،ګفتار.

وینځل(winǰə́l) مص.مت.شستن.

وینه(wína) بنځ.م.(ج.ویني) خون.

ویه(wíya) بنځ. م.(ج ویې) تخم مرغ.

هـــ

هـــ : حرف چهلم الفبائی زبان پشتو.

هار(hāṛ)نر.م. ۱) موســـم گرمی، ۲) غبار و دمه .

هاند(hānd) نر.م. سعی وکوشش.

هتی(haṭáy) بنځ.م (ج.هتی ګانې) دوکان.

هڅه (hác a)بنـــــځ.م.(ج.هڅې) طلب، تلاش، جستجو.

هډ (haḍ) نـــــــر.م. (ج هډونه) استخوان بزرګ.

هډو(haḍó) ق. هـــــرګز، بالکل، قطعاً.

هډور(haḍawár)ص.نر.م.ج. استخواندار.

هډوکی(haḍūkay)نـــــر.م. (ج.هډوکي) استخوان.

هډي(haḍi)نـــــر.ج. پایګک ګلون، درد ګلو، افتادن ګلووغدود آن

هرکلی (harkalay) نـــر.م.

(ج.هرکلي) پذیرایی ، خوش آمدید .

هراند(harand)ص.نـــر.م. ج.

سرکردان، پریشان.

هستوګنځی(hastogan ǰay)

نر.م. (ج.هستوګنځي) جای بود و باش، مسکن.

هستوګنه(hastogana)بنخ.م.

سکونت.

هسک(hask)ص.نر.م. اسمان، فلک، ۲)بلند، بالا.

هسکول(haskawal)مص.مت

بلند کردن ، بالاکردن.

هسکیدل(haskedal) مص. ل.

بلند شدن.

هسې (hase) ق ۱)

چنین،همینطور۲) رایګان، بدون عوض.

هغسې(hağase.) ق. همانطور.

هغلته(hağalta) ق.و ک.هلته .

هغومره(hağūmra) ق.انقدر،

همان قدر.

هغه(hağa) ض. آن، او.

هک پک(hakpak) ص.نـــر.

م.ج. حیران تر. حیران ترین .

هګۍ (hagay) بنخ.م. تخم مرغ.

هلک (halak) نـــــر. م.

(ج.هلکان) بچه، پسر خورد .

هله ګوله (halagula)بنخ.م.

پرخاش، انقلاب، شورش، اغتشاش.

هلې ځلې(halejale) بنخ .ج.

جزع وفزع ، داد وفریاد .

همځولی(hamǰolay) ص.نر.م.

هم سال، هم سن.

همدارنګه(hamdāranga) ق.

همین قسم، همچنان.

همیاني(hamyāni) بنـــــخ.م.

خریطه پیسه.

هندارە(hindāra) بنـــــخ. م.

(ج. هنداري) اثينه.

هندوانه(hindwāṇá) بنخ.م.

(ج.هندواني) تربوز.

هنګبدل(hangedə́l) مص.ل.

اواز كشيدن خر.

هود(hūḍ) نر.م. (ج.هودونه)عزم، اراده.

هوږه (hūza) بنـــــخ.م. سير.

هوسا(hosā) ص.نب.اسوده ، ارام.

هوسايىنه(hosāyə́na) بنخ.م.

ارامى، سلامتى.

هوسى (hosə́y) بنخ.م. آ هو.

هوسيدل (hawasedə́l) مص.

ل. خوشوقت شدن، به چيزى خوشى كردن .

هوښياريدل (huṣyāredə́l)

مص.ل .دانا شدن، هوشيار شدن.

هيڅ(hic) ص.نـــــب. هيچ.

هير(her) ص.نر.م.ج. فـــراموش .

هيرجن (herjə́n) ص.نـــــر.م.

فراموش كننده، فراموش كار .

هيرول(herawə́l) مص.مـــــت.

فراموش كردن.

هيريدل (heredə́l) مـــــص ل.

فراموش شدن.

هيښ(heṣ) ص.نر.م. ج.حيران.

هيله (hə́ila) بنخ.م. (ج.هيلې) اميد.

ارزو، تمنا .

هيلى (helə́y) بنـــــخ.م. مرغابى.

هيواد(hewā́d) نر.م.(ج هيوادونه)

وطن، مملكت.

ی

ی(ye)بنخ.م. حرف چهلم ویکم الفبای پشتو.

یابو (yābū)نـــر.م. اسپ باری.

یاد (yād) نـــــر.م. (ج یادونه) حفظ حافظه.

یاد بنت(yādáṣt) نـــــر.م. یاد داشت، یاد دهانی.

یادول (yādawál)مـــص مت. حفظ کردن، یادکردن.

یادونه(yādawána) سخ.م. حفظ

کردن، یاداشت .

یادونه(yādawána) بنخ .م .

حفظ کردن، یا داشت .

یا دیدل (yādedál)مص.ل. یاد

شدن، ذکر شدن.

یخني(yaxní) بنخ.م. ۱)سردی ،

۲) گوشت جوش داده و پخته شده.

یخول(yaxawál) مص مت. سرد

کردن .

یخی(yaxáy) نر.م. اب

منجمدشده. یخ،منجمد.

یخیدل(yaxedál) مص ل. سرد

شدن، خنک شدن.

یرغل(yarğál) نر.م.

(ج. یرغلونه) هجوم نا گهانی، حمله.

یرغمل(yarğamál) نر.م.

گروگان.

یرغه (yarğá)ص.نر. م، اسپ

یرغه، اسپ تیز رفتار.

یژی(yaži)بنخ. ج. چراغ چوب.

یز (yaj) نر.م. خرس.

ینه (yána) بنخ.م. جگر.

یو (yaw) عدد. یک .

یوازې (yawāze) ص.نب.ق.

تنها، مجرد ، یکه .

یور (yor)بنخ.م. (ج.یونې)

زن برادر شوهر.

یوم(yūm) نر.م. (ج.یومونه)بیل.

یون(yūn) نر.م. (ج.یونونه)

۱)رفتار، رحلت ۲) خوی، عادت،

یووالی (yawwālay) نر.م.

یکی بودن، اتفاق، یگانگی.

PROPERTY
ACKU
14122

مننه او کور ودانی

دافغانستان د علومو اکاډمۍ د ژبو او ادبیاتو مرکز د درانه او محترم دانشمند محترم مسافر رئیس خیل څخه زیاته زیاته شکریه او مننه کوي چې د دغه قاموس د ترس په تصحیح کې یې پوره پوره مرسته او همکاری کړیده، دغه شان د ژوند په ټولو چارو کې د پاک خداي «ج» څخه ورته بری او کامیابي غواړي.

د آزادی مطبعې له ټولو کارکوونکو او په تیره بیا د کمپوټر له لوی مدیر محترم اما ن ا لله « جاوید » او نورو غړو څخه ډیره مننه کوي چې د دغه قاموس د ډیزاین، کمپوز او چاپ په برخه کې پوره پوره مرسته او همکاری کړیده په دې وسیله دوي ټولوته کور ودانی وایي.

Pasto - Dari

Short

Dictionary

Academy of Sciences
Of Afghanistan

Institute of the
language of pashto
2006

دآزادي مطبعې چاپ